

NA

PUTU

ISTINE

*»Kupuj istinu i ne prodaj je;
Kupuj mudrost, znanje i razum.«
(Priče Solomunove 23,23)*

Dragoljub Jonašković

gnosis

NA

PUTU

ISTINE

ČETVRTO DOPUNJENO IZDANJE

Biblioteka
GNOSIS

“Sve će proći, samo će istina ostati.”

Fjodor Mihajlovič Dostojevski

*Ovu knjigu posvećujem porodicama:
Martić Veri, Dragoljubu, Dragici i Rebeki;
Sič Stevanu (Stevi), Mirjani, Oliveru i Sari;
Jonašković Nadi, Dragiši i Anđeli.*

Veliku zahvalnost dugujem svima koji su pomogli da se ova knjiga pojavi.

Zahvaljujem na svemu što su učinili: na predlozima, savetima, konsultacijama, kucanju tekstova, prevodima pojedinih citata, na moralnoj i finansijskoj podršci.

Za drugo dopunjeno izdanje posebno se zahvaljujem gospodinu P. D. i braći Bogomirović.

Za treće dopunjeno izdanje srdačno se zahvaljujem Cenjenim i Poštovanim Sponzorima (Njihova imena su na kraju, posle sadržaja).

Za četvrto dopunjeno izdanje takođe se zahvaljujem Cenjenim i Poštovanim Sponzorima (Njihova imena su na kraju, posle sadržaja).

Razume se, iznad svega, sva slava, hvala, čast i večna država, pripada Njemu, Jedinome, Premudrome, i Istinitome Bogu i Gospodu Isusu Hristu.

Od srca svima hvala. Dragoljub Jonašković

PREDGOVOR PRVOM IZDANJU

Ovo delo svedoči u prilog čovekovoj trajnoj težnji da odgovori na određena egzistencijalna pitanja. Bez obzira na sve postojeće razlike, sa njima se svako susreće i svojim istraživanjem nesvesno potpomaže proces odgonetanja, koji traje koliko i čovečanstvo.

U čemu je onda značaj ovog procesa za svakog pojedinca? Njegov značaj, a ujedno i doprinos je u određenju ličnog stava.

Upravo je tako, kao proizvod ličnog istraživanja nastala je i ova knjiga. U skladu sa tim ona predstavlja autorov doprinos naporima za upoznavanje pojma istine i podsticaj drugima da isto učine. Sve ovo dodeljuje čitaocu aktivnu ulogu, koju najpre potvrđuje donošenjem ličnog suda. Prema tome prevashodna autorova namera bila je da pokrene čitaoca na samostalno kritičko razmišljanje.

Čovek u svakodnevnom životu, svakako, shvata važnost prepoznavanja istine. Logično je onda da u procesu odgonetanja prvo pitanje, koje zahteva odgovor, glasi: šta je istina?

Drugo i sigurno, podjednako važno pitanje je: Kakav ću stav zauzeti prema njoj? Važno je napomenuti da ova dva pitanja neprekidno, svakoga dana, zahtevaju odgovor.

U procesu ličnog istraživanja, autor je koristio dostupno znanje iz oblasti filozofije i teologije. Zato je važno napomenuti da je u pisanju knjige koristio autoritativne izvore. Knjiga je prožeta i ličnim iskustvom, kao i mnogim ilustracijama, a sve sa ciljem da bolje objasni određene pojmove.

Zato se priključujem autorovoj nameri i pozivam Vas da i Vi donesete svoj sud u vekovnom traganju za istinom, što će možda jednog dana i prerasti u Vaš svojevrsni lični doprinos ljudskim vrednostima.

*dr Radiša Antić,
profesor teologije i filozofije
Beograd marta 2003.*

PREDGOVOR

DRUGOM IZDANJU

Gottfried W. Leibniz sve istine podelio je u dve grupe – na istine razuma i istine činjenica. Na primer, izjava: »Moj prvi komšija je crvenokos i ima suprugu koja ima dosta kilograma«, može biti savršeno tačna, ali može biti i netačna. Pažljivo ispitivanje zato predstavlja jedini način da ova istina bude potvrđena ili negirana, odnosno da li čovek koji ovo izjavljuje zaista živi u stanu koji se nalazi pored stana u kome živi crvenokosi čovek ili umesto njega tamo možda živi čovek sa tamnom ili plavom kosom ili je možda ćelav. Takođe je potrebno utvrditi da li njegova supruga zaista tako izgleda ili je tanka ili možda on uopšte nema suprugu. Dakle, istinitost ove izjave mora biti utvrđena u skladu sa određenim činjenicama.

Međutim, ako neko kaže: »Moj prvi komšija je neženja, koji živi sa svojom debelom ženom«, mi onda znamo bez ikakvog istraživanja, da je ova izjava pogrešna, jer izraz neženja ima određeno značenje tj. on u isto vreme ne može biti neženja i imati ženu. Ova izjava je u svojoj suštini kontradiktorna i zbog toga ne može biti istinita.

Leibniz tvrdi da sve istine pripadaju jednom od ova dva logična tipa istine. Mi zato moramo da ispitujemo spoljašnje činjenice da bismo utvrdili istinitost ili pogrešnost neke

izjave, ili to možemo da utvrdimo bez ispitivanja činjenica, na osnovu samih reči i njihovog smisla unutar rečenice. Ovaj drugi slučaj, u kome možemo da utvrdimo istinitost neke izjave bez analize spoljašnjih elemenata, koji se nalaze izvan ove izjave, postao je poznat u istoriji filozofije kao analitičke izjave. Prva vrsta izjava poznata je kao sintetičke izjave. David Hume i Immanuel Kant dalje su produbljivali dejstvo ova dva tipa logičnih istina.

Neki kažu da je ovo vreme post modernizma ili posle post modernizma (iako lično ne verujem u potpunu istinitost ovakvog etiketiranja, jer srećem i poznajem ljude sa sličnim ako ne i istim problemima koje su imali oni u modernizmu) u kome više ne postoje apsolutne istine, apsolutni putevi, već je sve u znaku subjektivnosti i relativnosti. To naizgled može izgledati kao civilizacijski napredak, ali to ipak nanosi veliki duševni i fizički bol ljudima, zato što su očito izgubili svaki životni i saznavni oslonac. I dok tlo podrhtava, a budućnost ne obećava nikakva rešenja, biće savremenog čoveka podleže duhovnoj izmrcvarenosti, iznurenosti i beznadežnosti.

Prema tome, smatram da možda i nije tako pogrešno vratiti se velikom istraživaču i misliocu Leibnizu i hrabro primeniti njegov metod u traženju istine. Otvorenih očiju posmatrati unutrašnju logičnost izjava koje tvrde da su istinite ali takođe pošteno i realno razgledati sve životne činjenice. Ako postoji iskreni žar u duši za spoznajom objektivne realnosti ljudskog postojanja, onda verujem da će i sam Bog intervenirati i pomoći nam da spoznamo istinu.

Knjiga, Na putu istine, je pokušaj, odnosno poziv iskrenim tražiteljima istine da svoj pogled uprave ličnosti Isusa Hrista, koji očigledno ne pripada tkanju parcijalnih istorijskih istina, nego onoj jedinoj večnoj istini.

*dr Radiša Antić,
profesor teologije i filozofije
Beograd juna 2006.*

PREDGOVOR

TREĆEM IZDANJU

Još je Sokrat tvrdio da je njegov filozofski sistem jedina istina. To su tvrdili i drugi filozofi. Muhamed je smatrao da je on poslednji prorok i stoga poseduje konačnu istinu o Bogu i čoveku. Buda je dao čovečanstvu važne, korisne poruke. Ko ili šta je istina?

Istorijsko iskustvo čovečanstva apsolutno potvrđuje činjenicu da suština čovečje prirode teži potpunoj harmoniji jedino sa prirodom Isusa Hrista. Nema vrline bez »granitnog« moralnog bića Isusa Hrista, koji je fizički bio prisutan u ljudskoj istoriji i koji je danas duhovno prisutan u srcima svojih sledbenika. Mi znamo gde se nalaze grobovi Sokrata, Muhameda kao i Bude. S druge strane, Isus Hristos je jedina ličnost ljudske istorije koja je pobedila grob. On je životna istina. Čovek ne može učestvovati u sveobimnoj harmoniji svemira, a da ne sledi Isusa Hrista. „Ja sam put, istina i život“, izjavio je gotovo pre dve hiljade godina naš divni Spasitelj, Isus, u jednom odgovoru na pitanje koje su Mu postavili Njegovi učenici. Iako su mnogi pre i posle Njega želeli da se nametnu kao vođe čovečanstvu, Hristova izjava ne samo što je prihvaćena sa najviše autoriteta, već je milione i milijarde učinila Njegovim sledbenicima i nadahnula ih ljubavlju prema Spasitelju.

Knjiga Dragoljuba Jonaškovića, *Na putu Istine*, tretira upravo ovo najvažnije pitanje u životu ljudskoga roda. Zato čitanje ove knjige može delovati korisno, otrežnjujuće ali i oslobađajuće od različitih zabluda.

Svakom pokoljenju i naraštaju potreban je Hristos. Jednima da bi ga ružili i ismejavali, a drugima da bi ga obožavali. Čini se kao da nijedan vek u istoriji ljudi nije bio toliko udaljen od Hrista kao ovaj, a nijednom Hristos nije toliko potreban kao ovom. Od vremena Hristovog boravka na zemlji pa do danas, čini se da je svaki čovek morao da zauzme određeni stav prema ličnosti Isusa Hrista.

Suštinski gledano, Hrišćanstvo, tj. Hrišćanska crkva je Hristos i krajnji cilj kome teže svi Hristovi sledbenici, treba da bude spasonosni odnos ljubavi sa Bogočovečanskom ličnošću Hristovom. Nije dovoljno poznavati Isusa iz Nazareta kao istorijsku ličnost nego treba ući u živo poznanje Boga kroz vaskrslog posrednika, Gospoda Isusa Hrista. Jedino u Hristu nalazimo suštinu, sadržaj i kontekst za celu istinu i život.

*dr Radiša Antić,
profesor teologije i filozofije
London februara 2008.*

PREDGOVOR

ČETVRTOM IZDANJU

Oštroumni Niče je nemačkim intelektualcima devetnaestog veka uputio reči koje se teško zaboravljaju i koje nose trajnu vrednost za ljudsko bitisanje na ovoj plutajućoj planeti. Naime, većina tih intelektualaca je smatrala da je jednostavno i lako rešiti se Boga i da posle Ničeovog proglašenja da je Bog mrtav, ta stvar će biti rešena jednom zauvek. Niče koristi tri metafore koje naglašavaju kompleksnost tog procesa i sumnju da će to ikada biti moguće. Prva metafora govori o nemogućnosti čoveka koji pripada inteligenciji vremena i prostora da se nosi sa realnostima koje daleko prevazilaze njegove moći kao što je Bog. "Možemo li ispiti more?" pita se Niče. Odgovor je jasan i nedvosmislen, ljudi moraju prihvatiti da je Bog realnost koja daleko prevazilazi ljudske moći razumevanja i činjenja.

Druga metafora pita, "ko je ljudima dao sunder da izbrišu celokupni horizont?" Bez Boga nema svetlosti, nema horizonta nego samo magla, gusta magla i svuda magla bez horizonta. Niče je to razumeo. Treća metafora je verovatno najmisaoonija. U njoj Niče upoređuje čoveka bez Boga sa planetom koja se odvojila od svog sunca i pluta kroz tamna prostranstva svemira. "Sve je tamnije i tamnije, sve je hladnije i hladnije, nema više gore i dole, nema više levo i desno." I pored toga što je jedna od centralnih tvrdnji Ničea bila da treba stvoriti novu etiku, novi vrednosni sistem, novog čoveka, on je ipak shvatao da je to teško izvodljivo. Iako je naizgled

poželjno da čovek ne bude samo Apolon nego i Dionizije ipak sve je tamnije i tamnije, sve je hladnije i hladnije.

Ako nema istine, apsolutne istine o svakoj supstanci realnosti, ako nema više gore i dole, levo i desno, sledi potpuni kaos, tama i beznade. Stoga pitanje istine je od suštinske vrednosti za život čoveka. Daroviti pisac i doživotni tražitelj istine, one večne i neprolazne, Dragoljub Jonašković, upravo se hrva sa tim pitanjima u ovoj knjizi. Stoga svi oni koji su žedni smisla neka čitaju i razmišljaju.

*dr Radiša Antić,
profesor teologije i filozofije
London februara 2020.*

NADAHNUTO DELO DRAGOLJUBA JONAŠKOVIĆA

(Umesto uvoda)

Samo plemenite pobude mogle su podstaknuti pisca ove knjige, koja doživljava drugo izdanje, da pristupi tako složenom predmetu kao što je večita zagonetka – Istina. Dragoljub Jonašković, po zanimanju, nije filozof. On je to po pozivu. Neko ga je prozvao, raspalio u njemu strast za neobičnom i uzvišenom pustolovinom. On je tu knjigu morao da napiše, a trebalo je imati, uz nadahnuće i učenost, i ne malo odvažnosti za suočenje sa Istinom. Mnogi vrsni intelektualci, školovaniji od Dragoljuba Jonaškovića, tu hrabrost nemaju. Otkud tom smernom čoveku, iz Hajduk-Veljkove Timočke Krajine, iz zavičaja Stevana Mokranjca, ta smelost? On je završio osnovnu školu u rodnom selu Bukovču, srednju u Leskovcu, a Višu Ekonomsku na Niškom univerzitetu. U dvadesetpetoj godini života, vihor koji je čupao i rasejavao naš narod širom cele planete odneo je i autora ovog dela, najpre u Francusku, potom u Švajcarsku. On se u tom velikom svetu nije izgubio, nego kao da je sledio nauk velikog putešestvenika Dositeja Obradovića: »Iduć' uči, u vekove gledaj!« Poput tog dalekog i neumornog preteče, ostao je veran zavičaju, za razliku od nekih naših zemljaka, koji, živeći u rasejanju, zanemaruju prvo svoj maternji jezik, a potom tonu u zaborav; jer nemaju veru, a time ni samopouzdanje, zbog čega se otuđuju, postajući samo slamke među vihorima.

U nas olako, svakog školovanog ili poluobrazovanog čoveka, nazivaju intelektualcem, premda i neki istaknuti struč-

njaci ne zaslužuju taj naziv, jer izvan svoje struke, kojoj su posvećeni, ne nalaze nikakav drugi suštinski interes. Njih nazivaju, uz sva uvažavanja njihove stručnosti, »fah-idiotima«, budući da nisu zaokupljeni sudbinom čoveka, putevima ljudske zajednice, dramom svog naroda. Skromnijeg obrazovanja, Dragoljub Jonašković jeste pravi intelektualac jer se rve sa svim tim problemima od čijeg rešavanja zavisi ljudska sudbina, a od kojih beže izvesni visoko obrazovani ljudi, ne želeći da narušavaju svoj mir. O tom bekstvu rečito je pisao Žilijen Benda, u delu velikog odjeka »Izdaja intelektualaca«, čija aktualnost i dalje traje.

Evropsko društvo kulture, koje je imalo svoj herojski period, kad je okupljalo najveća imena proteklog veka, ona što su se usuđivala da plivaju i protiv matice, da se suprotstavljaju najvećim silama, kao ličnosti slobodna duha i moralno nezavisni, našlo je srećnu formulu za izuzetne stvaraoce u svim sredinama i na svim stupnjevima, bez obzira na obrazovanje, nazivajući ih ljudima kulture. Jer svaki društveni sloj je imao, ili bi trebalo da ima, svoju elitu. Čovek kulture je svaki onaj čije delo prevazilazi njega samog, kao stvaralaštvo trajne vrednosti i opšteg značaja. Iskonski čovek kulture bio je, na primer, onaj koji je uzorao i zasejao prvu brazdu, ili onaj što je ukrotio konja, ili pripitomio psa. Svaki stvaralački čin, koji prevazilazi tvorca i služi opštem dobru, jeste delo kulture. Tako je od pamtiveka. A danas, kada postoji velika kriza elite, kad je potpuno poremećen sistem vrednosti, od presudne je važnosti, u svim slojevima društva i naroda, stvarati elitu, bez koje nema duhovne obnove, ni privrednog preporoda ni moralnog ozdravljenja.

Suočen sa preteškim pitanjem »šta je Istina«, Dragoljub Jonašković je zaronio u nepreglednu literaturu, u kojoj se mogao i izgubiti, ali se on nije izgubio; jer imao je kompas,

kao čovek koji pripada hrišćanskoj civilizaciji. Glavni njegov oslonac, izvor morala, jeste Biblija: Stari i Novi zavet, osobito Poslanice apostola Pavla; ali ne zanemaruje ni Talmud, ni poslovične mudrosti raznih naroda i kultura. Živo je prisutna, kao duhovna hrana i moralni podsticaj, svekolika evropska, i ne samo evropska, filozofija, etika, estetika i pesništvo. Jednako su zastupljeni i Zapad i Istok, nemačka filozofija, francuska kultura, anglo-saksonski duh i velika ruska književnost sa Gogoljem, Gribojedovim, Turgenjevom, Dostojevskim, Tolstojem, Čehovim, Gorkim. Vrhunci svih naroda, bez predrasuda i sa jednakom ljubavlju za sve uzvišene vrednosti. Tu su, dakako, u samim temeljima, drevni Grci i Latini. Divno je slušati apostola Pavla, a isto tako lepo je sresti i Platona i Aristotela. Kako ostati ravnodušan na Aristotelovo upozorenje: »Ako kažeš istinu, navući ćeš srdžbu ljudi; ako je ne kažeš – srdžbu Božju!« Plemenita je i sugestija Juvenalova: »Život treba posvetiti istini«, ali njegovo pitanje: »Šta da radim u Rimu kad ne znam lagati?« – ukazuje da je dilema između istine i laži stara koliko naša civilizacija.

Oduvek je bilo, uz etičke norma, i licemerja; a zlo je kad ga uopšte nema, jer to znači da nema ni moralnih svetinja koje licemer ne sme otvoreno da ignoriše. Zato Larošfuko kaže: »Licemerje je poštovanje što ga prorok iskazuje u vrlini.« Danas je tako malo vrlina, a tako mnogo neprikrivenih proroka, da nema ni potrebe za hipokrizijom. Ljudi javno i drsko krše moralne zakone, bez imalo srama i bez stida.

Ova i slična pitanja ugrađena su u osnove Jonaškovićeve knjige. Naravno, delo »Na putu istine« nije plod profesionalnog filozofa. Reč je o podvigu amatera, zacementiranog, savnog i ne malo hrabrog da se upusti u veliku pustolovinu, suočavajući se sa sudbinskim pitanjima, na koja traži i pokušava da nađe ubedljive i skladne odgovore. Pitanje je, dakako,

koliko u tom složenom poduhvatu uspeva, jer je istina nedokučiva. Lepo to ističe Gandi jednostavnom rečenicom: »Istina je Bog«, isto tako nedostižna, nedogledna i spasonosna za one koji veruju, nadaju se i traže tu Majku Istinu«. Iz mnogih pravaca pristupa joj autor, koristeći svetlonosne putokaze i amanele velikih duhova. »Različite istine u svetu su kako nebrojeno lišće, što se samo čini različito, ali koje je na istom stablu. Istina je Bog.« Istina i savest, Istina i moral, Istina i slobodna volja, Istina i vera, Istina i sumnja, Istina i obrazovanje, Istina i religija, Istina i smrt... To su samo neki putokazi u ovoj odveć razuđenoj knjižici, koja se smelo oglašava kao knjižica Života, velike zapitanosti i ne manjih iskušenja. U njoj je rečima tesno, a mislima prostrano. Autor odgovore traži u zavetima velikih mudraca. U njihovom sazvežđu on, obodren u blistavom društvu, slobodno diše. Nekad deluje naivno, njegov nenametljivi i pobožni glasić nije stidljiv i ohrabriće mnoge, mada iz brojnih začaranih krugova izlaz neće naći, jer ga ni gorostasni duhovi nisu našli. Dovoljno je pokrenuti neka sudbonosna pitanja i osvetliti putokaze, koji samo naslućuju gde su izlazi i rešenja.

Istina je kao veliki čvor koji je teško, možda i nemoguće, razmrsiti. U njoj se stiču gotovo sva pitanja, što je autor uspeo da dočara, uprkos neizbežnoj površnosti. I mi smo rano, u mladosti, bili ozračeni izborom Visariona Bjelinskog: »Najgorča istina bolja je od najslade zablude«. A sad na zalasku života, kad agonija uveliko pretila narodu kojem nepovratno pripadamo, dolazimo do spoznaje koju nam je otkrila Elektra Žana Žirodua: »Ima istina koje mogu ubiti jedan narod«. Nije više u pitanju samo izuzetan pojedinac, preosetljivi poeta koji kaže: »Ubi me prejaka reč!« Šta li je iskusio? Možda da postoji jedno oružje koje je mnogo strašnije od kletve: to je Istina.« Sad se ne radi o pojedincu nego o narodu na bespuću, čije se spasenje, ipak, nazire, a ono je samo u kulturi, u znanju, u

pamćenju. Jer u istoriji su propadali i propadaće ne mali narodi, nego zaboravni, oni što ne znaju da se suočavaju sa Istinom, a iskliznuli su iz koloseka sopstvene tradicije i kulture.

Istina je hleb nasušni, a ako je nasušni, onda je i spasonosni. Istina jača duhove, a ne slabi ih; ona preobražava onoga koji se njome hrani, ali se sama pretvara u onoga koji hrani. Istinoljubivost je srce moralnosti.

Pravda je istina u akciji – kaže Disraeli. Ako nestane pravde, šta su onda kraljevstva nego velika razbojništva! – upozorava Aurelije Avgustin. Najstrašnija stvar na svetu jeste pravda odvojena od milosrđa. Pravda bez milosrđa postaje okrutnost, a milosrđe bez pravde je slabost. Pravda bez moći je nemoćna; moć bez pravde je tiranska – čitamo kod Bleza Paskala. Po Viktoru Igou, nije teško biti dobar; teško je biti pravedan. A ko nije čovečan ne može biti pravedan. Pravednost je vrlina velikih duhom. U pravednosti je zbir svih vrlina.

Istina je nepresušni istočnik svih tih vrlina: ona je građanin njega i jedino istina, a lepo i dobro neka se snađu kako znaju i umeju – kaže tvorac klasicističke poetike. U istini je lepota, a posredstvom lepote i dobro.

Iako život treba posvetiti istini – kako smatra Juvenal – dešava se da je istina koja nije izrečena u pravo vreme gora od laži. Uz to, ono što je istina u jedno vreme, u drugo vreme je zabluda – nijansira problem Monteskje. Svako vreme ima svoje vizije i svoje zablude.

Biti mudar znači razlikovati istine koje treba reći od onih koje treba prećutati. »Istina je najdragocenija stvar koju imamo. Služimo se njome štedljivo!« – savetuje Mark Tven. Čak i Maksim Gorki, koji je u mladosti grmeo: Laž je religija robova i gospodara; istina je Bog slobodnog čoveka, na kraju spušta ton, rezignirano saopštavajući da često pristojnost zahteva da ljudi lažu, kao pre njega Gribojedov, autor znamenite kome-

dije »Teško pametnom!«: Laži, ali znaj i meru! I Anatol Frans izvinjava sklonost ka laganju: »Samo žene i lekari znaju koliko je ljudima laž potrebna i korisna.« Bliži mi je Gete: »Ako ste slagali rečju ili pismom, to je otrov i za druge i za vas.« I Kant imponuje doslednošću: »Najveća povreda dužnosti čoveka prema samom sebi jeste suprotnost istinoljublju: laž.« Šiler je, takođe, izričit: na svakom putu, u svakom obliku tražiti uvek isto: istinu. A najbolji znak istine je jednostavnost i jasnoća – kaže Lav Tolstoj. – Laž je uvek zamršena, nakindurena i rečita. Laž ima sedam različitih varijanti, a istina samo jednu, tako da se sumnjičavi Anatol Frans pita: šta može hladna i gola istina protiv blistavih čari laži?

A danas, danas i ovde, mi živimo u doba plaćenog laganja. Ispali su naivni oni što poverovaše da će, najzad, istina i njena kći pravda pobediti. Zato bismo ranije izrečenu misao iz Elektre da postoje istine koje mogu ubiti jedan narod, dopunili ili čak zamenili tvrdnjom da postoje laži i fabrike laži, specijalizovane agencije u službi laži, koje mogu da sruše državu i da ubijaju jedan narod. Uz pomoć masmedija, nije teško dokazati da je belo crno, a crno – belo. Tim pre što blešavi, po Marku Tvenu – čine četiri petine čovečanstva; a po Dostojevskom – laganje je jedina čovečja privilegija koju nemaju drugi organizmi.

Vazda je bila, pa i danas je, velika i neizvesna borba između Dobra i Zla, između istine i laži, što junak Dostojevskoga na svoj način tvrdi: Širok je čovek, preširok. Ja bih ga suzio. Bog i davo vode večiti rat, a poprište je srce čovekovo.

U tom ratu naše mesto je na strani Boga, to jest istine, pravde, svakog dobra i lepote. Na toj strani, na putu Istine, jeste i delo Dragoljuba Jonaškovića.

akademik Dragoljub Dragan Nedeljković

REČ NA POČETKU

Poznato je da je filozofija visoka nauka i da su filozofi ljudi, koji snažno utiču na promene u društvu. Isto tako prepoznatljivo je i to da se posredstvom filozofije tumače i rasvetljavaju problemi iz nekih drugih nauka. Poznato je da postoji mišljenje da filozofske stavove mogu da tumače i razumeju samo filozofi i drugi učenici ljudi srodnih opredeljenja. Zato ostaje pitanje ko ima pravo da čita i tumači filozofska ostvarenja. Nisu li, možda, filozofi sve ono što su ostvarili, stvorili samo za sebe.

Ako se problem otkrivanja istine nalazi u njihovoj pozvanosti, u što ne treba sumnjati, kako će ljudi drugih saznanjnih mogućnosti i životnih opredeljenja, moći da razumeju i dožive istinu? Dakle, potrebno je da se problem postojanja i delotvornosti pojma istine prikaže i na popularan način, kako zbog prosečnih umova isto tako i moralno lene inteligencije, jer i u tim slojevima postoji prikrivena želja za pronicanjem u suštinu vrednosti pojma *istina*. Još veći i dublji razlog, čak i dovoljan, bavljenja ovim problemom nalazi se u preporuci Isusa Hrista: »I poznaćete istinu i istina će vas izbaviti.«

Upravo je to razlog zbog koga sam se prihvatio ovog tako velikog i teškog problema, a motivisan ničim drugim do žarkom željom i ljubavlju prema znanju, prema istini i njenom

svestranom životnom značaju, u želji da joj se približim, u želji da je se dotaknem, da je upoznam i razumem, onoliko koliko je u mojoj moći, i da je, što je od svega najvažnije, *prihvatim*.

Negde do posle dugog razdoblja srednjeg veka samo je sveštenicima bilo dozvoljeno da čitaju Bibliju, međutim zahvaljujući pojavi i delovanju reformacije nastupile su promene, tako da Bibliju danas čitaju, pa čak i tumače, i ljudi drugih profesija. U uvodu Hegelove dijalektike (str. 5) stoji da filozofija »ima skoro zajedničke predmete sa religijom. Obe imaju istinu za svoj predmet, i zaista u najvišem smislu u smislu u kome je Bog istina i On jedina istina. Obe se zatim bave ograničenim stvarima, prirodom i ljudskim duhom, njihovim međusobnim odnosima i odnosom prema Bogu, kao prema svojoj istini«. Reč »*pravda*« pominje se u Bibliji 366 puta, a reč »*istina*« 297 puta, tj. ukupno 663 puta, što ističe važnost ova dva pojma, koji predstavljaju temelj svake nauke, pa i filozofije.

Poznato je pravilo reformacije »*SOLA SCRIPTURA – SOLA FIDE*«, što se tiče odnosa, koji treba da postoji između Biblije i našeg predmeta istraživanja, odnosno problema postojanja istine, Biblija tom problemu pristupa vrlo iscrpno, rasvetljuje ga i pojednostavljuje, istovremeno nudeći i rešenje za one probleme koje ljudski um ne može da razume, a to rešenje nalazi se u veri.

Pošto je istina jedno od najvažnijih pitanja, slobodno možemo reći da će u skladu sa njenim boljim poznavanjem srazmerno rasti i poštovanje prema njoj. Učinjena bi zaista velika nepravda kada bi bilo uskraćeno ostvarenje želje i mogućnosti velikom broju onih koji žele da upoznaju istinu.

Put saznanja istine nije nimalo lak. Potrebna je jaka volja i potrebna je snaga. Potrebna je kondicija koja se postiže svakodnevnom duhovnom vežbom. Put saznanja istine je put penjanja duhovnim lestvicama, dakle put uspona, što simbolično predstavlja Mojsijev uspon na Sinaj, i mnogih drugih.

Autor

NA
PUTU
ISTINE

Istina i naučna znanja se ne mogu pomiriti. Istina ne podnosi okove naučnih znanja, ona se guši u zagrljaju »očevidnih istina« koje obezbeđuju istinitost našeg znanja. Nauka — kaže smešan čovek — »otkriva zakone« i »stavlja zakone sreće iznad same sreće«, nauka hoće da nas »nauči da živimo«. Istina je iznad zakona i zakoni su za nju ono što su za Dostojevskog nekada bili tamnički zidovi i robijaški okovi. Dostojevski je i sam bio preneražen i zaslepljen svojim čudnim vizijama, on i sam nije znao da li je san ili java, da li je to otkrovenje ili buncanje — da li to treba prihvatiti ili odbaciti.

Njemu se istina otkrila i on zbog toga govori o »otkrovenju istine«. To je ona istina koju svi znaju jer je zapisana u najčitanijoj knjizi, pa ipak ta je istina ostala sakrivena.

Lav Šestov

PRVI DEO

Glava 1

ŠTA JE ISTINA?

*»Šta je istina? Objašnjenje reči:
Istina je sklad spoznaje s njenim predmetom.«
(Kant)*

Da li na svetu ima više pitanja ili odgovora na ovo postavljeno pitanje? Na većinu pitanja odgovaramo sa DA ili NE. Na neka pitanja i ne odgovaramo, mnoga pitanja imaju bezbroj odgovora, a ima pitanja na koja čovek ne može da odgovori. Međutim, to ne znači da ne treba pokušati i pronaći odgovor. Mnogi ljudi sebi ili drugima postavili su pitanje »šta je istina«? Pitanje je kratko i jasno, ali odgovor nije nimalo lak, a neki čak smatraju da ga je nemoguće pronaći. Kada se sin požalio da mu je mač kratak, spartanska majka je kratko odgovorila: »A ti korak napred!« Možda je i nama potreban samo jedan korak do istine!

Onima koji su to pitanje postavljali, postavljaju ili će ga postaviti, pridružih se i ja. Odlučih da odgovor potražim od svojih prijatelja, i ne nađoh ga; zatim od svojih poznanika, takođe ga ne dobih. Zato odlučih da ga sam potražim.

Nije moguće opisati zadovoljstvo koje čovek oseća, dok traži ono što voli. To zadovoljstvo je sve veće i veće, kada otkrije da je sve bliži željenom cilju. Naravno, onaj koga istina ne zanima, nalazi se u besmislu i neracionalnom trošenju vre-

mena. Za onoga ko u istini ne vidi nikakvu korist, takvo tražanje je glupost. I zaista, na prvi pogled kao da od istine nema nikakve koristi, kao ni od pronicanja u nju. Svako mora lično da odluči: Da li je nešto ovako ili onako, da li je istina korisna, da li zadovoljava nekakav interes...

Šta je istina?

Pitanje sa kojim se susreće svaki čovek, pitanje koje budi veliko zanimanje i radoznalost velikog broja ljudi i koje istovremeno otvara vrata mnogim drugim pitanjima:

- Čija je istina?
- Ko je njen neimar (Demijurg), zaštitnik?
- Koliko istina ima?
- Da li se ona menja?
- Da li je ograničena vremenom i prostorom?
- Da li je nebeskog (kosmičkog) porekla?
- Ako jeste, kako je istina ušla u fizički, materijalni svet?
- Ako je to apstraktan pojam, kakav odnos ima i može imati sa materijalnim svetom?
- Šta je istina o čoveku; ko je on, odakle dolazi, kuda ide i zašto?
- Treba li nastaviti sa ovakvim ili sličnim pitanjima?

Da li se ovakvim načinom razmatranja ovaj problem umanjuje ili samo još više produbljuje i komplikuje?

Da postavljanje pitanja ima neki značaj pokazuje jedna filozofska izreka da »onaj koji ne zna da postavlja pitanja ne zna ni da misli«, ali niko nije označio kraj postavljanju pitanja i kako bi moglo da glasi poslednje pitanje.

U svakom slučaju, sasvim je sigurno da postoje razlozi koji pokreću ljude da se bave ovim problemom i ulažu napor i volju ne bi li došli do rešenja, tj. odgovora. Postoji li možda kraći put do tog cilja? Koji je najbolji način i put do tako značajnog odgovora na pitanje:

»Šta je istina?«

S obzirom da pitanje postavlja čovek, logično je potražiti i očekivati i odgovor od njega. Sadašnje istorijsko razdoblje je na najvišem civilizacijskom nivou. Čovekova dostignuća su obimna u svim oblastima i o tome nije potrebno mnogo govoriti. Nameće se zato pitanje: »Čoveče, stigao si i do Meseca, a kada ćeš odgovoriti na pitanje: Šta je Istina?«

Može li i tu pomoći nauka svim svojim raspoloživim snagama iz raznih oblasti: fizike, hemije, biologije, medicine? Možda neka nova teorija, koja tek treba da bude dokazana, ili možda metafizika? Da li religija može da odgovori na to pitanje? Ili filozofija?

Da bi smo odgovorili, moramo poći od nečega, i to, uz poštovanje osnovnih principa, od pojmova: *relativno* i *apsolutno*. Pošto smatramo da je čovek biće okruženo relativnošću, onda bi trebalo da egzistira na odgovarajućem, odnosno, relativnom terenu i to bi bilo normalno, ali šta treba uraditi i kako se ponašati u susretu sa pojmom »apsolutno«, odnosno kada se nađe na njemu nepoznatom terenu. Kako se može ponašati u oblasti koju ne može da ispita, dodirne, upozna?

Mislim da je jedini mogući i najbolji način kretanja u oblasti, koju ne poznajemo, a nazivamo je »apsolutno«, prihvatanje »vodiča«, koji nam može pomoći da se snađemo u takvim uslovima. Taj vodič, čovekova savest, kroz koju deluje Sveti Duh i posredstvom vere povezuje nas sa Apsolutnim Bićem. To Biće postoji. Usamljeni Apsolut kao pojam nije moguć i nije potpun. To može da bude samo kao Biće a to Apsolutno Biće nazivamo Bog.

Moj cilj nije da ovom knjigom namećem ničije, pa ni svoje mišljenje, niti da započinjem neku polemiku, hteo bih da sve ono što budem iznosio bude samo informacija cenjenom čitaocu kome ostaje sloboda da odredi svoj sud. Za istraživa-

nje na tom polju neka bude izazov da nastave svoja istraživanja i traganja za Istinom.

Apsolutno Biće koje smo pomenuli izjavljuje sledeće:

»Ja sam Put, Istina i život!« (Jovan 14,6)

Da li je ovim odgovorom rešen problem? Za one koji mogu da veruju da, a za one koji to ne mogu ne. Znači da postoje dve grupe ljudi: verujući i neverujući. To ne mora da znači da je nemoguće da jedni ili drugi promene svoje mišljenje. To nam dozvoljava i naše okruženje, a takođe i naša slobodna volja (o kojoj će u kasnijem izlaganju biti reči). Dakle, to je naše pravo. Što je ovaj izazov veći, utoliko će biti veća i čovekova želja da okupi i pokrene sve svoje ljudske mogućnosti i napore da pronađe taj, toliko željeni, odgovor. Takvih pokušaja bilo je puno do danas, pa i ovo je jedan.

Da ponovimo: ako smo svesni da smo ljudska bića, i to relativno, ograničenih mogućnosti, kratkog veka, smrtni i često nemoćni, nemojmo se razočarati što Apsolutne pojmove ne možemo dodirnuti, opipati, razumeti, a isto tako nemojmo ni precenjivati sebe, pa »Apsolutno« tumačiti svojim smrtnim, »relativnim« jezikom, ili čak »Apsolutno« negirati. Negiranje i negacija ne rešavaju problem. Treba živeti u nadi da će osvanuti dan kada će čovek dobiti odgovor, i to apsolutan. Do tada nam ostaje da verujemo, kao i da ne verujemo, da sumnjamo i mislimo onako kako umemo i kako želimo, da pretpostavljamo, izvodimo teorije i tražimo.

Stari mudrac Aristotel je rekao: »Ako kažeš istinu navuči ćeš srdžbu ljudi, ako je ne kažeš, srdžbu Božju!«

I u ovoj izjavi iskazana je istina o Istini. Prava istina je prepoznatljiva, i ako se primeni princip proveravanja u praksi, koji većina filozofa predlaže, onda nije teško uveriti se u istinitost ove mudre izreke. Ostaje samo lična odluka pojedinca koje će rešenje odabrati i braniti: ugoditi Bogu ili svidati se,

odnosno, ugađati ljudima. Ovim je prvi problem rešen. Ostaje drugi problem sama istina. Zapažamo da mudra izreka i ovde ima svoju istinu!

I pitanja se javljaju:

1. Ko ima istinu?
2. Da li čovek ima svoju istinu?
3. Da li su objekti okruženi svojom istinom?

Postoje laka i teška pitanja. Pošto je ovo jedno od lakih pitanja, odgovorićemo odmah. Sve ima svoju istinu!

Što znači:

- Sve se odlikuje svojom istinom!
- Dete ima svoju istinu!
- Čovek ima svoju istinu!
- Vazduh, takođe, ima svoju istinu!
- Misao ima svoju suštinu istine!
- Juče ima svoju istinu!
- Danas ima svoju istinu!
- I sutra ima svoju istinu! Dakle, *sve ima svoju istinu!*

Dalje se postavlja pitanje: Koliko istina ima? Kao što je lanac sastavljen od karika i može da se u nedogled nastavlja, tako je i Istina (misli se na apsolutnu) sastavljena od mnogo istina.

I Vreme i Prostor, i Istina ima svoju istinu! Kada izgovaramo reč istina, naizgled izgovaramo samo jedan apstraktni smisao. Kada kažemo: Sto je načinjen od drveta i to drvo imenujemo, ta apstraktna misao (istina) je tada već iz misaonog prešla u suštinu postojanja jednog objekta oblasti, stvari ili nameštaja. Sto možemo zamisliti, ali sto možemo i gledati. Neko je napravio sto, onda: obojen je željenom bojom, zatim možemo se zanimati i za činjenice ko ga je napravio, koliko je star, kolikih je dimenzija? Itd. Znači, postojanje stola karakteriše više istina.

Pitanje: Da li su svi ovi podaci o stolu i njegovim istinama istiniti?

Odgovor: Treba *proveriti* ili *verovati*.

Rekli smo da u istraživanju pitanja istine treba koristiti i veru kao važan činilac u oblastima u koje je čoveku fizički nemoguće da prodre. Ovde nije reč o slepom verovanju, već o veri koja ima podrške u činjenicama, i stvarnom delu. Međutim, pored uloge vere i slobodne volje, moramo pridodati i delovanje savesti. Istina je takođe povezana i sa ljudskim moralom. I vreme radi u prilog istini. Ipak, u svemu treba biti oprezan! Neki principi, pa i zakoni prirode, koji su važili hiljadama godina mogu se preokrenuti i ostaviti nas u zabludi. Evo primera:

Poznata nam je istina o stalaktitima i stalagmitima da je za 1 metar taloženja potreban vrlo dugačak vremenski period, kao i da se na osnovu njihovog taloženja donekle može, utvrditi starost okoline i njih samih. Takve opise slušali su posetioци Postojinske pećine godine 1981. Međutim, na ovome svetu postoje i čuda. Kad nas je devoјka (vodič) provela kroz pećinu i dovela u jednu dvoranu, tzv. »Dvoranu špageti«, rekla nam je da je ta sala restaurirana 1956. godine i da su od tada »špageti« (stalaktiti) porasli čak 10 15 cm. Dakle, ako se oslanjamo na neka naučna merenja, normalno oni bi trebalo da za sto godina porastu oko 10 mm. zato je ona ovu pojavu objašnjavala kao čudo prirode. Na kraju smo mogli da postavljamo pitanja.

Postavio sam pitanje: »Možemo li se onda osloniti na princip ili zakon o određivanju starosti na osnovu taloženja koja su stvorila stalaktite i stalagmite, ako ima odstupanja od toga kao »čuda prirode«. Možda je takvih vremenskih perioda bilo često i u prošlosti?« Devoјka se samo nasmešila, ostavivši me da sam pronađem odgovor.

Ovim primerom hteo sam samo da ukažem na opreznost, a ne i na pokušaj odustajanja od traganja za odgovorom na naše pitanje.

Pre nego što nastavimo dalje razmatranje da pogledamo kako Enciklopedija (Prosveta, Beograd 1978) tumači i objašnjava reč pojam istina. Na 733. strani čitamo:

»Istina, vrednost koja se realizuje u procesu saznavanja svakodnevnog i naučnog. Različite teorije tumače na svoj način u čemu se sastoji ta vrednost; većina teorija shvata je kao odnos između saznanja formulisanog u sudovima i objekta na koji se ta saznanja odnose, a razlikuju se po tome kakav karakter pripisuju tom odnosu (odraz, korespondencija itd), i šta smatraju za kriterijum istine; tako kriterijum istine za marksiste predstavlja praksa, odnosno praktična proverljivost. Neke, tzv. 'neklasične' teorije istine smatraju da se istinitost sastoji u neprotivrečnosti skupa sudova ili u koristi koju pojedinac ili društvo mogu steći na osnovu saznanja, pragmatička teorija.

Apsolutna istina, ideal kome se ljudsko saznanje približava mnogim relativnim istinama, ali ga nikad ne dosegne u potpunosti. Istina koju nikakvo naknadno saznanje ne može da izmeni, itd.«

Pošto će u kasnijem izlaganju biti reči o odnosu istina pravda, navešćemo jedan deo teksta o pravdi iz Enciklopedije, ali prethodno da kažemo još i to da se u nekim slovenskim jezicima za reč *istina*, upotrebljava reč *pravda* (ukrajinski, ruski, poljski).

Evo, ukratko, članka o pravdi iz Enciklopedije (3. izdanje, str. 894):

»Pravda, idealno načelo prema kome svakome treba dati ono što mu pripada... Pravda je veoma apstraktan i teško odredljiv pojam; njeno poimanje je relativno, zavisi od okolnosti subjektivnog shvatanja (ako je što pravedno za jedne,

nepravедno je za druge; nema pravde koja bi važila za sve prilike). Ipak, značaj pravde kao moralnog ideala veliki je u društvenom životu. Kao i mnoge druge kategorije i pojave stari narodi su pravdu predstavljali kao posebno božanstvo koje se brine o njenoj primeni ili je štiti.« (Temida, kod Grka; Justicija kod Rimljana, itd)

Od Platonove Države do danas raspravlja se o *odnosu pravde i istine*, jednakosti, dobra i zla, dužnosti i drugih kategorija, ali je naročito složen odnos između pravde i prava... Pravda ulazi u kategorije tzv. prirodnog prava koje se, kao teorijska konstrukcija, shvata kao idealan skup normi do kojih čovek dolazi svojim umom, a um mu nalaže da radi mira i samoodricanja ne nanosi nepravdu drugome, ne uzima ono što je tuđe... Kao kategorija javnog mnjenja pravda donosi ovakvo ili onakvo poimanje ispravnosti; često je polazna osnova kritike pravnog i društvenog sistema ... koje je imalo odjeka kod rimskih pravnika koji su izrazili shvatanje da su pravičnost i poštenje najviši zakon, zakon zakona (Aequm et bonum est lex legum).«

Da pođemo od pojma istine onako kako je tumači i objašnjava Enciklopedija. Videli smo da onaj prvi deo odrednice objašnjava relativnu, a drugi deo Apsolutnu Istinu.

Isto tako, pojam *pravda* smatra se kao nešto idealno, za neke stare narode čak kao svetinja. Jedna mudra izjava ističe: »Pravda je istina u akciji.« (Dizraeli).

PODELA ISTINA

»Istina je jedna;
mudraci je nazvaše raznim imenima.«
(Rig-Veda)

Neko je rekao: »Pišite Istinu uvek velikim slovom!« Bio sam veoma uzbuđen kada sam pročitao ovu rečenicu. Razlog tome osećanju bio je u činjenici što sam već ranije odlučio da tako činim. Razlika je samo u tome što smatram da veliko slovo ne treba dodeliti svakoj istini već samo Apsolutnoj Istini. Reč je o Istini koja je kriterijum za svaku istinu, tj. o onoj o kojoj smo čitali u Enciklopediji – o Apsolutnoj Istini.

Sofokle je rekao: »Istina je uvek uspravna!« (Napisao je tragedije »Antigona«, »Kralj Edip«, »Elektra«, »Ajant«)

Po nekima koren pojma istine je – AMEN, što znači: biti siguran ili tako jeste.

Kroz naše traganje za istinom u pokušaju da otkrijemo ono što je sakriveno, došli smo do jednog saznanja, koje nam daje određeno zadovoljenje, i to: podelu na *BOŽANSKU I LJUDSKU ISTINU*. Neki to gledaju kao podelu na *APSOLUTNU I RELATIVNU ISTINU*. Mislim da to ne menja prirodu ove podele. Kada je reč o Apsolutnoj Istini, to nas upućuje na: »Nepromenljivost«, »Beskonačnost«, »Nezavisnost«, »Neograničenost«, »Neuništivost«, »Večnost«,

»Apsolutnost« i na sve epitete koje nosi Biće kome ona pripada. To je Bog. Ljudska i relativna istina je: promenljiva, privremena, ograničena vremenski i prostorno, jer pripada biću koje karakterišu ovi atributi. Ova podela je vrlo prihvatljiva i kada je ispoštujemo, izbegavamo neželjene zabune.

Rekli smo da Apsolutnu Istinu nije moguće, niti je potrebno ograničiti, determinisati. Ona sama sebe određuje i

sama je sebi kriterijum, ne zavisi ni od koga i ni od čega, ona je u Bogu i Bog je Istina. Rekli smo i to da se Ona ne meri, ne ograničava, Ona je Majka, a relativne istine su joj kćeri. Ali isto kao što ima sličnosti između Majke i kćeri, isto tako postoje i velike različitosti. Kriterijumi za ljudsku istinu su pravda, vera, slobodna volja, praksa i, naravno, Apsolutna Istina.

Ljudsku i relativnu istinu zatvaramo u prostor, merimo poznatim merama, na primer, svetlosnim godinama, vrednujemo kvalitativno i kvantitativno, i dodajemo joj potrebne determinante, prividne ili stvarne. Kada je reč o istini kao vrlini (istinitost), kao ljudskoj maksimi spoznaje sveta, stvari, materije i duha, u težnji za njenim potpunim upoznavanjem, javlja se čežnja za odgovorom na ranije postavljeno pitanje: »šta je istina?« To je ljudska istina koja želi da upozna onu Božansku, Večnu, Apsolutnu. Međutim, ako je nije moguće razumeti, moguće je prihvatiti, i to će biti sasvim dovoljno.

MAJKA ISTINA

*»Različite istine u svetu su kao nebrojeno lišće,
što se samo čini različito,
ali koje je na istom stablu.
Istina je Bog.«
(Gandi)*

Ima onih koji žele da zatvore Apsolutnu Istinu, međutim kada bi im i tako nešto pošlo za rukom, Ona bi i dalje ostala Istina, Ona bi i u zatvoru nastavila večno da živi. Ali i pomisao na tako nešto predstavlja necelishodan pokušaj. Sile tame jednom prilikom su to pokušale i kada je izgledalo da je sve svršeno, u tom trenutku spustila se tama, zemlja je počela da se trese i *Istina* je porušila stegę zatvora – izašla je iz groba, Hristos, Večna Istina, vaskrsao je.

Zavisnosti bilo koje istine od Majke Istine mogli bismo predstaviti jednim primerom: Sunce, neka bude izvor energije kao Apsolutna Istina, a Mesec kao *objektivna istina*. Sve dok Sunce šalje svoju svetlost Mesecu, Mesec će je dalje proslediti, ali kada Sunce prestane da šalje svoju svetlost u pravcu Meseca, Mesec ostaje u mraku. Apsolutna Istina je po sebi i za sebe Istina.

Relativna istina može do te mere da se transformiše da u jednom trenutku ona više i ne bude istina, već postaje neistina. Upravo to se dogodilo prilikom čovekovog pada u greh. Suštinski istina se nije promenila, ali gledanje na nju doživelo je promenu. Čovek je odvratio svoj pogled od Istine, otuđio se od nje i ona je morala da se udalji od čoveka. Među njima je nastao ponor i Istina je postala nešto skriveno i nedohvatljivo za čoveka. Čovek beži od Istine, ali kada shvati da mu je potrebna ponovo traga za njom. Kada je pronade ponovo se njom služi, mereći moralne principe i vrednosti pomoću njenih odrednica koje normiraju kvalitet, kvantitet, pravac... Dok neki smatraju da je istina progresivna, drugi tvrde

da je naše saznanje progresivno. Kada se radi o onome što možemo videti i opipati, kažemo da su to *stvarne istine*, jer ih opažamo. U vezi sa tim Aristotel smatra da je opažaj uvek istinit, a mišljenje može biti i pravilno i pogrešno, zavisno od toga kako je izrečen sud. (Grčka filozofija str.133.)

Pitanje istine je zaista vrlo delikatno, sveobuhvatno i neiscrpno. Za njegovo rešenje potreban je napor. Međutim, iako taj put nije nimalo lak, veoma je zanimljiv.

Na primer, stolica je od drveta. Mnogo je lakše ustanoviti da je ona zaista od drveta i može se reći da tu raspoložemo potpunom istinom. Malo je teže utvrditi od koje vrste drveta je stolica, ali i tu smo blizu potpune istine. Ako idemo dalje, pa nas zanima samo drvo od koga je napravljena spomenuta

stolica, već se pojavljuje problem. Da li je to drvo poniklo iz semena ili kao izdanak iz korena? Koliko je drvo bilo staro takodje možemo samo otprilike znati. Ako je izniklo iz semena, mogu se pojaviti različiti momenti, ako želimo da dokučimo kada je to drvo postalo drvo. Neko će reći: »Poseci onu šibljiku«, a neko za istu šibljiku: »Poseci ono drvo!«. I šibljika i drvo mogu biti istina. Naše saznanje može biti ogromno, ali pronaći Apsolutnu Istinu od kog momenta šibljika više nije šibljika nego drvo, to je već teže. To nas dovodi do zaključka da je potrebna ona prethodna podela na relativnu i Apsolutnu Istinu i da mešanje pojmova relativnog i apsolutnog stvara velike teškoće.

Nije lako tumačiti ni relativnu istinu, tj. istinu o sebi i za sebe, ali nam je dozvoljeno da počnemo od neke pretpostavke i da određeni trenutak proglasimo kao početak, odnosno dan kada seme postaje šibljika, ili šibljika drvo. Isto tako, moguće je da, kada naše saznanje poraste, istu (relativnu istinu) dopunimo, pa čak i izmenimo. Mi se moramo služiti relativnom istinom da bismo izbegli pitanja koja se u nedogled pojavljuju i postavljaju. Jer ako bismo išli dalje mogli bismo postaviti i sledeća pitanja: Od kojeg drveta je došlo to seme?

Zato se pojavljuje filozofija kao nauka koja pokušava da taj problem razreši, objasni. Pomoću svojih bezbrojnih načina ona prilično rasvetljava taj put, put do istine. Dok jedan broj filozofa smatra da je i sama filozofija kao nauka idealistička (npr. Hegel), ima i onih koji smatraju da je moguć i materijalistički pristup filozofiji. Zato je zanimljivo upoznati ne samo dijalektički način razmišljanja, nego i materijalističko – dijalektički.

Nezavisno od toga što je metafizički način dosta kritikovao od mnogih filozofa, njim se služio i Aristotel. Postoje stotine načina i puteva, i svaki od njih je doneo neku korist

ljudskom saznanju istine. Aristotel je, da bi se uverio u jednu istinu, svaki dan razbijao po jedno jaje (na kojima je ležala kvočka) da bi pratio razvoj embriona. On je dao sledeću definiciju istine: »Istina je sud kojim se tvrdi da postojeće postoji ili nepostojeće ne postoji!«

Apsolutnu Istinu moguće je upoznati, ali ne i razumeti.

Nju je moguće prihvatiti, voleti i doživljavati.

Prava istina može da bude pouzdan temelj nekoj religiji, ideologiji, nekom sistemu i nekoj vladavini. Ako nije tako, onda takav sistem ili vladavina brzo propada, jer su njihovi tvorci u postojeću stvarnost uneli svoje ciljeve: profit, primenljivost, slavu itd.

DVOJAKE ISTINE

»Istinu poznajemo ne samo umom već i srcem.«
(B. Paskal)

Toma Akvinski, oduševljen Aristotelovom filozofijom, koga smatra najvećim učiteljem, u svojim filozofskim raspravama pominje *»dvojake istine«*, shvatljive i neshvatljive. Shvatljive istine mogu se dokazati, ispitati, proveriti, shvatiti, otkriti, do njih je moguće doći pomoću prirodnih nauka, iako je za usvajanje pojedinih shvatljivih istina često potreban vrlo dugačak vremenski period. Ali, kao što smo već napomenuli, vreme je na strani istine. Neshvatljive istine su iznad moći našeg ljudskog saznanja, iznad našeg razuma i poimanja (*supra rationem*) i njih prihvatamo verom.

Veliki broj filozofa, pa i teologa, po poreklu, istine dele takođe na: otkrivene i pronađene. Otkrivene nastaju posredstvom pisane reči i prihvatamo ih verom. Pronađene ostvarujemo istraživanjem koja vršimo u okviru prirodnih nauka.

Sećam se, da me je moj otac, još dok sam bio osnovac, pozvao da mu pomognem na imanju. Kupljenu parcelu trebalo je da ponovo izmerimo i proverimo tačnu površinu, a dobijene podatke uporedimo sa podacima u posedovnom listu. Naše merenje otkrilo je neznatnu razliku koju je moj otac prihvatio. Imali smo prilično veliku vagu kojom smo se služili u domaćinstvu. Susedi su često dolazili da proveravaju sopstvenu težinu sa željom da saznaju pravi podatak, istinu, o svom stanju. Isto tako proveravali smo i neki kupljeni artikal, za koji smo sumnjali da nije dobro izmeren. Kupcu se obično čini da je manje dobio, a prodavac strahuje da nije više dao i tako stvorio manjak. Međutim, ovo je pojava, u procesu kupovine i prodaje, trgovine i trgovanja. Ovo je jedan primer »shvatljivih istina« koje smo u mogućnosti da proverimo, a ono što želim da ovim primerima sagledamo je razmišljanje o našem predmetu, dakle o istini.

Kao što smo videli, pojedine istine merimo manjim jedinicama i metodama i tako otkrivamo i utvrđujemo njihovu istinitost. Čime ćemo i kako meriti večnost? Kako ćemo meriti vreme i prostor ili apsolutnost? Za sada takve mere nisu nam poznate, iako se proizvoljno služimo svetlosnim godinama ili nekim sličnim astronomskim merama. Postoji teorijska pretpostavka o tome koliko je stara naša civilizacija i takve postupke prihvatamo verom, ali da li postoje i koliko su stare civilizacije na drugim planetama, to kao saznanje ne možemo lako usvojiti.

Hvala dragom Gospodu Bogu, na prevelikom i divnom daru koji se zove vera, koja nam pomaže da dođemo do tako velikih saznanja do kojih »čistim umom« ne bismo nikada mogli doći. Mi smo tako mali, tako sićušni kao »skakavci zemaljski« i kao »mravi«, ali smo srećni i radosni, zbog za nas tako divnih i veličanstvenih istina, koje su nam otkrivene.

»Ako se naučne istine otkrivaju čoveku posredstvom njegovog razuma, religiozne mu se saopštavaju putem Božjih otkrivenja« (*Majkl Faradej*).

ISTINA I SAVEST

*»A za ovo se i ja trudim da imam čistu savjest
svagda i pred Bogom i pred ljudima.«
(Sveti apostol Pavle, Dela 24, 16)*

Kada je savest čista to se vidi i u njegovim delima. Čista savest je slična savremenom avionu kome su svi instrumenti ispravni.

Savest i njeno delovanje mnogi ljudi prihvataju kao pravnik u čovekovom rasuđivanju, smatrajući je regulatorom prava, pravde i istine. Ima primera zaostalih od mnogih ljudi koji su pod pritiskom svoje savesti priznali neko nedelo čak i posle razdoblja dugog dvadesetak godina. Međutim, postoje osobe kod kojih je savest otupela, usled pijanstva, nemorala i koja ne funkcioniše kao ispravni instrument u avionu.

Prema tome, na dugom, napornom, ali i zanimljivom putu do saznanja istine savest ima vrlo važnu ulogu. U nekim krajevima postoji izreka: »Boji se samoga sebe«, a to u stvari znači da je dotični učinio neko zlo delo zbog koga se boji da će biti otkriven ili, ako je već delo poznato, strahuje od posledica i kazne. Kada se čovek nađe pred odlukom da li da izvrši to zlo delo, savest ga mirno upozorava da to ne čini. Ako čovek ne posluša i učini to delo, posle toga savest ga uporno ukorava. Tada čovek počinje da beži od svoje savesti, ali pošto utočište na ovom svetu nigde ne nalazi, čovek postaje nesrećan. Evo jednog primera bežanja ispred savesti:

»I začuše glas Gospoda Boga, koji iđase po vrtu kad
zahladí; i sakri se Adam i žena mu ispred Gospoda

Boga među drveta u vrtu. A Gospod Bog viknu Adama i reče mu: gde si? A on reče: čuh glas tvoj u vrtu, pa se poplaših, jer sam go, te se sakrih. A Bog reče: ko ti kaza da si go? Da nisi jeo s onoga drveta što sam ti zabranio da ne jedeš s njega?»

(1. Mojsijeva 3,8.11)

Adam se nije mogao sakriti ispred Boga, a ni od sopstvene savesti. Glas savesti i glas Božji čuo je u pitanju: »Adame, gde si?« U tom svom begu od savesti nije daleko otišao, morao je da se sretne sa njom. Tada je sreo i Boga. U tom trenutku nije želeo da sretne svoga Tvorca, koga je ranije nestrpljivo očekivao, da se sa Njim druži kao sa uzvišenim Prijateljem. Zašto se ljudi kriju od Boga? Zašto se lopov krije od svetlosti? Čovek se krije i beži od istine. Istina mu je mila i draga sve dok je ne pogazi, a kada to učini, tada više ne želi da se sretne sa njom.

Nažalost, mnogi ljudi imaju uspavanu savest ili su je tako »izdresirali«, koja je pod uticajem zlog duha, pa čak i kada čine zlo, pravdaju se, nazivajući svoja dela »službom Božjom«. Takvog čoveka savest nekada dosta dugo progoni, a kada ona uspe da probije ili poruši sve zidove i prepreke koje su postavljene oko nje, čovek se nađe u teškim prilikama i počinje da traži neki odušak, nekoga kome bi ispovedio svoje nedelo. Ako je priznanje iskreno, praćeno pokajanjem, to priznaje i sam Bog, a čovek doživljava olakšanje. Čovek je tada spreman da podnese i posledice svog nedela.

»Ispovedajući se često, Neron je priznavao da ga goni majčina slika, bičevi boginje osvete i plamene buktinje.« I dalje:

»Kad ne bi bilo drugoga dokaza za postojanje Boga, Njega bi nam dokazalo samo kajanje« (Šeler).

»Beg od Boga i sopstvene savesti često donosi nervna razstrojstva, duševne lomove kod teških moralnih bolesnika i zli-

kovaca, jer se savest, ipak, budi i kažnjava zlo. Savest je sudija u čovekovom biću, čiji je sud jači i sankcije dalekosežnije od sankcija svih zakonodavstava.

Kardinal Njuman to je izneo na sledeći način: 'De internis non iudicat praetor' (O unutrašnjim čovekovim delima ne sudi sudija). Savest uporno deluje na čoveka, pa on i protiv svoje volje priznaje njene moralne zapovesti. Glas svoje savesti čovek oseća kao sazvuk moralnog i religioznog osećanja.« (177. i 179. str. Upoznajmo religiju). Zato poštujmo Božji moralni zakon i slušajmo glas savesti kroz koji nam govori Božji glas, odnosno, Duh Sveti!

»Savest ima funkciju i sposobnost da pojedinca kažnjava za postupke koji nisu u skladu s društvenim normama, putem procenjivanja postupaka u odnosu na moralne zabrane, putem osećanja krivice i greha. Savest reaguje onda kada ponašanje nije u skladu s idealima (Religija i Tolerancija, 19. str.).

Različiti ljudi na različite načine pokušavaju da umire glas savesti. Jedan od načina može biti negiranje dobra, negiranje Boga i negiranje obaveza prema nečemu i prema nekome. U takvim prilikama nastaju različite vrste morala sa poznatim principima kao: »Ti meni, ja tebi«, »Oko za oko, zub za zub«, »Ako te niko nije video dok si činio neko nedelo, to nije prestup i nije greh«, itd. Tako se uvek traži i nalazi neko pokriće, neki razlog da se zlo opravda i umiri glas savesti.

Javnost se obično priprema da prihvati neku odluku vlasti, ubeđivanjem da je ta odluka ispravna, pa čak i korisna za naciju. Kada na taj način bude zadobijena većina, onda se to shvatanje i ostvaruje u javnom životu. Kada su uspeli da ubede narod da će zbog jednog čoveka da propadne ceo narod, pojavio se »dobar« savet:

»I ne mislite da je nama bolje da jedan čovek umre za narod, negoli da narod sav propadne.«

(Jovan 11,50)

Tada su ubeđeni ljudi reagovali vičući:

»Krv njegova na nas i na decu našu.«

(Matej 27, 25)

Kako je nekada lako zavesti i ubediti ljude. Narod koga je prethodnih dana Isus lečio i koji mu je klicao: »Osana! Osa-na«, sledećeg dana tog istog Isusa osuđuje na smrt.

Na prvi pogled prilike često izgledaju sasvim logično: šta je bolje, izgubiti jedan dinar ili hiljadu? Međutim, ako bismo se pitali šta je bolje dobiti jedan ili hiljadu dinara? Kada se radi o sopstvenom životu, kako onda odgovaramo? Onda tražimo neki razlog ili opravdanje, ali to se u stvari pretvara u izgovor. I Hitler je našao svoj razlog (izgovor) za napad na Poljsku: »Ugrožena je nemačka manjina«. Za vreme Drugog svetskog rata u poznatom slučaju Japanaca američkog porekla nalazimo primer pokušaja opravdanja koje je poteklo od Vrhovnog suda Amerike. »Opravdavajući tu službenu nepravdu, Vrhovni sud je u ime *zajedničke odbrane*, isticao da se nekolicina Amerikanaca japanskog porekla ponašala izdajnički, da je rat bio u toku i da *rat znači nagomilavanje teškoća*.« (Apolipsa 342. str.)

Isto tako svoj izgovor ili razlog, NATO je za bombardovanje Jugoslavije takođe pronašao svoj izgovor, »*srpski narod treba da strada zbog jednog čoveka*.« Kada su shvatili da bi u toj igri bilo premalo da zbog krivice jednoga budu tučeni svi, onda su broj jedan počeli da povećavaju, tako je cifra porasla toliko koliko je nekima bilo potrebno. Nisam siguran da li je okončana i kada će ta brojka dobiti svoju konačnu vrednost.

Sličnih primera, nažalost, ima puno. Međutim, cilj svega što smo dosada naglasili, jeste buđenje savesti ljudi koji donose sudbonosne odluke, da budu savesniji i bogobojažljivi, čak i onda kada je u pitanju samo jedan ljudski život, jer je i za tog jednog čoveka, Hristos bio spreman da umre. Među nepravd-

no tučenima bilo je ljudi, žena, dece, nevinih, možda krivih, možda manje krivih, verujućih ili neverujućih, dobrih vernika, moralnih, nemoralnih itd. Pitanje koje ostaje glasi: »Gde je savest tih ljudi koji su naneli takvo zlo jednom narodu?«.

Mnogi ljudi izbećiće ukor glasa svoje savesti, možda i ovozemaljske sudove i kazne, ali Božji sud i Božju kaznu niko neće izbeći. Hristov izdajnik Juda raskajao se kada je savest otkrila veliku pohlepu za novcem. Rezultati se ogledaju u tragičnom poduhvatu koji je učinio ovaj čovek, i koji je opisan u Jevanđelju. Za mnoge će biti prekasno. Na Božjem sudu biće otkrivena svaka tajna, pravda će biti zadovoljena, a istina rasvetljena. Zato se neki ljudi uzalud teše time što su zataškali glas svoje savesti, izbegli ovozemaljske sudove i kazne. Ali da ponovimo staru, dobro poznatu misao, koja zvuči kao dobro provereni zaključak Božji sud i kaznu niko neće izbeći i zato valja moralno živeti:

»Sve dakle što hoćete da čine vama ljudi, činite i vi njima...« (Matej 7,12.)

Ovo pravilo, koje je poznato kao »zlatno pravilo«, izrekao je naš Spasitelj, Isus Hristos. Ono svojom aktuelnošću prati ljude iz svih vremena. Isus je načelo ljubavi prema Bogu i prema bližnjima sažeo u dve zapovesti:

»A Isus reče mu: ljubi Gospoda Boga svojega svijem srcem svojijem, i svom dušom svojom, i svom misli svojom. Ovo je prva i najveća zapovijest. A druga je kao i ova: Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe.«

(Matej 22, 37-39)

ISTINA I SLOBODNA VOLJA

*»Čovek je slobodan
samo onda kad služi istini.«
(Tolstoj)*

Bog je dao čoveku slobodnu volju. Vatra je dobra, dok se porad nje grejemo, dok na njoj kuvamo, pečemo..., ali kada u vatru uđemo, tada se ona neprijateljski odnosi prema nama i postaje izraz zla, uništenja, smrti. Da li je vatra zlo ili je zlo njena zloupotreba? Ko je kriv, onaj koji je vatru dao ili onaj koji vatru zloupotrebljava?

U Bošnjakovoj knjizi »Filozofija i hrišćanstvo« na strani 213. nalazimo misli koje se odnose na slobodnu volju i slobodno razmišljanje:

»Slobodna volja donosi i slobodno razmišljanje, pa naravno i slobodno opredeljenje. Zato su i tolike razlike među filozofima kao i među teolozima, između njihovih stavova, njihovih pogleda i razmišljanja koji se svode na način interpretiranja ljudskog mišljenja. Postavlja se pitanje da li je mišljenje zaista slobodno ili nije, i dokle se prostire njegova moć. Neki, pak, filozofi smatraju da je mišljenje uslovljeno svojim sopstvenim granicama. Te granice su logični principi, tj. pravila koje je mišljenje samo sebi postavilo.«

Veliki teolog i apostol, Pavle piše:

»Sve mi je slobodno, ali nije sve na korist; sve mi je slobodno, ali neću da što oblada mnome.«

(1. Korinćanima 6,12)

I ponovo:

»Sve mi je slobodno, ali nije sve na korist; sve mi je slobodno, ali sve ne ide na dobro.«

(1. Korinćanima 10,23)

Znači slobodna volja je pod kontrolom razuma i on odlučuje hoće li nešto uraditi ili ne, da li je nešto na korist ili štetu, ocenjuje posledice, stavlja na vagu; određuje da li nešto treba uraditi ili ne.

»Samo je ono mišljenje slobodno koje se stalno razvija po principima svoga tla. Sloboda je određena stvaranjem i granicom.« (*Isto str. 213.214*) Dakle i sloboda mora imati svoju granicu, zato što čovek kao slobodno biće ima osim slobodne volje i razum koji ne dozvoljava da njegovo telo ide u propast ili uradi nešto što nije dobro ili korisno. Ponovo se postavlja pitanje da li je slobodna volja zaista slobodna? Postoje različiti stavovi. Kako čovek može imati apsolutno slobodnu volju, kada je poznato da on nije apsolutno biće?

Uzmimo jedan primer. Sve dok nas jedan pas ne ometa, ne uznemirava i ne ugrožava, on je slobodan. Međutim, kada prekorači tu granicu, onda se mora vezati.

Bilo bi zanimljivo razmotriti i stav Žan Pol Sartra, koji je zabeležio Vuko Pavićević u knjizi »Osnovi etike«: »Mi imamo slobodu biranja, ali ne i nebiranja, jer je nebiranje izbor da se ne izabere« ... »i nebiranje je forma angažovanja.« Postoji jedan biblijski tekst u 5. Mojsijevoj 30,19. u kome Mojsije u svom govoru jevrejskom narodu pominje dva pojma: *život i smrt*, odnosno *blagoslov i prokletstvo*, kao nagradu tj. kaznu, koja dolazi kao posledica izbora. Međutim, Mojsije preporučuje biranje života, što zvuči vrlo imperativno. Ako ne želim da svojom slobodnom voljom izaberem život, ne moram da se trudim da izaberem smrt, jer će ona sama doći. Znači neizborom života automatski biramo smrt, jer treće mogućnosti nema.

Našu slobodnu volju realizuje voljna radnja posredstvom naše svesti koja je motivisana nečim što je podstiče da izvrši izbor, koji bi usrećio dotičnu osobu. Ukoliko su motivi jasni i uverljivi i slobodna volja je slobodnija i jača. Slobodna volja ne sme se zloupotrebiti.

Slobodna volja učestvuje u odlučivanju na način kojim je motivisana. Što je motiv jači i volja je jača. Pored predstava koje se javljaju kao motivi, i osećanje može da bude jak razlog da se volja pokrene. Ako su motivi slabi, volja ne može biti aktivirana. Na primer, u ovom trenutku imam želju da pojedem nešto kiselo, ali pošto je to negde dalje od mene »mrzi« me da tamo odem i volja da zadovoljim potrebu svog ukusa je ugašena. Možda i drugi razlog, osobe koje imaju problema sa viškom telesne težine, više puta uskraćuju sebi zadovoljenje nekih prohteva. Ukoliko je glad jača, onda neće biti mnogo dvoumljenja. Vrlo važan činilac u odlučivanju o nečemu je i lični karakter. Postoji isti motiv, ali različite odluke.

Karakteran čovek neće učiniti nešto nedolično da bi ugodio svojoj »slobodnoj« volji. Ako se čovek promenio, postao novi čovek (biblijski termin – novorođen) takođe, može sasvim drugačije da odluči od onoga što je uobičajeno u svakodnevnom životu.

Dakle, slobodna volja, slobodno bira, ali prioritet u izboru i odlučivanju pridaje onoj predstavi ili osećanju koje je moćnije, tj. koje je najusklađenije sa čovekovim ličnim karakterom.

Slobodnu volju može imati samo slobodno biće. Njenom zloupotrebom gubi se sloboda, gubi se i mir, gubi sve. Čovek može biti slobodan od spoljašnjeg sveta, ali može biti rob nekim svojim porocima, rob samome sebi. U njemu se javlja borba, a u borbi pobeđuje jača strana. Želja vuče, a strast traži, dok se razum opire i ne dozvoljava, jer su posledice strašne i tragične. Mnogo napora treba uložiti da bi se telo sačuvalo od delovanja rđavih navika, a još više da bi se njih oslobodilo. Apostol Pavle ovako piše o toj borbi koja se odigrava u čovekovom biću:

»Jer ne znam šta činim, jer ne činim ono šta hoću, nego na što mrzim ono činim. A ovo više ja ne činim, nego

greh koji živi u meni. A kad činim ono što neću, već ja to ne činim nego greh koji živi u meni.«

(Rimljanima 7,15.17.20)

To znači da osoba u čijem životu postoji greh, odnosno bilo koji porok zavladao njegovim bićem, nalazi se u žestokoj borbi sa samim sobom. Na drugom mestu apostol Pavle kaže: »Morim telo svoje...« (1. Korinćanima 9,27) Nije teško pogoditi kako će pijanica iskoristiti i upotrebiti svoju slobodnu volju kada treba da bira između ulaznice za neku veliku predstavu ili litre alkoholnog pića. On je slobodno izabrao, ali ne kao slobodno biće, već kao rob svome poroku. Zbog toga postoji česta polemika oko toga da li je slobodna volja apsolutna ili relativna. Ona bi mogla biti apsolutna, kada bi čovek mogao da ostvari savršene moralne principe koje otkriva Moralni zakon.

To znači, da se slobodna volja ne može odvojiti od morala, koji od nje traži odgovornost, a moralu nas uči religija, prava religija. Čovek je od Boga dobio različite darove, među kojima su: dar da misli, da oseća, da govori, da slobodno odlučuje i bude religiozan, po čemu se i razlikuje od životinja. To je potvrdio i dr Vuko Pavićević kada je rekao da je »ljude moguće razlikovati od životinja na osnovu religije, svesti ili na osnovu nečega drugog«.

Velika Božja ljubav koja je podarila slobodnu volju čoveku, zauzvrat traži samo ljubav i služenje iz ljubavi. I ako ljubav izabere ljubav i ako dobro izabere dobro, ima li mesta strahu, treba li se čega bojati? Iako je Božja zapovest nekada u formi imperativa – Izaberi život, mnogo je bolja od đavolovih utešnih reči: »Nećete umreti«, jer su se potvrdile u svoj svojoj neistinitosti. Bolje je biti sluga Bogu, negoli »gazda« u sotoninoj vladavini zla i smrti.

Postoji mišljenje da Bog nije trebalo da čoveku da slobodnu volju, jer u tom slučaju čovek ne bi mogao da pogreši, ali Bog to nije mogao da učini zbog svog karaktera i ljubavi prema svojim stvorenjima. Čak i u slučaju čovekovog pada, koji se, nažalost i dogodio, Bog je unapred pripremio plan i način da čoveku ponovo vrati sve što je neposlušnošću izgubio. Naravno, cena je bila visoka. Naša slobodna volja treba da odluči da li hoće da primi jedan poklon, jedan divan dar koji se zove *vera*:

»Jer ste blagodaću spaseni kroz vjeru; i to nije od vas,
dar je Božij«

(*Efescima 2,8*).

Znam i poznajem mnogo ljudi koji su sa radošću primili ovaj duhovni dar, ovaj božanski poklon. Sa njihovih lica zrači radost i sreća, jer imati veru i imati poverenje u *Nekoga*, koji vas nikada nije izneverio, znači imati nešto što se ovozemaljskim vrednostima ne može izmeriti. To Biće može da bude samo Bog. Neki Ga poznaju i prizivaju kao: Gospod, Jahve, Alah, Dominus... On je jedini Bog, Bog koji se otkriva kao Sveto Trojstvo, kome Jedinom, Pravednom i Premudrom, pripada sva slava, hvala i sve što postoji kroz sve vekove i večnost.

ISTINA I VERA

*»Epohe snažnoga poleta i uzdizanja
bile su uvek i epohe snažnoga verovanja.«
(Gete)*

»Živa vera ne oslanja se na slabe temelje, koje ima nesavršena nauka sa svojim često nesavršenim i sumnjivim objašnjenjima raznih pojava, nego se opire na tvrdi i neizmenjivu osnovu duhovnih istina, koje su toliko mudrosti očevidne, da govore same za sebe i potvrđuju blagoslovene Reči Biblije – mudrosti i sile Božije; na njih se svako može osloniti!« (Sirnius)

Sveti apostol Pavle piše u svojoj poslanici:

»A bez vere nije moguće ugoditi Bogu; jer onaj koji hoće da dođe k Bogu, valja da vjeruje da ima Bog i da nagrađuje one koji ga traže.«

(Jevrejima 11,6)

Fizičar Gustav Teodor Fehner o potrebi vere u nauci je rekao: *»Oduzmi nauci veru, propašće i ona sama.«* Prava i čista vera je uvek od koristi i od nje nikada ne može biti štete. Ovo smatram stvarnom istinom, jer i Sveto pismo kaže:

»Po vjeri živimo, a ne po gledanju.«

(2. Korinćanima 5,7)

Dakle, važan činilac saznanja i hodanja na putu prema istini je vera. Naučna pokreće nauku, a religijska vera religiju.

Znači vera pomaže da upoznamo istinu. Naučnik verom radi svoje eksperimente i njegova vera često biva nagrađena. Kada ne bi verovao, ne bi se ni prihvatao svog posla. Hegel je rekao: *»Slučajnost ima razloga zato što je slučajnost«* i dodao *»Slučajnost nema razloga zato što je slučajnost«*. Prema tome, u svakom slučaju postoji razlog. Postoji razlog za verovanje kao i razlog za neverovanje, postoji vera u uspeh i vera u neuspeh.

Mnogi kažu: »Dokaži mi pa ću verovati«, ili »Dokaži, pa neću verovati«.Prvo treba pronaći uzrok, a uzrok priziva posledicu. To je zakon. Da je poverovao u ono što mu je lekar rekao, i držao se njegovih saveta, ne bi mu se desilo ovo ili ono, ili ne bi umro.

Pošto ljudi bivaju često prevareni, pitaju: »Kome ćemo verovati?« Nije lako odgovoriti na to pitanje. Apostol Pavle pišući svoju Poslasticu Jevrejima, navodi jedan starozavetni tekst iz Knjige proroka Avakuma, koji glasi:

»A pravednik će od vjere svoje živ biti.«

(Avakum 2,4/b)

Dakle, vera se pojavljuje kao uslov i garancija života i to života bez bola i suza, večnog života. Novi vernici prilikom prijema u crkvu dobijaju pitanje: »Veruješ li u Isusa Hrista...?« U tom duhu je izglasan i »Simbol vere hrišćanske doktrine (Credo)«. Sa pomenutim tekstom, kao uvodom, apostol Pavle započinje svoje teološko – filozofsko izlaganje predmeta »vera i njena sila«, potkrepljujući ga primerima verskih junaka iz Staroga zaveta. Na samom početku apostol Pavle daje definiciju vere, koja glasi:

»Vjera je pak tvrdo čekanje onoga čemu se nadamo, i dokazivanje onoga što ne vidimo.«

I dalje nastavlja:

»Jer u njoj stari dobiše svjedočanstvo. Vjerom poznamo da je svijet riječju Božijom svršen, da je sve što vidimo iz ništa postalo.«

(Jevrejima 11,1-3)

Cela 11. glava Poslanice Jevrejima govori o delima tih velikana vere kao i o sili koju su posredstvom vere dobijali i koja je krunisana uspesima. Naravno, sve to nije bilo lako, ali oni su bili svesni da se nalaze na bojnopolju, što znači u ratu. U ratu se zadobijaju rane i povrede, a isto tako moguće je i poginuti. Bez obzira na sve to, oni nisu štedeli svoj život, jer

su čvrsto verovali da će im Bog, kao nagradu, dati večni život. U toj nadi završavali su svoj život.

Kada apostol Pavle govori o tom ratu (u Poslanici Efescima 6,11-18), on predlaže upotrebu celokupne ratne opreme. Između ostalog u toj opremi se nalazi štit koji predstavlja veru, koja štiti od raspaljenih strela neprijatelja (nečastivoga). Pavlova razmišljanja koja nalazimo u njegovim poslanicama vrlo su zanimljiva, kao i njegova upoređenja i njegovi teološko-filozofski stavovi. Kao deo opreme pominje još i sledeće: »Stanite dakle opasavši bedra svoja istinom i obukavši se u oklop pravde.« (Efescima 6,14) Oni koju su bili vojnici znaju šta za vojnika znači opasač. Ne bi se moglo reći da je neki deo te opreme manje važan, ali da se vratimo onom delu opreme sa ulogom štita koji nas štiti od strela ili od strele koja može da se nazove »sumnja«.

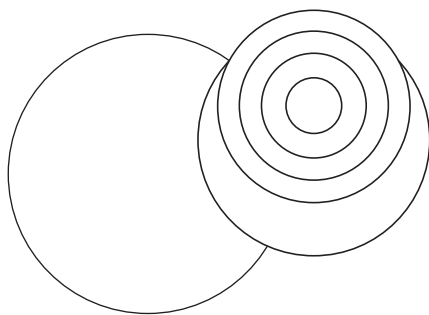
Potrebu i razlog za veru i verovanje sv. Avgustin je izneo na sledeći način: »Verujem da bih saznao.« Rene Dekart je to ovako definisao: »Sumnjam da bih saznao.« To su dva sasvim suprotna gledišta, ali imamo priliku da ih sagledamo. Pred nama stoje dva puta, put vere i put sumnje. Izbor puta kojim treba da krenemo pravimo mi sami. Neko već u samom startu može da krene putem vere, a neko pokušava da isproba najpre put sumnje da bi se kasnije vratio pravom putu, putu vere. Strašno je za one koji večito ostaju na putu sumnje, kao što je strašno, možda i strašnije, za one koji su bili na putu vere i zauvek se vratili i ostali na putu sumnje. Veliki um i pesnik Gete izrekao je sledeće reči:

»Najveća sreća za misaonog čoveka jeste da je ispitao ono što se može ispitati, i da se mirno pokloni pred onim što se ne može ispitati«

Put vere je put istine. Ne uvek, ali najčešće, čovek je sklon da izabere kraći put. Ako pođe da primi neku nagradu ili

sumu novca, svakako će požuriti da što je moguće pre stigne na to odredište. Ako je osuđen na smrt i najduži put bio bi mu kratak, možda bi ga uvek promašivao... Ako neko ne želi da pronađe istinu, isto tako će se ponašati. Onaj ko želi i veruje, pronaći će istinu.

Pred sobom imamo krug koji u sebi sadrži bezbroj krugova, pa se pitamo gde je kraj ako bismo nastavili sa daljim ucrtavanjem krugova. Čovek se vrti u krug sve dok ne dozvoli sebi da ga »činilac vera« izvede iz sadašnjeg stanja u oblast stvarnosti, koju ne može odmah da vidi i dodirne.

Gde je kraj?

ISTINA I SUMNJA

*»Jednostavno ljudi, uz to još fanatici,
predstavljaju čir na telu čovečjega društva;
oni ne znaju za hrišćansko smirenje i sumnju
u sebe samoga, nego su uvereni da ceo svet laže,
a samo oni govore istinu?«
(N. V. Gogolj)*

Šta je to sumnja i da li na sumnju gledamo samo kao na nešto sasvim negativno ili ona možda ima neku svoju dobru stranu i ulogu? Sumnja je nešto suprotno veri i ona se svojim suprotstavljanjem, čak i negiranjem smatra negativnom. Sumnja je određivana različitim izrazima i to uvek negativnim: Kao neprijatelj vere, neprijatelj istine i pravde, kao otrov i smrt za veru. Ona nas udaljava od vere, od istine i pravde i zbog toga sumnju treba ukloniti, odbaciti i što je moguće pre se osloboditi.

Za jedno malo upoređenje uzео bih primer delovanja bola. Bol nas obaveštava da je nastao neki problem u nekom delu našeg tela. Kada smo taj bol osetili, mi reagujemo tako što odmah počnemo da tražimo uzrok bola i odlazimo lekaru, da bismo ustanovili i rešili problem, da bismo se zaštitili, odnosno lečili taj bolesni deo tela. Lekari zato kažu da bol (i bolovi) ima pored negativne i pozitivnu stranu i ulogu, jer kada bol ne bismo osetili, kako bismo znali gde da tražimo bolest i bolesni deo tela. »Bol ima snagu koja nas popravlja. On nas čini boljima, milosrdnijima. On nas osvešćuje i uverava da je naš život dužnost, a ne zabava«(Cezare Cantu).

Da li je tako i sa sumnjom? Sumnja se pojavljuje onda kada u nešto nismo potpuno sigurni ili smo u nešto verovali, bili čvrsto uvereni, ali je u jednom trenutku nastupila promena onda počnemo da se kolebamo i zato odmah nastupa sum-

nja. Čvrsto smo verovali nekoj osobi, imali lepo mišljenje o njoj, ali došao je neko i rekao nam nešto negativno o toj osobi pa smo tada počeli da sumnjamo. Ako smo se uverili da je tako kako nam je taj »neko« rekao o dotičnoj osobi mi više ne sumnjamo nego verujemo da je tako. Isto, ako smo proverili pa smo se uverili da to nije tako, sumnja je prestala, i mi ponovo verujemo kao pre, naša vera opet se vratila.

Nekada smo za sumnju krivi sami, a nekada neko drugi, svejedno, opravdanje za nju ne postoji. Ona ima svoju ulogu da nas natera da problem ispitamo, proverimo i rešimo, a onda da se nje oslobodimo. Razloga možda ima na stotine i uzroka bez broja, ali večito nije moguće (dopustivo) sumnjati.

Znači, sumnja koja se pojavila kao nešto negativno, na taj način, prelazi u pozitivno, prelazi u veru ili prestaje da veruje u ono u što smo se uverili da nije pravo, da nije ispravno. Bez obzira na informacije o pomenutoj osobi, prave ili pogrešne, proveravanjem dospevamo do prave istine. Sumnja mora da ustupi mesto veri.

Jedan od Isusovih učenika dobio je nadimak »Neverni«, upravo zbog toga što je sumnjao. On je tražio vidljive i opipljive dokaze. Ponašao se kao pravi materijalista (ne veruje, dok ne vidi). Međutim, kada je video i kada je dodirnuo sumnja je nestala i apostol Toma je poverovao i uverio se da je to njegov Učitelj i Gospod. Tom prilikom Isus je javno definisao Tominu veru.

Verovati ili ne verovati, sumnjati ili ne sumnjati, je naše pravo, pravo koje imamo kao slobodna bića, *ali* u isto vreme imamo obavezu i dužni smo *da proveravamo i ispitujemo*. I ovde se pojavljuje isti problem koji smo u ranijim razmišljanjima pomenuli. Kako da proverimo i ispitamo ono što nam nije dostupno, što nije nadohvat našoj ruci? Kao i za svaki problem, verovatno i za ovaj, ima mogućnosti za rešenje. Je-

dan smo već pomenuli: verovati ili ne verovati. Verovati bez proveravanja ili ne verovati takodje bez proveravanja. Nije li ovo igranje? Znači, ako smo u mogućnosti da nešto proveravamo, onda nam je to dužnost i obaveza. Zar nije tako u životu? Niko ne traži ono što ne možete, već ono što možete i niko ne zahteva od vas odgovornost za ono što niste mogli.

Često se stidimo zbog nekog neuspeha i onda tražimo neki razlog ili opravdanje pa slično lisici iz basne, koja nije mogla da dohvati grozd izjavljujemo, da je kiseo. Međutim, to što ne možemo da uspemo treba da prihvatimo kao realnost i kao apsolutnost, jer grozd samo gledamo, ali ne možemo da ga dohvatimo. Nekima je lakše da sve ono što ne mogu da dohvate negiraju ili proglase »kiselim« da bi na taj način rešili problem sumnje.

Neko je predložio i sledeći način za rešavanje sumnje: jedan čovek je prihvatio zanimljivu opkladu »ako pogodite odgovor, dobićete vrednu nagradu, ako ne pogodite nećete dobiti«, što predstavlja uslov za učestvovanje u igri u kojoj je ispitno pitanje vrlo jednostavno i u kojoj je verovatnoća da možete dobiti vrlo velika. Razumnije je učestvovati nego ne učestvovati. Znači i u prilikama u kojima je teško ili nemoguće nešto proveriti i ispitati, bolje je prihvatiti, jer možemo samo dobiti, a ništa izgubiti.

Ovde nije reč o nekim nevažnim pojmovima ili o slepom verovanju, nego o vrlo ozbiljnim stvarima koje razum može da prihvati verom, jer je vera iznad razuma, a razum priznaje veru. U tom slučaju i bez neke provere, sumnju odmah treba odbaciti, jer u protivnom ona će nas svojom negativnom ulogom kao otrovom uništiti. »*Cogito ergo sum*« (Mislim, dakle postojim) su reči pomenutog filozofa Dekarta. Sumnjao je u sve, apsolutno u sve, ali je, ipak, na kraju uvideo da je takav stav pogrešan, zaključujući da je sumnja u sopstveno postojanje, u postojanje

samoga sebe, nemoguća, uverio se da on zaista postoji i zato je izjavio svoj poznat stav: »Mislim, dakle postojim«.

Prijatelji vas mogu varati, može vas i familija varati, možete i sami da varate i vaš um može da vas vara, ali vi postojite, vi se mičete. Svi oni koji poput Dekarta sumnjaju najpre bi sebe trebalo da ogledaju, neka sebe opipaju da vide i uvere se da li ipak postoje. Postojim ja, postoje moji roditelji, postoji sumnja, postoji istina i postoji njena »Majka Istina«.

Sledeći primer čoveka koji je, po rečima Isusovim bio »najveći prorok rođen od žene«, koji je proricao Isusov dolažak, pripremajući čak javnost tog vremena, za taj slavni događaj, koji je krstio Isusa u reci Jordan i video i čuo slavu Božiju, u jednom trenutku obeshrabrio se, počeo da se koleba, sumnja i traži dokaze *za i protiv*. Onda je poslao svoje učenike da ispitaju prilike, da bi videli i uverili se da li je to zaista pravi i očekivani Mesija. Kada su ovi učenici došli da posmatraju Isusa, Isus im je rekao da idu i kažu Jovanu šta su videli i čuli: »Slepi gledaju, hromi hode« (Matej 11. poglavlje).

Fjodor Dostojevski, poznati ruski pisac, imao je u svom životu trenutke kada je sumnja pretila njegovoj veri, zato je izjavio: »Moje osana je prošlo kroz plamen sumnje.«

POSTOJBINA LJUDSKOG RODA

*»Neki ljudi tragaju za istinom,
da bi je dublje zakopali.«
(Nepszabadsag)*

Čovek zauzet traganjem nekada odluta ili se umori, ali ako ima čvrstu volju i nastavi put kojim je krenuo stići će do cilja, pronaći odgovor, pronaći istinu. Neki ljudi ističu da istinu treba tražiti na pravome mestu, ali gde je pravo mesto? Ima istine

u tome. Uzaludni su napori i najmudrijih ljudi da nešto pronađu, ako ono što traže ne traže na pravom mestu. Ponekad se dogodi da u traženju bude otkriveno nešto sasvim drugo. Ovo treba da bude ohrabrenje za one koji traže, da ne odustanu.

Bilo bi smešno videti odrasle i zrele ljude kako love ribu na suvom, na livadi. Kada to deca rade, uopšte se ne čudimo. Jednog jutra krenuli smo u Bern. Pre nego što smo se uključili na autoput, po izlasku iz varoši Arburg, primetio sam na poljani petnaestak ljudi kako love ribu – pecaju na suvom. Pomislio sam, šta je to, šta se događa sa ovim ljudima? Bilo mi je zaista smešno, dok nisam saznao da su to budući ribolovci koji uz teorijsku imaju i praktičnu nastavu. Svaki sport ili zanat, ili bilo koju delatnost treba sistematski učiti. Treba učiti pravila za obavljanje te delatnosti, obraćati pažnju čak i na estetiku, naravno, sve to uz prisustvo i nadzor instruktora.

Tako sam kasnije vrlo ozbiljno i sa zadovoljstvom posmatrao i divio se ljudima čiji zadatak nije bio nimalo lak, ali plenili su jakom voljom što je sigurno dalo dobre rezultate. Međutim, šta biste rekli da uvek iznova viđate ove ljude kako svoje udice bacaju po livadi umesto u reku ili jezero?

Riba, naravno, nema na livadi. Čak i na rekama i jezerima treba izabrati pravo mesto.

Gde je pravo mesto za istinu o našem poreklu?

Nekim ljudima neprihvatljivi su pokušaji pojedinih naučnika koji čovekovo poreklo traže na dnu nekog mora, u nekim oblicima živih organizama ili pak u životinjskom carstvu. Mislim da ovim naučnicima ne bi trebalo zamerati, jer svako ima pravo da traži. Međutim, nerazumno bi bilo kad bi oni, ukoliko nisu pronašli ono što su tražili, svoje udice i dalje bacali na dno istog okeana. Kada se uvere da to nije pravo mesto, neka cilj ostane isti – pronaći istinu, ali neka izvrše promenu mesta.

Istinu o čovekovom poreklu neki ljudi pokušavaju da nađu na dnu nekog mora, drugi negde u kosmosu (Arenius), odakle je nekim slučajem stigla i do naše planete u obliku nekog mikroorganizma, koji je pošto je preživeo, počeo da se razvija i evolucijom usavršava do sadašnjeg oblika (čoveka).

Drugi ljudi, svoje poreklo, s poverenjem u istinitost biblijskog izveštaja, posmatraju i nalaze tamo na istoku, »između četiri reke«, koje su proticale i ukrašavale Raj, postojbinu ljudskog roda. Ovaj izveštaj možemo pročitati na prvim stranicama Svetoga pisma. Iz njega možemo saznati pojedinosti o stvaranju svega vidljivog i nevidljivog, stvaranju životnih uslova, stvaranju života, stvaranju flore i faune, stvaranju svih bića u morima, u vazduhu i na kopnu, i stvaranju čoveka – krune celokupnog stvaralačkog dela našega Tvorca. Edem na našoj Zemlji je čovekovo rodno mesto, njegov prvi dom, njegova otadžbina, njegova postojbina i njegovo mesto probe i ispita, mesto njegovog moralnog pada, ali i prva uteha nakon pada u saznanju da će se pokajanjem i poslušnošću prema svom Tvorcu, ponovo vratiti u izgubljeni Raj.

TRI NAČINA TRAŽENJA ISTINE

*»Podržavati istinu može biti dobro,
ali, pronaći je, mnogo je bolje.«
(Verdi)*

Na 47 str. Hegelove Fenomenologije nalazimo sledeće misli: »...Jedno mišljenje može biti istinito, mada se zaista njime ne saznaje ono što je apsolutno...«

Oni koji su posvetili dovoljno vremena u nameri da upoznaju stavove velikih ljudi (mislilaca, naučnika, filozofa...), omogućili su sebi veliko zadovoljstvo upoznajući se sa njih-

vim načinom razmišljanja, pristupom problemu istine kao i rezultatima njihovog poduhvata na tom planu. Njihovi stavovi u traženju istine mogu se podeliti u tri grupe: na one koji su potekli iz verovanja u Božje postojanje, na one koji nisu prihvatili Božje postojanje i na one koji nisu potekli ni iz jednog od ovih opredeljenja, i tako ostali nedorečeni.

Oni *prvi*, verujući, nakon što su izneli bezbroj svojih dokaza o Božjem postojanju i kada su postali uvereni da su stigli do Boga, povukli su se shvativši svoju sićušnost, ograničenost, nemoć, shvativši slabost sopstvenog saznanja, jer se pred njima otvorilo more beskrajnih tajni, nedokučivih, nedohvatljivih i čudesnih.

Oni *drugi*, neverujući, koji su pronalazili suprotne dokaze o Božjem postojanju i pokušavali da obore i negiraju Boga, kada su u jednom trenutku postali silni i veliki i stigli vrlo visoko, brzo su, pali, strašno razočarani svojim neuspehom, jer nisu postigli ono što su želeli. Pognutih glava mnogi od njih javno su priznali svoj neuspeh, a oni koji zbog ponosa to nisu učinili javno, morali su da priznaju poraz makar samima sebi. Kada su Volterovi prijatelji i istomišljenici čuli da se njihov prijatelj nalazi na samrtničkoj postelji, posetili su ga, hrabрили i govorili mu da ostane uspravan, on im je žalosno odgovorio da bi se rado »držao« ali da nema šta da uhvati. Zaista strašno je kada se čovek ostane usamljen, lišen svake nade, bez utehe i vere u Onoga koji može da mu da večni život. Savest tada počinje da ih progoni i da im govori: »*IMA BOGA!*«

Oni iz *treće* grupe takođe se razočaravaju i uveravaju da nema neutralnosti, da nisu dobili odgovore na svoja pitanja i da će morati verom da prihvate ono što je iznad njihovog razuma. Mnogo puta kada započnemo da brojimo: 1,2,3,4,5,6,7,8,9 zastavljamo se na nuli; potom brojimo unazad: 9,8,7,6,5,4,3,2,1 i opet stižemo do nule. Čovek pokušava da izbegne nulu, ali

se uvek iznova susreće sa njom. U stvari, »nula« je svaki čovek koji misli da može dokazati Boga i svako ko misli da Boga može opovrgnuti.

Bog se može samo prihvatiti! Bog se može samo voleti i Bog se može samo doživeti! Zbog toga mislim da je Hegel bio u pravu, kada je pokazao i prvima i drugima nemogućnost služenja dokazima za ili protiv Božjeg postojanja.

U svojoj »Dijalektici« i »Fenomenologiji duha« pokazao je svoju oštroumnost, ali istovremeno i ljudsku nemoć u pokušaju dokazivanja ili opovrgavanja Boga i Njegovog postojanja. Zbog njegove vere u »Apsolutni Duh«, odbacili su ga i prvi i drugi. Međutim, to i nije tako strašno, strašno je ako se Hegel nije pokajao, ako nije odbacio svoju oholost i prihvatio Boga za svoga Stvoritelja i Spasitelja.

SUSRET SA BOGOM

*»Onaj koji je spoznao večnu istinu,
ne vidi ni bol, ni bolest ni smrt.«
(Upanishad)*

Udaljavanje od glavnog i pravog puta neki čine namerno, a neki slučajno ili iz neznanja. Veliki filozof i teolog kojeg više poznajemo kao apostola Pavla, dolaskom na uzani put doživeo je nešto veličanstveno. U stvari, apostol Pavle doživeo je istinsko čudo, čudo koje se zove obraćenje. Sreo je Istinu, sreo je Boga. On u više slučajeva lično opisuje to svoje iskustvo i susret. Spomenućemo ono u rimskom logoru (Dela 22. glava) i ono kasnije pred carem Agripom. (Dela 26. glava).

Put od Jerusalima do Damaska nije bio nimalo lak za ono vreme i ondašnje prilike. Pavle, (pre obraćenja Savle) sa svojom pratnjom, sa nalogom i ovlašćenjem od poglavara svešte-

ničkoga krenuo je na taj put, koji je bio dug oko 200 kilometara, s ciljem da svezane hrišćane dovede u Jerusolim.

Kada je sa svojom pratnjom stigao blizu grada Damaska, svakako umoran, iscrpljen, možda pomalo i nervozan, a možda i srećan što će cilj uskoro biti ispunjen i badata izvršen, izveštaj ističe da je oko podne, jaka svetlost Pavla oborila na zemlju, čuo je glas s neba i u kratkom razgovoru sa Isusom shvatio da se nalazi na pogrešnom putu, poslušao je glas sa neba i poruku koju je dobio. Od tog časa, od tog sudbonosnog susreta sa Isusom Hristom, Pavlov život se promenio i on velikom silom i revnošću propoveda Evanđelje o spasenju ljudima.

Zašto drugi ljudi, obrazovani, neobrazovani ili filozofi nisu imali tu sreću da dožive susret sa Bogom? Da li to zavisi od čoveka ili samo od Boga? Za mene je to tajna i sakrivena istina. Prilikom svog poznatog govora u Atini, apostol Pavle ispričao je u Jerusolimu to svoje iskustvo. Dakle, Bog je apostola Pavla ponovo vratio na glavni put, samo mu je cilj promenio; da ne goni Hrista i pravu Crkvu, već da Ga propoveda i poštuje Crkvu koju je proganjao.

Da spomenemo dva susreta koje je Mojsije imao sa Bogom. Prvi susret dogodio se pored grma, koji je bio u plamenu, i nije sagorevao. Ovde je Bog pozvao Mojsija da izvrši jedan veliki zadatak i Mojsije se odazvao. Posle toga jedan od najvažnijih Mojsijevih susreta sa Bogom je onaj na Horivu, kada je primio ploče Zakona, poznatih kao »*DESET SVETIH ZAPOVESTI*«.

Mojsije je, tom prilikom razgovarao sa Bogom »licem k licu«, kao prijatelji koji iskreno razgovaraju. Mojsije je tada izrazio želju da Boga vidi i u svoj Njegovoj slavi. Bog mu je i tu želju ispunio, ali samo delimično, zbog čega i na koji način:

»I reče: ali nećeš moći vidjeti lica mojega, jer ne može čovjek mene vidjeti i ostati živ.«

(2. Mojsijeva 33, 20-23)

Bog je tada zaklonio Mojsija i pokazao mu deo svoje slave, onoliko koliko je Mojsije mogao da shvati i doživi.

U Prvoj knjizi o carevima u 19. glavi od 9-13 stiha čitamo o susretu Božjeg proroka Ilije u pećini na gori Horivu. Pre Božjeg pojavljivanja, Ilija je najpre doživeo velik i jak vetar, »koji brda razvaljivaše i stene razlamaše, ali Gospod ne beše u vetru«. Onda je usledio zemljotres pa oganj. Gospod ni u tome nije bio. Posle toga Ilija je na izlazu iz pećine, morao da zakloni svoje lice plaštem, jer je čuo Božji tihi i tanki glas. Ilija je posle ovog susreta nastavio da obavlja i konačno završi posao koji mu je Bog poverio.

Sledeći opis vredan pažnje je susret vavilonskog cara Navuhodonosora koji se posle potresnog ali vrlo značajnog sna, iskreno pokajao i obratio Bogu. On ovako opisuje svoje iskustvo sa Bogom:

»Car Navuhodonosor svijem narodima, plemenima i jezicima što su po svoj zemlji, mir da vam se umnoži. Svidje mi se da objavim znake i čudesa što mi učini Bog višnji. Znaci njegovi kako su veliki! i čudesa njegova kako su silna! Carstvo je njegovo carstvo vječno, i vlast njegova od koljena do koljena. Ja Navuhodonosor bijah miran u kući svojoj i cvatijah u dvoru svom. Usnih san, koji me uplaši, i misli na postelji mojoj i utvare glave moje uznemiriše me. Sada ja Navuhodonosor hvalim, uzvišujem i slavim cara nebeskoga, čija su sva djela istina i čiji su putovi pravedni i koji može oboriti one koji hode ponosito«.

(Danilo 4, 1-5. i 37)

To je iz prve ruke bilo njegovo iskustvo susreta.

U skladu sa ovim primerima možemo zaključiti da na ovome svetu ima mnogo susreta koje su ljudi imali sa Bogom. Čitaocu je preko ovih redova upućena molba da poželi sličan

susret sa Bogom, susret danas dobrovoljan i veoma značajan i prihvatljiv, a ne onaj na Božjem sudu na kome će Boga sresti i oni koji to danas ne žele.

U svakodnevnom životu, na ovome svetu, ima mnogo planiranih a isto tako i neplaniranih, možda, slučajnih susreta. Sreću se ljudi, žene, deca, prijatelji... Sreću se i neprijatelji objavom rata ili bez objave rata. Skoro svaki susret ima neki svoj cilj, možda neki obostrani ili poseban, poželjan ili nepoželjan.

Izdvojio sam jedan vrlo specifičan susret. Susret koji je očekivan nekoliko hiljada godina. Jevrejski narod željno je očekivao svoga »Mesiju«. U svom nadanju i iščekivanju nestrpljivo su želeli vreme u kome će ih Mesija osloboditi rimskog ropstva i nacionalnog i verskog poniženja. Od dugog čekanja, njihova nada je izbledela i nažalost, kada je to vreme došlo, ljudi više nisu bili zainteresovani, nisu bili ni spremni pa ni upućivani za to.

Zato je malo ljudi, koji su to iskreno želeli i očekivali, doživelo taj dugo očekivani susret. Koga su sreli? Sreli su bebu u kojoj su prepoznali »Mesiju«, u kojoj su prepoznali Boga. Kada je Isusu Hristu bilo 40 dana, Njegova majka, Marija, donela ga je u jerusalimski hram da prinese zahvalnu žrtvu, onako kako su propisi nalagali, da Ga ondašnji sveštenici po propisima posvete Bogu. Simeunu, pobožnom starcu, Duh Sveti je obznanio, da će još za života videti i sresti Mesiju. On je to verovao i doživeo. Dok je proročica Ana prorokovala o Hristu, Simeun je malog Isusa uzeo na ruke, podigao i u molitvi izrekao sledeće reči:

»Sad otpuštaš s mirom slugu svojega, Gospode, po riječi svojoj; Jer vidješe oči moje spasenije tvoje, koje si ugotovio pred licem sviju naroda, Vidjelo, da obasja neznabošce, i slavu naroda tvojega Izrailja«.

(Jevanđelje po Luci 2, 29-32)

Ovaj Simeunov susret sa Mesijom, odnosno sa Isusom, poznat je u narodu kao »SRETENJE GOSPODNJE«.

Tri mladića poznata u Bibliji kao: Sedrah, Misah i Avdenago, zato što nisu hteli da se poklone idolu vavilonskog cara, bili su bačeni u užarenu peć, koja je za tu priliku bila užarena sedam puta više, predstavljala je užasnu kaznu zbog neprihvatanja carske zapovesti. Posle nekoliko trenutaka, zaprepašćeni car je video da su živi, da im vatra nije naudila i da sa njima vidi još jednog čoveka. Odmah je zaključio i izjavio da je u raspaljenoj peći lično sin Božji.

Najveći, najmasovniji, najsvečaniji i najveličanstveniji susret je pred vratima. Za taj susret ljudi se danas, svesno ili nesvesno, spremaju na dva načina:

Prvi način i grupa ljudi već danas uče pozdravne reči koje će izgovoriti prilikom tog susreta koje glase:

»I reći će se u ono vrijeme: gle, ovo je Bog naš, njega čekasmo i spašće nas; ovo je Gospod, njega čekasmo; radovaćemo se i veselićemo se za spasenje njegovo«.

(Isaija 25, 9)

Drugi način susreta i druga grupa ljudi, izgovoriće reči koje danas ne moraju učiti, a onda će ih znati. One glase:

»I carevi zemaljski, i boljari, i bogati, i vojvode, i silni, i svaki rob, i svaki slobodnjak, sakriše se po pećinama i po kamenjacima gorskim; i govoraše gorama i kamenju: padnite na nas, i sakrijte nas od lica onoga što sjedi na prijestolu, i od gnjeva jagnjetova. Jer dođe veliki dan gnjeva njegova, i ko može opstati?«

(Otkrivenje Jovanovo 6,15-17)

Ovaj će susret, neke uputiti u večnost, a nekima biti susret za večni rastanak. Prema tome ostaje saznanje da svako može da odluči i opredeli se za onaj željeni.

ISTINA I OBRAZOVANJE

»Razum je najveća svetinja na svetu,
i stoga je najveći greh ako zloupotrebjavamo razum,
ako ga upotrebljavamo na to
da se sakrije ili izopači istina.«
(Tolstoj)

Postoje različita mišljenja da poznavanje istine i pravde umnogome zavisi od prosvetćenosti, od obrazovanosti. To nikako ne bi trebalo potceniti. Primitivna osoba sklonija je sujeverju i nedoslednom verovanju. Zato, neki naučnici kažu, da je čovek u doba primitivnosti izmislio religiju i veru u Boga. Ne poznavajući prirodne sile, bojeći se požara, usled straha od groma itd. čovek je izmislio religiju. A »kad čovek ne samo sazna prirodne i društvene sile već njima i neposredno, stvarno i ovlada – nestaje i emocionalna potreba za religijskim predstavama«. (Vuko Pavićević – *Sociologija religije*, 90. str)

Evo jednog suprotnog i praktičnog primera kako neuka osoba zna šta je pravo, čime se ovakvo mišljenje demantuje.

Bio sam na selu. Jedna baka iz susedstva brojala je svoje ovce. Pitao sam: »Majko, zašto svako veče brojiš te ovce?«

»Pa da vidim jesu li sve na broju.« »Pa je l' u redu večeras, nedostaje li koja?« »Ne fali nego imam jednu više, ona nije moja.« »Pa šta ako nije? Bolje je imati višak, nego manjak.«

»E, sinko, nikada u životu nisam drugome činila ono što meni ne bi bilo drago da mi drugi čini.«

Divio sam se bakinom odgovoru i uverio se da i neuka baka zna šta je pravo, šta pripada njoj, a šta je tuđe i da vrlo dobro poznaje osnovna načela čuvanja istine i pravde. Trebalo je još samo pitati baku, da li to što čini, čini iz straha od od-

mazde ili iz nekih drugih pobuda, zbog svoje neprosvećenosti ili možda iz čiste ljubavi prema istini i pravdi.

Često i dete zna šta je pravo. Problem je hteti, jer u najvećem broju slučajeva pozivanje i primena pravde i istine ne donosi opipljivu korist. Istini ne smeta obrazovanje i neobražovanje, već čoveku često smeta istina.

Ideja o Bogu u čovekovoј svesti urođena ili kasnije stečena, a u vatrenoј borbi između sumnje i vere prisutna je i danas čak kod manje civilizovanih naroda. U knjizi (Sociologija religije str. 184) stoji da »među Bušmanima, Hotentotima, nekim afričkim crncima i severnoameričkim Indijancima postoji vera u »najviše biće«, u neko moćno biće koje 'pravi' sve u svetu. Takvom biću ti narodi pridaju moralne osobine, dobrotu i očinsku blagost, i zamišljaju ga kao čuvara morala. Dakle, zamišljaju Boga kao i razvijeni narodi, koji imaju monoteističku religiju.« Na 185. str. (isto) pominju se plemena koja su sačuvala najstariju religiju i to: Pigmeji, Andamani i primitivna plemena u Indoneziji.

Civilizovani narodi su i pored svih dostignuća, napretka i prosvećenosti zadržali svoje iskonsko verovanje i religiju čime su demantovane tvrdnje nekih filozofa i drugih učenih ljudi da će religija odumreti, čak i nestati potisnuta progresom prosvećenosti. Ostaje još da se vidi kako će se ponašati primitivni narodi i plemena, koje smo pomenuli, kada stepen njihovog obrazovanja dostigne onaj nivo koji bi bio dovoljan da odbace svoju religiju. U vezi s ovim ispričaću jednu priču čija bi istinitost mogla da se proverí »dijalektičkim načinom«, zato što sam bio vrlo uzdržan da bih to mogao da poverujem. Dve mogućnosti su pred nama: da li je priča izmišljena ili istinita, stvarna, neka svako prihvati ovo kako mu se čini da će mu odgovarati.

Pripovedač, možda iz želje da mu priča bude što verodostojnija, navodi mesto i naziv toga mesta u kome se desio

dogadaj, kao i imena nekih ljudi. Priča govori o čoveku koji je imao neobičan i uzbudljiv san. Sanjao je nekog čoveka sa knjigom u ruci koji mu je govorio da ako želi da živi bogougodnim životom, treba da prihvati način življenja kako mu je on u snu poručio. Sutradan je ovaj čovek ispričao san svojim saplemenicima. Isti san ponovio se i sledećih noći. Čovek sa knjigom u ruci vrlo blagim i lepim rečima davao je svoja uputstva. Ovaj čovek koji je usnio san, odlučio je da živi upravo onako kako mu je u snu preporučivao čovek sa knjigom u ruci. Tada mu se pridružila većina saplemenika i zajedno su nastavili da žive onako kako su saznali od ovog čoveka.

Iako snova više nije bilo to im nije smetalo da žive ovakvim načinom života, sve dok se u njihovom mestu nisu pojavili prvi hrišćanski misionari, koji su i sami ličili na osobu koju je ovaj čovek sanjao, jer su i oni imali knjige u rukama. Koliko su ljudi iz ovog plemena bili oduševljeni što su u misionarima prepoznali svog učitelja, toliko je za misionare bilo neobično i iznenađujuće kada su sve ovo videli, čuli i shvatili da njihovi domaćini žive pravim hrišćanskim životom, iako nisu imali pisanu reč, sveštenika ili učitelja.

Moram priznati da sam dugo vremena posle toga bio u dilemi da li da ovo poverujem ili ne. Meni je bilo teško da verujem u snove, iako sam verovao da su nekada Božji ljudi dobijali Božje poruke posredstvom snova, međutim sada sam smatrao da su ta vremena prošla i da danas imamo sve što nam je potrebno da bismo upoznali i znali šta je Božja volja. Postoje biblijska proročanstva koja proriču i govore da će u poslednje vreme ponovo biti pravih snova datih od Boga.

Svi ponekada sanjamo, nekad lepo, nekad ružno, ali obično sanjamo ono što nam se prethodnih dana desilo, što smo doživeli ili u mislima bili zauzeti. Sećam se i onih snova pre pedesetak godina. Isto tako čitao sam da su neki naučnici otkrili neke

svoje izume posredstvom snova. Desilo se da sam usnio jedan uzbudljiv san, sledećih dana se ispunio, što me je veoma uzne-mirilo. Kao prvo želim da istaknem da prethodnih dana nisam ništa slično doživeo pa čak ni pomislio. Tada sam ponovo po-čeo da čitam i istražujem Bibliju, zatim i drugu dostupnu nauč-nu literaturu, razna dela iz psihologije i sličnih oblasti, naravno, nezaobilazne kao: K.G. Junga, Frojda i druge.

Ovo pitanje je za neku drugu priliku. Ono što bi za sada moglo da se u vezi s tim kaže je to, da većina tih ljudi koji se bave pitanjem snova, ističu da postoje i takvi snovi koji mogu da po-kazuju ono što će se unapred dogoditi. Takvi snovi su vrlo retki i još uvek tajna za nauku. Zato treba biti oprezan i ne verovati nekim »tumačima snova« i njihovim nagađanjima, jer možemo biti prevareni. Izvor nekih snova nije poznat, čak i ako je neki od tih snova ispunjen, budimo opreznii.

Da se vratimo snu iz naše priče, taj san sam prihvatio zato što je njegovo ispunjenje istinito i što ljudi iz onog plemena to prakticno i pokazuju svojim čestitim načinom života. Živo-tom ugodnim i dostojnim Boga i bližnjih. U takve snove hoću da verujem. Istina, dakle, može bez obrazovanja, a obrazova-nju i obrazovanima *ISTINA* je potrebna.

»Kad je čovek u nedoumici koje je mišljenje najistinitije, treba da se opredeli za ono koje je najpoštenije.« (Jozef Hubert).

PRISVAJANJE ISTINE

*»Ko traži istinu
mora umeti da je podnese.«
(Kineska poslovice)*

Većina ljudi bi htela da istinu prisvoji, i zato izjavljuju: »Mi imamo istinu!« Neki smatraju da istina pripada religiji, a drugi da pripada nauci. Ima i onih koji misle da bi nauka i religija trebalo da se ujedine u zajedničkom naporu za pronalaženje istine. Sa druge strane, neki ljudi napravili su od nauke i religije dve zaraćene strane. Međutim, istina je nauci potrebna isto tako kao što je potrebna i religiji. Istina je kriterijum i za nauku i za religiju. Dakle, obe zavise od istine, ali istina ne zavisi od njih. Fizičar Tompson je rekao da je nauka najbolji pomoćnik i saveznik religije. Svakako, kada je reč o pravoj nauci to važi i za pravu religiju. Tada neće biti otimanja niti rasprave oko istine, tada neće biti pokušaja prisvajanja već težnja da istina bude prihvaćena kao potpuna i nedeljiva uzvišena vrednost, koja će izvršiti svoju ulogu u nama, i naš ljudski um izvesti iz tame i uvesti ga u svetlost spasenja.

Svaka zloupotreba istine, svaka zamena i prisvajanje je u stvari krađa istine. Znači li to da mi nemamo prava na istinu? Mi imamo pravo na istinu, ali ne smemo pokvariti, promeniti njenu vrednost, suštinu njene prirode. Deo »kolača«, koji smo dobili ako pravilno ne upotrebimo, bolje da ga neokrnjenog vratimo. To je moralna obaveza. Kako se osećamo kada neko promeni istinu o nama?

Ima slučajeva kada nas istina boli, svejedno čijom zaslugom; svojom ili tuđom. Svoju lakše podnosimo ali ako stigne sa strane bol je mnogo teži.

Bog nam je istinu dao da se njom služimo. Istina nas čini srećnim, pouzdanim, sigurnim... Kada je staza osvetljena nema straha od propasti i ponora. Poštovanjem i prihvatanjem istine upoznajemo i »Vodiča«, odnosno Vlasnika istine, koji potvrđuje dar večnoga života. Šta bismo više mogli da poželimo? Večni život ne poznaje: suzu, bol, nesreću, patnju ni smrt. Sotona se prvi odlučio da istinu prisvoji, da istinu zameni lažju. Zato ga je Hristos i nazvao »laža i otac laži«. Prvu veliku laž sotona je izgovorio našim praroditeljima tvrdeći da neće umreti iako je Bog rekao da ukoliko ne budu poštovali Njegovu reč posledica te neposlušnosti biće smrt. Kada je Hristos bio u velikom postu, sotona mu se približio i istinitim navodima iz Svetog pisma hteo da Ga iskuša. Međutim, Hristos je sotonu ne samo odbio, već mu je rečima iz Svetog pisma uputio opomenu da je svaki pokušaj kušanja Gospoda Boga greh.

I danas sotona ne prestaje da čini prevare i laž. Svaku priliku ume da iskoristi, ne umara se, vrlo lukavo i vešto ostvaruje zamisli, zavodeći milione ljudi koji ga prihvataju i koji mu veruju. Tako sotona deluje preko zlih ljudi koji promovišu razne ideologije, politiku, ateizam itd.

Ali žalosno je kada to čini unutar skupine ljudi koji tvrde da su Božji narod, da su Hristova crkva, najdraže Hristovo blago na ovom svetu za koje je dao svoj život. Kada je proroku Gospodnjem prikazan kraj bezbožnika i sotone, između ostalih prikaza slike i popisa nedela, nalazi se i laž. Evo biblijskog teksta:

»A strašljivima i nevjernima i poganima i krvnicima, i kurvarima, i vračarima, i idolopoklonicima, i svima lažama, njima je dijel u jezeru što gori ognjem i sumporom; koje je smrt druga.«

(Otkrivenje 21, 8)

ISTINA NEMA ZAMENU

»Onaj ko nešto dodaje istini, smanjuje je.«
(Nachman)

Bilo je slučajeva, a i danas ih ima, da se kada je u pitanju korist, bilo da je ona materijalne ili ideološke prirode za istinu uzima zamena. Možda se u nekim slučajevima u životu može iskoristiti odgovarajuća zamena, a li ne onda kada je u pitanju istina.

Za kuvanje se upotrebljavaju odgovarajuće posude koje su tako napravljene da mogu podneti visoke temperature. Odgovarajući materijal ima i svoju cenu. Zamislite domaćicu koja odluči da umesto emajlirane ili vatrostalne posude, zbog uštede u novcu, na vatru stavi plastičnu posudu. Plastična posuda ima zapreminu kao emajlirana, ona može da zahvati odgovarajući sadržaj namirnica, a posuda je znatno jeftinija.

Svakako, složićemo se da ovakva zamena ne prolazi, jer plastika ne može da podnese visoke temperature. Sve posude nemaju istu vrednost. Zamena jednog sa drugim nije uvek izvodljiva ili će u slučaju primene, samo biti na štetu.

Eto, ljudi tako često zamenjuju istinu nečim što se zove laž da bi »jeftinije prošli«. Dok je za neke ljude istina bila i ostala svetinja, za druge je to šala, bezumlje.

»Ima prilika kada je dopušteno prećutati istinu, ali je nikad ne treba zameniti lažju« (Sveti Avgustin).

ISTINA, MORE ZNANJA

*»Izdaleka sam video Večnoga, Svemogućega
i sveznajućeg Boga, gde prolazi, i divio sam se.
Našao sam mnoge Njegove tragove u stvorenjima,
u njima samim, i u najprostijim.
Kakva moć, kakva premudrost,
kakvo nedokučivo savršenstvo!«
(Karl Line)*

Poznati naučnik Njutn, istinu je uporedio sa ogromnim okeanom, na čijoj obali je sakupljao školjke i kamenčiće. Tako pognut, mislio je da je uspeo da pronađe mnogo, dok se odjednom nije trgao i ugledao ogroman okean Božjeg znanja i mudrosti.

Pošto je verovao u istinu, jedno svoje predavanje Njutn je ovako završio: »Ovo divno uređenje Sunca i kometa može da bude delo samo jednog svemogućeg i inteligentnog Bića. Ovo Beskrajno Biće upravlja svim, ne kao duša sveta, nego kao Gospod svih stvari. I zbog ovog vladanja Gospod Bog se naziva Svemogućim, a to znači da je On Gospodar svega. Istiniti Bog je živi, inteligentni i moćni Bog. On je iznad svega i savršen.« U knjizi »Put, Istina i Život«, prof. dr R. Antić beleži jedan zanimljiv razgovor: »Isak Njutn je na svom stolu imao minijaturu Sunčevog sistema. U centru je bilo Sunce sa svim planetama koje se kreću oko njega. Jedan naučnik je ušao u Njutnovu radnu sobu i uzviknuo: Kako je ovo složen sistem, ko ga je napravio? Niko, odgovorio je Njutn čoveku koji je bio nevernik. Zašto me praviš ludim, neko je morao da ga načini i taj neko je bio genije! Njutn je odgovorio: Ova stvar je sićušna imitacija jednog ogromnog sistema čije zakone ti i ja poznajemo. Ja te ne mogu ubediti da je ovo samo igračka bez Tvorca, a ipak ti veruješ da je veliki original bez Tvorca.«

ISTINA SE NE MOŽE ZATVORITI

*»Istina izbija na videlo premda je niko ne traži.«
(Menandar)*

Ljudsko oko je naviklo da sve oko sebe posmatra kao lepo, čisto, pristojno. Slika treba da ima dobar i lep ram, bašta ogradu, pa takođe i kuća. Isto tako ljudi bi hteli i oko istine da stave ram, da je zatvore ograndom, da je prisvoje.

Postavlja se pitanje kakva bi bila uloga tih ogradica ili ramova, nužna, estetska...? Da li bi mogla zaustaviti progres istine, ograničiti njenu moć? Da li je to potrebno i da li je to uopšte moguće? »Istina može pasti u vodu, ali se neće utopiti!« (mađarska poslovice) Ovog pitanja smo se ukratko dotakli zbog kontroverzi koje nastaju zato što se mešaju neki pojmovi, kada je reč o Apsolutnoj Istini, kao i u slučaju kada se reč istina piše velikim slovom.

Pošto se sve lomi oko te »Velike Istine«, odnosno »Apsolutne istine«, pokušaćemo da nađemo približne primere, koji bi nam mogli donekle ilustrovati tu Veliku Istinu. Potpuno odgovarajućih primera nema, pa ćemo stoga uzeti one koji nam mogu pomoći u ovom razmišljanju.

MATERIJALIZOVANJE ISTINE

*»Bez ljudske emocije nikad nije bilo,
niti će biti ljudskog traženja istine.«
(Lenjin)*

(Primer prvi)

Domaćica mesi testo za kolače. Imamo pred sobom testo, veliko koliko je ona odredila da bude. Testo se sastoji od vode, brašna, jaja, kvasca, vanile, šećera... Iz te velike mase domaćica

odvaja, seče komadiće i od njih pravi različite oblike: okrugle, četvrtaste, zvezdaste itd; ili pravi razne figurice: zečeve, gusenice, ptice, opruge, a kada nema mnogo vremena pravi loptice koje liče na masu od koje su uzete, jer testo je obično loptasto ili malo elipsasto.

Znači, figurice su zadržale identitet mase, a pojedine su zadržale čak i oblik. Kada se ispeku mogu se, po ukusu gostiju, još posuti šećernim prahom. Ako domaćica pre nego što ih stavi u rernu da se ispeku, vidi da joj nisu po obliku onakvi kakve je zamislila, može da ih ponovo spoji i dobije istu prethodnu masu, a zatim da ponovo napravi iste ili drugačije figurice. U ovom slučaju ništa se nije promenilo, sve se vratilo onako kako je bilo. Testo je prošlo kroz razne oblike, ali ništa od prethodnog nije izgubilo.

A sada razmišljajmo o ovom.

Masa je bila slatka i figurice su slatke. Ona je bila malo žućkaste boje, a figurice takođe; po ukusu i po boji sve figurice su iste, ali ne i po obliku ili količini testa u njima. One nisu lažne, jer su od istog testa, ali za figuricu ne možemo reći da je ona prvobitna masa, iako je od nje napravljena. Kvalitet je ostao, ali ne i kvantitet. U našem primeru masu smo potrošili praveći figurice, nestala je, i istinitije rečeno, masa je promenila oblik i transformisala se u figurice.

Dakle, masa je Velika Istina, a figurice su delovi i samo to mogu ostati. Ako bi figurice kao u basni govorile, onda bi mogle reći: »Ja potičem od one velike mase.« Isto tako i ostale figurice bi rekle: »Naša masa je potrošena.« Ali, Velika Istina je nepresušan izvor, ne troši se. Figurama možemo dodati malo šećera, ili ih možemo namazati džemom i tim postupkom one gube od svoje originalnosti, kako u obliku tako i u sastavu. Velikoj Istini ne može se ništa dodati i ništa oduzeti. Zašto je došlo do toga i ko je odobrio da figurice mogu promeniti sve, i oblik, i sastav?

Domaćica od testa radi šta hoće. To je njeno pravo. To je njeno testo. Ali ko je dozvolio i ko uopšte ima pravo da dozvoli da se neke istine menjaju i negiraju ili čak i brišu? Deca obično vole da učestvuju u pravljenju kolača. Domaćica nekad odvoji deo testa i da deci da naprave ono što žele od tog dela testa. Bog je od svoje Velike Istine dao svojoj deci deo i ta deca stvaraju od Istine ono što žele. Da li su time ugrozili Božju Veliku Istinu? Sigurno da ne. Oni su svojom zloupotrebom ugrozili svoju istinu, svoj deo kolača koji su dobili.

Međutim, čovek se nije zadovoljio time što je pokvario sopstvenu istinu. On želi dalje. Želi da pokvari i Božju Istinu, i ne samo da je pokvari i izbriše, nego i samog Boga da ukloni. Kako je to moguće i da li je to moguće? (U poglavlju koje obrađuje ono što Biblija govori o istini biće više reči o ovome.) Ovu drugu istinu nazvao sam »ljudskom istinom«. Od nje ljudi prave svoje figurice, svoje igračke. Oni je mešaju sa materijom, pa joj je u zavisnosti od materijala određen vek, kvalitet, vrednost i sve ostalo.

Ova materijalizovana istina može da promeni oblik i sastav. Tako, transformacijom dobijamo privremene, prividne, relativne, pretpostavljene, pa na kraju i one, za koje kažemo da se zovu ili da se zove »istina«. To smo uspeali, i čovek je tako postao »svemoguć«.

Znači, ove figurice, uzete kao deo Velike mase mogu poslužiti na dobro ljudima, a videćemo i kakvu korist donose. U svakom slučaju one pomažu, kad ih poznamo, da dođemo do saznanja i poznanja Velike mase. Često se u trgovinama pojavljuje neka roba kao zamena za originalnu, kao surogat ili imitacija. Negde se pojavljuju i falsifikati sa ciljem da obmanu. Pošteno je kada se kupac upozori na postojanje takve mogućnosti. Kupac se ponekad odlučuje i za takvu robu, bilo zbog ekonomskog ili nekog drugog razloga.

U poslanici apostola Pavla (Rimljanima 1,18.25) nalazimo misli koje potvrđuju ovo razmišljanje. Apostol Pavle je uputio oštru kritiku onima koji su istinu zamenili nepravdom, dalje kaže da su Božju istinu pretvorili u laž. Istina o kojoj je ovde reč, iako je apostol Pavle naziva »Božjom«, nije ona Apsolutna, jer Apsolutnu ne bi mogao niko da pokvari niti da promeni, čak po cenu »neba i zemlje«, po Isusovim rečima.

Apostol Pavle zaista govori o Božjoj istini, a ona ne može da bude ničija osim Božija. Deo te istine (znači ne Apsolutne) Bog je dao ljudima da njom raspolažu, da je koriste i da preko nje upoznaju Apsolutnu Istinu i Boga. Tu istinu ljudi su pokvarili, izmenili, ali to će biti samo privremeno, u vremenu koje je Bog odredio za ljude da promene svoj grešni život i da se pokaju. Posle tog određenog vremena vraća se sve u prvobitno stanje i nema više promenljivog odnosa prema Božjoj istini.

Evo još jedne ilustracije (*Drugi primer*) za Veliku Istinu: Posmatramo deo zgrade koji je pokriven crepovima, koji čine jednu celinu nazvanu – krov. Crepova ima na stotine ili hiljade. Svaki crep za sebe predstavlja jednu istinu. Uloga svakog crepa je vrlo važna i najbolje se primećuje kada pada kiša, a nedostaje samo jedan jedini crep. Oduzimanjem i skidanjem više crepova nevolja se povećava, problem postaje veći.

Proizvođači crepova obično biraju za prodaju samo dobre crepove, polomljene ili naprsle odvajaju, bacaju. Dešava se, slučajno ili namerno, da se među dobrim crepovima nađe i po koji neispravan. Takvi crepovi prave probleme, jer kroz naprslinu ulazi voda. Njih treba zameniti ispravnim, dobrim crepovima. Ne zna se kada je problem veći, kada pada kiša ili kada kroz otvore ulazi prašina, ptice, insekti.

Uloga crepova je višestruka, ali cilj je zajednički – zaštita celine. Možda bismo mogli reći: svaki crep nosi odgovornost, a pojedini čak i veću. Neki crepovi sa unutrašnje strane imaju na

rubu rupice, kroz koje se uvuče tanka žica, pa se vezuju za letve da ih vetar ne bi mogao odneti. Takođe, ima i staklenih crepova, a negde i na nekim krovovima, zavisno od potrebe, postoje izlazi ili prozori. Možda primećujemo da su gornji redovi crepova najmanje odgovorni i najmanje opterećeni u odnosu na niže redove. Kišnica koja se spira, spušta se kroz kanale, gornji redovi sprovode samo njihovu vodu, a kroz kanale na donjim redovima prolazi celokupna voda. Tu su oni u drugoj prednosti, jer se njihovi kanali bolje ispiraju većom količinom vode u odnosu na gornje redove. I gornji redovi imaju prednosti (odnosno prvi red na vrhu), zato što se preko njega uspostavlja veza sa drugom stranom krova, njih preklapaju »lonci«, tzv. ulame.

Možemo tako nastaviti ovo razmišljanje, ali da se malo posvetimo upoređivanju krova i Velike Istine. Ilustracija nije potpuno adekvatna i takvu ne možemo ni imati, jer nikada ne možemo naći primer ili ilustraciju ovde na Zemlji, koja bi odgovarala ovoj Velikoj Istini kao i naša konačnost u poređenju sa beskonačnošću, relativnost sa apsolutnim. Pošto je tako kako jeste, uzimimo da je krov kopija one originalne, tj. Apsolutne Istine, tako da naša ilustracija može za sada da posluži kao relativna, i zbog toga možemo i smemo pojedine delove celine menjati i razbijati.

Kada sam razmišljao o ovom primeru upravo sam posmatrao jedan krov, pošto je zgrada u kojoj sam stanovao, bila viša i pogled je bio divan i zanimljiv. U tom celokupnom posmatranju i razmišljanju, pomenuo bih još neke detalje iz svog opažanja kao i razloge koji su me podstakli da kroz ovaj primer simbolički gledam tu Veliku Istinu.

Dakle, dimenzija i oblik crepova su isti, ali je uloga u nekim pozicijama različita. Zajedničku ulogu smo već pomenuli – zaštita celine. Kroz staklene crepove ulazi svetlost u potkrovlje isto tako iz potkrovlja se kroz njih može gledati. Znači pojedine

istine nam pomažu da dobijemo svetlost sunca, to jest: »Sunca Pravde«, a isto tako da kroz njih gledamo napolje. Te istine kroz koje gledamo su na neki način kao proročanstva koja nam unapred predskazuju budućnost, kao i sam kraj istorije sveta.

Sva proročanstva koja su se ostvarila, dokazuju istinitost Onoga koji ih je prorokao i potvrđuju da će i ona preostala proročanstva, koja se još nisu ispunila, isto tako tačno i u pravo vreme ispuniti. Sam Isus je to potvrdio rekavši da je lakše da nebo i Zemlja nestanu negoli da se Njegova reč ne ispuni.

Dakle, istina je jača od neba i Zemlje, a istina je Isusova reč. Rekli smo da gornje redove vezuju tzv. ulame. Ta veza koja ih spaja takođe je jedna istina koja se zove religija. Da bi veza bila prava i istinska, to znači da i religija mora biti prava i istinita. Iako su crepovi *istine za sebe, oni su takođe i delovi Velike Istine*, oni ne mogu da zauzmu mesto ulama kao što ni ulame ne mogu biti stavljene na mesto na kome su crepovi. I ovde je naglašena uloga crepova, odnosno istina. Tamo gde postoji opasnost da vetar odnese crep, crep se vezuje žicom za letvu ili mertek. Cela konstrukcija krova leži na zidovima, a sve zidove zajedno sa krovom nosi i drži temelj. Temelj ima ugaoni kamen, a glavni ugaoni kamen, u hrišćanskoj građevini je Isus Hristos.

PROMENA POJEDINIH ISTINA

»Ako si upoznao pola istine
na tebi je da upoznaš i onu drugu polovinu.«
(Jasmina Puljo)

Evo primera kako je došlo do *promene pojedinih istina*. Naime, donedavno se verovalo da planeta Jupiter ima četiri meseca, ili satelita. Kad je svemirska letelica »Pionir 11« poslala snimke u Mauntin Vju, u Kaliforniji, otkrivena je tajna da Jupiter ima 13

meseca – satelita, a ne četiri. U ovom slučaju istina o broju meseca morala je da se menja, zato što je novo saznanje to pokazalo, ali ukoliko se sutra otkrije da Jupiter ima čak i više satelita, i to će morati da se prihvati. Istina, dakle, raste sa saznanjem, a saznanje je istina, ona istina koju nazivamo »relativnom«.

Dakle, novim saznanjem je otkriveno da Jupiter ima više satelita i to je jedan primer koji pokazuje kako su neke istine bile promenjene. To nije slučaj sa Apsolutnom Istinom. Apsolutna Istina uvek ostaje neopoziva, nepromenljiva, večna...

ТО ЈЕ ДРУГА СТРАНА ЈУПИТЕРА!

огромном брзином пролетела крај овог свемирског цина-планете емитовала је и овај снимак поларних региона Јупитера. Свемирска сонда тешка 290 килограма, дошла је на 42.000 километара изнад облака и „преживела“ пролаз кроз опасни појас зрачења. Овај и други снимци примљени су у центру за свемирска истраживања у Маунтин Вјуу, у Калифорнији. На слици у левом углу се види један од тринаест Јупитерових месеца-сателита.

Свемирска летелица „Пионир 11“, већ поодavno емитује снимке са своје мисије на путу до Јупитера. Када је

(Ekspres politika, sreda 05.02.1975)

»Svemirska letilica »Pionir 11«, već poodavno emituje snimke sa svoje misije na putu do Jupitera. Kada je ogromnom brzinom proletela kraj ovog svemirskog džina-planete emitovala je i ovaj snimak polarnih regiona Jupitera. Svemirska sonda teška 290 kilograma, došla je na 42.000 kilometara iznad oblaka i »preživela« prolaz kroz opasni pojas zračenja. Ovaj i drugi snimci primljeni su u centru za svemirska istraživanja u Mauntin Vjuu, u Kaliforniji. Na slici u levom uglu se vidi jedan od trinaest Jupiterovih meseca-satelita.«

ISTINA I PARADIGME

*»Na svakom putu, u svakom obliku
tražim uvek isto: ISTINU.«
(Šiler)*

Koristeći razne primere dr Džon Dajmond u svojoj knjizi čovekovo telo ne laže, ističe da čovekovo telo vrlo dobro reaguje kada ne želi da bude prevareno. Međutim, on svojim paradigama potvrđuje mišljenje onih ljudi koji smatraju da je istina to što vidimo, reklo bi se, svako iz svog ugla. Isto tako, njegovo istraživanje u toj oblasti donelo je neke rezultate i nova korisna saznanja, jer svaki pomak, čak i milimetarski čini da smo bliži, nekom cilju, dakle otkrivanju neke tajne, tj. otkrivanju istine o nečemu. Zato sam našao za shodno da pomenem taj njegov način traganja, u ovom slučaju sa paradigama.

Ne može se reći da u njegovim dokazima nema istine, ali gledajući dve njegove paradigme šta vidimo? Neko vidi lepu vazdu, a neko dva lica kako se gledaju.(slika br. 1) Mada nije mislio da nam odredi kako da tumačimo slike, ali uzmimo to pravo da i ovako mislimo, jer tražimo istinu.

Sledeća paradigma je starica u crnoj bundi i velikog krivog nosa, tj. prvi posmatrač vidi to, a drugi gleda lepu glavu mlade devojkice sa crnom kovrdžavom kosom. (Ceo bakin nos je lice u profilu, bakino oko je devojkino uho, iz krivine bakinog nosa vidi se nosić devojkice, trepavica... slika br. 2)

Broj 1.

Broj 2.

Mogli bismo navesti i nekoliko primera koje navodi dr Dajmond kako čovekovo telo pokazuje istinu ili kako reaguje na istinu, ali za sada koristimo samo jedan deo iz njegovog razmišljanja o paradigmatima. Jedan način traženja i dolaženja do istine je pomenuti primer sa paradigmatima. Dakle, »paradigma je obavezujuća šema za objašnjenje svih pojedinačnih činjenica i posmatranja za neku određenu naučnu teoriju. Ista vrši selekciju domena istraživanja naučnika u celini, kao i valentne činjenice uopšte«.

Važeća paradigma za jednu nauku određuje koja se pitanja smeju postaviti prirodi, a koja ne, šta je tabu, a šta je neprijatno po karijeru, i opet nasuprot tome, šta je korisno za akademski napredak i u datom trenutku dostojno da bude vrednovano. Dakle paradigma ima dvostruku funkciju: s jedne strane ona neko posmatranje čini razumljivim, dopušta

odgovor na pitanje »zašto je nešto tako, a ne drugačije«. Dakle rešava naučne probleme.

Na primer, zašto se Zemlja okreće oko Sunca, a ne obrnuto. S druge strane opet, skreće pažnju na činjenice, koje se ne mogu objasniti ovom paradigmom. S tim u vezi evo jednog primera iz medicine: Otkriće mikroorganizama dovelo je do novog objašnjenja za nastajanje infektivnih bolesti, kao na primer tuberkuloze, i time je rešena stara teorija. Mnoga posmatranja koja su do sada bila neobjašnjiva, sada su postala objašnjiva, a terapija koja je na tome zasnovana bila je uspešna. No uprkos tome, izgleda da su neki fenomeni do danas ostali nerazjašnjeni, kao na primer za vreme rata dva zarobljenika leže jedan pored drugog i samo jedan od njih dobije tuberkulozu. Ili da je pre uvođenja vakcinisanja oralnim putem naglo dolazilo do pojave poliomelitisa usred leta kada je vreme bilo sparno. Ovo pokazuje da je paradigma infekcije, koja je shvaćena kao monokauzalna, isto tako nepotpuna.

Posmatranja koja nisu mogla da budu objašnjena važećom paradigmom, pojavljuju se kao *anomalije* koje se ne mogu potisnuti, što neki naučnici stalno pokušavaju, pa na taj način dolazi do naučnih revolucija. Naučna revolucija sastoji se u tome, da neki naučnik kome je više stalo do činjenice, tj. do te stvari nego do gospodarenja neke određene teorije, stvara novu paradigmu, koja će moći da objasni neke anomalije, koje sada postaju normalne naučno razumljive činjenice.

Razvoj nauke obeležen je promenom paradigmi. One su te koje kao naučne revolucije dovode do velikih preokreta. U međuvremenu prednost ima ono, što Thomas S. Kuhn naziva

»normalnom naukom«. Normalna nauka se sastoji u »radovima raščišćavanja« pri kojima »normalan« naučnik pokušava da »prirodu ugura u prethodno formiranu vrlo krutu fioku«, koja predstavlja paradigmu. Ni u kom slučaju nije cilj

»normalnog« naučnika, da iznalazi nove fenomene; paradigma će ih, doduše, samo razjasniti i potvrditi u pojedinačnom posmatranju. Posmatranja koja ne spadaju u gore pomenute fioke uopšte neće biti ni sprovedena. Ukoliko drugi, koji ne stoje pod duhovnim pritiskom paradigmi, skrenu pažnju na takve fenomene, odmah se pojavljuju odbrambene reakcije od strane onih koji polaze od tvrdnje da se radi o naučnoj fantastici ili okultnom verovanju do pozivanja na stavljanje pod državni nadzor. Jer za »normalnog« naučnika svaka nova činjenica koja dovodi u pitanje vladajuće paradigme u koje on veruje, ima karakter pretnje egzistenciji«. (str. 203,204)

George Christoph Lichtenberg beleži sledeće: »Kod većine ljudi formira se neverica u nešto zbog slepog verovanja u nešto drugo«.

Čovek je izumeo i neke aparate, detektore, koji bi mogli da otkriju laž. Međutim, istina je najbolji detektor za otkrivanje laži.

ISTINA I PRAKSA

*»Istina se ne nalazi u činjenicama,
već u skladu između činjenica.«*
(Tagore)

»Iskustvo je večiti učitelj života.« (Gete)

Izgleda da je krug začaran, kao da se zatvara, a iz njega treba izaći. Jedna priča kaže da je otac imao tri sina. Hteo je da najposlušnijem dodeli zlatan prsten. Kada im je to saopštio, oni su počeli da se prepiru oko toga. Videći nastalu situaciju Otac je učinio sledeće: uzeo je tri prstena i dao svakome po jedan rekavši im: »Ne znam ko je najzaslužniji. Pokažite živo-

tom, pa ću videti ko je u pravu, na čijoj je strani istina i ko je najzaslužniji.«

U ovoj priči tri sina predstavljaju tri religije: jevrejsku, hrišćansku i islam.

Pouka iz ovog primera ukazuje na činjenicu, da traženje i prihvatanje istine nije samo stvar teorije, nego i prakse. Ono što se verom prihvati, delima treba dokazati, tamo gde su dela moguća i gde su potrebna. Donedavno je smatrano da je kriterijum istine *praksa*, a ova priča to bi mogla da potvrdi. Tokom dugih perioda tako je smatrano, ali sa modernim vremenom došli su i moderni kriterijumi, tako da je praksa postala drugorazredna, a na prvo mesto je došao novi princip, novi kriterijum, koji se zove Istina. Kako to zvuči? Kriterijum za saznanje istine je Istina! Da li je zaista tako? Da, to zaista divno zvuči, ipak mislim da istini praksa ne može smetati, niti je umanjiti, može samo da pomogne, a ne da odmogne. Praksa ima svoju ulogu i veoma je moćna.

Često su učitelji (filozofi) svojim učenicima praktično i pouke davali. Tako su jednom naišli na jedan drveni sud koji je bio pun vode. Onda je učitelj rekao svom učeniku da zagnjuri glavu u vodu. Učenik je to uradio, a u istom trenutku učitelj ga je uhvatio i neko vreme držao čvrsto zagnjurenog, a kada ga je oslobodio i upitao čega je najviše bio željan dok je bio zagnjuren, učenik je brzo odgovorio: »Vazduha, vazduha, učitelju!« Tada mu je učitelj rekao: »Kada budeš isto toliko bio željan mudrosti i nauke kao potrebnog vazduha onda ćeš uspeti.« Priča ima višestruku pouku. Tako je sa svakom teorijom, nauka postaje jača posredstvom prakse. I teorijska vera je jača, kada je praćena praksom. Apostol Jakov to izričito naglašava: »... Da je vjera bez djela mrtva?« (*Poslanica Jakovljeva 2, 20/b*)

NEPOSREDNO SAZNANJE

*»Onaj ko ne pozna istinu
po izgledu neće ni po značaju.«*
(Blahe)

Neposredno saznanje smatra se kriterijumom otkrivanja istine, ali treba biti oprezan, jer i neposredno i posredno saznanje mogu imati svoje negativne posledice. Tako se može desiti da se praznoverje i idolopoklonstvo proglaše za istinu, a zatim da budu opravdani tako da se može verovati u njih. Tako je Francuska revolucija svetu delom donela versku slobodu i toleranciju, a delom rađanje ateističkog komunizma i sekularnog humanizma. Istina o stvaranju zamenjena je raznim teorijama. Dopušteno je kritikovanje pa čak i odbacivanje onoga što je najsvetije. Postavlja se pitanje da li su ljudi toga vremena neosetno zašli sa puta istine ili su u svom traganju dozvolili sebi da se »malo udalje« od glavnog puta sa namerom da se na njega ponovo vrate?

Glavni put je u stvari put za koga Isus Hristos kaže da je uzan, a krenuti uzanim putem kao i ostati na njemu nije nimalo lako. Mnogo je ljudi krenulo uzanim putem, ali nažalost mnogi su posustali, umorili se i vratili. Ko će moći do kraja da ostane na njemu?

Ako je neko iz radoznalosti krenuo tim putem, kada se bude sreo sa preprekama i problemima, kojih na tom putu dosta ima vratiće se natrag. Ako je neko krenuo na taj put iz straha od odmazde, straha od bogova i tome slično, kada bude nestao strah ili neki drugi razlog zbog kojeg je krenuo na taj put, onda će se vratiti.

Ako je neko našao privremeno fizičko utočište, psihičko, socijalno..., kada to više neće biti potrebno, vratiće se.

Ako je neko krenuo tim putem zajedno sa roditeljima i zbog njih, vratiće se kada prestane zavisnost od roditelja.

Ako je neko krenuo tim putem zbog prijatelja, vratiće se kada se u prijatelje bude razočarao.

Ako je neko krenuo takvim putem zbog nekog interesa, prestiža ili propadljivih dobara, vratiće se, jer onaj koji želi slavu, koji traži materijalno, to traži na pogrešnom mestu, na tom putu položaj i slava predstavljaju nevažnu stvar, a materijalna dobra nemaju vrednost.

Ako je neko krenuo na taj put zato što su mu tamo najmiliji: roditelji, deca, rodbina... vratiće se ako nije shvatio da se nalazi na uzanom putu i kreće samo iz jednog jedinog razloga, samo zbog sebe, ne zbog drugih, i samo iz ljubavi prema Isusu Hristu.

Za Isusom je išlo mnoštvo ljudi, danju pa čak i noću. Bili su poučeni, nahranjeni, napojeni, izleženi, zbrinuti ... ali kada su se nasitili i kada su zadovoljili svoje potrebe počeli su da napuštaju Njegov put.

ISTINA I SMRT

»Jedina istina koja ne stari, koja se ne otrcava, koja ne gubi svoju snagu i svoju aktuelnost, to je smrt.«
(Vladan Desnica)

Postavlja se pitanje ima li na ovom svetu živog čoveka koji se nije sreo sa surovošću i sa svim zlom, nedaćama i posledicama, patnjama, suzama, bolima ... koji donose smrt. Smrt je veliki i najveći ljudski neprijatelj na ovoj Zemlji. Smrt je neprijatelj svih živih bića. Gledao sam životinju koja tuži zbog smrti svoga mladunčeta.

Samrtnički bolovi su vrlo veliki, kao i bolovi milih i dragih zbog gubitka njihovog najdražeg i najmilijeg. Može li neko

opisati taj bol? Može li neko naći leka protiv tog bola? To je bol koji ranjava i cepa dušu i srce. Bol koji ne štedi ni stare ni mlade. Bol koji ostavlja velike posledice. Sećam se roditelja koji je zbog gubitka najdražeg usled bola koji je doživeo i sam nakon kratkog vremena preminuo.

Kada bi se svi bolovi i patnje na ovom svetu merili ili izvagali, kolika bi njihova težina mogla da bude? Kako ova Zemlja može da izdrži težinu ljudskog bola? Koliko još dugo ona to može da izdrži? Mnogi ljudi smrt nazivaju Apsolutnom Istinom zato što je apsolutno istinita istina o smrti, ali u zaključku, na kraju, izdvojio sam je i napravio razliku između nje (smrti) i između Apsolutne istine zato što smrt nije apsolutno večna. Ona je još uvek jaka i još uvek velika, nemila i nepoželjna istina. Padom u greh broj istina se povećao, tako smo dobili i ovu istinu koja nije nikome mila, ni korisna ni potrebna.

Kada se setimo bolova, koje je naš Spasitelj Isus Hristos podneo na krstu, dok su mu klinovima prikivali ruke i noge, teških bolova, sve dok nije došla smrt možemo, donekle, da razumemo strahotu smrti. Samo u toj situaciji priziva se smrt da što pre dođe i bolovi prestanu. Ovo je istina i smrt i ovo je smrt i istina. Šta imamo od ove istine i šta imamo od smrti? Neku korist? Neku nadu? Šta?

Za mnoge ljude smrt je kraj. Iz tog razloga i istina o njoj nije im više bitna ni zanimljiva. Međutim, istina o smrti se ne završava smrću. Jedna izreka kaže: »Čovek je roba koju kupuje smrt.« Stara je to i mudra izreka, a ja postavljam pitanje: šta se dešava kada tržište ostane bez robe? Može li potrošač preživeti kada robe više nema? *Neko* je otkupio celokupnu robu i robe više nema.

Isus Hristos je otkupio tu robu. Jedina vrednost smo Ti i ja. Jedina vrednost su ljudi, jedina vrednost je ceo ljudski rod, koji je Hristos otkupio. To je učinio iz velike, neizmerne i ne-

izrecive ljubavi prema svojim stvorenjima koja su se u svojoj neposlušnosti odvojila i udaljila od Njega koji je jedini izvor večnog života. Otkupljeni nisu više izraz prolaznosti niti plen smrti, oni su sada ponovo sinovi i kćeri Oca nebeskog.

Biblija nam govori o dve smrti. Prva smrt je odnela mnogo ljudi, žena i dece i još ih može odneti, sve dok Isus Hristos ne bude izrekao reči »Svrši se«, tada će se desiti nešto veličanstveno: truba će zatrubiti, mrtvi će ustati, i izaći na »Božji sud«, Istina izlazi na videlo i Pravda se zadovoljava.

Oni koje je Isus Hristos otkupio, a to su oni koji su odgovorili na Njegov poziv, dobiće večni život. Oni koji nisu prihvatili Isusov poziv, nisu otkupljeni i umiru po drugi put. Neko je rekao: »Onaj koji se dva puta rodio, jedanput umire, a onaj koji se jednom rodio, dva puta umire.« U Otkrivenju svetog apostola Jovana to je vrlo jasno opisano, smrt i pakao biće bačeni u jezero koje gori ognjem i sumporom.

Ovo je poslednja prilika da smrt pokupi svoj plen, a to je i njen kraj. Nema više robe, ali ni potrošača. Sveti apostol Pavle postavlja smrti jedno pitanje: »Gdje ti je smrti žalac? Gdje ti je pakle pobjeda?« (1. Korinćanima 15, 55)

To je kraj smrti. To je potpuni poraz smrti. Smrt više nema mesta u istini, još manje u Apsolutnoj istini. Dugo vremena ljudi su je nazivali apsolutnom, jer je imala neke elemente apsolutnosti, bila je stvarna istina po svojoj prisutnosti, koja joj je davala vid istinitosti ali ne i neograničenost. Nije bila i nije mogla postati večna, a sada pošto nastupa njen poslednji čas, zajedno sa svim onim što se zove »ZLO«, biće bačena u »ognjeno jezero«. Smrti neće biti mesta ni u kojoj nebeskoj vrednosti jer će biti izbrisana zauvek i zasvagda...

Čovek u mladosti, vidi pred sobom život kao jedan krug u koji se neprestano mogu ucrtavati novi krugovi. Međutim, kada smrt dođe, krug se zatvara. »Nije li slovo o »zatvaranju

kruga« samo moja »pusta« želja, jer po definiciji, a još nas tome uče filozofi i bogoslovi, to i nije moguće: samo *smrt*, taj egzistencijalni udes, stavlja tačku i zatvara krug. A dotle, dok još bitišemo i stremimo k plavetnilu neba, na kome nema do-
line suza – večnost, ostajemo otvoreni: za ljubav i nadu, do-
brotu i pravičnost, emociju i htenje, misao i delanje...Puno
će toga još o religiji izaći ispod sociologovog pera«. (*dr Dra-
goljub B. Đorđević*)

Isus je rekao: »...Imam ključeve od pakla i od smrti.« (Ot-
krivenje 1,18/b Ako smo prihvatili Isusa) Isus Hristos otvara
krug života za večnost i niko nikada više neće moći da ga za-
tvori. Prihvatili smo i ovu istinu. Ako smo prihvatili Istinu,
prihvatili smo Isusa i prihvatili smo »Večnost«, i *večni život*.

*Ako je nešto istina,
onda neka svi veruju u to;
siromašni, bogati, muškarci, žene i deca.
A ako nešto nije istina,
onda neka niko ne veruje: ni bogati,
ni siromašni, ni gomile ljudi,
ni žene, ni deca.
Istina treba da se objavljuje sa krovova.
Stalno se šapuće da je opasno otkrivati
izvesne stvari većini ljudi.
Onda kažu: »Znamo da to nije istina,
ali za narod je to neophodno.
Narodu je korisno da u to veruje,
i mnogo bi se zla učinilo kad bi se
pokolebala ta njegova vera.«
To nije istina. Krivi putevi ostaju
uvek krivi, pa ma oni bili određeni
za to da se obmane najveća većina naroda,
i neistina nikad i nikome ne može
da bude korisna.
I stoga mi priznajemo samo jedan zakon za sve:
da idemo za istinom,
pa ma kuda nas ona odvela.*

(Kliford)

ISTINA I POLITIKA

*»Ni oni koji vole istinu, ni oni koji vole lepotu,
ne mogu da se bave politikom...«*
(Kami)

Postavlja se pitanje ima li istina nešto zajedničko sa politikom i da li uopšte ima smisla da se obe nađu na zajedničkoj strani? Istina zaista nema nikakve veze i ne zavisi od politike, ali kada je reč o politici, njoj je istina potrebna, jer na »istini« mora da gradi svoj temelj, sve dok ne dobije poverenje svojih simpatizera i sledbenika, a zatim i vlast.

Zato na samom početku politika gradi tu svoju osnovu propagirajući poštenje, pravdu, toleranciju pa i demokraciju. Nažalost, često se dešavalo da politička snaga koja dobije vlast, odbaci istinu kao nepotrebnu. Ukoliko joj ne pođe za rukom da pozitivno završi neki posao, nalazi opravdanje u »vođenju pogrešne politike«. Ali ta »greška« gotovo nikada ne služi kao pouka, već se često namerno i dalje ponavlja.

U firmi, u kojoj sam radio, radili su svake godine u toku leta studenti iz skoro svih zapadnoevropskih zemalja, pa čak i iz SAD, da bi zaradili novac za svoje školovanje. Imao sam priliku da sa njima razgovaram o raznim temama na obostrano zadovoljstvo, a bilo je učesnika različitih profesija. Kada se rat u bivšoj Jugoslaviji razbuktao, često su mi postavljali razna pitanja u vezi sa tim, iako su preko ondašnjih medija bili vrlo iscrpno informisani. Želeli su da čuju i dobiju informacije i iz druge ruke, iz »drugog ugla«. Zato sam se trudio da budem što objektivniji i nepristrasniji. Tako kada smo zajednički sve to rezimirali dobili smo isti zaključak da je za sve što se događa-

lo, što je bilo neprijatno, neprihvatljivo, tragično, kriva ljudska sebičnost, netrpeljivost, buntovništvo.

Bilo je i onih koji su pali pod uticaj medija i koji su često krivili samo jednu stranu. Pitao sam ih i tražio odgovor na pitanje: »šta je istina«, da bi ih podstakao na razmišljanje da li su ispravno informisani o događajima u vezi sa ratom u Jugoslaviji. Tada su mi pokazivali svoje dlanove rekavši »to je istina što vidiš i kako vidiš«! Onda bih i ja pokazao svoje dlanove, a potom okrenuo suprotno pitajući: »A da li je i ovo istina?« Oni su potvrdili: »Da, i to je istina što ti vidiš«! Moglo bi se reći da »svako iz svog ugla ono što vidi, vidi istinu«. Pošto je među njima bilo ljudi raznih profesija: ekonomista, pravnika, novinara, filozofa, lekara, inženjera itd, zajednički stav mnogih je da svako može da ima svoju istinu.

Po mom mišljenju opasno je tvrditi tako nešto. U današnjem svetu preko jakih medijskih centara prikazuje se nečija istina, a »više puta ponovljena laž prihvata se kao istina«. Smatram da upravo zbog toga danas ima tako mnogo sukoba u svetu, jer svi smatraju da su u pravu i svako hoće da dokaže tu činjenicu. Svako gleda samo svoju stranu, ne zanima ga druga strana, a ako još i dobije podršku sa strane, spreman je i da pogine da bi dokazao da je u pravu, i spreman je i da ubija, jer smatra da je u pravu.

Ovo je samo kratak osvrt na neke razloge zbog kojih nastaju nesporazumi koji mogu da prerastu u svetske sukobe. Iako pravi razlog i ne mora da bude pronađen, politika uz pomoć sile ima neograničene mogućnosti. Ako razlog zaista bude bio neophodan lako se može smisliti.

Na osnovu ovoga što je rečeno moguće je zapaziti da sa jedne strane stoji politika, a sa suprotne stoje istina i pravda. Istini i pravdi nije potrebna politika. Tamo gde se politika umeša kao posrednik, problemi se najčešće ne rešavaju

pravedno. To je zato što politika često nije zainteresovana za istinu i pravdu, već za interes. Sve se radi u ime istine, pravde i demokratije.

Bio sam prisutan kada je jedan šef vrlo grubo i nekorektno postupio prema svom potčinjenom. Videći tu nepravdu, reagovao sam i upitao šefa zašto tako postupa sa svojim radnikom, i da li razmišlja o tome kako će Bog gledati na takvo njegovo ponašanje. On mi je odgovorio: »Ja moram tako, na politički način, postupiti s tim čovekom. Kažem »politički«, jer ona drži narod, a Bog jedini zna pravu istinu, jer je On gore, dok smo mi svi ovde dole. Moj radnik ne zna pravu istinu, teško ga je u nju ubediti, a nema ni vremena za ubeđivanje. Zato smatram da sam izabrao najbolji način postupanja prema njemu.«

Kao što sam već naveo reči Kliforda: »Stalno se šapuće da je opasno otkrivati izvesne pojedinosti većini ljudi, i zato kažu: Mi znamo da to nije istina, ali za narod je to neophodno. Narodu je korisno da u to veruje, i mnogo zla bilo bi učinjeno kada bi se pokolebala ta njegova vera.« (*Kliford*)

Kasnije mi je opširnije objasnio svoj stav i zaključio da su prošla vremena vladavine pravde i da danas važi parola:

»Šef uvek ne mora biti u pravu, ali on je uvek šef!« Pitao sam se, gde je tu pravda? Šta je sa istinom? Postupati pravedno znači nikoga ne povrediti, ne slagati..., a postupati »politički« u skladu sa onim što je pomenuti šef naglasio, znači da je moguće i slagati.

Rekao sam jednom prijatelju da ukoliko želi da se održi kao dobar političar, mora ponekad i da ne izgovori istinu. On me je demantovao rekavši da on ne mora lagati, ali da je svestan da će tako vrlo teško opstati. I dalje je smatrao da je u politici moguće učestvovati i ostati pošten i pravedan. Stvarno,

dosta dugo se održao na vlasti, ali je najzad morao da odluči hoće li ostati političar ili zadovoljiti pravdu. Odlučio se za ovo drugo, ali je ipak uspeo da pronade posao. Danas, pošteno i uspešno vodi svoje preduzeće. Ovo je lepo, ali je i retko, jer obično napreduju samo oni koji rade suprotno tj. »politički«.

Neki političari pokušavaju da igraju ulogu pravnika ili sveštenika, ali ubrzo propadaju. Ova dva sasvim suprotna pojma, politika i istina, ne mogu ići zajedno. Da ponovimo mudru izreku starog grčkog mudraca: »Ako kažeš istinu navući ćeš srdžbu ljudi, ako li je ne kažeš, srdžbu Božju.« Svako mora sam da načini izbor za sebe. Zato kada treba da rešiš neki problem, bolje pozovi u pomoć pravnika a ne političara!

Dakle, problem današnjice je u tome što politika, iza koje se krije interes, polako ulazi u sve pore ljudskog društva i u sve njegove institucije svojim programom »globalizacije«, koji je predstavljen različitim izrazima kao »Perestrojka« ili »Novi svetski poredak« i dr. U skladu sa »novim svetskim poretom« nude se rešenja za razne probleme, ali kada bi se ta rešenja dublje sagledala upoznali bismo sve bolje i motive koji stoje iza njih. Problemi koji se navodno rešavaju, u stvari nikada neće biti rešeni ili se često nepravedno rešavaju da bi se ubrzo stvorili i pokrenuli novi problemi.

Da li ljudi razmišljaju o uzrocima postojećih problema? O njihovim inicijatorima ili o njihovim često tragičnim posledicama? Ovo je primer kako politika zloupotrebljava istinu. Ali istinu može da zloupotrebi isto tako i neka ideologija, neki poredak, ili čak i religija (komunizam, ateizam, fašizam, lažni pokreti, lažne religije...).

»Politika nije ništa drugo do kondenzovani izraz ekonomike«

(Engels)

ISTINA I RATOVI

*»Rat nije ništa drugo do državna politika
produžena drugim sredstvima.«*

(Karl fon Klauzevic)

Rat je nasilje koje se sprovodi svim mogućim sredstvima koja su vremenom postala toliko usavršena da, ukoliko bi danas bila upotrebljena, ovaj svet bi mogao biti uništen nekoliko puta. Tako kažu mnogi stručnjaci, a na kraju ovog razmišljanja saznaćemo šta o tome govori Božja reč.

Ratovi su bili istraživačka tema velikog broja ljudi različitih profesija: vojnih stručnjaka, političara, filozofa, psihologa, sociologa... Zato ćemo na pitanje: Šta je rat, dobiti mnogo različitih odgovora, zavisno od toga kako ga ko shvata, doživlja-va ili možda čak i doživeo.

Obično, kada je reč o ratu, raspravlja se o poreklu, prirodi, i suštini rata a najveći broj ljudi govori o užasnim i trajnim posledicama koje ostaju posle njega. Tako su posledice svima dobro poznate, a uzroci ostaju sakriveni i u sferi lažnog prikazivanja. Iako za agresora, uzroci i razlozi nisu najvažnija stvar, jer će ih na stotine pronaći, najčešće razlozi su smešni, podmu-kli i besmisleni. Traži se neko pokriće, neko opravdanje, da li iz nekih interesa ili nekog moralnog progona, oni koji se time bave najbolje znaju.

Danas smo svedoci ovoga o čemu razmišljamo, makar samo dok čitamo ove redove. Neistomišljenost, netoleran-tnost i protivrečnost, i posle dvadesetog veka, rešavaju se ratom i nasiljem. Postavlja se zato pitanje: Ima li pravednih ratova? Promišljen odgovor bi glasio: Nema pravednih ratova, nijedan rat nije pravedan i nijedan rat nije human. Svi ratovi dokazuju da nismo dobri hrišćani i da nismo pravi vernici.

Ako su krstaški ratovi i oni koji su ih vodili, nalazili svoje opravdanje u svojim verskim ubeđenjima, u čemu ih je »hrišćanska Evropa« nalazila. Stogodišnji rat između Francuske i Engleske, trideset godina protestanti protiv katolika, Nemačka, Rusija, Italija, Španija...Šta će moći još da se doda ako je poznato da je Crkva podržala mnoge ratove. Da li je samokritičnost dobra ili rđava osobina, neka svako odredi svoju ocenu, ali smatram da bi u tom slučaju postojalo najmanje stotinu knjiga koje se bave ovom temom. Rat i zlo proizveo je sotona, jer on uživa u ubijanju i u ratovima. »On vodi svet u propast. Svet se ispunjava ratnim duhom. Proročanstvo iz jedanaeste glave proroka Danila, uskoro će dobiti svoje konačno ispunjenje.« (Zaštićeni u vreme Arma-gedona, str. 245)

U vezi sa ovom temom postoje različita svhvatanja i mišljenja. Neki smatraju da su odbrambeni ratovi pravedni. Kako ratovi mogu biti pravedni kada ih vode nepravedni ljudi. Učestvovati u ratu znači ubijati, a ubijanje je kršenje Božjeg zakona. Međutim, ako hoćemo da budemo objektivni, koliko je to moguće, moramo uzeti u obzir činjenicu da, kada neko nehotično ubije nekog čoveka, bilo na poslu, u saobraćaju ili u samoodbrani, možda čak i u ratu, to se sasvim drugačije sankcioniše i koliko mi je poznato, skoro svi zakoni na ovome svetu to drugačije sude za razliku od namernog ubistva.

Svakako, da kada pritisne nasilnik i neprijatelj i preti da uništi ne samo vas nego i celu porodicu, odbrana se nužno nameće. Ne bih prihvatio mišljenje da postoji nekakvo opravdanje za vođenje bilo koje vrste ratova u događaju koji je opisan u Bibliji, u kome je Bog intervenisao pošto je u tolikoj meri zapretilo da bi posledice bile katastrofalne. Sve ovo što danas doživljava i oseća ceo svemir kao posledicu greha može se nazvati tragičnim.

Pitajmo se šta bi bilo da Bog nije na vreme intervenisao. Ne možemo kao grešnici zauzeti položaj i mesto Boga, koji je pravedan, koji poznaje misli i pomisli svih svojih stvorenja, i

još nešto, Bog koji je dao život svakom svom stvorenju, može ga uzeti i ponovo vratiti. Mi to ne možemo. Ako smo ubili, ubijenom ne možemo povratiti život.

Pojam rata određuje se kao sukob dveju ili više suprotstavljenih strana koje brane neki svoj interes. Neko je primetio da su za svađu potrebne dve strane, a da je za rat dovoljna čak i jedna.

Sukob ili borba prouzrokuje nesagledive i dugotrajne posledice. One se ogledaju u gubitku ljudskih života i uništavanju dobara, u osiromašenju, u zaustavljanju na putu napretka itd. O poreklu rata, postoji više teorija, ali se u opštem smislu uglavnom svode na činjenicu koja se zove čovekova priroda. Većina ljudi složila bi se da zaista ne postoje nikakvi opravdani razlozi za ratovanje: ni nacionalni, ni politički, ni ekonomski, ni ideološki, a najmanje verski.

Nažalost, i u hrišćanstvu postoje mišljenja koja opravdavaju vođenje verskih ratova. Postavlja se pitanje: Hoće li doći dan kada će ratovi prestati? Kada će doći taj dan? Ratovi će prestati onoga dana kada će greh zauvek biti uništen zajedno sa svojim začetnikom, sotonom. Pošto će Bog pravedno presuditi, onda će svi pravedni, koje je Bog opravdao, ali i nepravedni i nepokajani priznati da je Bog jedini pravedan.

Kada govori o razlogu za rat, Engels pominje da je njegov »jedini cilj bogatstvo«. On ovu misao tri puta ponavlja. Dalje naglašava da bogatstvo, »ne društva nego te pojedine bedne individue«, jeste motiv svima vrlo dobro poznat.

Sušтина rata može biti višestruka. Pomenućemo glavne i uticajne faktore kao: nacionalne, etničke, geografske i demografske, istorijske i kulturne, *BIOLOŠKE*, strategijske, psihološke. Nemački vojni mislilac, Karl fon Klauzevic, rekao je o ratu sledeće: »Rat nije ništa drugo do državna politika produžena drugim sredstvima.«

Slično ovome i Lenjin je rekao: »Rat je do kraja politika. On je produžetak ostvarivanja istih ciljeva od strane istih klasa samo drugim sredstvima.«

Sadašnji ratovi mogu biti samouništavajući i bez pobjednika, zaključio je još pre pedesetak godina, Bertrand Rasel. Sećam se, nažalost ne svih detalja, da je na pitanje o eventualnom ishodu rata i pobjednika, Rasel vrlo interesantno odgovorio i da bi posle završetka rata ostalo oko osam do devet Kineza, šest do sedam Indijaca, četiri do pet Sovjeta, dva do tri Amerikanaca, itd. a na vama je, (novinarima koji su mu pitanje postavili) da nađete pobjednika. To je žalosna i tragična konstatacija koja ukazuje na strašno i beznadežno stanje koje se nudi ljudskom rodu. Zato se mnogi ljudi često pitaju šta bi u svemu tome valjalo činiti.

»Razorno nuklearno oružje od koga su njegovi inicijatori očekivali da će ih učiniti gospodarima ljudske sudbine u celom svetu, razorilo bi najpre njih same... Ono se pokazalo jedino kao oružje razaranja i sveopšteg poraza, kao oružje u ratu bez pobjednika.« (*Tito*)

Erazmo Roterdamski smatra da je rat nešto tako okrutno da priliči samo zverima da ga vode a ne ljudima.

»Rat je toliko nepravedan da ga najbolje mogu voditi najgori razbojnici.«

Alžirski, vijetnamski, kambodžanski, ratovi u arapskim zemljama, zatim Angola, Mozambik, Indonezija, Latinska Amerika, Kuba... i svi ratovi, posle Drugog svetskog rata, njih oko stotinu i pedeset, ciljevi su onih koji su ih i započeli i vodili uvek isti ali novim sredstvima!

Mnogi bogati ljudi, carevi i vojskovođe, podizali su velike hramove, crkve, manastire, razne zadužbine u želji da okaju svoje grehe. Ali to nije način kojim se mogu okajati gresi. Bog može da oprostí grehe ako se grešnik pokaje i moli za njihovo

oproštenje. Car David je, takođe, želeo da podigne hram u Jerusalimu u čast i zahvalnost Gospodu Bogu. Bog mu je rekao da to može da uradi njegov sin Solomun, jer je David kao ratnik prolio previše krvi i zato nije dostojan takvog poduhvata.

Ako smo u ovom što je do sada rečeno, shvatili da ratovi nisu po Božjoj volji, da su veliko zlo, i da će svako zlo i nepravdu Bog na kraju kazniti i uništiti, onda ćemo verovatno svoj stav i mišljenje o ratu i ratovima pravilno postaviti, i doneti pravilne zaključke. Evo nekoliko misli o ratu, koje pripadaju Albertu Ajnštajnu:

»Duboko prezirem one koji sa zadovoljstvom mogu da marširaju u stroju uz muziku; tim ljudima je pogrešno dat mozak, za njih bi bila dovoljna samo kičmena moždina. Potrebno je da nestane ta sramota civilizacije. Heroizam po komandi, putevi zaglupljivanja, odvratan duh nacionalizma, kako mrzim sve to. Kako mi odvratno i podlo izgleda rat. Pre bih dozvolio da budem isečen u komade nego da učestvujem u tako podloj stvari. Uprkos svemu, ja verujem u čovečanstvo i ubeđen sam da bi sve te sablasti odavno nestale kada škola i štampa ne bi, u interesu političkog i poslovnog sveta, iskrivljavali zdrav razum naroda.« (Moja slika svijeta, 9 str. ili Kuznjecov o Ajnštajnu 226 str.)

Govoreći o znacima svoga dolaska Hristos pominje i ratove:

»Čućete ratove i glasove o ratovima. Gledajte da se ne uplašite; jer treba da sve to bude. Ali nije još tada pošljedak. Jer će ustati narod na narod i carstvo na carstvo; i biće gladi i pomori, i zemlja će se tresti po svijetu. A to je sve početak stradanja.«

(Matej 24, 6-8)

Ratovi su na listi znakova koji će prethoditi Hristovom ponovnom dolasku i to među prvim. Mnogi ljudi, da bi

umanjili vrednost biblijskog proročanstva o posletku vremena i blizini Hristovog dolaska, kažu da je ratova oduvek bilo. Tačno je to, da je ratova i previše bilo, ali nijedan od tih ratova nije označavao kraj celoga sveta. Možda su označavali kraj neke nacije, neke moćne imperije ili velikog carstva, ali ovi ratovi koji se pominju u ovom tekstu, kao početak stradanja, umnogome će se razlikovati od prethodnih i Božja reč opominje da će sve nevolje, uključujući i ratove, biti takve prirode i tako strašne kakve nikada od postanja sveta nisu bile. »Tada će na zemlji nastati takvo krvoproliće i ratovi koje nijedno pero nije u stanju da opiše.« (Zaštićeni u vreme Armagedona, str.262)

Ovi ratovi nisu »ARMAGEDON«, oni su samo uvod i uvežbavanje za »ARMAGEDON«. Posle svih stradanja, koja su opisana u Jevanđeljima, dolazi tzv. »sedam zala«, koja su opširno i u detaljima opisana u Otkrivenju svetog Jovana Bogoslova (16 gl. 12-16). Na listi pomenutih »sedam zala«, ARMAGEDON, se nalazi na šestom mestu. Zli ljudi, sa svojim »vođom«, pokušaću da unište Zemlju. Oni je ipak neće moći uništiti, jer je nisu ni stvorili, a naružiće je samo onoliko koliko Bog dozvoli. Jer treba da se vidi delo tih zlih ljudi i njihovog »vođe« koji je »đavo i sotona«.

Mnogi ljudi možda zbog poznatosti naziva »Armagedon« ili zbog nedovoljne obaveštenosti, budući »svetski rat« nazivaju Armagedon. Igranim filmom »Armagedon«, režiser je pokušao da dočara strahotu eventualnog rata, mnogi su se prestrašili, ali neki su se uverili u istinitost biblijskih proročanstva da će nevolja biti takvih razmera da se ni sa kakvim ranijim ne mogu upoređivati. Rat koji je otpočeo u kosmosu završiće se *ARMAGEDONOM* !

Posle strahote koju je prouzrokovala atomska bomba i kapitulacije Japana, američki general, Daglas Mekartur, potpi-

snik mirovnog sporazuma sa Japanom izjavio je sledeće: »Imali smo svoju poslednju priliku. Ako ne budemo izradili neki uzvišeniji i pravedniji sistem (za rešavanje međunarodnih problema) Armagedon će nam biti pred vratima.« (Apokalipsa, str. 425) Na osnovu ovih reči koje je izgovorio Mekartur, može se zaključiti da je on zaista imao takvo mišljenje o Armagedonu. Ali svejedno kakvo, važna je opomena koju je dao i koju češće treba ponavljati sadašnjim svetskim moćnicima.

Naša planeta posle ovih događaja izgledaće užasno. Evo nekoliko biblijskih tekstova koji opisuju to stanje:

»Pogledah na zemlju, a gle bez oblića je i pusta; i na nebo, i svetlosti njegove nema. Pogledah na gore, a gle tresu se i svi humovi drmaju se. Pogledah a gle, nema čovjeka, i sve ptice nebeske odletjele. Pogledah, a gle, Karmil je pustinja i svi gradovi njegovi oboreni od Gospoda, od žestokoga gnjeva njegova.«

(Jeremija 4, 23-26)

Tako porušenu, tako razorenu i opustošenu Zemlju, sotona će posmatrati izvesno vreme i videti šta su učinili njegov bunt i njegova pobuna protivu Boga. Posle toga uslediće oba vaskrsenja, najpre ono prvo u kome vaskrsavaju pravedni i pokajani da prime nagradu, večni život, a zatim drugo vaskrsenje u kome vaskrsavaju zli da i oni prime platu, nažalost večnu smrt.

Tada će Bog obnoviti našu planetu i ponovo je pretvoriti u raj. Zlo i greh nikada se više neće ponoviti, jer je svakom Božjem stvorenju poznato šta greh i zlo donose.

Evo kratkog opisa izgleda nove i obnovljene Zemlje:

»I vuk će boraviti s jagnjetom, i ris će ležati s jaretom, tele i lavić i ugojeno živinće biće zajedno, i malo dijete vodiće ih. I krava i medvjedica zajedno će pasti, mlad njihova ležaće zajedno, i lav će jesti slamu kao vo. I di-

jete koje sisa igraće se nad rupom aspidinom, i dijete odbijeno od sise zavlaiće ruku svoju u rupu zmije vasilinske.«

(Isaija 11, 6-9)

»I oni će graditi kuće i sjedeće u njima; i sadiće vinograde i ješće rod njihov.«

(Isaija 65, 21)

ISTINA I MANJINE

*»Duh istine i slobode –
eto, to su stubovi društva.«*
(Henrik Ibzen)

U razmatranju pitanja o istini našao se i problem manjina koji pominjem kao primer praktičnog zanemarivanja istine i kršenja ljudskih prava, a koje se često vrši prikriveno maskom demokratije, i zaštite istih. Ono što se štiti je u stvari interes. Nažalost, često se susrećemo sa pojavom da ako ste ugroženi i nemate novca, kojim biste mogli da obezbedite da Vas neko zaštiti, onda gubite i prava. Sa druge strane ako imate novac niste ugroženi, možete da se predstavite kao oni koji ostvaruju lične ciljeve, i tada uspevate. Danas su manjine postale instrument u rukama velikih sila pomoću kojeg ove sile ostvaruju svoje ciljeve.

Manjina je grupa ljudi koja živi na jednom prostoru, u okruženju većine, sa težnjom da očuva svoje korene, svoje porijeklo (religijsko, etničko). Dok prelistavamo istoriju retko ćemo naći slučajeve da manjina uživa potpuno ili neko posebno pravo. Najčešće je manjina »problem« neke države ili se barem predstavlja kao problem. Od 1945. godine kada su formirane

UN, do danas problem manjina još nije rešen. »Zapaliti vatru« u nekom delu sveta najlakše je preko manjina.

Spomenućemo neke primere manjina iz biblijske istorije. Jevrejski narod, poznat kao Izrailj, bio je manjina u Egiptu. Kada su se tamo naselili bili su brojčano vrlo mali, a primljeni su vrlo srdačno i lepo. Josif, koji je bio Izrailjac kao ministar na dvoru obavljao je visoke finansijske poslove.

Kada se povećao broj Izrailjaca, starosedeoci su počeli da ih se plaše, kao potencijalnih neprijatelja, jer istorija pominje i primere naseljenika koji su brojčano pretekli starosedeoce, a zatim preuzeli vlast i teritoriju. Zbog toga su Egipćani primenili razne mere predostrožnosti. Naterali su Izrailjce da rade teške fizičke poslove, a zatim su počeli da sa njima postupaju kao sa robovima, tukli su ih i mučili. Na kraju su čak izdali naredbu da se pobiju sva izrailjska novorođena muška deca. Ali došlo je i vreme njihovog oslobođenja koje je sam Bog vodio preko Mojsija i Arona.

Prilikom njihovog izlaska iz Misira pridružio im se mali broj Misiraca koji su bili zastrašeni i zapanjeni čudima koje je Bog učinio preko Mojsija i Arona. Ova grupa ljudi označena je u Svetom pismu kao »svetina«. Tada su nastupile promene pa su Izrailjci postali »većinski narod«, a Egipćani »manjina«. Poznato je kakve je sve probleme izrailjskom narodu stvarala ova manjina.

Nakon dužeg vremena izrailjski narod je bio ponovo porobljen, a njegov veliki deo kao roblje odveden u Vavilon. Tuga za otadžbinom je iz dana u dan postajala sve veća a život još teži i nepodnošljiviji.

Pomenut je jedan zanimljiv događaj. Vavilonjani su za vreme nekog njihovog slavlja, koje je održavano pored vavilonskih reka, izrazili želju da im Izrailjci sviraju i pevaju svoje omiljene nacionalne i duhovne pesme. Njihove harfe kao i

drugi instrumenti bili su »okačeni o vrbe« čime su prikazali da im nije do pesme, pa su odgovorili Vavilonjanima, da ne mogu da ispune njihove želje.

Vrlo je dirljiv opis tog događaja:

»Na vodama Vavilonskim sjedasmo i plakasmo opominjući se Siona, o vrbama sred njega vješasmo harfe svoje. Ondje iskahu koji nas zarobiše da pjevamo, i koji nas oboriše da se veselimo: pjevajte nam pjesmu Sionsku. Kako ćemo pjevati pjesmu Gospodnju u zemlji tuđoj? Ako zaboravim tebe, Jerusalime, neka me zaboravi desnica moja. Neka prione jezik moj za usta moja, ako tebe ne uspamtim, ako ne uzdržim Jerusali-
ma svrh veselja svojega?«

(*Psalam 137*)

U prvom slučaju bilo im je dobro, išli su u Egipat drago-
voljno, i bili lepo primljeni, možda isto kao i današnji »gastar-
bajteri«, ali kasnije su postali obespravljeni. U drugom sluča-
ju, već su došli u stranu zemlju kao robovi. Ali Bog se ponovo
smilovao na svoj narod i vratio ga u otadžbinu, dok su neki
dobili posao i uživali veliko poverenje na vavilonskom dvoru.

Kasnije, u apostolsko doba, kada je sve lepo krenulo poja-
vio se problem. Pominje se forum žena – udovica čiji je status
bio ugrožen, jer su bile zanemarene prilikom podele hrane
pa su se zbog toga pobunile tražeći svoja prava. Isto tako je i
grupa hrišćana koji su ostali verni i odani čistoti apostolskog
učenja postala obespravljena i proglašena jereticima, bila pro-
ganjana, a neki njeni pripadnici čak i ubijeni. *Postali su ma-
njina po verskoj osnovi*. Tamo gde postoje većina i manjina,
najbolje se može vrednovati sloboda i demokratija.

Verska manjina danas ima velike probleme u nekim drža-
vama, a ponegde se susreću čak i sa smrtnom pretnjom. Kada
se postavi pitanje šta je sa pravima manjina u nekoj zemlji,

obično se kaže da pripadnici manjina uživaju sva međunarodna verska, ljudska i nacionalna prava. Ali, da li je to stvarno uvek tako? Mnogi ljudi bili bi spremni da pretraže ceo svet da pronađu državu u kojoj vladaju potpuna ljudska prava.

U vreme izraženog ateizma i verske netrpeljivosti, kada su deca jedne verske manjine imala problema u školama kao i odrasli prilikom odsluženja vojnog roka, razgovarao sam sa jednim od vodećih ljudi te verske manjine i pitao ga šta On misli o problemu netolerancije i kršenja ljudskih prava, slobode misli i opredeljenja. On mi je rekao:

»Pa, hvala Bogu i za ovu malu slobodu koju još imamo, može biti i gore od ovoga. Ja gledam na ovaj problem na drugačiji način: ako bismo mi, na primer, imali vlast, kako bismo se ponašali prema drugim manjinama, verskim ili nacionalnim? U kojoj bi meri oni bili zadovoljni našim odnosom prema njima?« Dok sam ga slušao zapitao sam se da li to znači da kada čovek dobije vlast zaboravlja na one male, ili se to dešava samo ako je nacionalista, šovinista ili verski netrpeljiv da iskoristi priliku da se sveti, da zabrani pa čak i proganja.

Svi poštteni ljudi koji se trude da žive u skladu sa istinom i pravdom, nažalost, danas predstavljaju manjinu. Apostol Pavle ističe da »koji hoće pobožno da žive biće gonjeni«. Da li smo razmišljali o ovome? Čovek koji se trudi da ugađa bližnjima i Bogu, biće omražen, pa čak i progonjen. Dr Justin Popović u svojoj besedi na Veliki petak u Karlovačkom patrijaršijskom hramu, između ostalog, rekao je: »što više Hrista u sebi imaš, sve te više gone. Jesi li Hristov, smatraj sebe za smetlište sveta, po kome svi gaze, kao što su po Hristu gazili.«.

Upravo zbog toga je i sveti Avgustin zaključio da »mi živimo na Zemlji ali pripadamo onom svetlu, iznad vremena i prostora«. Sigurno je na to isto mislio i apostol Pavle, kada je rekao da je »naše življenje na nebesima«. Drugim rečima, po-

štenim ljudima koji su u manjini, nije mesto ovde pod ovim Suncem. Bilo da je ovo pozitivno ili negativno, mora se prihvatiti onako kako »veliki« odlučuju.

Vidimo da problem manjina, tj. problem država u kojima se nalaze manjine nije nimalo lak, a čini se da nemaju ni volje oni koji bi mogli mnogo doprineti pravednom rešavanju njihovih problema. Uvek postoje »prava i obaveze«, nažalost, svako zna šta je njegovo pravo, ali je vrlo malo onih koji su zainteresovani i za obaveze.

U životu manjina i država u kojima manjina živi, često postoji neki oblik straha i nepoverenja. Iskustvo je više puta pokazalo da je i strah i nepoverenje, negde više negde manje, prisutno, opravdano. Strah koji kod nekih manjina vlada je u stvari izraz njihove nesigurnosti na prostoru na kome žive da će u nekom kritičnom vremenskom periodu izgubiti svoja elementarna manjinska prava. Isto tako i dotična država strahuje da će se u nekom trenutku manjina pobuniti i tražiti neka veća prava pa čak i pravo na secesiju. To smo već pomenuli u primeru iz istorije izrailjskog naroda za vreme njegovog boravka u Egiptu.

Imigracija nije ništa novo, poznata je još iz davnih vremena. Tako je zbog pritiska inkvizicije, a možda i iz drugih razloga, veliki broj Evropljana svoj dom našao na novom kontinentu. Za kratko vreme organizovali su i razvili državu, koja se danas ubraja u najmoćnije svetske sile. Ako sam dobro shvatio biblijska proročanstva, u šta ne sumnjam već čvrsto verujem, na kraju vremena milosti, ova zemlja, preciznije Sjedinjene Države, zbog ostvarenja svojih nacionalnih i drugih ciljeva zanemariće osnovna ljudska prava i proganjati sve one koji budu imali različito mišljenje od aktuelnih društvenih stremljenja toga vremena. »...Amerika će proglašavati zakone, kojima će smrtnom

kaznom pretiti svima koji se ne pokore.« (343 str. Apokalipse) Ti dani se uskoro očekuju.

Kada je na Hirošimu i Nagasaki bačena prva atomska bomba, dogodilo se nešto neobično: »...U toku Drugog svet-skog rata, 70 hiljada Amerikanaca japanskog porekla, rođenih u Americi i lojalnih njenoj zastavi, (zastava se naglašava zato što se u to vreme tražilo od dece u osnovnoj školi da obavezno pozdravljaju američku zastavu) bilo je iznenada stavljeno u koncentracione logore ili *centre za relokaciju* po naređenju jednog generala, na zahtev Predsednika i po odobrenju Kongresa. Ja se još dobro sećam jutra, kada moji japanski školski drugovi nisu došli u školu«. (Marvin Maksel u knjizi –Apokalipsana str. 341. i 342.) Ovaj primer mogao bi da posluži i onima koji danas smatraju da negde u svetu u slobodi i miru mogu zauvek da presele svoja ognjišta.

Kao komentar na pomenuti slučaj, stručnjaci za ustavna prava, u vezi s tim, uputili su sledeće upozorenje: »U budućim ratovima, nijedna osoba koja pripada etničkim, verskim, kulturnim ili političkim manjinama neće moći da bude sigurna da se predrasude i licemerna pobožnost društvene zajednice neće izraziti u obliku opresije koja će se opravdavati vojnom neophodnošću, i koja će kao posledicu imati poništenje njenih osnovnih prava koja treba da uživa kao član slobodnog društva.« (Apokalipsa str. 342)

Razmatranjem današnjeg statusa manjina u svetu, mogu se uočiti četiri karakteristična odnosa manjina prema državi u kojoj žive pa evo nekoliko praktičnih primera u vezi sa manjinama:

1. primer

Manjina uživa sva prava koja joj pripadaju po svim međunarodnim regulativama. Ispunjava sve obaveze prema državi u kojoj živi i poštuje zakone te države. Ako je ta zemlja

napadnuta rado se odaziva da bi je odbranila. Ponosna je što živi u takvoj državi i doživljava je kao svoju domovinu. Susedna država je njihova matična zemlja sa kojom održavaju vrlo dobre obostrane odnose, političke, ekonomske, kulturne, itd. Država u kojoj živi takva manjina ponosi se njom i ona služi za primer celom svetu. Ko ne bi pozeleo da živi u takvoj državi pa bio većina ili manjina?

2. primer

Manjina nema nikakva prava. Svi pokušaji da se ostvare makar i minimalna prava su ugušeni. Država u kojoj žive oglašuje se i ne želi nikakav dijalog sa njima, a zato što traže »neka svoja prava«, iz dana u dan su sve ugroženiji i omraženi. Oni svoja prava traže i od međunarodnih institucija, ali ih niko ne čuje. Podižu ustanak koji bude vrlo brzo ugušen, a zatim dolaze u još teži položaj. Obično budu proglašeni teroristima, banditima i neprijateljima zemlje. Ako stižu primedbe spolja na takvo nekorektno ponašanje države, čuje se odgovor »to su naši unutrašnji problemi i ne želimo da nam se sa strane bilo ko u to umeša«. Ako je takva država snažna niko sa strane i ne pomišlja da interveniše. Život u toj državi je vrlo lep, ali ne i za manjine. Šta je sa pravima ove manjine? Ko će ih zaštititi?

3. primer

Manjina ima sva međunarodna prava koja joj pripadaju. Država u kojoj manjina živi pokazuje volju da im da i veća prava, a to i čini ili zbog sopstvene afirmacije u svetu ili iz nekih drugih razloga. Nažalost, tu slobodu i toleranciju manjina ne uvažava, traži još veću i ponovo dobija. U jednom trenutku manjina postavlja zahtev za odvajanje od dotične države. Tada nastaje problem. Manjina se služi svim sredstvima da bi ostvarila svoj cilj: ne izvršava svoje obaveze prema državi

i društvu (porez, komunalije...), izaziva nemire, pljačke, ubistva i neprijateljstva.

Radi očuvanja bezbednosti i integriteta, država pojačava sve mere predostrožnosti pa tako i broj snaga bezbednosti, što koriste političari manjine kao dokaz koji prikazuju svetu da su pod velikim pritiskom, suočeni zastrašivanjem i kršenjem ljudskih prava. Pošto je teritorija na kojoj manjina živi dosta bogata rudnim blagom, naftom, a i strateški vrlo interesantna za velike sile, počinju sa strane da se mešaju, zbog interesa koje imaju. Počinju da optužuju dotičnu državu zbog kršenja ljudskih prava i za genocid, a pošto su mediji u njihovim rukama pripremaju javno mnjenje i takvu sliku prezentuju svetu. Pod izgovorom »čuvanja i borbe za ljudska prava« može doći čak i do primene vojne sile.

Kada sve ovo prođe, posle izvesnog vremena obično se čuju izjave kao što su: »Greška«; »Vođena je pogrešna politika«; »Ovo se ne sme ponoviti«!

U ovom slučaju manjina je samo instrument u rukama velikih, kojima nije stalo do istine i pravde, već do interesa iznad svega. Jedan ruski pisac smatra da takvi političari i državnici uvode svet u »APOKALIPSU«.

4. primer

Manjina ne traži i ne interesuje je nikakvo posebno pravo. Kada je država u kojoj žive bila napadnuta od neprijatelja, zajedno su branili zemlju i svim snagama čuvali zajedničku slobodu. Zato je doživljavaju kao svoju državu. Ova manjina istovremeno upražnjava dve različite kulture, običaje, jezik..., ponose se s jednom kao i drugom. Nikome se ne nameću i niko im se ne nameće, obostrano se sve poštuje.

Njihovo geslo je »vrt u kome ima više raznovrsnog cveća, lepši je«! Ne postoji nikakva težnja za nekim posebnim pra-

vom školovanja na maternjem jeziku, jer oni vrlo dobro znaju da bi se poznavanjem samo maternjeg jezika smanjila mogućnost zapošljavanja i trgovine na celokupnom prostoru. Zbog svog razumnog i poštenog ponašanja uživaju veliko poverenje države u kojoj žive i stigli su do najviših državnih položaja i funkcija, čak i predsedničkih. Vole sve ljude i sve nacije. Njihova susedna i matična država se takođe diči njima i gaje se dobrosusedski odnosi.

Možda su doživeli da je u jednom vrlo dugačkom periodu u susednoj matičnoj zemlji vladala dobra ekonomska situacija, dok je kod njih bila vrlo loša. Mnogo godina kasnije prilike su se promenile. Ali kada im je bilo loše, oni nisu gundali, zato što je i ostalim građanima bilo loše. Nikada nisu pomislili na odvajanje od države.

Naveo bih jedan primer kako se putem medija može izmanipulisati javnost: neko dete, negde na kraju sveta, već danas ugrožava interes »velikih sila«. To dete je pravo čudo, poseduje nadljudske moći i sposobnosti i već sada ugrožava stabilnost kontinenta pa čak i celog sveta. Šta će se dogoditi ako dozvolimo da to dete odraste? (Pitaju se velike sile) Onda sledi zaljućak da ga treba što pre ukloniti. Šta bi trebalo raditi sa njegovim roditeljima, susedima, prijateljima, rodbinom. ? Svi su opasni. Na kraju se donosi odluka da se to dete uništi. Postavlja se pitanje, koliko bi ljudi tada reagovalo i bilo na strani takvog deteta? I dete i roditelji i svi njegovi su zlikovci, a sa zlikovcima se zna šta treba raditi.

Šta sve može da učini jedno iskrivljeno predstavljanje neke osobe ili nacije danas je vrlo jasno. Vrlo je opasno verovati u predrasude, a ne proveriti. Često se kaže: »Ovaj čovek je rđav čovek« ili »Mnogo je dobar čovek« pa se kasnije razočaramo kada smo se u suprotno uverili. Najlakše je poverovati

kada se ne radi o nama. Malo dete bi moglo da bude neka »manjina« ili neka mala država.

U ovom mračnom svetu čini se da više ne znamo koje su to sile koje danas vladaju, šta treba uraditi, niti kako se braniti i zaštititi od opasnosti! Na koju strani stati? Ko se krije iza neistine i nepravde? Ko se otkriva i stoji iznad Istine i Pravde? Kada Pravde i Istine ne bi bilo, ne bi postojao ni ovaj svet, pa ni ti, ni ja. Da, zaista, Pravda i Istina će na kraju pobediti.

Danas odlučujemo na kojoj strani želimo da budemo. Mnoge sudije su, poput Pilata, oprale svoje ruke kao znak nevinosti u donošenju vrlo važnih odluka, čak i smrtnih kazni. Mnogi zlikovci su izbegli ovozemaljske sudove i kazne. Međutim, nebeski sud i kaznu, jedini pravedni Sud, niko neće moći da izbegne. Pravedni Sudija, čije ime je Istina i Pravda je Bog. On će sve sporove i sukobe pravedno rešiti. Svi koji vole Istinu i Pravdu shvatiće ovo.

ISTINA I APOKALIPSA

*»Danas ili sutra, ili posle mnogo godina, ISTINA će pobediti.«
(Vivekananda)*

Apokalipsa je grčka reč koja znači »otkrivenje«, »objava«, ili »otkrivenje Božjih tajni« o kraju sveta tzv. »Svemirskom ognju«, a Enciklopedija na 81. strani četiri konjanika Apokalipse objašnjava kao četiri simbola: glad, kuga, rat i smrt.

Kada čitate Apokalipsu, svako na svoj način doživljava te događaje koji se kao panorama odigravaju pred vašim očima. Ne znam koliko danas ima ljudi koji su informisani o tome, ali pošto se ta reč još uvek drži, znači da se dosta često upotrebljava.

Pošto sam taj izraz nedavno pročitao u izjavi jednog ruskog pisca odlučio sam, jer je i to jedna istina, da ukratko o tome napišem ovaj odsek. Nedavno sam razgovarao sa jednim prijateljem upravo o ovoj temi. Postavljao mi je pitanja na koja mislim da je vrlo tesko odgovoriti, s druge strane je isto tako vrlo nezahvalno upuštati se u neka prognoziranja. Međutim, ono u što možemo da se pouzdamo, to je i dalje proročka reč, koja opisuje buduće događaje i sasvim precizno nam ih predstavlja. Jedno od pitanja, mog prijatelja, odnosilo se na pojam »Apokalipsa« njegovo značenje i moguće razumljivo vreme kada bi ono moglo da počne. Posle tri godine kada je u pripremi drugo, odnosno i treće izdanje ove knjige, moje se mišljenje u vezi ovog pitanja nije izmenilo, jer kada je u pitanju istina, nije moguće da se nešto promeni, može se samo naše znanje dopuniti i proširiti. Zato smatram da bi ono moglo vrlo brzo da otpočne. Postavlja se pitanje, s obzirom na pripreme koje se danas obavljaju u svetu, zašto događaj kao npr. »11. septembar 2001.« ne bi mogao da bude uvod u »Apokalipsu«, s obzirom na izjave američkog predsednika, koji je posle tog događaja često ponavljao da svet posle pomenutog datuma više neće biti isti. Moj prijatelj postavio mi je još jedno pitanje: Da li će to zaista biti tako strašno, tragično, crno...? Da li je ovaj svet svestan te predstojeće velike opasnosti?

Smatram da od četiri pomenute činjenice: glad, kuga, rat, smrt, nijedna nije zanemarljiva, a ni laka, ali čvrsto verujem, prema onome što je zapisano, da će se u žiži onih najstrašnijih trenutaka »podignuti Veliki Knez-Arhanđel Mihael« koji je spreman da brani i odbrani svoj narod. On će se pojaviti u pravo vreme, a sveti apostol Jovan u svom opisu gleda Ga kao Jahača na belom konju koji zatvara vrata »Apokalipse« (svim nesrećama i nevoljama) i otvara vrata novoga doba.

Na 470. strani »Apokalipse«, koju je napisao Marvin Maksvel, u tumačenju tekstova koji se odnose na »deset careva« stoji da će oni staviti svoju vlast na raspolaganje zveri. Inače, »deset careva« bili su simbol evropskih država, a danas, prema Otkrivenju svetog Jovana Bogoslova 17,12. oni se pojavljuju kao »carevi celoga sveta«. Postoji još jedan veoma važan podatak: »U odseku o zveri s rogovima kao u jagnjeta, simbol Amerike, uspeva da nagovori sve stanovnike sveta da podignu ikonu zveri i da se poklone zveri.

U odseku o Armagedonu (Otkrivenje 16,13.14), aždaja, lažni prorok i zver (čiji je povratak lažni prorok svim srcem podržavao) sotona šalje demone da prikupe 'careve celog sveta'. U ta tri teksta postoji opis jednog istog globalnog zbivanja, ali iz različitih perspektiva, opis reagovanja »deset careva« na američko nastojanje da preuzme vođstvo. Celi svet se odaziva američkoj inicijativi da se uvede progonstvo na religijskom području.«

Kada ovo čitam, postavio bih isto pitanje sebi pa i svakome: ko bi se usudio da se usprotivi tako velikoj sili i da joj otkáže poslušnost? Odakle toliko hrabrosti onima koji danas pišu tolike knjige sa istaknutim naslovima »Recite Ne novom svetskom poretku« i njima slične. Isto tako je neobično kako mase ljudi izlaze i prave razne demonstracije protiv »globalizacije« kao znak i upozorenje da svi ti ljudi još uvek znaju ono šta iza toga stoji.

Tako se u knjizi svetoga Jovana Bogoslova, između ostalog, pominju i neki brojevi koji su dati u sklopu proročanstava. Zapazio sam na osnovu nedavnog razgovora sa nekim ljudima, da se mnogo manipuliše tim brojevima a isto tako i nekim tekstovima, što smatram da je ne samo pogrešno nego i opasno. Želim da iznesem svoj stav: Proročanstva koja sadrže apokaliptične brojeve treba uzimati simbolički, a ne ari-

tmetički da se ne bi pojavile zabune, a naravno i greške. Kao primer može se uzeti broj »666«, njegovo je značenje simbolično i mnogima vrlo jasno i poznato.

Ali da se vratimo našem naslovu koji u poslednje vreme postaje sve popularniji i interesantniji. Površnim čitanjem opisa ovih događaja o konjima i jahačima, ne primećujemo nikakvu razliku, kao prvo, a drugo isto važno, je činjenica da osim razlike postoji i neka sličnost, pa često nastupi zabuna. U knjizi proroka Zaharije u dva navrata pominju se skoro slični konji, ali oni nemaju nikakve veze sa ovim iz Jovanove Apokalipse. Jedna stvar svima je jasna, što smo ranije zapazili jeste da su jahači iz Apokalipse ustvari pojmovi i simboli. Aktiviranje četiri jahača zavisi prethodno od dobijanja dozvole za posao koji treba da obave. To je otvaranje ili lomljenje pečata, a pečate otvara ili lomi »jagnje koje je zaklano od postanja«, dakle Isus Hristos.

Od četiri simbolička jahača, koji se pominju, samo jedan ima pozitivnu ulogu, dok su ostala tri u negativnim ulogama. Oni su strašni i zli, ne zna se koji je od njih strašniji. Četvrti jahač izgleda da je najstrašniji, jer potpuno završava svoj posao. Njegovo je ime Smrt, a u pratnji mu je »*hades*« tj. grob. Što se prvog jahača tiče, rekli smo da ima pozitivnu ulogu: dobio je luk i strelu, dobio je venac »i iziđe pobeđujući i da pobeđi«. Ovaj jahač predstavlja pravu religiju i pravo hrišćanstvo. Pošto je ovaj simbolički jahač sličan jahaču iz 19-tog poglavlja Jovanove Apokalipse, mnogi su smatrali da je i ovde reč o Isusu Hristu. Međutim, vrlo je jasno da u toj prilici ili akciji Isus Hristos ima u drugu simboličnu ulogu. On je u ulozi jagnjeta. U 19. glavi Otkrivenja 11-16 stih. Isus Hristos je u ulozi jahača na belom konju:

»I vidjeh nebo otvoreno, i gle, konj bijel, i koji sjedaše na njemu, zove se vjeran i istinit, i sudi po pravdi

i vojuje. A oči su mu kao plamen ognjeni, i na glavi njegovoj krune mnoge, i imaše ime zapisano, kojega niko ne zna do on sam. I bješe obučen u haljinu crvenu od krvi, i ime se njegovo zove: riječ Božija. I vojske nebeske idahu za njim na konjima bijelijem, obučene u svilu bijelu i čistu. I iz usta njegovijeh iziđe mač oštar, da njime pobije neznabošce; i on će ih pasti s palicom gvozdenom; i on gazi kacu vina srdnje i gnjeva Boga svedržitelja. I ima na haljini na stegnu svome ime napisano: car nad carevima i gospodar nad gospodarima.«

Apokalipsa je vrlo zanimljiva knjiga, knjiga koja otkriva buduće događaje. Pre svakog čitanja Božje reči potrebno je da se molimo Bogu da naš um prosvetli svojim Svetim Duhom. Tada će sve prepreke biti otklonjene i u proučavanju ćemo naći veliko zadovoljstvo. Molitva je, dakle, ključ koji nam pomaže da shvatimo ono što je iskazano u simbolima ali i ono doslovno. Tako je Bog odredio i ako želimo da ovo ispitamo i znamo moramo upotrebiti taj ključ. Ovo razmišljanje bih završio rečima Predraga Bogdanovića Ci izgovorenim u salonu Udruženja Književnika Srbije: »Otvorena su vrata Apokalipse, vidim polje Armagedon i četiri jahača već jezde. I ova knjiga je štit svim pravednicima«.

*Ako je Bog, predmet naše vere,
iznad našeg razuma, i mi ne možemo
da Ga shvatimo razumom, to još ne znači
da treba da zanemarujemo rad razuma
i da ga smatramo štetnim po nas.
Mada se predmeti vere, bez svake sumnje,
nalaze izvan dohvata našeg razumevanja
i iznad njega, razum ipak, i u odnosu prema njima
ima tako važan značaj da se bez njega ne može.
On vrši neku dužnost cenzora, koji iz oblasti vere
dopušta istinu što stoji iznad razuma,
metafizičku istinu, ali odriče tobožnju istinu
koja je u protivrečnosti sa razumom.
No, osim toga graditeljskog posla,
razumu je svojstven i posao rušenja
da oslobađa čoveka - greha, sablazni
(opravdanja - greha) i praznoverica.*

(T. Strahov)

STAVOVI NEKIH FILOZOFA

*»Čuđenje je početak filozofiji.
Priroda je odsjaj veličine Tvorčeve.«
(Platon)*

Različitost filozofa u njihovim stavovima je toliko velika da se može reći da je u pravu jedan stari grčki filozof (Timon) koji je rekao da svi filozofi međusobno razgovaraju o filozofiji samo na »onom svetu« a to znači mrtvi – posle smrti. Svaki od njih brani svoje stavove, a druge demantuje delimično ili potpuno. Zbog toga i ima toliko filozofskih pravaca i mišljenja. Zatim se pitaju, zašto filozofi nisu uspjeli da povedu narodne mase za sobom (Niče). Ljudi se često i danas pitaju kao nekada Isusovi apostoli: »Kuda ćemo ići i kome ćemo verovati?« Koji je filozof ili filozofija u pravu tj. bliže istini?

Filozofija nas često uvodi u svet protivrečnosti, tj. u svet dijalektičkog razmišljanja i traženja istine. Postoji bezbroj filozofskih stavova i svaki filozof pokušava da svoje stavove predstavi i odbrani. Primera radi pomenućemo jednog danskog činovnika i sveštenika, koji je u svojim govorima i knjigama tvrdio da je dobio lično otkrivenje od Boga. Bio je pod velikim uticajem Hegelove filozofije, iako je to kasnije opovrgao izjavivši da je sa Hegelovom filozofijom raščistio i zapalio sve svoje spise s tim u vezi. Poznat kao dr Adler pridobio je veliki broj istomišljenika, ali imao je i mnogo protivnika. Tako se kao ozbiljan kritičar njegovog stava pojavio poznati, takođe danski filozof Seren Kjerkegor. Kjerkegor se preko dr Adlera u stvari indirektno obračunavao sa Hegelovom filozofijom i nemačkim idealizmom.

Smatram da je Kjerkegor izabrao dobru simboliku, jer kritikujući Adlera čije ime u prevodu znači »orao«, Kjerkegor je kritikovao i obračunavao se sa Hegelom, koji se poput orla vinuo u velike visine. Nekada je visina nedostižna, a nekada može značiti čak i smrt, jer što je visina veća, utoliko je i mogući pad strašniji. Kjerkegor je bespoštedno napadao i druge »orlove«, na primer, nije poštdeo ni Kanta. Mnogi filozofi ostavili su veliki utisak na mase, ali su i mnogi njihovi stavovi ostali nedorečeni, pa se njima puno špekuliše i manipuliše od strane ateista i teista. Tako neki kažu da je Kant ubio Boga, dok drugi radije citiraju neke druge njegove stavove, a naročito one u vezi sa Božjim moralnim zakonom.

U svom traganju za istinom, Hegel se, kao što smo već napomenuli, uzdigao visoko, stvorivši jedan novi pravac i pristup filozofiji. On se takođe trudio da na »toj visini« ne ostane sam, već da sve svoje savremenike tamo podigne, a kada u tome nije uspevao, često ih je nazivao volovima. Pa ipak, može se reći da je Hegelovo samouzdignuće zadivljujuće. Uspeo je da apstraktne pojmove toliko približi da se stiče utisak da se nalazimo pred stvarnošću. Verovatno je to zadivilo i dr Adlera, koga je Kjerkegor kasnije kritikovao, smatrajući da će on pomutiti i onaj preostali i mali broj čistih izvora istine u Danskoj.

Hegel smatra da je metafizičkim načinom nemoguće dokazati pojam »Apsolutno«, što podrazumeva i Boga i Istinu. Metafizika nam pomaže jedino da se Apsolutnom približimo. Kada se raspravlja o vrstama saznanja i njegovoj prirodi, primećuje se razlika između čulnog, predstave i misli tj. između čulnog i racionalnog. Predstava se ovde sreće razumom, koji se od nje razlikuje samo po tome što pravi razliku između opšteg i posebnog, ili uzroka i efekta itd. a time i odnos nužnosti unosi u izolovane odredbe predstave, koja ih ostavlja u svome

neodređenom prostoru vezane jedne pored drugih jednim prostim »i«. Razlikovanje predstave od misli ima tu neposrednu važnost, da filozofija ništa drugo i ne čini, već predstave menja u misli, a kasnije misli u pojmove.

Poznat je Hegelov stav:

»Sve što je racionalno to je i stvarno, i sve što je stvarno je i racionalno.«

Hegel ističe da se mnogi nisu složili sa ovim stavovima, dok je samu religiju nemoguće staviti u ovaj kontekst, pošto se njeno učenje o božanskom upravljanju svetom zasniva na stavovima koji se prihvataju kao utvrđeni. Na primer, duhovne odredbe se pojavljuju kao: pravo, dužnost, Bog. »Predstava ili ostaje pri tome, da je pravo pravo, Bog Bog ili dalje razvija ove odredbe, kao: Da je Bog Tvorac sveta, Sveznajući, Svemogući, itd.« Na taj način se mnoge pojedinačne proste odredbe ređaju, koje uprkos vezi, koja postoji u njihovom subjektu, ostaju jedne izvan drugih.

Hegel dodaje i da su ovi stavovi oštro napadnuti, jer se religija i filozofija razlikuju po tome što ih religija prihvata kao utvrđene (nepromenljive), dok ih filozofija prihvata samo obrazovanjem. On upotrebljava izraz »pretpostavlja« što znači da sve zavisi od mogućnosti saznanja, dakle, pretpostavlja da se obrazovanjem uzdiže tako visoko, da postaje poznato ne samo da je Bog stvaran – da je On nešto najstvarnije, da je On jedina prava stvarnost, već da je postojanje uopšte delimično pojava, a samo delimično stvarnost.

Svi filozofi i učenici ljudi su »kopači istine« i svačiji trud na tom planu treba ceniti, ali to istovremeno ne znači i da se ne mogu kritikovati njihovi stavovi. Neki su vrlo žustro napadali i samoga Boga da bi kasnije potpuno promenili svoje mišljenje i tražili pokajanje. Čak je i sam Volter, koji je bio poznat kao jedan od kritičara Biblije, jednom prilikom rekao: »Kad ne bi

bilo Boga trebalo bi ga izmisliti.« Možda iz koristoljubivosti, a možda iz nekih drugih razloga, mnogi ućeni ljudi su Boga priznavali ili i danas priznaju samo kada su na to primorani. To znaći po potrebi, za neko vreme ili samo u nekim posebnim slućajevima. Pošto Kantova filozofija (agnosticizam) dozvoljava egzistenciju Boga, ateisti ni samog Kanta nisu rado prihvatili. Moglo bi se reći da je Kant u više slućajeva ostao nedorećen.

I Kant, i Hegel, i Niće, kao i mnogi drugi izneli su svoje stavove u skladu sa svojom slobodnom voljom i željom da saznaju istinu. Iako je na tom putu nekima smetalo hrišćanstvo, kao i sam njegov osnivać Isus Hristos, drugima je Isus Hristos bio sve, i Stvoritelj i Spasitelj, kao što je Fjodor M. Dostojevski, bio oćaran Isusom Hristom. U tom oduševljenju izjavljuje: *»Ako bi mi neko dokazao da je Hristos izvan Istine i da je Istina izvan Hrista, ja bih ipak radije želeo da ostanem sa Hristom nego sa Istinom. Kada bi mi matematićki dokazali da je Istina izvan Hrista, ja bih i tada radije želeo da ostanem sa Hristom nego li sa Istinom.«* Naravno, to je nemoguće uraditi, jer je Istina u Isusu i Isus je Istina.

Najćešći razlog zbog koga se u delu mnogih filozofa primećuje nedorećenost ili dvosmislenost je u tome što shvataju da se krug zatvara, njihov razum iscrpljuje, i da je susret sa Apsolutnim neizbežan. Zbog toga se s jedne strane može ćuti *»da je Kant ubio Boga«*, dok ga s druge strane pojedini teolozi rado citiraju kao onoga koji je visoko uzdigao Moralni zakon. To je, dakle, borba za saznanje, i borba za otkrivanje *»Apsolutnog«* i istine. Iz tog razloga Hegel smatra da je do Apsolutnog ili *»istinskog znanja«* moguće doći samo *»lestvicama«* koje individualna svest pronalazi u nauci. (Citat: Uvod IX, prodreti do apsoluta... sa stanovišta celine, jer istinito je celina... Hegelova Fenomenologija Duha)

Pošto je Hegel dobro poznao teologiju napravio je spoj teologije sa filozofijom i tako smo dobili materijal za kreiranje modernog ateizma. Smatram i verujem da Hegelov cilj ipak nije bio da svojim stavovima isključi Boga i pravu religiju, već da je želeo da svojim ljudskim razumom dođe do izvesnih otkrića i saznanja. Takođe treba napomenuti i to da su njegov stav i bunt kao i poznata Francuska revolucija, bili odgovor na ondašnje stanje u Crkvi, papsku inkviziciju i papstvo. Premda se takvi stavovi i ne mogu time opravdati, jer su na takav način »sa prljavom vodom izbacili i dete«.

Oslobodivši se mraka papske inkvizicije, mnogi su, nažalost, i dalje nastavili da se bore protiv Crkve, jer nisu prepoznali niti razlikovali pravu religiju i istinu, pa su zbog toga iz jedne otišli u drugu krajnost. Zbog ponašanja Crkve, pojedini ljudi su napustili istinu pa i samog Isusa, što naravno nije u redu. Dobar primer za ovo je Niče.

Hegel je smatrao da je rodno mesto istine, ili kako on to naziva, »postojbinom istine« u *čovekovoj samosvesti*, a to carstvo samosvesti javlja se u obliku »znanja o samom znanju«, a »samosvest jeste reflektovanje iz bića čulnoga i opažajnog sveta«, što u suštini predstavlja vraćanje iz drugobivstva. Tako tim progresom čovek postiže apsolutno znanje razumom, od svesti do samosvesti (Fenomenologija duha, 106. str). Dekart i Bekon slažu se u tome da je: »Ljudski razum jedini izvor saznanja i kriterijum istine«. (Sociologija religije, str. 316)

Pred nama je vrlo visoki oblakoder čijim stepenicama želimo da se popnemo do najvišeg sprata. Sasvim je sigurno da ćemo sa te visine moći mnogo više da vidimo nego sa zemlje. Tako nastavljamo penjanje. Svaka stepenica je istina za sebe i zato čvrsto verujemo da ćemo tako penjući se stići do samog vrha, a to znači još jedan korak do one *Velike Istine*.

KANTOVO RAZMIŠLJANJE

»Filozofski sistemi su potpuno istiniti
samo za utemeljivače.«
(Niče)

»Kant je u svom kapitalnom delu 'Kritika čistoga uma' zastupao stanovište da se prirodnim putem ne može shvatiti ono što je transcendentalno i natprirodno. Zato, po njemu, nije moguće shvatiti i definisati ni Božju egzistenciju, jer iako se ona može dokazivati, ne može se dokazati; iako se može opovrgavati, ne može se i opovrgnuti. U nju se jednostavno mora verovati, jer je ona najviši regulativni princip uma koji omogućava jedinstvo saznanja, nemoguće ju je pomoću dokaza pretvoriti u realnost. Stoga je odbacio sve racionalne dokaze o Božjoj egzistenciji koji uzimaju činjenice iz filozofije ili istorije, osim *moralnog* koji je još i produbio. Sam moral je shvatio kao osnov praktičnog delanja o čemu govori u svojoj knjizi 'Kritika praktičnog uma'. Ova ideja Kantove filozofije povezuje empirizam sa pozitivizmom i neopozitivizmom (pragmatizmom), filozofskim pravcima u kojima je kao glavno merilo valjanosti istaknut praktičan život – moral, vaspitanje, osećanje, dakle nešto imanentno čoveku, nešto subjektivno.« (Dimitrije Kalezić: Iz istorije i filozofije religije, str. 17.18)

Jedan od razloga za ovakav stav o dokazima Božjeg postojanja, kojih ima veoma mnogo, nalazi se u tome što on s jedne strane vidi ljudsku nemoć, a s druge strane Božju savršenost u Njegovim delima. Kant na taj način uzdiže Boga, diveći se moralnom zakonu i divno uređenom kosmosu. Zbog zanemarivanja metafizičkih i drugih dokaza o Božjoj egzistenciji, Kanta su mnogi filozofi i teolozi proglasili materijalistom. Kant smatra da ljudski um koji je nesavršen, neapsolutan, svojim saznanjem može da dosegne nivo empirijskog, ali ne i transcendentnog sveta.

Kant naglašava važnost čovekovog verovanja u Božje postojanje, ali smatra da dokazi nisu potrebni, nisu obavezni pa ni mogući, jer se znanje dobija posredstvom pet čula. Pošto je naglasio važnost moralnog zakona i visoko ga uzdigao, rekao je sledeće: »Dve stvari ispunjavaju dušu uvek novim i sve većim divljenjem i strahopoštovanjem što se više i istrajnije razmišljanje bavi njima: zvezdano nebo nada mnoom i moralni zakon u meni.« (Kritika praktičnog uma, 185 str. Isto 191 str.)

Iako su Kantovi filozofski stavovi teški za razumevanje, ove prethodne reči su vrlo razumljive u svojoj sažetosti. Zbog nekih njegovih drugih stavova, koji se Crkvi u to vreme nisu svideli, Kanta su prozvali »mrtvim psom«. Njegova nova forma i alegorijska tumačenja Biblije povredili su ondašnje teologe tako da su katolički sveštenici svojim psima davali ime Kant. Poznat Kantov kategorički imperativ postao je osnovna teza hrišćana koji su prihvatili taj njegov stav. Kant je bio protiv tzv. vladavine školskog dogmatizma, čije učenje potiče iz dela Tome Akvinskog, a što je dovelo do nekih reformi u sistemu vaspitanja. Tražeći smisao čovekovog postojanja u Kantovoj filozofiji nalazimo tri pitanja: 1. Šta mogu da znam? Šta mogu da činim? 3. Čemu smem da se nadam?

Kant pokušava da dokaže da verovanje u Boga nije objektivna dužnost, već subjektivna potreba. Često naglašavan pojam »najviše dobro«, kao objekat i najviši cilj, čistog praktičnog uma vodi moralni zakon u religiju, tj. u spoznaju svih dužnosti kao Božjih zapovesti. Kant takođe smatra, da je religija moral u odnosu prema Bogu kao Zakonodavcu. Iako je ovde reč o Kantu, i njegovoj filozofiji, vredno bi bilo pomenuti to da je jednu njegovu ideju prihvatio i proširio Fihte (Fichte) koji dokazuje da je pravo verovanje ono, kojim se veruje u moralni red kosmosa i da egzistenciju Boga ne bismo smeli

dokazivati samo postojanjem sveta, jer svet može propasti a onda bi bilo postavljeno pitanje i o postojanju Boga.

Svi religiozni pojmovi, smatra Fihte mogu se izvesti nezavisno iz postulata praktičnog uma. Fihte je zbog nekih svojih stavova i teza optužen i proglašen za ateistu zbog čega je izgubio svoje radno mesto, kao profesor u Jeni, pa je morao da pređe u Berlin. On je, takođe, smatrao da se religija sme kritikovati, što je u to vreme bilo nepodobno. Ipak, pisao je da u Bogu vlada samo moralni zakon i da je Bog moralni Zakonodavac, a prema postulatima uma Bog mora večno da postoji, da bi mogao da bude večan kao i moralni zakon koji nezavisno važi. Fihte tako zaključuje da principi praktičnog uma vrede večno, da egzistencija Boga nikada ne može biti predmet iskustva (empirije), da Bog nije predmet znanja i da »mi o Bogu imamo samo moralni pojam, koji nam je dat čistim praktičnim umom«. (Filozofija i Hrišćanstvo str. 340)

Božja volja, nastavlja Fihte, je u skladu sa moralnim zakonom i ne može biti u protivrečnosti sa onim što Bog hoće i što zakon traži. Da se ponovo vratimo Kantu, koji je može se reći, napravio pravu reformu teologije stvorivši verovanje, koje je reformisalo um. Neki Kantovi stavovi su vrlo teški za razumevanje, čak je i Hegel za takve stavove rekao da bi trebalo pitati samog Kanta šta je nečim hteo da kaže, ali u svakom slučaju, sve ono što je rekao, pokazuje da je Kant bio teista a ne ateista, da je ne samo uzdigao moralni zakon već i Zakonodavca.

Kant je mislilac bez koga bi istorija filozofije bila osiromašena. On je među prvima uočio razliku između biblijske teologije i filozofske teologije i da je zadatak i dužnost svakog čoveka da učvrsti svoj karakter, da sebe koriguje i popravi svoje navike do onog maksimalnog, i da to bude jedini cilj, cilj moralnog popravljavanja, čime se približava Božjem carstvu. U svojoj »Kritici čistoga uma« Kant objašnjava da se dokazima

ne može ni dokazivati niti opovrgavati. »Dakle ako se egzistencija Boga ne može dokazati ne može se ni osporiti.« (Sociologija religije, str. 361)

Kant smatra da postoje tri osnovna dokaza za egzistenciju Boga: ontološki, kosmološki i fizikoteološki. (Ibid, str. 352)

Ontološki dokaz koji proizilazi iz pojma i ideje o Bogu, među prvim je postavio Anselmo Kenterberijski. Ovaj dokaz je proširio i učvrstio Dekart a kasnije i Kant. Na kraju zaključka ontološkog dokaza vredno je ponoviti Anselmove reči: »Doista ima dakle nešto od čega se ništa veće ne da misliti, tako da se i ne može zamišljati neobstojnim (nepostojećim); a to si Ti, Gospode Bože moj.« (Et hoc est tu, Domine, Deus Noster, Ibid 354.355.)

Dekart, u vezi sa ontološkim dokazom, između ostalog, naglašava da ideja o Savršenom i Apsolutnom Biću ne može poticati od nesavršenog i ograničenog bića, već samo od stvarno postojećeg savršenog Bića. Kant je poricanje ovog dokaza, koji je uporedio sa negiranjem da trougao ima tri ugla, potvrdio ovaj dokaz. Primerom od sto zamišljenih i sto stvarnih talira je stavljeno do znanja da je samo imovno stanje povećano sa sto realnih talira, inače sto zamišljenih je pojmovno isto.

Kosmološki dokaz dosta je razvio Toma Akvinski. Sastoji se iz shvatanja principa kauzaliteta i naziva se i dokaz na osnovu kontingentnosti (nenužnosti, slučajnosti) sveta. U Lajbnicovoj verziji koju Kant reprodukuje, dokaz glasi: »Ako postoji ma koja stvar, onda mora postojati i neko apsolutno nužno biće... Postojim bar ja sam: dakle postoji neko apsolutno nužno biće.« (Ibid, str. 358)

Kant takođe naglašava da nam je ideja o Bogu potrebna radi podržavanja vere i mogućnosti postizanja najvišeg dobra, a ono je moguće ako se prihvati jedan vrhovni uzrok prirode koji ima kauzalitet usklađen s moralnim nastrojenjem. »Bog

može biti samo predmet vere, a ne znanja.« (Ibid, str. 362) Ovo bi bilo u vezi sa ontološkim i kosmološkim dokazima koji sa-
drže i fizikoteološki dokaz.

Fizikološki dokaz ukazuje na svrsishodnost, celovitost i red u prirodi. I na kraju da ponovimo Kantove misli o Jevan-
đelju i o pomenutim dokazima: »Samo su Jevanđelja u pot-
punosti odgovarala unutrašnjim potrebama čovekovim. Ništa
me toliko ne oduševljava koliko zvezdano nebo nada mnom i
moralni zakon u meni; ovo dvoje mi govori da postoji Bog.«

VOLTEROVI STAVOVI

*»Ima istina koje nisu za sve ljude,
niti za sva vremena.«*

(Volter)

Kada se upoređuju neki Volterovi stavovi, čini se da su kontra-
diktorni. Volter govori protiv Crkve, napada Boga i predstavlja
se kao veliki nevernik, dok, sa druge strane, izjavljuje da ako
nema Boga, trebalo bi Ga izmisliti. Volter se osećao toliko sil-
nim, ističući da će on sam biti u stanju da zatrpa brazdu koju je
povukao »JEDAN ČOVEK« sa svojih dvanaest ljudi. Ali, Volter
je umro. Nije uspeo da »zatrpa brazdu«, iako je bio zapažen
među svojim savremenici. Pruski kralj je često govorio:
»Samo je jedan Bog na nebu i samo jedan Volter na Zemlji.«

Postoji jedna anegdota o grupi filozofa koji su delili mi-
šljenje da je svet nastao bez Božjeg upliva, i koji su postavili
pitanje Volteru šta on misli o tome. On je odgovorio: »što god
više posmatram ovaj sat, sve više se uveravam da on nije mo-
gao postati sam bez saj džije.« A kada je došao do zaključka da
bi se u slučaju pada i nestanka religije i moral srušio, priznao je
Boga i važnost religije. Rekao je: »Kad ne bi bilo Boga trebalo
bi ga izmisliti. Religija je uzda za narod.«

Verovatno bi Volter da je uspeo da pronađe zamenu za religiju i njene moralne principe, ostao uz svoj prvobitni stav i ubeđenje. Mislim da postoje dva glavna uzroka Volterovih stavova: Prvi je njegova oholost i obožavanje vlastite mudrosti, a drugi je njegova odbojnost prema crkvenom učenju i ponašanju toga vremena. Više godina nakon njegovih reči poruge koje je izgovorio u jednoj od zgrada u kojima je živeo, neko je u toj istoj zgradi otvorio Biblijsko društvo, iz koga su izašli milioni primeraka Biblije, demantujući tako Volterove reči da će Sveto pismo biti samo muzejska knjiga.

Svoj dar velike inteligencije, Volter, nažalost, nije iskoristio u pozitivne, već u negativne svrhe. Istina će ostati istina, ali od svakog čoveka zavisi koliko će je poštovati, ceniti, razglasiti i konačno prihvatiti. Često se pitamo: Odakle snaga, odakle volja nekim ljudima da se protive, pa čak i bore, protiv istine. Neki su deo svog života, ili čak i ceo život, proveli govoreći i radeći protiv istine. Silogizmi gorčine jednog Siorana (Emil Cioran) otkrivaju veliko nezadovoljstvo i bunt koji vlada kod mnogih ljudi. Verujem da će oni koji iskreno žele da pronađu i saznaju istinu, to i uspeti.

Na istraživanju istine radili su religiozni, ali i nereligiozni ljudi. Kojima će bolje poći za rukom u tom poslu ostaje da vidimo. Ako uzmemo da se univerzalno mogu koristiti ti Ajnštajnovе reči o tome da su u našem materijalističkom vremenu najozbiljniji istraživači duboko religiozni ljudi, onda se to može primeniti i na istraživače *ISTINE*.

Razmatrajući sveukupno Volterovo delo, možemo zaključiti da nije bio ateista već samo veliki protivnik crkvenog mračnjaštva i klerikalizma toga vremena. Njegov savremenik Žan Žak Ruso i filozofi pre i posle njih, u vezi sa ovim, imali su skoro iste stavove. Klerikalci su imali ili su nastojali da imaju kontrolu i vlast nad svim društvenim oblastima čime bi

nametnuli crkvenu ideologiju i doktrinu sa kojom se mnogi nisu slagali, jer je napustila učenje Biblije jedinog temelja i pravila vere i života. To neslaganje i bunt prema Crkvi dostiglo je svoju kulminaciju koja se pokazala u Francuskoj revoluciji u kojoj je pobijeno na hiljade sveštenika i crkvenih velikodostojnika. Poniženje koje je tada doživela Katolička crkva sa svojim vođom na čelu, bilo je veliko. Pošto su sejali seme zla i netolerancije u poznatoj inkviziji posledice su bile strašne.

Pomenuću još jedan događaj, koji je ostavio snažan uticaj na ljude toga vremena, koji su malo poznavali Boga i Njegove reči, tako da su taj svoj bunt često iskazivali sumnjom u Boga i Bibliju. To je lisabonski zemljotres koji se desio na Dan mrtvih, prvog novembra 1755. godine. Užasnuti tim događajem, ljudi su nakon toga izjavljivali: »Ako nas već Bog ne traži, potražimo mi sami sebe.« (*Apokalipsa str. 195*)

Ljudi, kao što se uvek dešava posle nekih katastrofa, komentarišu o razlozima i uzrocima, to isto činili su i posle pomenutog zemljotresa. Neki su kao razlog videli Božju kaznu zbog duhovnog stanja ljudi iz tog vremena, a drugi su počeli da veruju onako kako su ih nakon zemljotresa počeli da uče filozofi, među njima i Volter sa svojim poznatim delom »Kandid«. Dakle, Bog je stvorio naš svet i prepustio ga sebi samom, isto tako kao i majka koja na svet donose novorođenče i prepusti ga da se stara samo o sebi. Ovakvog mišljenja i nedoumica nije bio pošteđen ni Kant, pa kasnije ni Hegel.

Volter se poneo svojom oštroumnosću i dometom svog intelekta, i nije mogao da prihvati izvesna biblijska čuda i istine kao npr. bezgrešno Hristovo začeće ili vaskrsenje. Još i danas hrišćani slave sećanje na Božić i Vaskrs, iako to Volter ili neko drugi ne može da prihvati. Dakle, Volter nije bio teista, ali nije bio ni ateista, nego deista, što znači verovanje u Boga koji je stvorio univerzum, ali je našu zemlju prepustio neizvesnosti ili nekoj nepoznatoj sudbini.

SVEDENBORG – TRAŽITELJ ISTINE

“Sve će proći, samo će istina ostati.”
(Fjodor Mihajlovič Dostojevski)

Bavićemo se likom i delom, čoveka koji je nadmašio vreme u kojem je živio, slobodno se može reći, za puna tri veka. “Svedenborg preskače bar tri veka istorije nauke, filozofije i religije, i kao vesnik post-modernosti i post-konvencionalnosti, postavlja osnovu post-mehanicističkog, a striktno racionalnog i naučnog, holističkog pogleda na svet koji objašnjava zakone materijalnog sveta kao izraz spiritualne volje viših sfera.” Emanuel Svedenborg je rođen u Švedskoj 1688. umro u Londonu 1772. godine. Potiče iz jedne veoma plemenite i religiozne porodice, njegov otac Jesper, bio je Luteranski sveštenik (biskup) a, Svedenborg kasnije biva nagrađen plemićkom titulom.

I Svedenborg je jedan od tražitelja istine. Njegov uticaj, inspirisao je mnoge velike umove, među kojima su: Gete, Hajne, Viktor Igo, Puškin, Balzak, Dostojevski, Bernard Šo, Novalis, Strindberg, Šarl Bodler, Šubert, Vilijem Blejk, Pol Valeri, Karl Jung, Ivan Bunjin, Čopra... Čitajući Svedenborga ruski naučnik Cialkovski dobio je ideju kako da pošalje raketu u kosmos.

„O Svedenborgu su sa uvažavanjem i dubokim divljenjem govorili i pisali neki od najvećih umova svog vremena, od Getea do Balzaka, od Kolridža do Borhesa, od Kanta do Emersona i Suzukija. Slavna Šaf Hercogova “Enciklopedija religije i etike” o Svedenborgu govori kao o “u mnogim aspektima najznačajnijem čoveku svog, ili bilo kog doba”. Slaže se, dakle, sa Borhesom, ili obrnuto.“

„U 56 godini života je ušao je u duhovnu fazu svog života, u kojoj je doživeo vizije duhovnog sveta i tvrdio da je razgo-

varao direktno sa anđelima, đavolima i duhovima posećujući i raj i pakao. Tvrdio je da je upućen od strane Boga, Gospoda Isusa Hrista da svetu otkrije doktrine Isusovog drugog dola-ska. Svedenborgov život podeljen je u tri perioda, od kojih je svaki trajao tačno po 28 godina.“

Još kao mlad, Svedenborg počinje kao sveštenik da se bavi mineralogijom, anatomijom, astronomijom, matematikom, pa čak i stolarstvom, izradom muzičkih instrumenata, lingvistikom. Bio je takođe političar i kraljevski senator. Kao naučnik onog vremena, sa pedeset pet godina već je objavio oko dvadeset pet knjiga o mineralogiji, anatomiji i geometriji, objavio je pedeset naslova posvećenih matematici i astronomiji. Kao sin luteranskog biskupa, vaspitan je u tom duhu u koji nije baš verovao. Iako sveštenik, njega u tom prvom periodu zanima pre svega nauka.

Imao je istaknutu karijeru kao pronalazač i naučnik. Bavio se svim mogućim oblastima: ekonomije, algebre, zatim unapređenja rudarstva, kao i doprinosa Švedskoj pobi-di u ratu. Za vreme opsade Frederickshald-a, (1718 godine), veštim upravljanjem, uspeo je da prenese po kopnu dve flote, pet velikih vojnih lađa, na udaljenosti preko dvadeset kilometara, što je bilo presudno za kraljevu pobedu. Bio je to njegov najveći uspeh, koji mu je doneo slavu, dobija plemićku titulu, kao senator i vojni inženjer Karla XII.

„Bavio se i inventivnim konstrukcijama dokova i kanala, otkrio nove postupke za određivanje geografske dužine, napisao elaborate o kretanju Zemlje i planeta, kao i uputstva za pronalaženje žile metalnih ruda. Usput je konstruisao i proto-tip mitraljeza, kao i model vazdušne letilice, koja je u 20. veku reaktivirana, i uz odgovarajući pogon uspešno poletela, zadovoljavajući sve stroge principe i zakonitosti mehanike fluida.“ „Tokom tridesetih godina XVIII veka, dolazi do prome-

ne Svedenborgovog polja interesovanja u pravcu fundamentalnih istraživanja fizike, astronomije i biologije, tako da je u svom delu "Principia" (1733/ 34. god.) izneo teorije o genezi materije i o magnetizmu, a bio je začetnik jedne pionirske i značajne formulacije nebularne hipoteze, što mu je donelo i (neprihvaćenu) ponudu za katedru profesora astronomije."

„Istraživanje anatomije dovela su ga do otkrića nematerijalnih zakonitosti kao izraza Božje promisli i vladavine prirodom. Sinhronicitet, ili kako Svedenborg kaže, "univerzalna analogija" je postojala među raznim sistemima Božije kreacije. Fizikalni je svet simbolički predstavljao duhovni svet, a potonji je bio odraz Boga samog." Bavio se i inventivnim konstrukcijama dokova i kanala. U pismu jednom anglikanskom svešteniku napisao je: "Bio sam pozvan u svetu službu od Gospoda lično, koji se u Svojoj Ličnosti godine 1743. milostivo pojavio preda mnom, Svojim slugom, i tada mi je otvorio vidik u duhovni svet, i dao mi dozvolu da razgovaram sa duhovima i anđelima."

Volter je smatrao: "Fanatizam je prema sujeverju ono što je zanos prema grozničavosti, što je bes prema ljutini. Onaj ko pada u zanos, ko ima priviđenja, ko snove shvata kao stvarnost, a uobrazilju kao proročanstva, taj je zanesenjak; onaj koji svoju ludost potkrepljuje ubistvom, fanatik je."

Rekao je i to, da je najneobičnija ličnost tog doba bio švedski kralj Karlo XII, a Borhes je dodao da je ta najneobičnija ličnost bio Karlov savremenik i sunarodnik Svedenborg. Tako su mnogi dali svoj sud ili mišljenje o Svedenborgu, za nas će biti interesantan njegov život nakon odluke da se posveti teologiji. Tako od 1745. god., Svedenborg se potpuno posvetio teologiji i počeo je intenzivno proučavanje staro-jevrejskog jezika, tako je Bibliju studirao na izvornom jeziku. Jedan od ciljeva je bio da stekne znanje o čovekovoj duši, "o

jedinstvu duha i tela, čoveka kao Božjeg odraza, poziv čoveku da se okrene ka unutra i odgovor na krizu u nalaženju istinske moralnosti, univerzalne su poruke koje ne gube na aktuelnosti.” Između ostalog, naglasio je, da su telo i duh čoveka, bila polja Božje aktivnosti. Mnogi su ga smatrali mistikom a neki su čak tvrdili da on to nije bio.”

Postavlja se pitanje da li je uistinu Svedenborg razgovarao sa Isusom, sa duhovima i anđelima, ili su to njegovi zamišljeni razgovori. To se može zaključiti na osnovu mnogih njegovih odgovora, navodno da mu je to otkrio Gospod Isus, a ustvari to su njegovi stavovi i ubeđenja. Tako se neki njegovi stavovi ne slažu ni sa Svetim Spisima. U daljem izlaganju, primetićemo i sami ćemo raspoznati ono o čemu on govori, šta se slaže sa Biblijskom naukom a šta i u čemu se na slaže.

Evo kako on kaže: “Božanskom milošću Gospodnjom dato mi je, ima već nekoliko godina, da budem stalno i neprekidno u društvu duhova i anđela, da ih čujem gde govore i da sa svoje strane govorim s njima. Na taj način bilo mi je dato da čujem i vidim divne stvari koje su u drugom životu, te ono što nije nikada pre došlo do uha ijednog čoveka niti ušlo u njegovo poimanje. Tamo sam bio poučen u pogledu raznih vrsta duhova; stanja duše posle smrti; pakla ili jasnog stanja nevernih; neba ili presretnog stanja vernih, a naročito što se tiče učenja vere kakvo se priznaje u čitavom nebu.”

“Kažem ono što znam i svedočim o onome što sam video” – odgovarao je na sve primedbe, od kojih su neke išle toliko daleko da dovedu u pitanje njegovo mentalno zdravlje. Svi, međutim, koji su imali prilike da pročitaju neka od njegovih mnogobrojnih dela slažu se u jednom: to nisu dela poremećenog, niti bolesno ambicioznog, nego istinski prosvetljenog, razboritog čoveka u čije namere, motive i sposobnosti se ne može sumnjati čistog srca.“

„Kako će se njegovom delu pristupiti stvar je svakog pojedinca: grupa motivisanih, prosvetljenih pojedinaca posle njegove smrti osnovala je i izgradila, na temeljima Svedenborgovih učenja, Novu crkvu koja je Novi Jerusalem – ona i danas okuplja sve koji su spremni da, na osnovu sopstvenog zdravog razuma i duhovne širine, prihvate Svedenborgovo tumačenje hrišćanstva kao najbliže stvarnom izvoru. Njegove knjige pripadaju onoj najredoj vrsti koja se, bez samoljubivog autor-skog insistiranja, bavi samom suštinom. Odgovore na neka od najozbiljnijih pitanja ljudske egzistencije Svedenborg daje jasnim, jednostavnim, smirenim i nenametljivim tonom. Pravo da uopšte govori o tome on crpi iz događaja koji je obeležio čitav njegov život i omogućio mu ne samo da vidi, čuje i sazna, nego i svim ljudima otkrije tajne božanskog providenja.“

U jednom pismu Ettinger-u (1766. god.) piše: “Zašto sam bio izabran, ja koji sam bio filozof? Razlog je taj da se duhovne stvari, koje su sada objavljene, mogu na prirodni i racionalni način proučavati i razumeti, zato što duhovne istine imaju neku korespondentnost sa prirodnim istinama. Zato me je Gospod najpre uveo u prirodne nauke i tako me pripremio, i to, u stvari, od godine 1710. do godine 1744. kada mi je nebo bilo otvoreno.” Zašto je bio izabran baš on, pa možda baš zato, što upražnjavanje nekih njegovih vežbi u mladosti, doprinelo je njegovom fizičkom i umnom razvoju, tako je praktikujući jednu vrstu meditacije, došlo do opuštanja i snažne koncentracije. Njegovo uvođenje u duhovni svet bilo je potrebno radi misije koju je trebalo da izvrši. Trebalo je da ljude uveri o realnosti toga sveta. Vlastitim iskustvom putem jasnovidnosti, spoznao je da je čovek besmrtn, te da zadržava sva ljudska svojstva i snage posle smrti materijalnog tela. Duhovni svet okružuje čovečiji duh. Fizička smrt završava zauvek ljudski opstanak na ovom svetu, pa se onda čovekova svest probudi

za transformisani vid realnosti u post-mortalnoj fazi života. Svedenboga mnogi smatraju kao vesnika post-modernosti i post-konvencionalnosti, postavlja osnovu post-mehanicističkog, a striktno racionalnog i naučnog, holističkog pogleda na svet koji objašnjava zakone materijalnog sveta kao izraz spiritalne volje viših sfera.

“U vreme prosvetiteljstva, teolozi i filozofi su iznosili različite teorije i verovanja. Tu treba pomenuti Emanuela Svedenborga koji je napisao osamnaest teoloških dela u kojima je detaljno opisana priroda života posle smrti, prema duhovnim iskustvima koje je tvrdio da je imao, a od tih dela najpoznatije je *Nebo i pakao*. Mnogi smatraju, da ovo delo označava novu eru u religijskoj i filozofskoj misli čovečanstva, daleko ispred svog vremena.“

Zato sam izabrao njega, kao izvanredno veliki um, i da celokupnim njegovim istraživanjima, vidimo koliko se približio spoznaji istine. Osvrnućemo se na nekoliko tačaka njegovih saznanja, za koje možemo doneti naš sud, koje su ispravne i da li su ispravne.

Svedenborgovi stavovi:

Anđeli;

Svedenborg kaže da anđele nije stvorio Bog, da demone nije stvorio Bog. Anđeli su ljudi koji su se uzdigli do anđeoskog bića, demoni su ljudi koji su se spustili do demonskog bića. Tako je čitavo stanovništvo nebesa i pakla sačinjeno od ljudi, a ti ljudi su čas anđeli, čas demoni.

SSvedenborg razvrstava anđele u dve kategorije: “...tako da su nebeski anđeli unutarnji anđeli, i zovu se višim anđelima”, “anđeli u Gospodnjem nebeskom carstvu, zbog svog dubljeg unutarnjeg opažanja Gospodnjeg Božanskog, daleko premašuju u mudrosti i slavi anđele koji su u njegovom du-

hovnom carstvu; jer su oni u ljubavi prema Gospodu, i prema tome su bliže i prisnije spojeni sa njim. Ti anđeli su takvi jer su primali i primaju Božanske istine odmah u svoj život a ne prvo u pamćenje i mišljenje, kako to čine duhovni anđeli. Stoga oni imaju Božanske istine zapisane u svojim srcima, i opažaju ih kao da ih vide u sebi; i oni nikada ne pametuju da li su one istinite ili ne.”

Čovekova dela;

“Uistinu, postoje dobra dela takve vrste koja su učinjena od čovekovog vlastitog ja koja su očigledno zla, poput licemernih dobrih dela koja su izopačena i obmanjujuća.”

Hristov II dolazak;

”Drugi dolazak Gospoda, nije dolazak u osobi, nego u Reči, koja je od njega i koja je On sam. U tu svrhu – da Gospod stalno bude prisutan, otvorio je meni duhovni smisao Njegove Reči u kojoj je Božanska istina u svojoj svetlosti, a u toj je svetlosti On stalno vidljiv.” (“Prava hrišćanska vera”) Jedna verska denominacija, preuzela je ovu Svedenborgovu misao i u svojoj nauci uči, da Hristov drugi dolazak, neće biti vidljiv, da je Hristos već došao. Nasuprot tome, čitamo u Jevanđelju po Mateju (24:3-14, 24-35) sledeće stihove:

- 3 A kad seđaše na gori Maslinskoj pristupiše k Njemu učenici nasamo govoreći: Kaži nam kad će to biti? I kakav je znak Tvog dolaska i kraja veka?
- 4 I odgovarajući Isus reče im: Čuvajte se da vas ko ne prevari.
- 5 Jer će mnogi doći u ime moje govoreći: Ja sam Hristos. I mnoge će prevariti.
- 6 Čućete ratove i glasove o ratovima. Gledajte da se ne uplašite; jer treba da to sve bude, ali nije još tada kraj.

- 7 Jer će ustati narod na narod i carstvo na carstvo; i biće gladi i pomori, i zemlja će se tresti po svetu.
- 12 I što će se bezakonje umnožiti, ohladneće ljubav mnogih.
- 14 I propovediće se ovo jevanđelje o carstvu po svemu svetu za svedočanstvo svim narodima. I tada će doći posledak.
- 24 Jer će izići lažni hristosi i lažni proroci, i pokazaće znake velike i čudesa da bi prevarili, ako bude moguće, i izabrane.
- 27 Jer kao što munja izlazi od istoka i pokazuje se do zapada, takav će biti dolazak Sina čovečijeg.
- 29 I odmah će po nevolji dana tih sunce pomrčati, i mesec svoju svetlost izgubiti, i zvezde s neba spasti, i sile nebeske pokrenuti se.
- 30 I tada će se pokazati znak Sina čovečijeg na nebu; i tada će proplakati sva plemena na zemlji; i ugledaće Sina čovečijeg gde ide na oblacima nebeskim sa silom i slavom velikom.
- 35 Nebo i zemlja proći će, ali reči moje neće proći.
- (ISUS)

Spasenje, milošću ili delima;

Deo hrišćanstva veruje u spasenje milošću (blagodaću), deo veruje i u sopstvena dela. Svedenborg, odgajen u duhu luternizma čiji je temelj, kako je poznato, spasenje kroz milosrđe, u šta Svedenborg ne veruje. “U njegovom sistemu, u novoj religiji koju je propovedao, govori se o spasenju kroz dela, iako ta dela naravno nisu ni mise, ni obredi: to su prava dela, dela koja sadrže čitavog čoveka, to jest njegov duh, a što je još zanimljivije, i njegov um.”

Život posle smrti;

Zavesa koja pokriva istinu o čovekovom budućem životu je razmaknuta. “Budući život čovekov na zemlji određuje ka-

kve će vrste biti njegov post-mortem život. Posle smrti čovek izvesno vreme (možda dan, nekoliko meseci, ili čak nekoliko godina) komunicira sa anđelima i demonima. Jednostavno, stiće utisak, iskustvo, i tada se u skladu sa svojom prirodom odlučuje (sam donosi odluku) da li će biti sa anđelima (raj) ili sa demonima (pakao), i to je njegov izbor!“ Postoji mesto, između Neba i Pakla, gde se ljudi prvi put bude nakon smrti), Šta biva kad čovek umre? U početku ne primećuje da je umro. Nastavlja sa svojim uobičajenim poslovima, nalazi se u svojoj kući, posećuju ga prijatelji, razgovara sa njima, hoda ulicama svoga grada, ne misli da je umro; zatim, malo po malo, čovek uznemireno vidi da je na onom drugom svetu, sve jasnije i izoštrenije, i da ima više boja. Čovek misli: “Celo vreme sam živio u senci, a sad živim na svetlosti”. I to ga na trenutak može obradovati.

A onda mu prilaze nepoznati i razgovaraju s njim. I ti nepoznati su anđeli ili demoni. Oni ga svojataju, a on odlučuje svojom slobodnom voljom, šta će da izabere. U tom času čovek odlučuje da postane demon, ili anđeo. U jednom od tih slučajeva zaslužuje pakao. To je oblast dolina, pa potom raspuklina. Pukotine mogu biti niže, pa se spajaju sa paklom, ili više, pa se spajaju sa nebesima. A čovek traži, razgovara i provodi u društvu onih koji mu se sviđaju. Ako je demonske ćudi, više voli društvo demona. Ako je anđeoske ćudi, društvo anđela.

Svakodnevni život teče normalno kao na Zemlji, brakovi se formiraju, tu su i deca, naravno, o njima brinu anđeli, život je izoštreniji, intenzivniji i sa više boja. Dalje kaže Svedenborg da su telesna uživanja na nebesima i u paklu drugog sveta daleko življa nego ovdašnja. Da bi potvrdio svoju nauku o raju i paklu, Svedenborg pominje Svetog Avgustina, koji u svojoj knjizi, “Civitas Dei”, Sveti Avgustin kaže da je čulno uživanje nesumnjivo jače u Raju nego ovde jer se ne može pretpostaviti da je pad i malo ublažen.

Da pogledamo šta Isus kaže o životu u raju:

- „34 I odgovarajući Isus reče im: Deca ovog sveta žene se i udaju;
35 A koji se udostoje dobiti onaj svet i vaskrsenje iz mrtvih niti će se ženiti ni udavati;
36 Jer više ne mogu umreti; jer su kao anđeli; i sinovi su Božiji kad su sinovi vaskrsenja.” (Luka 20. Glava).

Razgovor sa Isusom;

Nepoznat čovek pratio je Svedenborga na ulici, u Londonu, nešto kasnije zakucao je na njegova vrata. Predstavio se kao Isus i rekao mu da crkva propada i da od njega, Svedenborga, traži da je obnovi, stvarajući treću, jerusalimsku crkvu. I ne samo to, već mu Isus obećava da će ga povesti da poseti drugi svet, „svet duša sa svojim bezbrojnim paklovima i rajevima. Tamo prestaje svaka pomisao na mistično, fatalističke vizije...”

Razgovor sa duhovoma, anđelima i demonima;

Sve ove razgovore koje je Svedenborg vodio, smatraju se kao čist spiritizam. Biblija, spiritizam ne podržava i ne odobrava. Ali, među teolozima, postoje oprečna mišljenja, kako za mnoga teološka shvatanja, tako i za ovo, za razgovor sa duhovima a uglavnom to su duše umrlih. Teolozi koji podržavaju stanovište o urođenoj besmrtnosti, u njihovoj nauci, uče da je Saul razgovarao sa pokojnim prorokom Gospodnjim, Samuilom. Svedenborg je pristalica ove nauke. Pitanje se postavlja: Bog je zabranio svaku vrstu medija i spiritizam, čak je naredio da se istrebe iz svog naroda, dok je Saul bio veran Gospodu, očistio je zemlju od njih, pa kako sada, da Bog dozvoli jednoj vračari da prizove iz mrtvih Samuila?

„A Samuilo beše umro, i plaka za njim sav Izrailj, i pogreboše ga u Rami, u njegovom gradu. I Saul beše istrebio iz zemlje gatare i vračare.” Saul je svojom ne-

poslušnošću otpao od Boga, pojavio se problem, Filišteji ga pozivaju da ratuju, on se uplašio.

- 4 I Filišteji skupivši se dođoše i stadoše u logor kod Sunima; skupi i Saul sve Izrailjce, i stadoše u logor kod Gelvuje.
- 5 Saul pak videći vojsku filistejsku uplaši se, i srce mu uzdrhta veoma.
- 6 I upita Saul Gospoda, ali mu Gospod ne odgovori ni u snu ni preko Urima, ni preko proroka.” (1. Samuilova 28. Glava). Pošto mu Gospod nije odgovorio, Saul prerušen ide kod vračare u jedno malo mesto, u Endoru.
- “7 I Saul reče slugama svojim: Tražite mi ženu s duhom vračarskim, da otidem k njoj i upitam je. A sluge mu rekoše: Evo u Endoru ima žena u kojoj je duh vračarski.
- 8 Tada se Saul preruši obukav druge haljine, i otide sa dva čoveka, i dođe k onoj ženi noću; i on joj reče: Hajde vračaj mi duhom vračarskim, i dozovi mi onog kog ti kažem.
- 9 Ali mu žena reče: Ta ti znaš šta je učinio Saul i kako je istrebio iz zemlje gatare i vračare; zašto dakle mećeš zamku duši mojoj da me ubiješ?
- 10 A Saul joj se zakle Gospodom govoreći: Tako živ bio Gospod! Neće ti biti ništa za to.
- 11 Tada reče žena: Koga da ti dozovem? A on reče: Samuila mi dozovi.
- 12 A kad žena vide Samuila, povika glasno, i reče žena Saulu govoreći: Zašto si me prevario? Ta ti si Saul.
- 13 A car joj reče: Ne boj se; nego šta si videla? A žena reče Saulu: Bogove sam videla gde izlaze iz zemlje.

- 14 On joj opet reče: Kakav je? Ona mu reče: Star čovek izlazi ogrnut plaštem. Tada razume Saul da je Samuilo, i savi se licem do zemlje i pokloni se.
- 15 A Samuilo reče Saulu: Zašto si me uznemirio i izazvao? Odgovori Saul: U nevolji sam velikoj, jer Filisteji zavojštiše na me, a Bog je odstupio od mene, i ne odgovori mi više ni preko proroka ni u snu, zato pozvah tebe da mi kažeš šta ću činiti.
- 16 A Samuilo reče: Pa što mene pitaš, kad je Gospod odstupio od tebe i postao ti neprijatelj?
- 17 Gospod je učinio kako je kazao preko mene; jer je Gospod istrgao carstvo iz tvoje ruke i dao ga bližnjemu tvom Davidu;
- 18 Jer nisi poslušao glas Gospodnji, niti si izvršio žestoki gnev Njegov na Amaliku; zato ti je danas Gospod to učinio.
- 19 I Gospod će predati i Izrailja s tobom u ruke Filistejima; te ćeš sutra ti i sinovi tvoji biti kod mene; i logor izrailjski predaće Gospod u ruke Filistejima.” (isto od 7. stiha do 19).

Zaključak i pouka iz Saulovog slučaja je: Poslušnost je od svega bolja i korisna, neposlušnost vodi u propast. Svedenborgu je sve ovo bilo poznato, ipak se odlučio da radi po svojoj volji i nahođenju. U Otkrivenju, Svetog Jovana, zapisane su i ove reči: “Jer su ovo duhovi đavolski koji čine čudes a i izlaze k carevima svega vasionog sveta da ih skupe na boj za onaj veliki dan Boga Svedržitelja.” (Otkrivenje 16, 14.)

Božja suština;

U “Pravoj hrišćanskoj veri”, Svedenborg izvodi i radikalnu tezu o trojedinom Bogu koji je nedeljiv, i ne sastoji se od tri osobe, već od tri suštine jedinstvenog Boga.

Sud, kazna ili nagrada;

Sud koji čeka svakog čoveka i svaku ženu ne treba da se smatra kao kazna ili nagrada. To je zato, što svaki čovek i svaka žena, na osnovu slobodne volje, koje je dobio od Boga, sam odlučuje i bira gde će u budućem životu da živi.

Nebo;

“Zatim imamo nebo koje predstavlja suprotnost, ono što simetrično odgovara paklu. Prema Svedenborgu i to je najteži deo njegovog učenja postoji neka ravnoteža između snaga paklenih i snaga anđeoskih, neophodna da bi svet opstao. U toj ravnoteži uvek je Bog onaj koji zapoveda. Bog dopušta da duhovi pakla borave u paklu jer su samo u paklu srećni.”

Svedenborg nam priča o slučaju jednog demonskog duha koji se popeo na nebo, udahnuo nebeski miomiris, čuo nebeske razgovore i sve mu je to izgledalo grozno. Miomiris mu je ličio na smrad, svetlost mu se činila crnom. Onda se vratio u pakao, jer se samo u paklu osećao srećan. Nebo je svet anđela. Svedenborg dodaje da celi pakao ima oblik demona, a nebo uobičajeni oblik anđela. Nebo čine društva anđela i tamo je Bog predstavljen suncem. Na nebu vreme i prostor ne postoje. U nebu je dopušteno venčavanje. Dopušteno je sve ono što je čulno na ovom svetu. Svedenborg je na „nebu“ diskutovao sa Martinom Luterom i obratio ga u svoju veru, ali nije mogao da razuveri Kalvina u njegovoj veri u „predestinaciju.” Svedenborg je posetio planete Sunčevog sistema: Jupiter, Merkur i još neka druga.

Pakao;

“Da vidimo sada šta je to pakao. Pakao prema Svedenborgu ima različite izgleda, izgled koji bi imao za nas ili za anđele. To su močvarne oblasti, oblasti sa gradovima koji, kao da su uništeni u požarima; no, tamo se prokletnici osećaju srećnima. Osećaju se srećnima na svoj način, to jest puni su mržnje

i to je carstvo bez vladara; neprekidno su u zaveri jedni protiv drugih. To je svet podle politike, zavereništva. Neki predeli su slični onima na zemlji, stanovnike karakteriše egoizam i ružni postupci. To je pakao.”

To je pakao.” Pakao će ostati kroz svu večnost, iako postoji mogućnost da se napusti, to niko ne želi, poštuje se slobodna volja, koju je sam Bog dao svojim stvorenjima. Pitanje se postavlja: kako mogu da budu srećni oni iz raja, gledajući svoje najmilije tamo u paklu?

Novi Jerusolim;

“U prvom poglavlju dela “Novi Jerusolim i njegovo nebesko učenje” tvrdi kako doslovni smisao Svetog pisma sadrži u sebi, kao što telo sadrži duh, spiritualni smisao. Kao što Novi Jerusolim, “silazeći od Boga iz neba”, tako je i “nova crkva”(koju simbolizuje Novi Jerusolim) ustvari “nova nauka”, sva celina duhovnih istina koja ima da pouči i prosvetli čovečanstvo, naime, to je nauka o značenju simbola, koja transformiše ljudsku psihu i dovodi do spoznaje samog Boga. Novi Jerusolim je, prema Svedenborgu, simbolički izraz Neba, koji je pak odraz Boga samog. To je crkva koja tek ima da dođe, a koja se stvara transformacijom duša iznutra, putem upotrebe istinite duhovne nauke o korespondencijama i sinhronicitetu numinoznog i fenomenološkog, a ne spoljašnjom silom.”

Pošto mu je Isus omogućio da komunicira sa duhovima, sa anđelima i demonima, za uzvrat, Isus ga zadužuje da osnuje Novu jerusalimsku crkvu.

“A šta radi Svedenborg? Ne propoveda; objavljuje knjige, anonimno, pisane jednim suzdržanim i suvoparnim latinskim. I deli te knjige. Tako prolazi poslednjih trideset godina Svedenborgovog života. Živi u Londonu. Vodi veoma jednostavan život. Hrani se mlekom, hlebom, povrćem. Ponekad

mu dode neki prijatelj iz Švedske i tada pusti sebi na volju nekoliko dana.”

Nakon njegove smrti, Svedenborgovi sledbenici osnivaju pomenutu crkvu, ”...grupa motivisanih, prosvetljenih pojedina naca posle njegove smrti osnovala je i izgradila, na temeljima Svedenborgovih učenja, Novu crkvu koja je Novi Jerusolim – ona i danas okuplja sve koji su spremni da, na osnovu sopstvenog zdravog razuma i duhovne širine, prihvate Svedenborgovo tumačenje hrišćanstva kao najbliže stvarnom izvoru.”

Slobodna volja;

U mnogim tačkama, on se nije slagao sa zvaničnim crkvenim dogmama i poziva se na razgovor koji je lično imao sa Isusom. Kada je reč o slobodnoj volji, koja prestaje nakon smrti, Svedenborg to negira i tvrdi, da slobodna volja ostaje i posle prestanka života. On dalje nastavlja i da se mora uzeti u obzir, da Reč Božja rešava te probleme, jer ona, pored materijalnog značenja, sadrži u sebi duhovni pa čak i nebeski smisao. Dalje, on kaže, da je slobodna volja, strašno pravo koju je Bog dao čoveku, da može da izabere nebo, ili da sam sebe osudi izabравši pakao. Tada ljudi, odnosno duše umrlih razgovaraju sa anđelima i demonima, tu odučuje njihova slobodna volja o njihovom izboru.

Izvor dobra;

”Kada mi je od Gospoda dato da razgovaram sa duhovima i anđelima, ta tajna mi je odjednom otkrivena, jer mi je od neba rečeno da sam kao i drugi verovao da mislim i hoću od sebe, dok međutim ništa nije bilo od mene već je dobro bilo od Gospoda, a zlo od pakla...” Svedenborg tvrdi, da svaki čovek koji živi u zlu i obmani, ne može da raspozna dobro i istinu, isto tako, onaj koji živi u dobru i istini odmah prepoznaje zlo i laž. Reč Božija, između ostalog u sebi sadrži materijalno značenje, duhovni smisao

i nebeski smisao. ("Božanska promisao").“ To je ustvari osnova koju postavlja apostol Pavle, da i ono dobro koje je u nama, sve je od Gospoda.

O moralu i moralnoj krizi;

“U Svedenborgovo doba, usled scijentističkog i tehnološkog razvoja, došlo je do krize spiritualnosti usled rasepa na nauku i religiju, na kognitivno i emotivno, tzv. rasepa na duh i telo. Naučne istine i ubrzan razvoj kognitivne inteligencije uzdrmale su važeće religiozne dogme i »istine« koje su se suprotstavljale zdravom razumu. A stvar je bila u tome da su te »istine« izgubile svoju duhovnu pozadinu i postale »ljuštore« istinske spiritualnosti koja može biti samo lična i ontološka. Tako je pojedinac bio rasepljen na dva dela: duhovni tragalac se suprotstavljao razumnom naučniku.”

Moralna kriza, i, sa njom u korelaciji, kriza oficijelnih crkava i religioznosti, opšte prisutna u današnje vreme, zapravo je samo izazov i poziv da se prevaziđu okoštale forme konvencionalnosti i da se stepen svesnosti pojedinaca poveća. Svaki pojedinac je suočen sa nedostatkom rešenja spolja i da se okrene prema unutra gde ga čekaju snovi, vizije, predstave, ejdetske slike, sve ono što postoji od vajkada ali ga materijalistička nauka zanemaruje, a zvanične crkve osuđuju kao jeres. Ali, Svedenborg je pružio rešenje, i kao takav, postao vesnik i preteča nove paradigme post-konvencionalne duhovnosti. I nauka i religija pričaju o stvarnosti, samo što je duhovna stvarnost drugačijeg tipa od svakodnevnog, te je potrebno razviti duhovni um (ili kako kaže Čopra, razviti nivo svesti) da bi se ta stvarnost mogla empirijski dosegnuti, baš kao i bilo koja prirodna pojava koju čulima vidimo (ili merimo instrumentom, a očitavamo čulima) a eksperimentom proveravamo, ne bi smo li izvukli iz nje univerzalnu zakonitost. Preduslov za razvoj »duhovnog uma« je autetični moralni razvoj. Etički zakon predstavlja ultimativni zakon kreacije, te, kako kaže Svedenborg,

ispravnim postupcima prema bližnjima kao i svim drugim stvorenjima i čitavoj kreaciji, odnosno razvojem moralne inteligencije (reč na sanskritu za «moral» je «sila»), dobijamo autentičnu i stvarnu «silu» i moć, kako u svakodnevnom konvencionalnom bivstvu, tako i pred «vratima percepcije», koja se upravo i otvaraju pomoću moralne i već mnogo puta pomenute kognitivne («naučni, empiriski”).

O suštini religije, uopšteno;

“...Priznavati Boga i ne činiti zlo zato što je to protiv Boga, jesu dve stvari koje religiju čine religijom. Jer je priznavati Boga a činiti zlo kontradiktorno; isto kao i činiti dobro a ne priznavati Boga; jer jedno ne može bez drugog. Od Gospoda je dato da skoro svuda postoji neka religija, i da u svakoj religiji postoje ta dva principa, i od Gospoda je takođe dato da svako ko priznaje Gospoda i ne čini zlo zato što je to protiv Boga, ima mesto u nebu. Jer nebo u svojoj kompleksnosti predstavlja čoveka čiji život ili duše jeste Gospod; u tom nebeskom čoveku nalazi se sve ono što se nalazi u prirodnom čoveku, sa razlikom koja postoji između nebeskih i prirodnih stvari.”

Svedenborg o saobraznosti;

Saobraznost ima više sinonima, izabrao sam neke od njih, da bismo razumeli i pojasnili Svedenborgove misli, onoga što je rekao o saobraznosti: kompletnost, istovetnost, ispravnost, prikladnost, poverljivost, određenost...

Sa kakvim ciljem je Svedenborg izabrao ovaj izraz, koga izričito naglašava i šta je hteo postići sa njim?

“U nebu sam otkrio da su pradedni ljudi imali neposredno otkrovenje jer je njihovo unutarne bilo okrenuto nebu, te da je takva bila veza Gospoda sa ljudskim rodom; da posle pradednih nije bilo više neposrednog, već samo posrednog Otkrovenja i to preko saobraznosti: Naime, celo njihovo bo-

gosluženje sastojalo se u saobraznostima...Prirodne stvari, kojima su se služili u bogoslužnju, pomogli su im da misle duhovno, dakle kao Anđeli. Kada se znanje o saobraznostima i Predstavama bilo izgubilo, bila je napisana Reč, u kojoj su sve reči, kao i njihova značenja, saobraznosti. One dakle sadrže duhovni smisao, u kome su anđeli...Naime, svaka anđeoska misao je duhovna, dok je svaka čovekova prirodna. Ove misli, istina, izgledaju različite, ali su iste jer se saobražavaju. To je razlog zbog koga je Gospod, nakon što se čovek okrenuo od Neba i prekinuo vezu, postarao za jedno posredno, Reč koja će spajati Nebo sa čovekom..." ("Nebo i pakao")."

Da privodimo kraju ovo naše razmišljanje, da donesemo nekakav zaključak, koji bi rasvetlio dilemu koja već više od dva veka nije rešena: da li je Svedenborg bio mistik, da li su svi ti njegovi razgovori, sa Isusom, sa duhovima, sa anđelima, bili zamišljeni razgovori ili nešto treće? Razlog zbog koga sam izabrao Svedenborga, od velikog broja tražitelja istine, je njegova velika želja i napor na tom planu, s druge strane, odrekao se mnogih privilegija i korisnih stvari i posvetio se u pedeset šestoj godini, pa sve do kraja života teologiji, marljivom i dubokom istraživanju Biblije. Naravno da ima još mnogo takvih o kojima bismo mogli da pišemo. Čitalac neka donese svoj sud o tome, do kog stepena spoznaje i otkrivanja istine i do kog nivoa, na tom planu je stigao Svedenborg.

O MIŠLJENJU I NJEGOVOJ ISTINITOSTI

*»Um je beskonačna potencija saznanja.«
(Šeling)*

Smatra se da je ljudsko mišljenje jedno, ali da takođe postoje i osećanja, intuicija i predstave koji su u vezi sa njim, ali se razlikuju od mišljenja kao oblika. Svaku misao naša svest stavlja na svoju moralnu vagu, a onda razum odlučuje o daljem transferu. Da bi ovaj proces mogao da bude pravilno obavljen, potrebni su odgovarajući uslovi. Pre svega potrebno je da se sve ovo odvija bez ikakve prisile, dakle potpuno slobodno i bez bilo kakvih uticaja osećanja. Često se dešava da savest kao moralna vaga nije u stanju da izvaga neki slučaj i da svoj sud. Tada u mislima dolazi do rasprave, misli se među sobom »sude«, kako to kaže apostol Pavle. Može se reći da je to u stvari jedan sistem u kome se emocije pretaču u predstave i pojmove. Nauka je mnogo uznapredovala i na ovom polju, a sigurno će u skoroj budućnosti i mnoge druge tajne otkriti.

Filozofija smatra da postoji spoljašnji i unutrašnji svet sve-
sti. Prvobitnu svest o ovoj sadržini zovemo iskustvom i neop-
hodno je njeno slaganje sa stvarnošću. Na taj način utvrđuje
se istinitost jedne filozofije. Religija ima neke stavove koji su
utvrđeni, a filozofija polazi od pretpostavke da se »obrazova-
njem visoko uzdiglo...« Za trenutak ćemo svoje misli zausta-
viti na predmetima: Sloboda, Duh i Bog. Pošto ne pripadaju
iskustvu, Sloboda, Bog i Duh se ne mogu čulno iskusiti, ali se
nalaze u svesti. Jedan od starih filozofskih stavova koji se pri-
pisuje Aristotelu glasi: »Nihil est in intellectu, quod non fuerit
in sensu«, dakle, »Ništa nije u mišljenju, što prethodno nije
bilo u iskustvu«. Izvodi se zaključak da je duh uzrok sveta, »da
je pravno, moralno, versko osećanje iskustvo takve sadržine,

koja ima svoj koren i svoje sedište samo u mišljenju«. (*Hegel, Dijalektika str. 14*)

Glavno stanovište kritičke filozofije u saznanju Boga, Bića, stvari... je da treba ispitati moć saznanja. Ali, da bi se ta moć mogla ispitati potrebno je pronaći instrument (alat). Ukoliko taj instrument nije dovoljan, ceo trud bi bio uzaludan. Mnogi su bili oduševljeni ovim mišljenjem, sve dok se nije pojavilo drugo koje smatra da prethodno važi, ali ne za sve instrumente, jer se oni mogu preispitati i bez upotrebe u poslu za koji su predviđeni. Tako se,... »ispitivanje saznanja može vršiti samo saznavanjem«, a to je ono što smo već pomenuli – kriterijum saznanja istine je samo Istina. Instrument ili alat za ovo istraživanje je »SAZNAVATI« i samo saznavati. Ali -»hteti saznati pre nego se saznaje, isto je tako apsurdno kao i mudra predostrožnost onog skolastičara, koji je hteo da nauči da pliva, pre nego što se u vodi okušao«. (*Hegel, Dijalektika, str. 16*)

Tako bi ova polemika mogla da ide u nedogled, jer da bi neko naučio da pliva, on mora najpre da nauči teoriju na suvom. Da bi teškoće i problemi na putu do prvobitne istine bile izbegnute, Rajnhold je predložio da prilikom oblikovanja nekog stava treba početi od hipotetičnog i problematičnog načina. Zato i postoji shvatanje da dijalektika sačinjava samu prirodu mišljenja, da mišljenje mora doći do negacije samog sebe, dakle stupiti u protivurečnost, a to sačinjava ono što je glavno u logici. Kada se mišljenje sreće sa tim problemom (tj. razum) ono traži izlaz iz takve situacije i zbog toga se misli sude među sobom i umiruju.

U jednom primeru koji postoji u Platonovom delu primećuje se opasnost od pada u tzv. mizologiju, mržnju prema razumu ili nauci, što se dešava u tzv. teoriji neposrednoga znanja kao isključivog oblika svesti o istini. Tako se javlja potreba za polaznom tačkom koja je u ovom slučaju iskustvo,

neposredna i misaona svest. Mišljenje se zatim uzdiže iznad prirodne, čulne i misaone svesti, nalazeći u sebi ideju opšte suštine sveta fenomena koji donosi svoje zadovoljenje. Ova ideja (Apsolut, Bog) može biti manje ili više apstraktna.

Posrednost i neposrednost odnosa u svesti, iako poseduju i svoje različitosti u nerazdvojivoj su vezi, jer saznanje o Bogu ili o bilo čemu drugom natčulnom sadrži uzdizanje nad čulnim osetom ili intuicijom, u saznanju koje nazivamo posredovanje (u originalu Vermittlung). Čak se i saznanje o Bogu, koje je manje nezavisno od empirijskog saznanja, postavlja kao bitno samom ovom negacijom i uzdizajem. To je, u stvari, suština filozofije da svojim slobodnim i istinitim mišljenjem stvori sistem koji kao celina okuplja oko sebe i drži te elemente tj, okuplja sve krugove u jedan zatvoreni krug. Ovo je osvrst na neke stavove iz Hegelove dijalektike koji kao zaključak sve pripisuje Apsolutnom Duhu.

Postavlja se pitanje zašto religija, koja daje zadovoljstvo i sreću i koja se uzdigla do određene razvijene naučne svesti, živi u mislima i srcima miliona ljudi koji su joj odani i čak spremni da učine velike žrtve? To je, u stvari, proizvod onog čistog, istinitog i slobodnog mišljenja koje se u svojoj opštosti manifestuje kao ideja ili kao nešto apsolutno, zahvaljujući Apsolutnom Duhu koji je deo celokupnog razumnog bića. Mnogo puta je istaknuto da su prirodne nauke pozitivne, iako su njihove odredbe ograničene, jer su ograničena i osnova saznanja: bilo u umovanju, osećanju, verovanju, tuđem autoritetu ili u opštem autoritetu unutrašnje ili spoljašnje intuicije.

Za razliku od empirijskog saznanja, saznanje koje stičemo putem intuicije je ono koje duhovno spoznajemo i gledamo. Gete je to ovako formulisao, to je »otkrivenje koje se razvija iz čovekove duše«.

ČOVEKOVE MISLI I NJIHOVA ULOGA

*»Misli su kao žene: jeftinije ih je
deset hraniti, nego jednu oblačiti.«
(Goldoni)*

Misli su nešto što je uvek deo nas, sa njima živimo, putujemo, od njih se ne razdvajamo. One nas vode u prede le Raja, ali sa njima možemo zakoračiti i u predele pakla i smrti. Postoji li kontrola, selekcija i ko vrši izbor onoga što je u našim mislima? Možemo li da se nadamo da sa fondom misli sa kojima raspolažemo i živimo budemo jednog dana u visokom društvu nebeskih svetova?

Sve češće u životu moramo osim automobila, posebno na većim razdaljinama, da koristimo avion. Ali za ulazak u avion i putovanje na visinama moramo najpre proći određene kontrole. Zar se nije dogodilo da budemo zaustavljeni na kontrolnom pregledu? Kontrolni aparati davali su signal za uzbunu zbog neke stvari koja je bila kod nas. Morali smo da se zaustavimo, praznimo džepove, da dozvolimo službenoj osobi da izvrši detaljan pregled. Sve zbog jednog metalnog novčića koji nismo otkrili.

Svakako ima slučajeva u kojima su neke osobe uspele da obidu kontrolu koja postoji upravo zbog takvih slučajeva. Kakve sve drame pa i tragedije su se događale u nekim slučajevima kada stvari nisu bile ispravno kontrolisane ili nisu bile na vreme osujećene! Želimo da izbegnemo tragediju, pre svega svoga života, a niko nema pravo da ugrožava život drugih. Misli treba staviti pod kontrolu da bismo bili sačuvani od mnogih neprijatnosti.

Ko vodi brigu o sličnom procesu u našoj glavi? Um, će na primer, to posmatrati, jer ne želi da se u to umeša, možda to nije njegova dužnost, možda i zbog poštovanja slobodne volje, ali u svakom slučaju ima obavezu da informaciju šalje

dalje i tako ceo sistem bude obavešten o nastaloj situaciji. Sistem će preko savesti odrediti policajca koji će intervenisati i problem rešiti onako kako mu je pretpostavljeni naredio.

U čovekovom organizmu postoji takav red da kada neki organ otkáže, njegovu ulogu preuzima drugi, ali to ne važi za sve organe. Isto tako je i sa čovekovim mislima, kada neka misao bude određena da preuzme neku dužnost, dužna je da dobijeni zadatak izvrši po preporuci centra. Tako je i uloga misli različita. Vrlo je lepo kada vas neka »misao vodilja« prošetá kroz neke lepe predele, predele poezije, muzike, nauke, sporta, igre... pa se u jednom momentu zaustavite i zatražite savet od svog savetnika, a to je razum, koji treba da proveri da li ste na pravom putu, ako jeste da vam tu misao memoriše, sačuva, jer biste hteli da je razradite i pretvorite u neku ideju do daljeg realizovanja.

Dešava se i to da ako u datom momentu neku dobru i korisnu misao niste stavili na papir, ona se nikad više ne vraća, pa ćete žaliti, jer ste znali da je bilo nešto lepo i korisno. Slične prilike neki nazivaju »inspiracijama«, svejedno kako ćemo ih nazvati, one nisu tako česte i zato ih treba iskoristiti. Što se razuma tiče, on će dati svoj savet i svoj sud u onolikoj meri u kojoj deluje njegova moć razboritosti, plemenitosti, sposobnosti, bistrine i oštroumnosti...

Tako smo kroz ovu našu avanturu ponovo stigli u »carstvo istine« (po Hegelovom stavu koji se ne može u potpunosti prihvatiti), pa upravo je to i naš cilj od samog početka, jer koliko nas zanima sama istina, takođe nas zanima i njena

»postojbina«. Kao primer možemo uzeti neke ptice. Posmatrajući ptice i slušajući njihove pesme u jednoj posebnoj situaciji moju posebnu pažnju privukla je poljska ševa. Ona ume da se vertikalno penje u vis i do veoma velike visine pevajući svoju omiljenu pesmu, a koja se zbog velike visine širi u pro-

storu. I pesma i penjanje i sve radnje koje izvodi ova ptica čine joj zadovoljstvo, tako da ona na svoj način slavi svog Tvorca.

Vratimo se ponovo mislima. Svaka misao ima svoju pesmu, svaka ima slobodu i zadovoljstvo da slavi ili prokune svog Tvorca. Isto tako poneka ume da se visoko vine u nebesa i dočara nam se iz ptičije perspektive. Ali, nažalost ima i zlih ptica, ptica koje napadaju i uništavaju useve, pupoljke i mlade plodove, bašte i vinograde. Neke bi čak htele da naprave gnezda na našima glavama. Zato je Martin Luter jednom rekao da pticama ne možemo zabraniti da lete iznad naših glava, ali im možemo zabraniti da ne viju gnezda na našim glavama.

Na Floridi, sam posmatrao razne vrste papagaja, divio se njihovoj lepoti i raznovrsnosti. Međutim, kad sam video i čuo kako ponavljaju reči koje smo izgovarali mi prisutni, odmah sam rekao da ove ptice ne treba ni dva dana držati u svojoj kući, jer mogu ponoviti naše reči koje nisu za javnost. Kako je strašno čuvati takve »papagaje« u našim »kavezima« i još ih lepo hraniti? Kako možemo da upravljamo našim pticama i papagajima? Kako da ih držimo pod kontrolom da ne preleću ogradu, da se ne vinu previše visoko, da ne ponavljaju naše ružne reči i reči koje nisu za javnost, reči kojima, kada su pod kontrolom, ne bismo nikada dali mesta ni u svojim mislima, a još manje ustima? Sigurno da nam je odgovor svima poznat.

Reči treba staviti pod čvrstu kontrolu razuma. Ali, zbog ovog »ali« javlja se i problem, jer šta će biti ako je razum oslabio pa ne može više da zapoveda mislima tada je i volja slaba, pa sve postaje slabo čak i celo telo? Slabost je negativna pojava i može se pojaviti kao uzrok nedovoljne ishrane, nedovoljnog odmora ili nekih drugih razloga. Međutim, ohrabruje nas saznanje da postoji lek za takvo stanje.

Prelistavajući stranice Svetoga pisma čitamo, da se Duh Božiji, našim pristankom moli Bogu za nas da nam da silu, a u

Psalmu i Isaiji stoji da »On nemoći naše uze...«, »On isceljuje sve slabosti *TVOJE*«, ovo su zaista divne reči i ovo je najbolje rešenje za nastali problem koji smo pomenuli. (Osim Psalma i Isaije, nalazimo slične motive još u: Rimljanima 8, 26; 15,1; 2. Korinćanima 12,9) Isus Hristos je rekao da svaki koji traži nalazi i koji kuca otvara mu se. I ovo je istina, koja zavisi od naše slobodne volje, istina koja nas vodi prema »Majci Istini« (Apsolutnoj Istini).

NAČIN ZAKLJUČIVANJA

»Čovekova je veličina u misli.«
(B. Paskal)

Jednu od nauka koju treba pomenuti je nauka o mišljenju, nauka o čistoj ideji. Ta nauka određuje zakone, kojih se moramo pridržavati prilikom sticanja naučnih saznanja. To je logika. Mnogi ljudi pozivaju se na logiku kada iznose svoje stavove i mišljenja, ne vodeći računa o njenim strogim principima i zakonitostima zdravog mišljenja i rasuđivanja, doslednosti u mišljenju i rasuđivanju.

Često se pojavljuje raskorak između uobičajenog načina razmišljanja i logičkog donošenja suda i zaključaka prilikom čega i unutrašnje opažanje (intuicija) pokušava da se drži jedino čistog razmišljanja. Logička nauka kao nauka o mišljenju, dakle, izlazi iz sfere materijalnog, čulnog, jer je njeno područje duhovno, misaono. Međutim, donošenje zaključaka ipak, često zavisi od nekih unutrašnjih činilaca kao što su volja, mašta, želja i emocije, koji se često suprotstavljaju čistim mislima prilikom donošenja sudova i zaključaka.

Glavni problem je shvatanje apsolutnih pojmova. Kada se na primer, pojavi predstava, koju smo već pomenuli, kao

duhovna odredba: Pravo, Dužnost, Bog, onda se prvobitno donosi sud da je pravo pravo i Bog je Bog, a zatim razvijenje odredbe da je Bog Tvorac sveta, Sveznajući, Svemogući... Predstava se sreće sa razumom i transformiše u misao, a kasnije misao u pojam. Tu se sukobljavaju dve struje: Kantovi i Hegelovi stavovi koji bi donekle mogli biti relativno ispravni, ali ne i apsolutno. Doduše, logika kao nauka distancira se od područja koje joj ne pripada. Kada neko želi da pokaže da je njegovo mišljenje ispravno pozivajući se na logičko razmišljanje to je u redu, ali kada svoje mišljenje želi da nametne drugome, to se ne može opravdati kao što niko ne može da jede ili pije za drugoga, isto tako ne može da misli za drugoga.

Upravo zbog toga je još Aristotel upozoravao da se u filozofiji treba držati dostojanstveno i da se sva posebna mišljenja i shvatanja moraju napustiti, dok punu vrednost treba dati samoj stvari.

Postoji činjenica koja ističe da se logika poklapa sa metafizikom, naukom o suštini stvari pojavama van granica iskustva. Ali, ona je nauka koju ne treba zloupotrebiti pokušajem da joj se da atribut svemogućnosti koji rešava i apsolutne stvari. Mišljenje koje donosi samo ograničene odredbe i koje se isključivo kreće u njihovim okvirima, zove se razum.

RAZUMSKO DOKAZIVANJE BOGA (METAFIZIKA)

*»Priroda je knjiga u kojoj možemo
pročitati Božije ime.«
(Nepoznat autor)*

»Ko do toga stepena prodre u Božiji posao, taj će se u smirenju pokloniti pred Njegovim svetim providenjem koje dejstvuje u prirodi.« (*Medler*)

Jedan broj filozofa, među njima i Jakobi, bili su protiv razumskog dokazivanja Boga, jer smatraju vredanjem Boga sva-ki pokušaj da se Njegovo postojanje dokaže ljudskim jezikom. Međutim, ako postoji cilj da se dokazima samo približi Bogu, onda bi to moglo biti dopustivo. Tako Harold Klark, Luell, Jean Flori, P. Paulini, Duane T. Gisch, Wilder Smith, Robert E.D. Clark i drugi, iznose svoje dokaze i divljenje velikoj Mudrosti koja je stvorila sve vidljivo i nevidljivo. Navešću neke citate iz knjige Zvonimira Kostića Palanskog »Mrtvo drvo života«:

»Naša Zemlja je fantastična tvorevina, koju u divnoj ravnoteži drži veliki broj stabilizatora, od kojih poznajemo samo neke. Jedan od ovih stabilizatora je geomagnetsko polje. Ono nas štiti od kosmičkih zračenja i takozvanih solarnih vetrova (pojačano zračenje čestica Sunca). Jedno od najznačajnijih saznanja 19. veka, u geofizičkom pogledu, bilo je utvrđivanje brzog smanjivanja ovog polja.

Godine 1835. ovo polje imalo je 85,6 x 10 na 21 ampermetra, a danas samo još 80,1 x 10 na 21 ampermetra. Na osnovu tačnog posmatranja ovog procesa uočena je zakonitost i utvrđeno vreme poluraspadanja geomagnetskog polja od 1400 godina. Tako pred sobom imamo geomagnetski sat,

sat koji stalno posmatramo već 140 godina i na kome možemo da očitavamo godine. To je eksponencijalni sat, uslovljen vremenima poluraspadanja, koji govori da će naše geomagnetsko polje iščeznuti za oko 9000 godina. Izjednačujuće dejstvo ovog polja prestaće, međutim, mnogo ranije. Iz ovog razloga kosmički zraci i solarni vetrovi neometano će delovati na našu Zemlju i nepovoljno uticati na život (opasne mutacije). Ali naš geomagnetski sat daje nam takođe obaveštenje o starosti Zemlje.

Pre 1400 godina ovo polje bilo je dvostruko jače nego danas, a pre 2800 godina četiri puta jače. Pre sedam vremena poluraspadanja, dakle oko 8000 pre Hrista, mora da je geomagnetsko polje iznosilo 98 gausa i odgovaralo time magnetskoj zvezdi. Pre oko 52000 godina je onda naša Zemlja bila zvezda pulsar. Mi znamo da naša Zemlja nikada nije bila pulsar i da je za našu planetu nezamislivo polje jačine jedne magnetske zvezde. Tako ostaje samo mogućnost jedne mlade Zemlje, kojoj je pri njenom stvaranju kao zaštita od opasnosti iz svemira dato magnetsko polje, koje ima ograničeno dejstvo i postepeno gubi jačinu.« (Dr Eduard Ostermann, citirano u knjizi: Mrtvo drvo života, str. 144)

»U SAD su se bavili intenzivnije nego u Evropi ukupnim kompleksom pitanja evolucije. I onim nezgodnim pitanjima koja se ne uklapaju, pristupa se mnogo otvorenije, a naučnici su takođe spremni da izvuku konsekvence. Svojevremeni predsednik American Geological Instituta Sharles B.Hunt ovako to izražava: 'Ako se želi da neka tehnika ili disciplina u naučnom radu bude od koristi, onda njene granice moraju biti poznate i razumljive, međutim granice primenljivosti radioaktivnog metoda još nisu saznate. Niko neće ozbiljno tvrditi da su svi dokazani podaci bez greške, štaviše mi uopšte ne znamo koliko je od njih pogrešno – 25%, 50% ili 73%? A ne znamo ni

to koji su podaci pogrešni, za koliko i zašto.' Ali i pored svega toga metod C12/C14 pokazuje da naša Zemlja nije stara, nego veoma mlada. Vreme poluraspadanja C14 iznosi 5730 godina.

Posle deset vremena poluraspadanja (57300 godina) preostaje samo hiljaditi deo prvobitnog C14, a to znači da se u ovom vremenu 99,9% atoma C14 vratilo u N14. Ako bi naša Zemlja bila starija od 60000 godina, onda bi danas u atmosferi moralo da se proizvodi isto toliko C14 koliko se na Zemlji raspada. Održavanje ugljenika C14 moralo bi dakle da bude u ravnoteži. To tvrdi i novi 'Meyers Encyklopedisches Lexikon', tom 1, Određivanje starosti. Tu stoji: U ukupnom C14 rezervoaru vlada ravnoteža, to jest C14 izgubljen raspadanjem zamenjuje se novoprodukovanim. Ali ova tvrdnja nije tačna.

Još je Libby, tvorac metoda C12/C14, prilikom prikazivanja svog postupka ukazao na to da se iz godine u godinu proizvede više atoma C14 nego što se raspadne, čak je i utvrdio produkciju od 18,8 atoma/gram-minut. Nasuprot tome sve stope raspadanja koje je našao, bile su između 14,5 i 16,3 atoma/gram-minut. Razlika je oko 20%. Libby je međutim rekao da takva razlika ne može uopšte da postoji, verovatno da je u pitanju neka eksperimentalna greška; pa je tako rekao da se ta razlika – od 20% može prevideti. Produkcija atoma C14 iznosi danas, mereno najsavremenijim aparatima, 27 atoma/gram-minut (W.W. Ruby), tj. iz minuta u minut nastaje 35% više atoma C14 nego što se raspadne. Dakle ne postoji ravnoteža. Već razlika od 20%, koju je utvrdio Libby, odgovara starosti Zemlje od samo 15000 godina. Ako uzmemo u obzir proizvodnu brojku, koju je našao Ruby, onda bi starost Zemlje bila oko 7000 godina. (Robert Whitelaw).« (Dr Eduard Ostermann, citirano u knjizi: Mrtvo drvo života, str. 148)

»Jasno je da postoje sličnosti između svih živih ćelija, između ljudi i životinja i između različitih biljaka. Sličnosti

između čovekolikih majmuna i ljudi su neosporne; to su činjenice, koje čovek ne treba da poriče, ako je pošten. Evolucionističko učenje objašnjava, međutim, ove činjenice na bazi genetske *srodnosti* svih živih bića: Pošto ljudi direktno ili indirektno potiču od čovekolikih majmuna – međusobno su srodni – oni izgledaju slični. Sva živa bića su dakle slična, jer su međusobno srodna, potiču jedna od drugih. Što su međusobno srodnija, utoliko je sličnost veća.

Stoga sada moramo da postavimo pitanje da li sličnost pretpostavlja genetičku sposobnost.

a) U celom svetu javlja se fenomen dvojnika. Često su dvojnici tako varljivo slični, da se jedva mogu razlikovati. Ali bio bi pogrešan zaključak pretpostaviti da dvojnici, što su sličniji, utoliko moraju biti srodniji. Sličnost može da znači srodnost, ali ni u kom slučaju nije ubedljiv dokaz za srodnost. Često su članovi porodice manje slični od dvojnika, koji uopšte nisu u srodstvu.

b) Poznato je da oko hobotnice pokazuje vrlo mnogo sličnosti sa ljudskim okom. Međutim, prema teoriji evolucije ontogenija oka hobotnice i ljudskog oka ima malo zajedničkog sa njihovom filogenijom; oni genetski nisu međusobno srodni, ali izgledaju vrlo slični. Sličnost nije jak dokaz srodnosti.

c) Poznato je da među torbarima u Australiji postoji vukodlaka vrsta (*Thylacinus*), koja ne spada u placentalne sisare. Pa ipak ovi 'vukovi' izgledaju slični placentalnom vuku. U rod torbara spadaju i 'miševi' i 'medvedi', koji su slični pravim miševima i pravim medvedima među placentalnim sisarima. Ali ni ova sličnost se u naučnim krugovima nikada ne tumači kao dokaz njihove bliske srodnosti. Kaže se da je ova sličnost rezultat konvergencije u razvoju. Pošto su bo-

ravišta zahtevala takve životinje, one su evolucijom nastale same od sebe, svejedno kako je stajalo sa prastanovnicima te oblasti. Australiji je bio potreban vuk, zato je nastao 'vuk' od postojećih torbara. Pošto su ovi zadnji bili torbari a ne placentalni sisari, ovi 'vukovi' su morali nastati upravo od torbara. Po mom mišljenju u ovom pogledu darvinistički način mišljenja je manje nego naučan. On ne objašnjava ništa.«

*(Prof. dr A.E. Wilder Smith, citirano u knjizi
Mrtvo drvo života, 108. do 109. str)*

U Spinozinim stavovima priroda se prožima sa Bogom (zbog čega je smatran da je bio panteista ili ateista). Spinoza pominje postojanje Boga i sveta kao jedinstvo misli, kao fenomen kome ne pripada stvarna realnost. Ovaj sistem bi se mogao smatrati akosmizmom. Da bi taj problem bio rešen, treba dodati pojam apsoluta. Filozofija, koja tvrdi, da postoji samo Bog, ne bi trebalo da bude proglašena ateizmom. Ipak, mora da postoji razlika između prave i lažne religije, jer vera u životinje nema ničeg zajedničkog sa hrišćanstvom.

Nekome je lakše reći da Bog ne postoji negoli da poredne to da svet postoji, zato što svet vidi, a Boga ne vidi. Nažalost, izgleda da je ljudima lakše da veruju u ono što nije istina. Tako na primer, po logici kao nauci, ne postoji dovoljna osnova da se shvati prava odredba ideje o Bogu u vezi sa živom prirodom, i donese zaključak: »Bog je i više nego živ, On je Duh«. Ako ne izađemo iz ovog kruga u kome se krećemo, nećemo moći da zađemo u onaj viši, a kada bismo uspeli da spoznamo onaj viši, niži nas ne bi više privlačio.

Pokušaj da se da ontološki dokaz postojanja Boga, uspeo bi samo kada bi se stvorio apstraktum mišljenja i na taj način prevazišlo suprostavljanje mišljenja i bića. To bi značilo da treba stvoriti pojam bića koji u sebi obuhvata biće, a to

jedinstvo pojma i bića sačinjava pojam Boga. Da bi razjasnio razliku između misli i bića Kant je upotrebio primer 100 talira. Mnogi ljudi bili su oduševljeni ovim Kantovim primerom, ali Hegel nije. Zamišljenih 100 talira i 100 talira u džepu, isto je, samo što bi svako pozeleo da ih ima u svom džepu, a ne samo da ih zamisli.

Čovek koji veruje zadovoljan je što je Bog u njegovom srcu i mislima. To je veliko bogatstvo. Religija je na ovaj način rešila ovaj problem, dok filozofiju on i dalje muči, jer traži dokaze za i protiv. Ako bi nastupilo jedinstvo pojma i bića, nastao bi i rezultat koji »sačinjava pojam Boga«.

I ovaj i svi mogući primeri mogu samo donekle da nam približe pojam Boga, ali pošto nikada ne mogu da budu potpuno adekvatni, problem se time samo još produbljuje. Ako navedene primere i dokaze koristimo samo kao štap – oslonac da bismo za trenutak mogli da se divimo stvarima koje ne možemo u potpunosti da razumemo, ali možemo da ih verom prihvatamo, tek u tom slučaju takvi primeri biće nam korisni. Interesantno je pomenuti i to da apstraktno mišljenje tj. um pruža samo formalno jedinstvo i da ne može izgraditi doktrinu o beskrajnom, već samo kritiku saznanja.

Iako se često špekuliše izrazom »verovanje« u odeljku »logička nauka« o stavovima mišljenja prema objektivnosti, jasno se pravi razlika između hrišćanskog verovanja i drugih verovanja. Uloga dokaza ili njegov cilj je da ukaže na Boga. Slučaj ne zna za uzrok i cilj, a ako postoji jedno ili drugo, ili oba (i uzrok i cilj) onda je to pojava koju uređuje ili ju je uređio »Neko«.

Dakle, teleološke pojave ne nastaju nekim pukim slučajem već opravdano, svrsihodno, sa ciljem i uzrokom. Kada bismo se pozabavili posmatranjem čudesnih pojava koje opažamo u flori i fauni, ostali bismo zapanjeni i morali bismo da

se pridružimo psalmisti koji sa oduševljenjem ponavlja reči: »Kako su velika dela Tvoja, Gospode na zemlji.« U vezi sa ovim pomenuo bih dokaz koji dr Antić iznosi u svojoj knjizi: »Put, Istina i Život«, str. 14:

»Jedna od takvih realnosti jeste i ljudsko uho. U trenutku dok govorimo mi ne proizvodimo glas ili buku, kažu stručnjaci, već određene talase koji odzvanjaju na određenom instrumentu u unutrašnjem uhu. Znamo da pijanista svira na klaviru koji ima oko osamdeset dirki, ali je manje poznato da se u našem uhu, i to u njegovom unutrašnjem delu nalazi »klavir« na kojem se nalazi oko šest hiljada dirki i koji proizvodi sve tonove i polutonove. Ovaj organ se naziva 'Kortijev instrument'. Da li je ovo proizvod slučaja? Vernik koji posmatra ovakve realnosti u svetu ne može i neće ih pripisati slučaju, već okarakterisati kao božanska dela.«

Iako su mnogi Dekartovi stavovi kritikovani od strane različitih filozofa, kada je reč o neposrednom saznanju, često se pominje njegov stav: »Cogito ergo sum« za koji Hegel smatra da je čist silogizam koji sadrži istinu sam za sebe bez posebne potrebe za dokazivanjem i protivstava u filozofiji.

Hegel ima primedbu na neke dokaze o Božjem postojanju, a upotrebljava čak i izraz »takozvani dokazi« i za Cicero-novo pozivanje na »Consensus gentium«. Ali, ipak, priznaje uzvišeni autoritet ove misli i njenu prisutnost u samoj svesti. S tim u vezi, on takođe smatra da svest o Bogu postoji u svim narodima, čak i onim primitivnim. Tu je Hegel u pravu, ali on zaboravlja da će Bog suditi na osnovu savesti i onog poznanja o Bogu koje su ljudi mogli da dobiju u datim okolnostima, »ne gledajući dakle Bog na vremena neznanja...« (Dela apostolska 17,30) Zato je potrebno razmišljati o Bogu, o pravome Bogu i pravoj religiji.

Kada smo saznali pravu istinu naša savest postaje mirna i više nije potrebno da luta i traži, jer je našla mir, našla je spoj, našla je istinu. Smatra se da treba uvažiti stav da je ideja sama za sebe prazna i zato je neophodno da se pojavi biće koje će je potvrditi i tako je učiniti istinom. To ne mora da bude Apsolutna Istina već ona koju pišemo malim »i« (istina). Dakle, jedinstvo ideje posredstvom bića ili biće posredstvom ideje, može da postoji kao istina. Isto tako moglo bi se reći i da jedna odredba sadrži istinu samo posredstvom druge tj. svaka odredba tek posredstvom druge odredbe postaje istina. Ciceron govori o dokazima Božjeg postojanja, koristeći »Consensus gentium« kao autoritet, jer proizilazi iz svesti svih, a takođe je i prisutan i nužan u prirodi same svesti.

Takve stavove zastupali su i »stoički mudraci« koji se pominju u Novom zavetu i sa kojima se sreo apostol Pavle na svom misionarskom putovanju kroz Grčku i Makedoniju. Oni su verbalno napadali apostola Pavla, raspravljali se s njim i pozvali ga da na poznatom mestu Areopagu održi govor. Mudri ljudi i filozofi toga vremena često su držali govore na tom mestu, pa je zato i apostol Pavle odlučio da iskoristi ovu priliku (Dela apostolska 17,18-34).

Atinjani su bili veoma skloni padanju pod uticaj učenja raznih filozofa. Na jednom prostoru koji bi mogao da se nazove parkom i muzejem njihovih božanstava, odvojili su jedno posebno mesto za »nepoznatog Boga« i upravo o njemu im je apostol Pavle govorio. Svakako da je u njihovoj raspravi bio prisutan i »Consensus gentium« u čemu bi se i apostol Pavle mogao složiti, ali osnovni problem nalazio se u nečem drugom, ako ljudi nemaju nikakvu, ili vrlo malu predstavu o pravom Bogu i o pravoj religiji, onda im njihova svest stvara onakvu predstavu o Bogu kakva odgovara ili njihovom intelektu, ili njihovom nivou obrazovanja, njihovim potrebama

zadovoljavanja i upražnjavanja religije i vere, i tada će »Consensus gentium« utoliko imati slabiju moć. Međutim, to ne znači da ga treba negirati ili odbaciti.

Više i dublje proučavanje Svetoga pisma i njegovih osnovnih istina pomaže u dobijanju potpunije i pravilnije slike o Bogu. Kao posledica rađa se vera, koja dolazi »od propovedanja ili slušanja reči Božje« i predstavlja jak oslonac i najkraći put kojim se može dospeti do istine i Boga. U ovom slučaju moguće je pozvati se na pomenuti »Consensus gentium«

Kada bi u jednom momentu nevernik video Boga, sigurno je da bi njegovo oduševljenje bilo veliko i ako bi mu se ukazala prilika da postavi neko pitanje ono bi verovatno glasilo: »Bože, ko je Tebe stvorio?« Bog bi mu odgovorio:

»Ja nisam stvoren, Ja sam od večnosti!« Da li bi se nevernik zadovoljio ovim odgovorom? Da li bi razumeo šta je to

»večnost« i postao vernik? Možda bi za trenutak poverovao, pošto je video, ali bi ga kasnije ponovo mučila sumnja i ponovo bi se sreo sa problemom – ko je stvorio Boga.

Vera pomaže čoveku da se vine u nebeske visine, da upozna Boga, da se oslobodi sumnje i prihvati apstraktno, imanentno, transcendentno, jer svojim razumom nije u stanju da to shvati. Kada je reč o sumnji, neko je rekao da je ona otrov za veru, dakle, da ne mogu opstati jedna pored druge. Vraćajući se na početak filozofije, čija je metafizika prevaziđena, srećemo stavove kao na primer: »Cogito ergo sum«, što Dekart izričito tvrdi, pošto se i on sreo sa problemom sumnje, i donosi svoj zaključak da čovek koji sumnja u svoje postojanje demantuje samog sebe, jer »Ja znam da postojim« u što se ne može sumnjati. Dakle, ako ja postojim, postoji moj Otac, mislim na nebeskog Oca, a isto tako i moj zemaljski otac, moj deda, praded, itd.

Bog u Spinozinoj filozofiji nužno postoji, a takođe i kartezijanska filozofija isto tako uči da je Božja egzistencijalnost

nužna i večna i da su suština i postojanje Boga jedno isto. Jedna od Spinozinih definicija je »Causa sui« (Zakon uzroka) kojoj se Hegel suprostavlja smatrajući da su Spinozini stavovi nedokazane pretpostavke koje su se razvile u nauku novoga vremena. On je zahtevao da se kada je u pitanju svest o Bogu ostane pri potpuno apstraktnom verovanju, koje je Anselmo obrazložio kao verovanje razumom. I Aristotel se trudio, a svojim istraživanjima mnogo i postigao, na polju dokazivanja osnovanosti metafizičkih pojmova, pa ipak, primećuje se nedorečenost u nekim njegovim stavovima što nas ponovo vraća na misao da je teško, možda čak i nemoguće, dokazati, opovrgnuti ili razumeti ono što je apstraktno.

Lajbnicova filozofija takođe sadrži dosta protivrečnosti (o monadama). Svi dokazi mogu sadržati objektivnu ili relativnu istinu, mogu sadržati čak i Apsolutnu Istinu, ali Nju nije moguće objasniti, kao što nije moguće ni dokazati je, ili u potpunosti razumeti. Moguće je samo prihvatiti je. Dokazi ne mogu biti zamena za veru, oni služe samo da potkrepe veru. Na putu ka saznanju istine moramo stalno napredovati.

Hegelova dijalektika podrazumeva da se suprostavljanjem u stavovima i razmišljanjima stvaraju uslovi i da na zdrav način i slobodnim razmišljanjem treba ostati na putu saznanja istine, što obuhvata logiku i druge nauke. Hegel pominje »lestvice« a mi bismo rekli: uzdizanje, penjanje ili napredak. U knjizi dr Vladete Jerotića »Duhovni razgovori«, između ostalog stoji: »Hrišćanske vrline su lestvice kojima se čovek penje sa zemlje na nebo« (Duhovni razgovori 63. strana).

OSVRT NA ISTORIJU FILOZOFIJE O ISTINI

*»Razum nam je dan od Boga, da služimo Bogu.
Iz toga razloga treba da ga čuvamo u punoj čistoti,
da bi mogao da razlikuje istinu od laži.«*
(Tolstoj)

Tako smo traganjem, koje smo priveli kraju, zapazili da je istina, još od starih vremena, pridavana velika važnost. Platonova filozofija, koja izražava objektivni idealizam, naglašava i čak ističe da su: istina, dobro i lepota shvaćene kao istovetne ideje. Sokrat naslućuje apsolutnost istine, a svoju ljubav prema istini pokazuje na taj način što je za nju bio spreman i da umre. Aristotelova filozofija (realizam) istinu unosi u objektivnu stvarnost i saznanje, a kao zaključak iznosi svoj stav: »Istina je sud kojim se tvrdi da postojeće postoji, a nepostojeće ne postoji.«

Antički empiričari (sofisti) tvrdili su da je istina subjektivno mišljenje i da je istina i istinito ono kako se kome čini da jeste (ovakav stav zastupali su studenti koje sam već pomeno, koji su u toku leta radili u firmi u kojoj sam i ja radio) i što čovek smatra kao lično dobro ili korist (Protagora).

Sa Lajbnicovom filozofijom, ovaj problem ili pojam istine počinje da se shvata kao nešto ozbiljnije i složenije. Tada su počeli da se javljaju i razvijaju razni aspekti posmatranja tog problema: poreklo saznanja, način saznavanja (razumom ili čulima), zatim zavisnost istine od nečega, odnos prema saznanju, odnos prema stvarnosti, kakvog je veka (prolaznog, promenljivog, večnog...) i još mnogo drugih aspekata odnosa prema istini i njenim saznanjima.

Postoje stotine mišljenja, teorija, učenja i stavova o istini i njenom saznavanju, što pokazuje interes i želju mnogih ljudi koji su posvetili svoje vreme i napor odgonetanju ovog tako

važnog pitanja, značajnog i korisnog. Racionalizam je takođe način učenja, koje pokušava da do saznanja istine dođe posredstvom razuma. Ovo učenje tvrdi da je u njemu jedini i mogući način saznanja, a pristalice ovakvih stavova su:

Platon, Lajbnic, Hegel, Vindelband, Huserli i drugi.

Sva ova učenja imaju svoje korene u staroj grčkoj filozofiji. Što se tiče stava »Nihil est in intellectu« (Ništa nije u mišljenju, što nije bilo u čulu), neki ga pogrešno pripisuju Aristotelu, što sada nije toliko bitno ko je njegov idejni tvorac, ali za nas je važna misao da bi ovaj stav mogao i obratno da se uzme: »Nihil est in sensu, quod non fuerit in intellectu«, Ništa nije u čulu i iskustvu, što nije bilo u mišljenju.

Na 133. strani »Grčke filozofije« stoji sledeće:

»Opažanje je uvek istinito, a mišljenje može biti pravilno i pogrešno, već prema tome, kako je izrečen sud.« (Aristotel)

Postoje stavovi koji se protive ovom prvom: Da je opažanje uvek istinito. Zbog toga postoji pitanje: šta će biti ako i opažaj nije istinit? Isto tako stav da je čovek mera svih stvari, pokreće pitanje: šta će biti ako pred sobom nemamo originalnu stvar već metaforu, neku nestvarnu sliku ili neku nejasnu apstraktnu misao. Postoji mišljenje da na ovom svetu ne postoji ništa originalno, da je sve kopija, da je i čovek kopija. Da li onda, zaista čovek može da bude ta mera stvari?

Pošto ova tvrdnja nije neko obično mišljenje, već ima neku svoju pretpostavku, valjalo bi o njoj makar toliko reći, da je njen tvorac Protagora. Ona u svojoj suštini ističe da je čovek mera svih stvari, postojećih da jesu a nepostojećih da nisu. Svakako da zavisi od situacije, kako i kada se ova tvrdnja uzima, jer je Fihte obrazloživši ovaj stav, rekao da se ona odnosi isključivo na filozofiju a da zavisno od čoveka, filozofija treba da ostane u sferi svoje antropološke ograničenosti, mišljenje je većine što je možda i u redu. Za mene, u ovom razmišljanju,

pomenuću jednu vrlo značajnu misao, koju je izrekao književnik Predrag Dragić-Kijuk, a ona u svom skraćenom i sažetom obliku glasi: »*Mera svih stvari jeste BOGO-ČOVEK*«. Ovim rečima je izgovorena *VELIKA ISTINA* i za mene je ovo ona misao koja nas vraća i vodi razmišljanju o *BOGU*, tj. *APSO-LUTU*, a to znači *ISUSU HRISTU*. Tek će tada ova teza koju je, kako smo već napomenuli, postavio Protagora, dobiti svoju potpunu istinitost i originalnost. Ovu filozofiju, koja osnovu nalazi u Bogu, Foerbah je nazvao *teološkom*.

Isto tako, mišljenje da je svaka stvar i svaki objekat »istina po sebi«, u što veruje ogromna većina učenih i mudrih ljudi, kao da je i to u čovekovo samosvesti »postojbina istine«. Nameće se pitanje: »Šta bi se desilo ako bi i za tren čovek mogao da izađe iz tamničkih zidova te vere, namah bi bilo svršeno sa njegovom samosvešću.« Eto u tome je taj problem, problem u suprostavljanju stavova, jer npr. Hegel tvrdi da je »samosvest« postojbina istine, dok se Niče (delimično i Kant) u ovome ne slažu. Platon smatra da su opažaj i predstava isto. Tako u knjizi »Platon o jeziku i saznanju« stoji zapisano da je »misao finalizacija mišljenja, a predstava je mešavina opažaja i misli a one mogu biti istinite i lažne«.

Tako su delimično odbačeni stavovi i učenje racionalizma i empirizma, koje uči da su jedini izvori saznanja čula, i da bez njih nije moguće saznati istinu. Glavni predstavnici ovog učenja su Foerbah i Holbah. Čak je poznata, u vezi sa tim, i Foerbahova izjava: »Jasno je kao Sunce samo ono što je čulno.« S druge strane Lok i Kant smatrali su da su oba načina potrebna na putu saznavanja istine. Filon Aleksandrijski je taj put saznanja istine nazvao »Carski Put«, jer nas on vodi prema vrhovnom Caru, odnosno Bogu. On ovde misli na filozofski, a ne na teološki put, možda zato što filozofski istražuje, a teološki to prihvata verom. Stara kineska filozofija predstavu o putu

(tao) imala je kao lično određenje i »tao« je moglo označavati »Bitak«, što je po meni, za hrišćane veoma zanimljiva stvar, možda za drugu priliku. I naravno put, ili »tao« Lao ce smatra da postoji samo jedan pravi put (pravi tao), »i kada se to pro- nađe, onda se ostvaruje cilj i smisao postojanja«. (*Filozofija, Branko Bošnjak, Zagreb 1977. str. 14*)

Interesovanje za istinu i njena saznanja raslo je iz dana u dan i zato je veliki broj ljudi dao svoj doprinos tome. Tako je sveti Avgustin došao do zaključka pa je tvrdio da postoje »večite istine«, a Lajbnic je smatrao da »večite istine« postoje i bez ikakvog razuma, pokušavajući da tako istakne njihovu važnost, vrednost i veličinu. Ipak ostao je nedorečen, kada je rekao da »bez Boga ne bi bilo ne samo nečeg nepostojećeg nego ni ničeg mogućnog«. (*Opšta Metodologija, str. 167*)

Kantovo tvrđenje glasi: »Sva istina sastoji se u slaganju svih misli sa zakonima mišljenja, pa i među sobom.« To poka- zuje da je ova teorija transcendentno-idealistička i da je istina apsolutna i idealna. Neke druge teorije, kao npr. aksiološke, naglašavaju idealnost logičkih formi pa izjavljuju: »Niti biće rađa svoju formu niti je saznanje proizvodi.« (Vindelbandova tvrdnja, isto, str. 169.)

Izneo bih jedan stav poznatog logičara, Bolcana, koga Hu- serli smatra najvećim logičarem svih vremena, a koji glasi: »Ap- solutne istine niko ne postavlja, čak ih ne postavlja ni božanski razum. Nije nešto zato istinito što ga Bog tako saznaje, već ga naprotiv, Bog tako saznaje, jer je ono takvo.« Principi koje je Bog postavio i koji važe večno, zauvek i završavaju, i On sam ih poštuje i ne menja ih. Ono, što Bog dozvoljava da se promeni, ne suprotstavlja se Njegovim principima, ne gubi se ništa niti remeti red. Huserli pak tvrdi da: »Ono što je istinito, apsolutno je istinito, po sebi je istinito; istina je jedna bez obzira da li je u sudovima shvataju ljudi ili neljudi, anđeli ili bogovi.«

Iz svega rečenog, dolazimo do istog zaključka da su apsolutne istine, večne i nepromenljive, što nas ponovo vraća Platonovoj izjavi da: »Iznad promenljivog sveta postojanja stoji nepromenljivi svet večitih istina, ideja.« (*Opšta Metodologija*, str.171; izvor A.Pauler, *Logik*, p 25) Ova shvatanja istine su metafizička, ali postoje različita gledišta u vezi sa njihovim vrednovanjem konačnosti i apsolutnosti.

Metafizičar Diring je u svom učenju tvrdio, da postoje konačne istine ili večito-apsolutne, bez priziva, sa čime Engels u potpunosti nije mogao da se složi, niti da prihvati. Zato je na pitanje da li ima takvih istina, Engels odgovorio samo sa nekoliko reči: »Na svaki način.« U objašnjenju ovog odgovora služio se i nekim primerima da bi pokazao šta ima, a šta nema. To su primeri kako se taj problem odnosi i kako stoji u logici i dijalektici, zatim u istorijskim naukama. Izvesne apsolutne istine su plitke i suviše opšte, kao npr. da je »Napoleon umro 5.maja 1821. i slično (Isto, str. 173).

Pošto aksiološke teorije odvajaju i prave razliku između apsolutne i relativne istine, postoje mišljenja da je to pogrešno, iako za to nema naročitih protivstavova. Iznad svih pomenutih nauka stoje tzv. egzaktne nauke koje svojim rezultatima predstavljaju večite istine. Pošto je ovo samo kratak pregled onoga što je već rečeno, možda kao kratku dopunu, da pomenemo još dva filozofska pravca: relativizam i pragmatizam, koji su takođe imali svoje odgovore na pitanje: Šta je Istina? Tako na primer Džejms zaključuje da su »istinite ideje one koje možemo da asimilujemo... koje možemo da verifikujemo. Istina je događaj ideje« (*Isto*, str. 175). Kao zaključak Džejms konstatuje da je istina korisno verovanje.

Vrlo lepe i zanimljive misli o istini izneli su i drugi pragmatičari kao: Džuij, C.Šiler, Bergson... Oni usvajaju i prihvataju i naučnu i teološku istinu. Postoje neke metode pomoću

kojih se lakše može objasniti i razumeti istina kao: »semantička metoda« i metoda »formalizovanim jezikom«. Vrlo sažeto i praktično ovu teoriju izneli su Alfred Tarski i Rudolf Carnap. Ponovo se srećemo sa Dekartovim mišljenjem i shvatanjem istine koji istinu izjednačava sa Bićem: »La verite etant une meme chose avec l'etre«. Isto tako kod Spinoze su istina i biće korelati (*Opšta metodologija*, str. 182).

Ova mišljenja smatraju se »realističkim« shvatanjima istine, a nalazimo ih u savremenoj filozofiji kod Paula Linkea, Herberca, Nicubidzea i dr. Tako Linke potvrđuje stav da su Biće i istina korelati, a N. Hartman tvrdi da je istina samo »kvalitet slike« tj. slaganje slike sa predmetom. Ako bismo malo dublje razmotrili sve njihove stavove u vezi s ovim predmetom, uverili bismo se da je svaki od njih delimično bio u pravu, pa i to čini izvesno zadovoljstvo. Mnogi od njih su menjali svoja mišljenja i stavove.

Teorije ili učenja kao što su: dogmatizam, skepticizam i agnosticizam smatraju se, što se ispitivanja istine tiče, da su pogrešni a umesto njih javlja se tzv. »dijalektičko učenje o istini« koje kao kriterijum istinitog saznanja ističe praksu. Ovo učenje su potvrdili, a kasnije i proširili Marks i Lenjin stavom: »Praksa je viša od (teoretskog) saznanja, jer ona ima ne samo dostojanstvo sveopštosti nego i neposredne stvarnosti.« (*Isto*, str. 188)

Kada Lenjin objašnjava svoj stav o objektivnoj istini ne propušta da kaže i to da se prizivanjem objektivne istine u stvari priznaje i apsolutna istina. Još jedna njegova misao u vezi s tim ističe da se objektivna stvarnost »kopira« u osetu i opažaju. (*Isto*, str. 192.193) Još iz ranijih izlaganja zapazili smo da je opažanje važan faktor u saznavanju istine. U nastavku ovog pregleda kroz istoriju filozofije o istini i njenom saznavanju, posebnu pažnju privlači misao i tvđenje J. Dicgena da:

»Mi možemo spoznavati prirodu i njene delove samo relativno, jer svaki deo, iako samo relativan deo prirode, ipak ima prirodu apsolutnog, prirodu prirodne celine po sebi koja se ne može iscrpiti spoznajom.« (*Isto, str. 195*) Ovo shvatanje ili saznanje, je vrlo duboko, jer raspoznaje i pravi razliku, između onoga što čovek može da razume i opipa i onoga što je nedostupno, nedostižno, Apsolutno, iznad našeg »ratio« i spoznaje.

Važnost poznavanja istine često se javlja i naglašava, jer je to jedna od mogućnosti za pronalaženje načina i puteva ka saznanju istine. Ne biti u istini, znači biti u zabludi, bilo svesno ili nesvesno. Jedno kratko pitanje bi moglo da glasi: Kada je »Gebels dokazivao da je fašistička okupacija evropskih naroda u interesu slobode tih naroda« (*Isto, str. 205*) da li je on ovo rekao u želji da odbrani istinu, ili je bio u zabludi ili s namerom da izvrši obmanu? Danas ima mnogo ljudi koji su u zabludi, svesno ili nesvesno. Ako nesvesno, ko je kriv, ako svesno koliko još dugo? Za nesvesno vara te neko drugi. Za svesno, varaš se sam, varaš samog sebe.

Mnogi ljudi izjavljuju: Ne zanima me istina. Kada je čovek u nevolji vapi za pomoć, možda će se naći neko da mu pomogne, ali šta učiniti ako pomoć ne traži ili je ne želi. Negde kažu: Možeš mu silom nešto uzeti, ali da mu daš to je teško ili nemoguće. Mnogi ljudi bave se danas nekom lažnom ideologijom, nekom lažnom religijom, nekim fanatizmom, nekim porokom, nekom lošom navikom ili nečim drugim. Da li sam naučio prvu pomoć, da pomognem sebi i drugima pored sebe, koji žele i koji traže? Da li sam ja u istini i da li je istina u meni, to je veliko saznanje i to je velika mudrost. To je istina.

Stavovi velikih mislilaca, čija sam imena pomenio a i onih koje, zbog prostora nisam ovde pomenio, koji su svojim filozofskim načinom, duhom i umenjem postavili, kritikovali,

uzdizali ili obarali, ostavili su na mene dubok utisak. Ipak, iznad svega ovoga stoje uzvišene reči: »Ja sam put, istina i život«. Ove reči nije mogao niko, da kaže, osim Onoga koji je to i u stvarnosti. Ako misli ovih ljudi, dragi čitaoci, budu i vas kao i mene oduševile, onda je ova knjiga postigla svoj cilj. Put označava prostor i beskonačnost. Život označava vreme i večnost, a Istina je njihova spona, njihova osnova i njihovo sve.

Oni koji budu prihvatili Istinu biće u prilici da dožive simfoniju Istine i Večnosti. Isus je rekao: »Imam ključeve od pakla i od smrti.« Ako ovo mogu da razumeju samo teolozi ili filozofi, Gospode, daj i nama mudrosti da razumemo tu tajnu, da shvatimo tu Istinu, jer si to obećao u svojoj reči: »Prosti će razumeti.«

PANORAMA BIBLIJSKIH ISTINA

*»Neosporna istina ne traži nikakva
ukrašavanja, ona je jednostavna.«
(Gorki)*

I

Istina se u Bibliji otkriva na razne načine i u različitim formama: u pričama, u poređenjima, alegorijama, u simbolima, u istorijskim zapisima, u pesmama, u zakonima, u raznim biografijama, kroz proročanstva itd.

Ovde ćemo dati prostora biblijsko – teološkom sagledavanju saznanja onih istina koje smo u prethodnim razmišljanjima pomenuli. Pošto nisam filozof niti teolog, mislim da bi i jednim i drugima bilo zanimljivo da čuju kakvu predstavu ima jedan laik o pomenutim istinama. Moglo bi se reći – Iz laičkog ugla.

Kao što u filozofiji ima više disciplina, i više stavova, tako i među teolozima ima različitih stavova. Pošto stalno dolazimo do novih otkrića i novih saznanja postoji nada da će jednoga dana biti rasvetljeno i ono što je danas u mraku i biti otkriveno ono što je za nas danas najsakrivenije. Šta je sakrivenije na ovome svetu od istine? Reč »alethea«, koju prevodimo sa »istina«, znači nešto neskriveno. To znači da istina mora izaći na videlo bez obzira koliko je skrivena.

Da bismo lakše pronašli istinu, već smo pomenuli da postoji »Knjiga«, koja nam u tome pomaže. Biblija je knjiga iz koje dobijamo saznanja i obaveštenja o onome što je istinito, tj. o istini, kao i odgovor na mnoga druga naša pitanja.

»Biblija nam se otvara kao postulat koji ima izuzetnu vrednost.« Biblija zato izlaže neke stavove, ali ne objašnjava zbog čega je nešto tako ili nije tako, dok neke druge stavove

izlaže uz komentar. Zbog toga je važno da kada logički rasuđujemo o nekim biblijskim stavovima budemo oprezni, jer možemo da pogrešimo. Isto tako i u tumačenju ove reči »alet-hea« postoje različiti stavovi što nam se na prvi pogled čini kontradiktornim, a u stvari svaki tražitelj objašnjavao je to onako kako je shvatio. Sama reč je složenica i sastoji se iz delova »ale« i »thea« što po Platonu označava »hod ka božjem«, a pošto koristi pojam sunca kao poređenje, to kretanje naglašava kao svetlost i kao sjaj, a u našim slovenskim jezicima čak označava i sveto. Tako se u tom »hodu« razotkriva istina, a u mirovanju označava neskrivenost i iskrenost, odnosno put ka neskrivenosti.

Biblija počinje sa 1. knjigom Mojsijevom, a završava se sa Knjigom Otkrivenja svetog apostola Jovana Bogoslova, tzv. Apokalipsom. Ima ukupno 66 knjiga Starog i Novog zaveta. Autor je Bog, a pisci sekretari su ljudi iz različitih društvenih slojeva, koji su živeli u različitim vremenskim razdobljima i bili različitih profesija i obrazovanja.

Prvi naslov na samom početku knjige je »Stvaranje svijeta«, 1. Mojsijeva 1,1:

»U početku stvori Bog nebo i zemlju.«

I ovo je jedna od uzvišenih biblijskih istina. Iz ovog izveštaja saznajemo da naša Zemlja ima svoj početak. I to je, moglo bi se reći, rađanje nove planete. Sva Božja stvorenja, pa i ostala nebeska tela, kao što su Sunce, zvezde, planete..., u ovom slučaju, i naša planeta, imaju svoj početak. Isto tako postoje objekti koji su od večnosti i traju večno, bez početka i kraja.

Ono što se vremenski meri donekle možemo razumeti, pa neka su u pitanju i milioni godina. Međutim, kada se pomene večnost, tu čovekov um staje. U zavisnosti od Božje volje neka stvorenja imaju svoj početak, pa i kraj, kao na primer određena nebeska tela koja možemo zapaziti u raznim

nebeskim pojavama. Živa stvorenja nalaze se u drugačijim prilikama. Njihov vek umnogome zavisi od njihove slobodne volje i poslušnosti principima i zakonima svemira, koje i sam njihov Zakonodavac poštuje. To znači da Božje stvoreno biće, ako poštuje zakone svemira, može večno da živi.

Iz izveštaja o stvaranju naše Zemlje, glagol koji označava stvaralačku akciju upotrebljen je u množini: »Da načinimo«. Prema tome možemo zaključiti da je u stvaranju naše Zemlje učestvovalo više lica. U skladu sa celokupnim biblijskim izveštajem zaključujemo da su to bila Tri Božanska Lica, uzvišeno Sveto Trojstvo. Pored naše planete »u početku«, stvorena su još i prateća nebeska tela kao što su Sunce, Mesec i ostala tela koja su uključena u veliku familiju univerzuma.

Tako Zemlja sa svojim omotačem i ovim pratećim nebeskim telima dobija svoje mesto u kosmosu, postaje deo neba. Zato izveštaj o stvaranju ističe »nebo i zemlju«. Jedan drugi biblijski izveštaj pokazuje da Bog i dalje radi, odnosno stvara. On se ne umara. Koliko li slobodnih, praznih prostora još ima u svemiru? To nas takođe upućuje na pojam »beskonačnosti«. Ovo je još jedna oblast u kojoj se naš um zaustavlja. Vreme i prostor, večnost i beskonačnost. To su istine koje postoje, koje za sada samo prihvatamo, ali ih ne razumemo. Prostor i vreme nemaju ni početak ni kraj!

Kada smo pomenuli početak istorije naše Zemlje, verovatno moramo biti spremni i za pitanje šta je bilo pre tog početka. I o tome možemo znati onoliko koliko je Bog preko svoje Reči – Svetog pisma, objavio i otkrio nama ljudima. Evo nekoliko podataka o tim detaljima:

»Spusti se u pakao ponos tvoj, zveka psaltira tvojih; prostrti su poda te moljci, a crvi su ti pokrivač. Kako pade s neba, zvjezdo danice, kćeri zorina! Kako se obo-ri na zemlju koji si gazio narode.«

(Isaija 14,11.12)

Još opširnije u vezi sa ovim događajem čitamo u Knjizi proroka Jezekilja 28, 11-19. i Otkrivenju 12,4,7-10,12.

Izveštaji se često prikazuju alegorijski, a isto tako naporedno se govori o dvema osobama, sličnog karaktera i ponašanja. Ovde u pomenutim stihovima prorok upotrebljava lik vavilonskog cara kao simbol, koji postaje jasan na kraju izlaganja u kome tačno vidimo o kome je reč. Isto tako prorok Jezekilj upotrebljava simboliku opisujući tiskog kneza, koja se jasno odnosi na pomenutog palog anđela – heruvima Lucifera. Otkrivenje, odnosno apostol Jovan, koristi jedan oštrij izraz opisujući sotonu »aždaha, stara zmija«, a apostol Pavle upotrebljava grupu reči »lav koji riče«. U mislima ovog heruvima pojavio se greh. Greh je prestup nekih normi, principa, tj, zakona. Pre nego što neko izvrši delo i načini bilo koji prestup, najpre ga planira u mislima, jer se svaka zamisao, stav, shvatanje rađa u mislima. Ali pošto je Bog u stanju da poznaje misli, On ga je pozvao da napusti takav način razmišljanja, jer donosi smrt.

Pored Božjih upustava, *Biblija sadrži pravu enciklopediju znanja, istoriju i unapred napisanu istoriju (proročanstva), ona je i naučni i filozofski udžbenik, nauka o moralu, i više od toga, ona otkriva kako Bog poznaje ne samo čovekove misli, već i misli bića koja su viša od čoveka kao što su anđeli.* U osmom psalmu prvi stvoreni čovek opisan je kao Božje stvorenje koji je manje od anđela. To znači da su anđeli veći i savršeniji ne samo fizički, nego i moćniji i intelegentniji.

O njihovoj moći u Bibliji možemo čitati na više mesta. To su duhovna bića, ali se često predstavljaju i u fizičkom obliku. Tako se upravo u navedenim tekstovima iznose misli jednog anđela heruvima, nekadašnjeg Božjeg zaklanjača, a kasnije buntovnika i Božjeg neprijatelja. Njegovo ime je Lucifer, što

znači »Svetlonoša«. Nažalost, otpadom od Boga postao je nosilac mraka, sotona i đavo.

Lucifer je otpočeo svoju pobunu i odvajanje od Boga, kao što je već rečeno, najpre u svojim mislima:

»A govorio si u srcu svom: izaći ću na nebo, više zvezda Božijih podignuću presto svoj, i sešću na gori zornoj na strani severnoj. Izaći ću u visine nad oblake, izjednačiću se s višnjim. A ti se u pakao svrže, u dubinu grobnu.«

(Isaija 14,13-15)

Umesto da posluša Božje opomene i odvрати od ovakvih misli, on je počeo da širi svoju ideju i obmanjuje i druge anđele. Bog je dao slobodnu volju svakom stvorenju, jer u svom okruženju nije hteo, niti bilo gde u svemiru robote, već bića koja će Ga dragovoljno i iz ljubavi poštovati i voleti. Lucifer je iskoristio tu slobodnu volju, tako što je neke anđele naveo da je zloupotrebe, usmerivši je protiv reda i zakona u svemiru, pa čak i protiv samoga Boga i Njegove vladavine.

U srcu ovog anđela pojavio se ponos i oholost. Namerao je da se odvoji od Božje vladavine, želeo je da postane jednak Bogu i da samostalno vlada svemirom. Ponos se pretvorio u zavist i mržnju prema Bogu i svemu što je Božje. Zato je Bog morao da ga izdvoji iz društva nebeske porodice.

Ovaj anđeo je zaboravio, ili namerno nije hteo da razume da je i on Božje stvorenje, koje kao i sva ostala Božja stvorenja, zavisi od Boga. Bog je Izvor svega, On je Izvor života, a odvojiti se od Izvora znači ići u smrt. Lucifer je za svoje stavove i ideje uspeo da pridobije i jedan deo nebeskih anđela koji su prešli na njegovu stranu. Osetivši se silnim pokrenuo je sukob u kome je bio pobeđen i zbačen sa neba kao opadač, buntovnik i đavo sa svojim pristalicama. Pisac Otkrivenja beleži broj

ovih pobunjenika kao »trećinu zvezda nebeskih«, što znači ogroman broj (Otkrivenje 12,4.7-12).

Bog je unapred znao da će jednoga dana neko od Njegovih stvorenja pogaziti zakone svemira i otkazati poslušnost Njemu, upravo zbog zloupotrebe slobodne volje koju im je dao. Znao je da bi krivica, zbog njene zloupotrebe, sigurno bila bačena na Boga koji je dao tu slobodu. Ali da im Bog nije dao slobodnu volju i onda bi krivili Boga, zbog toga što im je sloboda uskraćena.

Vidimo da je Bog, dajući svojim stvorenjima slobodnu volju, preuzeo na sebe veliku odgovornost i veliki rizik. Međutim, prethodno je napravio plan za rešenje problema koji se može pojaviti. Kada jedan inženjer i arhitekta konstruišu neki objekat, neophodno je da predvide i mogućnost njegovog oštećenja, koje može biti izazvano nekom elementarnom nepogodom, kao i sanaciju toga oštećenja. Tako je Bog unapred pripremio plan spasenja u slučaju pada nekog od Njegovih stvorenja. Sve što je Bog stvorio bilo je savršeno dobro i savršeno lepo. Ko bi se usudio da to pokvari?! I zašto? Da, neko je to hteo da pokvari i delimično uspeo u tome. Već smo saznali i zaključili o kome je reč.

Rizik koji je Bog preuzeo nije bio mali. Plan je predvideo mogućnost korekcije, mogućnost promene mišljenja, otpad i ponovno vraćanje u prvobitno stanje. U Božjem saopštenju ovog plana našim palim praroditeljima, Adamu i Evi, vidimo Božju nameru da iz ljubavi prema palom čovečanstvu žrtvuje svoga Sina kao Jemca za oproštenje i spasenje od greha i smrti. Bog je predvideo i vremenski odredio i jedno razdoblje za ostvarenje tog plana. Ako bi taj period bio kratak, to bi s jedne strane bilo dobro, jer bi manje ljudi stradalo, doživelo patnje i posledice greha i smrti, ali bi s druge strane, stotine generacija tokom dužeg perioda imale priliku da se verom u Boga i u

spasenje nađu u grupi spasenih koji su iskoristili cenu plaćenu za njihovo spasenje.

Često se postavlja pitanje: Da li će razdoblje, koje je Bog predvideo biti dovoljno da se celokupno čovečanstvo i celi svemir uveri i uvidi šta je to greh, kakve su posledice greha i šta znači neposlušnost i gaženje nebeskih zakona? Da, potpuno dovoljan, to je Bog tako predvideo, a isto tako dao je i garanciju da se zlo nikada više neće ponoviti.

II

Sada bih želeo da se upoznamo sa stanovnicima kosmosa. Kako o tome vrlo malo znamo, zadovoljićemo se onim što nam je omogućeno da saznamo, imajući u vidu koliko smo, zajedno sa našom planetom sićušni u velikom univerzumu.

Osim Boga, u Bibliji se pominju i sinovi Božji. To je izraz koji se upotrebljava za sva Božja stvorenja. Ponegde izraz »zvezde nebeske« označava sinove Božje koji su se radovali, pevali i klikovali kada je stvorena naša Zemlja i naše nebo.

O stanovnicima kosmosa veoma se malo zna, a više nam je poznato o službenim duhovima (anđelima), koji zavisno od svojih dužnosti koje obavljaju pripadaju različitim grupama. Tako nam je poznata anđeoska i arhandeoska služba, a pominju se još i »četiri živa bića«, koja su pred prestolom Božjim, a koje naši prevodioci prevode kao »životinje«, što ne odgovara pravom smislu reči, dakle ispravnije je reći »četiri živa bića«.

Evo kratkog opisa pomenutih ličnosti: »Serafimi stajahu više njega, svaki ih imашe šest krila: dvema zaklanjaše lice svoje a dvema zaklanjaše noge svoje, a dvema lećaše.« (Isaija 6,2) U prvoj glavi Knjige proroka Jezekilja opisuju se »četiri živa bića« ili »četiri životinje«, koje smo već pomenuli, a u stihovima 27. i 28. »slava Božija«. U devetoj glavi Knjige proroka Jezekilja opisano je izvršenje jednog naloga koji dolazi od Boga,

a izvršava ga »čovjek obučen u platno, kojemu uz bedricu bijaše oprava (oprema) pisarska«..., u desetoj glavi opisani su heruvimi, isto tako i u jedanaestoj glavi 22. stihu. U sedmoj glavi Knjige proroka Danila čitamo opis Boga:

»Gledah dokle se postaviše prijestoli, i starac sjede, na kom bješe odijelo bijelo kao snijeg, i kosa na glavi kao čista vuna, prijesto mu bijaše kao plamen ognjeni, točkovi mu kao oganj razgorio.«

Dalje imamo opis čovjeka obučenog u platno, ali za razliku od prethodnog koji je izvršavao nalog, opis ovog je veličanstveniji (Danilo 10,5.6). Na kraju desetog poglavlja izvršilac ovog naloga otkriva Danilu tajnu svoga uspeha, u 21. stihu pominje i ime Onoga koji mu je pomogao, a to je Mihailo Arhanđeo. Imamo još biblijske tekstove: Otkrivenje 1,1-3.7.8.12-19; 18,1.2; 20,1-3.

Ovi stihovi daju izvestan opis onoga što su proroci u vizijama gledajući opisivali. Kada se čoveku pokaže nešto što nikada pre toga nije video, nije nimalo lako da objasni i opiše ono što mu je pokazano, a ponekad ti opisi mogu zvučati neshvatljivo i veselo. Mi ljudi imamo svoja lična imena. Od nebeskih anđela poznata su nam samo tri: Anđeo Gavrilo, Arhanđel Mihailo (Veliki knez) i Lucifer pali heruvim, nekadašnji Božji zaklanjač, danas đavo i sotona, opadač i neprijatelj Božji.

Pomenuli smo Sveto Trojstvo. Originalni prevodioci su strogo vodili brigu o tome kada je izraz Bog u množini (Elohim, El-eloa) da odvoje od onoga u jednini, jer u nepoznavanju te činjenice mogu se pojaviti velike zabune, pa čak i pogrešne interpretacije.

Sveto Trojstvo je Božanski Savet u kome učestvuju: Bog Otac, Bog Sin i Bog Sveti Duh. Ima mnogo pokušaja da se Bog i Božanstvo objasni nekakvim primerom. To je nemoguće, jer

onda Bog ne bi bio Bog. Isto tako i kritičari su na razne načine pokušavali da Ga prikažu i najzad proglase nepostojećim. Dakle našim razumom nije moguće razumeti Boga.

Isto tako nemoguće je pronaći odgovarajući primer prikazivanja Svetog Trojstva. Međutim, njihovu ulogu moguće je donekle prikazati, ali i nju samo u izvesnoj meri, u skladu sa našom moći shvatanja. Navešću jedan primer kao ilustraciju: Zamislite da postoje samo tri glasa i imamo tri dobra pevača, tj. trio. Iako svako od njih može da peva svaki od ta tri glasa, oni to ne čine, već svako peva samo jedan glas. Tako, Bog Otac ima svoju ulogu, Bog Sin svoju i Bog Sveti Duh takođe svoju ulogu. To smo primetili čitajući Bibliju, posebno za vreme stvaranja kako su se dogovarali: Bog Otac, Bog Sin kao i Bog Sveti Duh. U planu spasenja centralnu ulogu u spasenju palog čoveka imao je Bog Sin, ne Bog Otac, ne Bog Sveti Duh.

Tako je dogovor završen, plan napravljen i Sveto Trojstvo počelo je ostvarivanje plana. Stvorena je naša Zemlja i stvaranje je teklo svojim redom. Bog je na kraju sa zadovoljstvom utvrdio da je sve bilo veoma lepo, veoma dobro. Biljni i životinjski svet ispunio je celu Zemlju koja je izgledala kao raj, a kruna svega toga bio je prvi bračni par Adam i Eva. Posebno mesto Bog određuje za njihov stan na istoku između četiri reke i to mesto ograđuje i čini ga još lepšim i privlačnijim. To je bio Edem pravi raj ili raj u raju, pošto je cela Zemlja ličila na raj. Bog tako uređenu Zemlju predaje Adamu i Evi na čuvanje i uživanje.

U popodnevним časovima ih je posećivao, učio i upozoravao na opasnosti koje im prete od kušača, od neprijatelja. Davši im slobodnu volju, ipak je morao da ih upozori na neke principe koje moraju poštovati radi svog ličnog dobra. Trebalo je da prođu kroz izvesne ispite, upravo zbog slobodne volje, kojom bi pokazali da li su se opredelili za Božju ili neprijate-

ljevu stranu. Nažalost, pali su već na prvom ispitu. Bog ne bi dozvolio da većito budu izloženi kušanjima. On im je rekao: Jedite slobodno sa svakoga drveta, sa svake voćke, od svega što je u vrtu, samo od onog ne. Nisu poslušali, prestupili su Božju zapovest.

Neposlušnost je proizvela greh, a greh bezakonje. Tako je došao strah, bol i smrt. Ono što je bilo lepo, dobro i savršeno, sada to više nije. Nastupaju velike promene u prirodi, u biljnom i životinjskom svetu. Priroda počinje da umire, posledice greha postaju uočljive i mnoge životne prilike potpuno se menjaju. Neke stvari gube od svoje apsolutnosti, gube prvobitni oblik i skoro sve se izopačuje. Međutim, raduje vest koju je Bog objavio neposredno nakon čovekovog pada. Ima nade! To je u stvari pomenuti plan Svetog Trojstva, koji je opisan u 1. Mojsijevoj 3, 9-24. o kome govori ceo Stari zavet. U Novom zavetu pratimo njegovo ostvarenje.

To znači da je ovakvo stanje koje je nastalo posle pada u greh privremenog karaktera. Bog će na kraju tog razdoblja ponovo dovesti sve u prvobitno stanje i red.

Međutim, već je istaknuto da je sam Bog obećao da se zlo više neće ponoviti. Pošto Bog i dalje stvara, budući stanovnici novostvorenih planeta ne treba više da strahuju. Drama je danas celom svemiru poznata, posledice neposlušnosti svako zna. Sotona nema više nikakve prilike da nekoga laže i vara, sve je poznato, očekuje se samo kraj da se zlo i njegov koren uništi (Otkrivenje 6, 12-17; 9,6; 19,20; 20,9-11; 21,8). Potom će Zemlja biti ponovo dovedena u prvobitni red i savršenstvo (Otkrivenje 21. i 22. glava).

Broj onih koji će se spasiti biće veliki, i oni će se međusobno poznavati. Sa njih će spasti smrtnost (biće oprani od greha), što znači da će im gresi biti oprošteni, ali da će to i dalje biti isti ljudi i žene, ne neka nova i nepoznata lica.

Božja obećanja su velika i predivna. Ona su istinita. Sve ono što je Bog obećao, ispunjeno je ili će se u budućnosti ispuniti. Upravo zbog svojih datih obećanja, nije promenio plan da bi Njegov Sin bio pošteđen. Ako bi Bog samo jednom odustao od svojih obećanja, ko bi mogao više verovati. Međutim, kritičari kažu: pa zašto je Bog morao onako, zašto nije promenio svoju nameru? Sotona bi se radovao da je Bog menjao svoju reč, imao bi onda dosta dokaza za svoje klevete. Isus je rekao da će pre nebo i Zemlja nestati, nego Njegova reč (*Matej 5,18*). Šta u stvari znači ta reč?

III

U biblijskim izveštajima saznajemo da je Isus ne samo Naredbodavac, nego i sama Reč – Logos (Jovan 1,1 i 1. Mojsijeva 1,1).

»U početku beše reč.« Ona je uzrok stvaranja. Ona je čak i život i svetlost. Našavši se na burnom moru, Isus progovara reč oluji i oluja Ga sluša (*Marko 4,35-41*).

Ovaj događaj izaziva naše čuđenje i poziva nas na razmišljanje. Grupa koja je pratila Isusa, dogovorila se posle misionarskog rada da pređe na drugu stranu mora (Luka 8,22-25). Isus je ušao u jednu od lađa, a za njima su krenule i ostale lađe. Pošto je bio umoran, Isus je zaspao. Ubrzo ih je zahvatila jaka bura. Vetar je sve jače duvao, valovi su bili veliki, i voda je počela da puni lađe. Ljudi od straha nisu znali šta da čine. Isus je verovatno još pre nego što je oluja počela, veoma umoran brzo zaspao dubokim snom. Preplašeni učenici počeli su da viču. Kada su u jednom trenutku shvatili da je tu, u lađi, i Isus, probudili su Ga i rekli mu: »Učitelju, zar ti ne mariš što ginemo?« (*Marko 4,38*) Tada je Isus stupio u akciju.

»I zaprijeti: Ćuti, prestani!« (*Marko 4,39*) Svi koji su se nalazili u lađama videli su šta se dogodilo. Kada su čuli Isuso-

ve reči i videli da Ga slušaju vetar i more, pitali su se: »Ko je ovaj dakle da ga vjetar i more slušaju?«

Odgovor se nalazi u činjenici da je Isus raspolagao vlašću – autoritetom. Jednom drugom prilikom, Isus je ovo objasnio odgovarajući svojim kušačima na pitanje kakvom vlašću čini čuda. Rekao je da ima vlast koju je dobio od Oca. Istu vlast obećao je i svojim sledbenicima, ali pored dobijene vlasti potreban je još jedan važan činilac, koji Isus naglašava, a to je vera. »Kako nemate vere«, pitao je Isus učenike. U Svetom pismu je zabeležen i događaj u kome učenici nisu uspjeli da izvrše jedan nalog. Isus im je tom prilikom objasnio tajnu uspeha, i tada je veri dodao još i »molitvu i post«.

Kada su primili vlast od Boga, verovali, molili se i postili zaista su činili velika čuda.

Neko će možda upitati kako je moguće nešto narediti prirodi? To je tačka na kojoj se ljudski razum mora zaustaviti. »Ko je ovaj dakle da ga vjetar i more slušaju?« To je Tvorac svega vidljivog i nevidljivog. Inicijator svega, Gospodar vremena i prostora, to je Bog. To je Večnost, to je Apsolut, to je Istina nad Istinama.

Među biblijskim istinama ne nalazimo priče kao u raznim bajkama: čovek se pretvara u pticu, gavrana, u svinju, ili udara pesnicom i pojavi se pred njim sve što zaželi, a dodirom prstiju jedne ruke isto sve biva pozlaćeno... Istina je da u Bibliji postoje opisi kao što je: »Zmija reče ženi«, ali ovde se radi o sotoni koji zmiju koristi kao medijum, dakle to je njegov glas. Jednom je magarica progovorila, kada ju je njezin gospodar strašno tukao, ali u stvari anđeo je progovorio kroz nju. Sotona i danas ima moć da se pretvara, ali će na kraju biti uništen.

Evo još jednog biblijskog primera o značaju reči i njenog efekta. To je događaj zabeležen u Knjizi Isusa Navina (vođe, Mojsijevog zamenika; Isus Navin 10,11-14). Na molitvu za po-

moć koju je izgovorio Isus Navin, kome je dan bio kratak da završi započeti boj, Bog odgovara uslišenjem. Sunce i Mesec su stali. Nebeska tela poslušala su reči svoga Stvoritelja. Po svojoj volji Bog se služi prirodnim silama i zakonima. Iza te reči stajao je Isus Navin, a iza Isusa Navina sam Bog.

»Ko je Ovaj... da ga sve sluša?« To je Onaj koji nadgleda i vreme i prostor, večnost i beskonačnost. On je Istina. On je Milost i Ljubav. On je naš nebeski Otac. On je Onaj koji nam otkriva ono što mi ne možemo dokučiti, ono što je od nas sakriveno. Upravo zahvaljujući Njemu i Njegovoj milosti naše saznanje raste iz dana u dan. Apostol Pavle kaže: *»Tako sad vidimo kao kroz staklo u zagonetki...«* (1. Korinćanima 13,12)

Mnogo je knjiga napisano o Isusu Hristu, o Bogu. Biblija za razliku od svih drugih je Knjiga iz koje Bog govori ljudima, otkrivajući sebe i otkrivajući alethea – Istinu, otkrivajući ono što je neskriveno.

Potrebno je da poznamo mnoge od ovih istina radi našeg ličnog spasenja. Neke nemaju uticaja ni značenja za naše spasenje, ali rado slušamo o njima diveći se njihovoj lepoti, savršenosti, istinitosti... Mnoge istine mogu da nas pouče ili da nam služe kao opomena.

Evo još jedne biblijske istine koja bi trebalo da posluži kao opomena današnjem svetu da bi izbegao teške životne prilike koje dolaze.

Isus je već upozorio na takvu opasnost u tekstu iz Jevandjelja po Mateju 24,37-39. Istinitost svoje reči potvrdio je tekstom u 35. stihu.

Isus kaže da će se u istoriji ljudskog roda ponoviti razdoblje Nojevog vremena. A kako je bilo u vreme Nojevo, evo nekoliko tekstova u vezi sa tim:

»I Gospod videći da nevaljalstvo ljudsko veliko na zemlji, i da su sve misli srca njihova svagda samo zle,

pokaja se Gospod što je stvorio čovjeka na zemlji, i bi mu žao u srcu.« (1. Mojsijeva 6,5,6) »A zemlja se pokvari pred Bogom, i napuni se zemlja bezakonja. I pogleda Bog na zemlju, a ona bješe pokvarena; jer svako tijelo pokvari put svoj na zemlji. I reče Bog Noju: kraj svakome tijelu dođe preda me, jer napuniše zemlju bezakonja; i evo hoću da ih zatrem sa zemljom.« (1. Mojsijeva 6,11-13) »Jer evo pustiću potop na zemlju, da istrijebim svako tijelo, u kojem ima živa duša pod nebom; što je god na zemlji sve će izginuti. Ali ću s tobom učiniti zavjet svoj; i ući ćeš u kovčeg ti i sinovi tvoji i žena tvoja i žene sinova tvojih s tobom.«

(1. Mojsijeva 6,17.18)

Ovu tako veliku katastrofu neki nazivaju ledenim dobom. Svejedno kako ćemo je nazvati, činjenica je da je Potop bio i današnji fosili podsećaju i svedoče o tim strašnim danima. Jevanđelisti su zapisali Isusove opomene, ističu da kao što je tadašnji svet bio kažnjen vodom zbog greha i neposlušnosti, tako će i svet na kraju istorije greha na Zemlji biti pogođen vatrom i sumporom. I sam Isus pominje slučaj uništenja neposlušnih gradova Sodoma, Gomore i njihove okoline.

A da Njegov drugi dolazak i uništenje greha ne bi bili iznenadni i ljude zatekli nespremlne ili neobaveštene, Isus je prorokao sledeće:

»I propovjediće se ovo jevanđelje o carstvu po svemu svijetu za svjedočanstvo svijem narodima. I tada će doći pošljedak.«

(Matej 24,14)

Ovo je takođe velika biblijska i proročka istina koja se ispunjava. Pošto je reč o istini, ne sme joj se ništa ni dodati i ništa oduzeti, jer »ako ko dometne ovome, Bog će nametnuti na njega zla napisana u knjizi ovoj; i ako ko oduzme od riječi

knjige proroštva ovoga, Bog će oduzeti njegov dijel od knjige života, i od grada svetoga i od onoga što je napisano u knjizi ovoj«. (*Otkrivenje 22,18*)

U vezi sa ovim potrebno je da znamo šta donosi Hristov drugi dolazak.

»I vidjeh nebo novo i zemlju novu; jer prvo nebo i prva zemlja prodoše, i mora više nema... I Bog će otrti svaku suzu od očiju njihovijeh, i smrti neće biti više, ni plača, ni vike, ni bolesti neće biti više; jer prvo prođe... Koji pobijedi, dobiće sve, i biću mu Bog, i on će biti moj sin.«

(*Otkrivenje 21,1.4.7*)

Međutim, ovu sjajnu sliku prati jedna sasvim suprotna, tragična slika po svojoj poruci:

»A strašljivima i nevjernima i poganima i krvnicima, i kurvarima, i vračarima, i idolopoklonicima, i svima lažama, njima je dijel u jezeru što gori ognjem i sumporom; koje je smrt druga.«

(*Otkrivenje 21,8*)

Sve ono što je lepo želeli bismo da bude i istinito i da se ostvari i ispuni, a ono ružno i tragično da se ne ostvari. Neprijatnu i tragičnu vest ne bismo želeli da čujemo, ali istina je uvek istina čak i kada boli. Budimo uvek na strani istine i ako nas zlo i ne mimođe. Bog je pravedan da nagradi živu veru svojih slugu. Zlo još uvek vlada ovim svetom, i ono nas duboko ranjava. Ali kada Isus bude došao učiniće kraj zlu, patnji, suzama, bolu i smrti. I ovo je biblijska istina! (*Otkrivenje 21,4; 22,12-14*)

Iza svih ovih istina koje smo pomenuli stoji Apsolutna Istina, Istina o istinama i Istina nad istinama. Istina koja nam garantuje da su sve istine iz Biblije stvarne. Na čelu svega postojećeg, vidljivog i nevidljivog stoji Onaj koga i vetar i more slušaju.

On je Alfa i Omega, On je Put, Istina i Život (Jovan 14,6). Isus je ovako odgovorio na Pilatovo pitanje – Šta je istina:

»Ja sam za to rođen, i za to dođoh na svijet da svjedočim istinu. I svaki koji je od istine sluša glas moj.«

(Jovan 18,37/b)

Isus se u svojoj posredničkoj molitvi molio nebeskom Ocu za svoje sledbenike, apostole i za sve Njegove sledbenike u svim vekovima da ih On čuva i blagoslovi:»Osveti ih istinom svojom: riječ je tvoja istina.« *(Jovan 17,17)*

Na samom kraju molitve Isus moli svoga Oca za sve svoje sledbenike da budu zajedno sa Njim tokom sve večnosti. U Isusovim oproštajnim rečima nalazimo ohrabrujuće poruke koje je zabeležio sveti apostol Jovan: »I evo ću doći skoro, i plata moja sa mnom, da dam svakome po djelima njegovijem. Govori onaj koji svjedoči ovo: da, doći ću skoro. Amin.« Sveti apostol Jovan odgovorio je lepim i potresnim rečima, a to su poslednje reči zapisane u Svetom pismu: »Da, dođi Gospode Isuse. Blagodat Gospoda našega Isusa Hrista sa svima vama Amin.«

NEOBIČAN SUSRET SRETENJE GOSPODNJE

*(Ova tema u sebi sadrži delove predavanja održanih u
Bukovču 15.02.2003, Nišu 15.02.2014 i Vršcu 15.02.2020.)*

*»I njemu (Simeunu) beše Sveti Duh kazao
da neće vidjeti smrti dok ne vidi
Hrista Gospodnjega.«
(Luka 2,26)*

Reč „sretenje“, znači „susret“, značenje je simbolično i u potpunosti oslikava smisao ovog velikog događaja. Uvođenjem malog Isusa u Jerusalimski hram je ustvari ne samo Isusov susret sa Simeunom, to predstavlja i susret Boga sa svojim narodom. Vašu ću pažnju sada preusmeriti na ovaj zanimljiv i vrlo interesantan, rekao bih i čudesan događaj, a moje pitanje je: ko se sreo i s kim se dakle susreo?

Pa susrela se jedna mala beba sa jednim vrlo starim čovekom, sa pravednim starcem po imenu Simeun. Da li ste ikada čuli za jedan sličan susret, koji je dobio toliku pažnju i popularnost? Uspomena na taj dan i na pomenuti događaj, je još uvek sveža u mislima mnogih hrišćana, iako se to dogodilo pre više od dve hiljade godina. Neobičan susret, veličanstven susret.

Ko može da zna koliko je susreta bilo od kada postoji ljudska civilizacija na našoj Zemlji? Da, bilo ih je mnogo. Sreli su se bliži i dalji rođaci i familije, sreli su se veliki državnici: vladari, kraljevi i carevi, sreli su se prijatelji, a sreli su se i neprijatelji na bojnopolju. Npr. prvi susret Božji sa novostvorenim bićima: čovekom i ženom, prvi susret Boga i čoveka nakon pada u greh, susret Jakovljeva sa anđelom Božjim, susret Jakova i Lavana, susret Josifa sa njegovom braćom, susret Gedeonov sa anđelom kod gumna, susret Davida i Golijata,

susret proroka Ilije sa Jezaveljom, susret Solomunov sa caricom od Sabe, susret i susreti, mogli bismo do sutra nabrajati, ali, naše današnje razmišljanje je, kao što nam i sam naslov kazuje, „**Sretenje Gospodnje**“.

Sretenje Gospodnje je dakle, sećanje ili uspomena, na dan kada je Marija prvi put uvela u hram novorođenog Hrista da ga posveti Bogu. Ono je od suštinske važnosti za hrišćanstvo i njegovo značenje ukazuje na prvi susret Spasitelja sa ljudima. Shodno zakonu trebalo je dve stvari da se obave: da Isusa posvete Bogu, a Marija da očisti sebe. Po Mojsijevom zakonu, žena se nakon poroda smatrala nečistom četrdeset dana. Posle toga morala je ići u hram da prinese jedno jagnje od goдинu dana da bi se očistila od greha. One siromašnijeg stanja davale su dve grlice ili dva goluba.

Isto tako, prvenac, kako od roda ljudskog ili od stoke, morao se posvetiti Bogu. Za mušku decu se morao dati otkup od pet sikala srebra. Nigde se ne spominje da je za Isusa, kao prvenca, dat otkup: jer je on dao sebe u otkup za sve, i zato što je majka Isusova bila siromašna i što je Isus celog svog života na zemlji bio Bogu posvećen. Kada je Isusu bilo četrdeset dana od rođenja, Marija je sa Josifom i bebom Isusom otišla u Jerusalimski hram i prinela Bogu na žrtvu samo dva mlada goluba.

Kada su ušli u hram, pojavile su se dve čudne ličnosti: starac Simeun i proročica Ana, kći Fanuilova. Bila je to vrlo pobožna žena, od mladosti služaše Bogu u hramu, postom i molitvom, poznađe Mesiju i to objavi građanima Jerusalema. Simeun je živio u Jerusalimu, Bog mu je obećao da neće umreti dok ne vidi svoga Spasitelja. Starac je u Isusu poznao obećanog Mesiju, blagoslovio ga i zahvalio Bogu što mu je omogućio da vidi Spasitelja. Tom prilikom starac je i Mariji prerekao teške trenutke u životu, sve zbog njenog sina: “Gle

ovaj leži (sada kao mali) da mnoge (silne) obori i podigne (nište) u Izrailju; a i da bude znak protiv koga će se govoriti. A i tebi samoj probošće nož dušu, da se (tako) otkriju misli mnogih srdaca” (Lk 2,34-35).

Zbog ovog događaja, tj. susreta malog Isusa sa pravednim Simeunom, taj dan je prozvan Sretenje Gospodnje.

I da ponovim, Ana, koja od mladosti služala Bogu u hramu postom i molitvama, i sama poznade Mesiju, pa proslavi Boga i objavi Jerusallimljanima o dolasku Mesije, tj., Isusa Hrista. A fariseji, prisutni u hramu, koji videše i čuše sve ovo, rasrdiše se na Zahariju što stavi Djevu Mariju na mesto za devojke, javiše to caru Irodu. Uveren da je to Novi Car, o kome su mu zvezdari s Istoka govorili, Irod brzo posla da ubiju Isusa. No, u međuvremenu božanska porodica beše već izmakla iz grada i uputila se u Misir, po uputstvu anđela Božjeg.

„U vreme cara Justinijana 544. godine, ovaj događaj, na dan uvođenja i posvećenja Isusa, uveden je kao praznik, (neki izvori beleže sledeće: „ali se svečano počeo proslavljati tek oko 541-542. godine, za vreme cara Justinijana“). a kao razlog tome, navode se velike tragedije koje su zadesile te prostore, epidemija kuge odnosila je i do 5. 000 života dnevno, a zemljotres u Antiohiji ostavio za sobom veliku pustoš. U jednom drugom izveštaju čitamo, da je pomor u Carigradu i okolini, za tri meseca odneo deset hiljada ljudi. Evo još jednog zapisa:

Za carovanja Justinijanova bi veliki pomor u Vizantiji i okolnim pokrajinama. Trajao je tri meseca, počevši krajem oktobra. U početku je svaki dan umiralo po pet hiljada ljudi, zatim po deset. I mnoga tela bogatih i uglednih ljudi ležahu nesahranjena, jer posluga i robovi behu pomrli, te nije bilo koga da ih sahranjuje. A u Antiohiji beše dvostruka kazna Božja: jer pored pomora, grehova radi ljudskih, bi strašan ze

mljotres, i srušiše se sve velike kuće i visoka zdanja i crkve, i mnogo naroda izgibe pod ruševinama. Tada pogibe i episkop antiohijski Efrasije, jer crkva se sruši u kojoj je on bio. Zemljotres razruši i misijski grad Pompeopolj, čiju polovinu sa žiteljima proguta zemlja otvorivši se. Starac Simeun, Duh Sveti beše u njemu, (Lk. 2, 25). njemu bi javljeno od Boga o skorom dolasku na svet istinitog Mesije. A bi mu javljeno, kako to kazuju stari istoričari, na ovaj način:

Kada egipatski car Ptolomej naredi da se Stari Zavet prevede sa jevrejskog na grčki jezik, za taj posao behu izabrani sedamdeset najmudrijih ljudi u Izrailju. Među njima beše i Simeun, kao mudar i vičan Božanskom Pismu. Kada on prevodaše knjigu proroka Isaije, pa dođe do onog proročanstva: „Eto devojka će zatrudneti i rodiće sina” (Is. 7, 14), on posumnja u to govoreći da to ne može biti da rodi devojka koja nije poznala muža. I uze nož da izbriše te reči. Ali u tom trenutku Gospodnji i zadrža mu ruku, govoreći: Veruj napisano-me, sam ćeš videti da će se to zbiti, jer nećeš videti smrti dok ne vidiš Hrista Gospodnjeg koji se ima roditi od čiste devojke. – I on poverova rečima andeoskim i proročkim, i željno očekivaše dolazak Hristov u svet. I beše po životu pravedan i neporočan: uklanjaše se od svakoga zla, življaše pri hramu i moljaše se Bogu da pomiluje svet, a pravedne sačuva i izbavi od svezlog đavola.”

Narodni običaji

„U našem narodu postoji i verovanje da se na Sretenje sreću zima i leto. Od Sretenja, po narodnom verovanju, dani počnu dužati, a noći kraćati, stoga seljaci kažu: “Sretenje obretenje”. Još se veruje da se toga dana sreću zima i leto i prekorno se pozdravljaju: “Ti meni daješ gole i bose ljude, a ja tebi obučene” kazuje zima letu, a leto odgovara: “Istina, ali se meni mnogo više raduju nego tebi”. Od ovog dana više ne može biti

onakve studeni kao pre toga. Na Sretenje, kažu, mečka izlazi iz svoje jazbine i pogleda niz sunce: ako spazi svoju senku, vraća se u jazbinu da produži spavanje još šest nedelja jer će i zima još toliko trajati; ako je ne vidi, uputi se u šumu, da traži hranu.

Ako na Sretenje osvane sunčan dan, a medvedi uplašeni od sopstvene senke vrte se u zimski san, veruje se da će zima potrajati još šest nedelja.

Praznik Sretenja kao takav toliko je tesno povezan sa Starim Zavetom da je svaka pretpostavka da je u njegovoj osnovi neki kalendarski datum paganskog solsticija pokušaj da se nešto što određenim ljudima odgovara prikaže kao stvarnost. Nije bilo nikakve zamene paganskog praznika sa Sretenjem. Za Božić se može reći da ga je Crkva svesno počela obeležavati krajem decembra da bi njime zamenila paganske rimske praznike, ali se to na Sretenje nipošto ne odnosi.

Bilo kako bilo, u narodu su i dalje žive predstave da, ako je na dan Sretenja vreme vedro i sunčano, onda će i proleće biti toplo i bez puno kiše, ako pak duva vetar, može se očekivati dobar urod poljoprivrednih kultura. Pa i sama hrišćanska tradicija da se za vreme Božanske liturgije o Sretenju osveštavaju sveće verovatno je proistekla iz staroslovenskog običaja da se ovog dana obavezno pale sveće. Smatralo se da vatra koja je pripitomljena o Sretenju ima skrivenu čarobnu moć i da će kuću štititi od grmljavine i munja, kao i od drugih nesreća. Vrapci do Sretenja biraju svoje neveste, a na taj dan se venčavaju i tada su najglasniji i najbučniji. Devojke dobro gledaju koga će prvog ujutro sresti, jer će i mladoženja biti isti takav po duši i izgledu.“

Običaji mogu biti lepi, ali, takođe postoji velika opasnost, na koju je već upozorio Hristos, ostaviste zakon zbog običaja vaših, tako primećujem danas u razgovoru sa ljudima, na ne-

kom verskom skupu, svadbama, sahranama...da ljudi upražnjavaju samo običaje a što je najvažnije, Božju reč i zakon zanemaruju. To je karakteristika ovog vremena i to je opasnost ovoga vremena. Evo nekih primera:

U centru sela, posle opela, muzika svira kolo, pored sveća, dele se peškiri i druge stvari, daju se daće-pomane, da bi pokojnik imao na onome svetlu šta da obuče, čime da se obriše, šta da jede, pa ako je duh ili duša može li ono jesti?

Izvesne žene ili muškarci u nekom transu padaju pa komuniciraju sa mrtvima (kađe pje lumja alaltă), i onda izeštavaju o onome što su navodno videli na onome svetlu, kao npr, pokojnik nema tamo to i to, fali mu ono, nedostaje drugo i treće...Tako se desilo kada je umro moj praded, osoba je tamo videla kako on tamo gladije, ruke krvave zato što, ako bi hteo da sa stola uzme hranu, od svetaca bude udaren štapom po rukama. Ova je osoba to videla i rekla, evo ovi, koji ne poštuju običaj i ne daju svojim mrtvima, kako loše i teško prolaze. Ova osoba nije znala, da pored sina i snaje, praded je imao još dve sestre, jedna je živela u Mokranju a druga u Negotinu, ova iz Negotina, koja je poštovala običaje a ne reč Božju, priredila je svom ocu daću ili pomanu-pomen, ne znam kako se to sve u narodu zove, tako je ona zbrinula svog oca, a osoba koja ovo nije znala, obrukala se.

Evo, to je sve što sam za danas izabrao, da zajedno o ovom razmišljamo, a na kraju kao zaključak, želim da vas podsetim na još jedan važan i najvažniji susret sa Gospodom, to je Hristov skori dolazak. Mi se za to spremamo, i ovo naše prisustvo danas ovde je dokaz, da željno i od srca očekujemo Hrista u slavi svojoj u pratnji hiljada i hiljada anđela, u zvuku i pozivu Arhanđelove trube, da svi mrtvi, koji su u Hristovoj nadi pomrli, tada vaskrsnu i zajedno sa preobraženim a, koji živi

dočekuju Isusa, dobiju večni život. Želim, u vezi sa ovim, da vam pročitam nekoliko tekstova iz Biblije:

MAT 24:30 – I tada će se pokazati znak sina čovječijega na nebu; i tada će proplakati sva plemena na zemlji; i ugledaće sina čovječijega gdje ide na oblacima nebeskima sa silom i slavom velikom.

MAT 24:31 – I poslaće anđele svoje s velikijem glasom trubnijem; i sabraće izbrane njegove od četiri vjetra, od kraja do kraja nebesa.

DAN 7:13 – Vidjeh u utvarama noćnijem, i gle, kao sin čovječji iđaše sa oblacima nebeskim, i dođe do starca i stade pred njim.

DAN 7:14 – I dade mu se vlast i slava i carstvo da mu služe svi narodi i plemena i jezici; vlast je njegova vlast vječna, koja neće proći, i carstvo se njegovo neće rasuti.

OTK 1:7 – Eno, ide s oblacima, i ugledaće ga svako oko, i koji ga probodoše; i zaplakaće za njim sva koljena zemaljska. Da, zaista.

1KO 15:52 – Ujedanput, u trenuću oka u posljednjoj trubi; jer će zatrubiti i mrtvi će ustati neraspadljivi, i mi ćemo se pretvoriti.

1KO 15:53 – Jer ovo raspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno da se obuče u besmrtnost.

1KO 15:54 – A kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost i ovo se smrtno obuče u besmrtnost, onda će se zbiti ona riječ što je napisana: pobjeda proždrije smrt.

1KO 15:55 – Gdjetije, smrti, žalac? Gdjetije, pakle, pobjeda?

1KO 15:56 – A žalac je smrti grijeh, a sila je grijeha zakon.

1KO 15:57 – A Bogu hvala koji nam dade pobjedu kroz Gospoda našega Isusa Hrista.

1KO 15:58 – Zato, braćo moja ljubazna, budite tvrdi, ne dajte se pomaknuti, i napredujte jednako u djelu Gospodnjemu znajući da trud vaš nije uzalud pred Gospodom.

1SO 4:16 – Jer će sam Gospod sa zapoviješću, sa glasom arhanđelovijem, i s trubom Božijom sići s neba; i mrtvi u Hristu vaskrsnuće najprije;

1SO 4:17 – A potom mi živi koji smo ostali, zajedno s njima bićemo uzeti u oblake na susret Gospodu na nebo, i tako ćemo svagda s Gospodom biti.

Ako ovo želite i ovome se radujete, izgovorite sa mnom, Amin!

ISTINA O ČOVEKU

*»Čovek je ukras sveta.«
(Gorki)*

Ako bismo se pozabavili pitanjem o čovekovoj vrednosti pre pada u greh, i njegovoj vrednosti posle pada u greh, mogli bismo da napravimo zanimljiv zaključak. Čovekova vrednost pre pada u greh bila je neuporedivo veća. Čovek nije zaostajao za ostalim stanovnicima drugih planeta, obdaren od Tvorca velikim pravom i slobodnom voljom. Prema izveštaju iz psalama saznajemo da su anđeli, kao službeni duhovi, samo malo veći od čoveka, upravo zbog dužnosti koju obavljaju. Čovek je stvoren da večno živi, da rađanjem može da produži svoju vrstu i uživa u plodovima svoga truda i rada. Imao je za to sve potrebne uslove. Svoju znatiželju mogao je da zadovolji u neposrednom susretu sa svojim Stvoriteljem, koji je svaki dan »kad zahladi« posećivao prvi stvoreni par, Adama i Evu. Bog je imenovao čoveka da bude gospodar nad svim stvorenim bićima na Zemlji.

Međutim, padom u greh nastupila je tragična i neočekivana promena. Čovek postaje sličan pokošenoj travi koja uodne vene da bi se do večeri osušila, ubran pupoljak koji brzo vene, postaje prah koji se vraća u prah. Posledice njegovog pada brzo su se pojavile: suze, patnje, boli, nesreće i smrt ne odvajaju se od njega, uporno ga prate tokom celog njegovog života. Od uzvišenog Božjeg stvorenja i snažnog diva, postaje patuljak, obezvređeno, unesrećeno, poniženo i porobljeno biće pod kapom nebeskom.

Da li postoji neki način da se povрати prvobitna čovekova vrednost, ima li neke nade za čoveka, koji je pao u greh i neposlušnost, čime se otuđio od Boga? Bog je u svom providenju, odredio način na koji bi čoveku bila vraćena njegova prva i prava vrednost. Potrebno je zato da se čovek pokaje i zatraži oprostjenje svojih grehova. Bog je tek tada spreman da mu oprosti i vrati mu sve što je ličnim padom izgubio. Tako je Bog obećao da će učiniti da čovek vredi više od zlata, više od najplemenitijeg metala i više od najskupljeg dragog kamenja. Žrtvovanjem i smrću Božijeg sina Isusa Hrista na krstu golgotе, bila je plaćena visoka cena za otkup čoveka iz greha. Cena je bila vrlo visoka, ali Božja ljubav bila je još veća, cilj je bio postignut i pravda zadovoljena.

Ako prilike pokušamo da sagledavamo kroz vremensku prizmu prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, uzimajući u obzir sve čovekove delatnosti, uspehe i dostignuća tokom celog njegovog života, to nikako ne možemo pomiriti sa tragičnom činjenicom da je on biće koje stoji samo na jedan korak pred grobom. U takvom razmišljanju i zaključivanju, svaki iole razuman čovek dolazi do istog zaključka do koga je pre tri hiljada godina došao i mudri Solomun: »Sve je taština i taština nad taštinama.« Nije li savremeno razdoblje najbolje vreme da se

čovjek trgne i uvidi opasnost koja mu pretila. Bog poziva svakog čovjeka i čeka da Mu se obrati i zatraži Njegovu pomoć i silu.

Ljudi obaraju ili podižu vrednost neke robe na tržištu. Neke države svoju valutu devalviraju ili revalviraju. Isto tako svakom čovjeku može biti uzdignut ili oboren ugled. Međutim, ako smo zaključili da se svi ljudi na kraju susreću na istom mestu i da je smrt zajednička plata svima, onda je svaki čovjekov pokušaj da to stanje promeni, izraz najvećeg beznađa. Samo Bog može da povrati čovjeku pravu vrednost i pomogne mu da prevaziđe smrt i grob i povrati sve izgubljene vrednosti.

Jedan car je na samrtni poručio svom sinu da bude hrabar i da bude »Čovjek«. Deda je svog malog unuka, podigao uvis i upitao prisutne da li će to dete jednog dana postati čovjek kao i ostali ljudi. Da, taj mali čovjek jednoga dana postaće čovjek, ali važnije od svega je: hoće li to biti u pravom smislu te uzvišene reči?

U zamišljenom razgovoru, dr Vladete Jerotića i Vladike Nikolaja Velimirovića, čovjekova vrednost pominje se na jedan zanimljiv način:

»Ljudi su kao neki pokretni majdan, a u majdane se obično mora duboko roniti da bi se našlo ono što je u njima najdragocenije. Takav je sastav ove vasion: ukoliko je jedna stvar dragocenija, utoliko je skrivenija.

Naša priroda je konzervativna, naša vera je napredna. Priroda teži da nas zadrži pri našim starim navikama, vera nam ne dozvoljava ni časa da budemo zadovoljni samim sobom i da stojimo. Vera traži od nas neprekidno obnovljeno srce i preporođenu dušu; ona svakom od nas postavlja svako veće pitanje: Jesi li danas postao bolji i savršeniji nego što si juče bio? Priroda je naša kao jedan grub, neuglačan kamen, iz koga Umetnik izrađuje najdivnije oblike. Vera je neumorna u glačanju naše prirode.« (*Duhovni razgovori*, str. 11)

Kada gledamo sebe u ogledalu, tada vidimo Božje dete (sina ili kćer). Još dok sam bio dete, ponekada ljut i mrzovoljan, gledajući sebe u ogledalu uzviknuo sam i sam sebi zamerio: »Ovakav ne ličiš na Božje dete i to ne možeš biti! Promeni svoje lice i promeni svoje držanje!«

Mnogi ljudi koji ne žele da budu deca Božja, izbegavaju da stanu pred duhovno ogledalo (Božji zakon) jer bi im ono, pokazujući njihovo grešno stanje i grehom uprljano lice, pokrenulo savest koja bi uporno tražila od njih promenu koju oni ne žele. Mnogi ljudi i žene prave na svom telu razne plastične operacije da bi izmenili svoj izgled. Bog je još odavno predložio ljudima neophodnu duhovnu hirušku intervenciju, promenu – transplantaciju srca. Svaki čovek treba da dozvoli Bogu da izvrši tu operaciju i da umesto kamenog srca, presa-di mesno – duhovno srce. Bog to ne želi da uradi silom, bez učešća naše volje. Samo našim dragovoljnim pristankom naša stara ljudska priroda prestaje da živi i prepušta mesto novoj prirodi, odnosno u našem srcu počinje da živi Isus Hristos. Apostol Pavle u skladu sa ovim saznanjem izjavljuje: »Ja više ne živim, nego živi u meni Hristos.« (Galatima 2,20) Ljudi tako više ne gledaju uglednog, obrazovanog čoveka i građanina iz Tarsa, po imenu Savla, iz plemenite loze naroda obećanja, građanina sa državljanstvom, jedine i najjače imperije toga vremena Rimskog carstva, već umesto Savla ili Pavla, vide i gledaju Isusa Hrista.

Slušao sam predavanje profesora teologije, koji je govorio o čovekovoj vrednosti. Koristio je tablu na kojoj je maštovito predstavio vrednost jednog čoveka bez Hrista, a potom sa Hristom. Svaku čovekovu delatnost, uspeh, karijeru, titule izrazio je nulama. Međutim, ako čovek dozvoli Isusu da mu On promeni srce, tada je ispred svih tih nula kojih je bilo preko petnaestak, stavio broj jedan (1), i tako dobio veliku vrednost. To

je pravo uzdizanje i vraćanje vrednosti čoveku kao biću. To je jedini način oplemenjivanja čoveka, koga je greh obezvređio, ponizio i uništio. Greh ponižava čoveka, greh kažnjava čoveka. Evo još jednog citata iz knjige dr Vladete Jerotića:

»Kazna jednom grehu jeste drugi greh; nagrada jednoj vrlini jeste druga vrлина. I greh i vrлина se množe, i to brzo. Često istog dana kad učiniš jedan greh, učinićeš i drugi. I kad pokažeš jednu vrlinu, pokazaćeš i drugu. Gordosti uza-stop sleduje blud; lenosti gnev; srebroljublju zavist; krađi laž; samohvalisanju kleveta. Kao kad u jednom spletu zaspalih zmija probudiš jednu, pa se postepeno probude sve ostale.«
(*Duhovni razgovori, str. 17*)

Prihvatanjem Isusa, odnosno Istine, čoveku se vraća njegova prava večna vrednost. I čovek je istina, živa istina, ali pošto će na kraju sve istine prestati, a ostati samo Ona, Večna i Apsolutna Istina, čovek treba još danas da upozna Apsolutnu Istinu, da se za Nju opredeli, da se za Nju prilepi, da se sa Njom ujedini, da bi, kada dođe vreme, bio u Večnoj i Apsolutnoj Istini.

Kada su velikog Kopernika, tvorca heliocentričnog sistema, pitali šta bi još imao da kaže, on je tom prilikom ponovio reči 8. psalma.

TRI ŽIVOTNE FAZE – BORBA, IGRA I TRKA

*„Svrh svega što se čuva čuvaj srce svoje,
jer iz njega izvire život.“*
(Priče Solomunove, 4:23)

To su tri životne faze u koje čovek, svojim rođenjem ulazi, i one su prisutne do smrti. Često puta one razmenjuju ulogu prožimaju se (ispunjavaju) i dopunjuju se međusobno. Tako borba prelazi u igru, ili igra u borbu, trka u igru, itd. Na prvo mesto stavljena je borba zato što novorođenče, čim dođe na ovaj svet, već prvih dana, u njemu započinje borba, napada ju ga neki virusi, bakterije..., i to mlado telo počinje da vodi borbu, i koliko je u njegovoj moći da se to telo brani, dobro je, u suprotnom traži se pomoć lekara. Na taj unutarnji napad, telo reaguje i nesvesno se brani ali spoljašnji napad, prouzrokovao nekim insektom, komarcem, možda neki pas, ili zmija...ono ne može i ne zna da se brani. Tu su roditelji da mu pomognu, da ga brane, odneguju i podignu. Sledeća faza je igra. Kada to mlado telo ugleda igračku koju su mu postavili, počinje da maše rukama, ne bi li je mogao dohvatiti. Kada uspeva da dohvati neku igračku, pravo u usta sa njom, raduje se što je uspeo. Neki listić, koji se leluja na vetru, vrlo mu je interesantan, dugo, dugo ga posmatra, i tako često zaspi. Tek što je prohodao i hoće da se trka. Tako ta borba, igra i trka se nastavlja kroz ceo životni put.

„Većina ljudi smatra da je život borba..., ali, Florens Skovel Šin, ima drugačije shvatanje, pa kaže: „život nije borba već igra.“ Ja sam već u gornjim redovima izneo moje mišljenje i smatram da je život: Borba, Igra i Trka. Pokušaću da to predstavim.

Borba

Borba se neprestano vodi u svakom momentu i na svakom koraku. Borba protiv greha u svakodnevnom životu, borba pomisli, borba protiv ovog sveta (slasti i želja) i njegove tame, borba za opstanak i borba za goli život. Borba i na bojnopolju, ustvari započinjete rat, taj rat se vodi protiv zlobnog neprijatelja na bojištu, rat u kome se ranjava i gine. Borba se vodi i za političko nadmetanje, titula, fotelja..., borba i na sportskim terenima (prvo mesto koje donosi dobru nagradu, pehar, titula..., borba i u ekonomiji, nova otkrića, u poljoprivredi: nove mašine, nove sorte kultura, primena raznih agrotehničkih mera, melioracija, navodnjavanje..., borba sa raznim nedaćama, razne prirodne katastrofe, požari, suše, najezda raznih štetočina, insekti..., borba sa bolešću, bakterije, virusi..., ceo život borba... Pitamo se: zašto nas boli noga, koleno, glava..., boli ovo, boli ono, i na kraju sve boli? Odgovor je jasan, ako smo svesni da se nalazimo na bojnopolju, u ratu, svakako da se tamo ranjava i gine. Koju ulogu imamo u borbi: kao vojnik, civil, posmatrač, profiter...? Pitanje se postavlja: Kako izlazimo, ili kako ćemo izaći: kao pobednik ili kao gubitnik? Sve je individualno a zavisi i od više faktora: kako smo sami izabrali, podržani ili zaštićeni od nekog jačeg, od neke više sile, itd. Da pomenemo još jednu, veoma važnu borbu, to je borba za slobodu. Pošto svi žele slobodu, koja ima vrlo visoku cenu, onda se ne biraju sredstva niti se za cenu pita. Slobodu, pored ljudi, traže i druga stvorenja: ptice, životinje... Apostol Pavle u poslanici Timotiju kaže: "Dobar rat ratovah, trku svrših, veru održah. Dalje, dakle..." 2. Timotiju 4. 7-8. Na olimpijadama, najbolji su bili nagrađeni lovorovim vencima, a vojnici Isusa Hrista, dobijaju venac slave i pravde, neraspadljivi venac i večni život. Dalje, dakle, meni je pripremljen venac pravde, koji će mi dati Gospod u

dan onaj, pravedni sudija; ali ne samo meni, nego svima koji se raduju Njegovom dolasku. U ovoj borbi mi smo vojnici, a naše duše su bojno polje. Onog trenutka kada smo prihvatili Isusa za spasitelja postali smo vojnici vojske nebeske. Sveti apostol Petar upozorava"... da se čuvate od telesnih želja koje vojuju na dušu." (1. Pet. 2:11) , znači uzročnici koji nas navode i teraju da ratujemo, to su telesne želje...Ali mi moramo prepoznati i otkriti neprijatelja. "Jer naš rat nije s krvlju i s tijelom, nego s poglavarima i vlastima, i s upraviteljima tame ovoga svijeta, s duhovima pakosti ispod neba." (Ef. 6:12) Ovaj rat je duhovne prirode, zbog toga nam je potreban kompletan pribor oružja, takođe duhovne prirode a on se sastoji: "Obucite se u sve oružje Božije, da biste se mogli održati protiv lukavstva đavolskoga... Toga radi uzmite sve oružje Božije, da biste se mogli braniti u zli dan, i svršivši sve održati se. Stanite, dakle opasavši bedra svoja istinom i obukavši se u oklop pravde, i obuvši noge u pripravu Jevanđelja mira; A svrh svega uzmite štit vere o koji ćete moći pogasiti sve raspaljene strele nečastivoga; I kacigu spasenja uzmite, i mač duhovni koji je reč Božija. I svakom molitvom i moljenjem molite se Bogu Duhom bez prestanka, i uz to stražite sa svakim trpljenjem i molitvom za sve svete. (Ef.6,11.13-18.) Duhovna borba nimalo nije laka, dobar primer nam je Isusova borba u Getsimanskom vrtu, "...žalosna je duša moja do smrti." U Novom zavetu imamo objašnjenje u vezi onoga što je duhovno i onoga što je duševno. Kao primer duhovne borbe, imamo Isusa u Getsimaniji, krvavi znoj je kvasio njegovu glavu i lice slivajući se na celo telo. "Oče, molio se, ako je moguće, da me mimoide čaša ova...", na kraju neka bude Očeva volja, ustvari, to je bila i njegova misija i dogovor Svetog Trojstva, pre postanka sveta, u kojem je i On sam, Isus, kao drugo lice Božanstva učestvovao. To je plan spasenja načinjen u slučaju pada čovekovog.

“Duhovnost označava sposobnost spoznavanja, razmisljanja, moralne i emotivne svesti, svesnost i prisustvo vere... Znači, prisutnost finih unutrašnjih osećaja i misli i njihovih tekovina. (Otud: “Duhovne vrednosti”, “Imati duha”). Etimologija je od reči ‘duh’. Duševnost je ukupnost osećaja. (Otud: “Duševno stanje”, “Duša od čoveka”= saosećajan). Etimologija je u reči ‘duša’. Duhu pripada ono što je večno, a duši ono što je prolazno.” Duševna bolest snažno narušava naše rasuđivanje, u 1. Samuilovoj 18,10-12 vidimo da je kralja Saula nadvladao zli duh. „I dogodi se sutradan da se zao duh od Boga spusti na Saula te je prorokovao usred kuće. I David je rukom svojom udarao u harfu, kao i drugih dana, a Saul je u ruci imao koplje. I baci Saul koplje, jer reče: ‘Pribit ću Davida za zid.’“ Saulov strah od Davida uticao je na njegovu samokontrolu, do toga da ga je pokušao ubiti više puta. Saul je bio obuzet željom da ubije Davida. To nije bio tek trenutni propust u odluci; dominiralo je njegovim mislima. Trebao se predati Božjem Duhu umesto da se oslanjao na vlastitu manjkavu snagu i borio sa svojim strahovima. Ekstremne i nekontrolisane misli u direktnoj suprotnosti Božjoj Reči mogu narušiti naše rasuđivanje. U najtežim slučajevima, ove su misli ključna razlika između duševne bolesti i duhovne borbe.”

Postoji i duševna borba, “Znakovi duševne bolesti su: socijalno povlačenje, poteškoće u odnosima s drugima, problemi s kognitivnim funkcionisanjem, promene u obrascima spavanja i apetitu, promene raspoloženja i progresivna nesposobnost suočavanja sa životom. “Šta treba uraditi kada se dođe u jednu takvu situaciju? „Bog je dao mudrost ljudima koji mogu pružiti stručnu pomoć u području duševnih bolesti, zato nećemo pogrešiti ako se takvim ljudima obratimo za pomoć. Dokle god čovek prebiva u pokornosti Bogu, a njegova duša prebiva u pokornosti njegovom duhu, čovek funkcioniše

u harmoniji sa Bogom i samim sobom. Ako se čovek bilo kada ponovo pobuni protiv Boga, njegova duša više nije u pokornosti njegovom duhu i ta unutrašnja harmonija je prekinuta. Ovo znači da postoji stalna tenzija između duha i duše.” Ljudski duh dolazi direktno od Boga i uvek je u direktnoj relaciji sa Bogom. Prilikom stvaranja se otkriva odnos u kome Bog pokreće ljudski duh, ljudski duh pokreće dušu i duša onda upravlja telom. Čovekovom pobunom, njegov duh je gurnut u stranu i duša je preuzela kontrolu. Kada Bog pomiruje čoveka sa sobom, Njegova namera je da obnovi prvobitno stanje u kome se ponovo povezuje direktno sa čovekovim duhom, duh se postavlja iznad duše, a duša iznad tela. Ovo objašnjava Davidove reči u Psalmu 103:1: “Blagoslovi Gospoda dušo moja”. Kroz veru se Davidov duh ponovo ujedinio sa Bogom i čeznuo je da Ga slavi. Tako je njegov duh podstakao dušu da pokrene glasovne organe na odgovarajuće reči obožavanja.”

Igra

Bilo je to davne 1954. Godine. Otac me je poveo na njivu u ataru zvanom “Veliki gaj”, (Branjišća mare). Vodio sam krave između redova kukuruza a otac je upravljao kopačicom. Ono malo prostora, gde kopačica nije prošla, radili smo motikama. Obično je svaki odžak imao po tri struka, to se tako planiralo još prilikom prvog kopanja, sada je ovo bilo drugo okopavanje. Ondašnji način rada zahtevao je da se što više zemlje navuče i ogrne oko stukova. I pored tako teškog, sparnog i izuzetno vrelog dana, po završetku rada sa kopačicom, nastavili smo rad sa motikama. Otac je skinuo košulju i red za redom bi savladao njivu koja je imala dvadesetak ari a meni bi dozvolio kratke pauze u debeloj hladovini velikih gorostasa, hrastova i bukvi. Ono, što je na mene ostavilo jak pečat i utisak, su očeve reči koje je često ponavljao: “asta iestă žuakă đe kopii“, ovo je igra za decu. Nije mi baš ličilo na dečju igru, ali

sam to tako prihvatio, jer posmatrajući kako on to sa zadovoljstvom radi, uveravao me da je tako.

Sada će ovo biti veoma interesantno. Bilo je to 1964. Godine. Vozim se motorom sporednim putem i tek da izađem na glavni put, ugledah deda Milorada kako kopa kukuruz na svojoj njivi. Poželeo sam mu „Dobar dan“, on mi odvrati sa „Bog ti pomogao sinko“. Vrućina, preko trideset stepeni, on je podvio nogavice svojih debelih zimskih gaća, sa onim dugačkim turtlom koji se njihao na njegove pokrete telom. Na glavi je imao list bundeve, već uvenuio, žureći da što više uradi, nije ga skoro menjao. Pitao sam ga, zar mora i po tako velikoj vrućini da radi, odgovorio je „mora, ali pogledaj samo, ovaj moj kukuruz, da si video jutros koliki je bio a sada pazi koliko je porastao, pokazujući svojom rukom.“ Sada sledi ono čime me je oduševio i fascinirao: „E moj sinko, za mene je ovo dečja igra.“ Pa zar je ovo moguće, neverovatno, kao što je otac izrekao ove reči pre tačno deset godina, on izgovara te iste reči. Pozdravio sam deda Milorada sa doviđenja i pošao svojim putem. A sada sledi ono, što drugačije ne znam kako da nazovem, to ću nazvati „IGRA SLUČAJA“. Postoji li slučajnost, neko bi rekao da slučajnosti nema, ima samo razlog, drugi bi možda rekli da ima razloga jer je slučajnost. 1984. godine, trbuhom za kruhom, u Švajcarskoj, na privremenom radu, u grupi sa kojom sam radio, bilo je ljudi različite nacionalnosti. Italijan, Đentile B. vrlo vredan i savestan radnik, često bi ponavljao takođe one reči, da je ovo što mi radimo igra za decu. „Sinjor Drago, quello che facciamo è un gioco per bambini “. Rekao sam sebi, ovo ću morati da zabeležim negde u mom dnevniku, pričao sam o tome sa prijateljima, poznanicima, i najzad se odlučio da to „iznesem u ovoj knjizi. Sada da se osvrnemo na misli, spisateljice Florens Skovel Šin, da vidimo kako je ona zamišljala igru života. U knjizi „Igra Života i kako je igrati“, zapisala je i sle-

deće: “Doduše, to je igra koju ne možemo uspešno da igramo ako ne poznajemo duhovni zakon. Stari i Novi Zavet izuzetno jasno iznose pravila ove igre. Isus Hrist je učio da je to čudesna igra Davanja i primanja.” Ona dalje nastavlja pa kaže: “Kako seješ, tako ćeš i žnjeti.” To znači da šta god ispoljimo u svojim rečima i delima, to nam se i vraća. Ono što dajemo, to ćemo i dobiti.” Zatim citira jedan tekst iz Priča Solomunovijeh: “A povrhu svega, krajnje prilježno čuvaj svoje srce (ili imaginaciju), jer iz njega izvire život.” (Izreke, 4:23), (prevod Daničića: “A svrhu svega što se čuva čuvaj srce svoje, jer iz njega izlazi život.”) Svakako da je jasno to, da srce, metaforički predstavlja našu savest. Možda preciznije aludira na našu maštu, za koju se kaže da je “makaze uma”. “Takođe naučili smo još, da sposobnost imaginacije igra vodeću ulogu u igri zvanoj život.” Jedna mudra izreka kaže: “Ne dozvoli da u životu budeš igračka – budi igrač.” Isus je učio da ljudske reči igraju glavnu ulogu u igri života. Tvoje će te reči iskusiti, i tvoje će te reči osuditi. (Matej 12:37)”Intuicija je unutarnje učenje, što znači biti poučen iznutra. Ona je čovekov nepogrešivi vodič.”

Trka

I trka, kao životna faza, završava se čovekovim odlaskom. Da li je stigao do postavljenog cilja ili je na dohvat cilja pao? U poslanici svetoga apostola Pavla stoji: „Trčim ka biljezi gornjega zvanja...Filiblj. 3, 14. Na kraju trke izjavljuje: “Dobar rat ratovah, trku svrših, veru održah.“ I očekuje nagradu: Dalje, dakle, meni je pripravljen venac pravde, koji će mi dati Gospod u dan onaj, Pravedni Sudija; ali ne samo meni, nego svima koji se raduju Njegovom dolasku.“ 2 Timotijeva 4:7,8.

Neko je rekao: „Moj život je krug, jer ceo život je trka.“ „Dobro je ako uvek trčimo ka pravim ljudima – za našu sigurnost. Dobro je i kada trčimo do cilja – na maratonu. Dobro je i

kada trčimo do naših snova i uhvaitmo ih i čvrsto prigrlimo, da znamo da neće pobeći od nas i da nećemo izgubiti sebe.

Samo je važno da pazimo kuda trčimo, ka čemu i ka kome.“
Ako sve u životu doživimo kao igru, mnogo lakše ćemo preći taj kružni put. Krug se smanjuje i zatvara, a mi odlazimo.

ISTINA I MORAL

*»Moramo verovati da bismo mogli
istinski moralno živeti.«*
(Lajbnić)

I

Naš put prema željenom cilju, naše traganje za istinom, nastavlja se pa je zbog toga neophodno da posle uloge savesti pomenemo i ulogu morala, kao i važnost svih pomenutih činilaca na tom planu. Moral i moralna veličina neke osobe mere se stepenom njenog poštovanja moralnih načela. Čvrsta i jaka volja svakako je za to potrebna. Potrebno je, takođe, i odlično poznavanje tih načela.

Međutim, može se dogoditi da neka osoba ne poznavajući sve moralne principe pogazi jedan i napravi prekršaj. U njenom neznanju ni savest neće reagovati, jer je takvo delo nesvesno učinjeno. Šta se dalje dešava i ko preuzima ulogu savesti? Jedan primer mogao bi nam pomoći u ovom razmišljanju.

Čovek po imenu Savle priprema progon za ljude, žene i decu, za hrišćane koji odbijaju poslušnost ondašnjim duhovnim vlastima i koji su proglašeni jereticima. Dobivši čak i dozvolu da ih goni i hapsi, Savle kreće na jedan dugačak put sa svojim pratiocima. Bio je ubeđen da na taj način vrši »službu Božju«. Tada se desilo nešto veličanstveno. Velika nebeska svetlost oborila ga je na zemlju i on je oslepeo. Tada je čuo

Božji glas. Iako se uplašio, smogao je snage da na pitanje koje mu je Bog neposredno postavio: »Savle, Savle, Zašto me goniš«, odgovori pitanjem: »Ko si ti Gospode?« Odgovor je dobio: »Ja sam Onaj koga ti goniš!«

Pošto je dobio sve potrebne savete, Savle se pokorio Božjem glasu i krenuo na isti put, ali sada sa novim ciljem i novim, sasvim suprotnim zadatkom. Onima koje je do tada gonio, postao je brat. Kada zataji glas savesti, onda se javlja jedan drugi glas, glas Božji. Ma koliko da je čovek u određenom trenutku neosetljiv, Božji glas mora da čuje, ali ne mora i da ga prihvati. Bog nikoga ne prisiljava da prihvati Njegove opomene. Savle je poslušao Božji glas i krenuo novim životnim putem.

Ako čovek posluša Božji glas i odazove se pozivu da ostavi zlo, dobiće od Svetoga Duha veliku moć koja će mu pomoći da raspozna dobro od zla i tako stane na stranu dobra. Tada će njegovo rasuđivanje postati bistro, a njegov razum sposoban da razlikuje dobro od zla.

Ako savest zataji, i ako se čak i Božji glas ne čuje, još uvek nije sve izgubljeno. Postoji još jedan način za neposredno rešenje problema, a to je obraćanje Bogu u molitvi, traženje od Boga da rasvetli i probudi savest, zatim čitanjem Božje reči koja polako čisti karakter i ukazuje na Božju volju i upoznaje nas sa istinom i pravdom. Kako možemo znati šta je Božja volja? Božja volja izražena je u Njegovoj reči, u Njegovom zakonu i zato *Božja reč savetuje*:

»Zakon i svedočanstvo tražite. Ako li ko ne govori tako, njemu nema zore.«

(Isaija 8,20)

Božji zakon, tj. moralni principi koji čine njegovu suštinu, uzdižu čovekov karakter i moral. Božji zakon je ogledalo koje nam pokazuje naše pravo stanje. Božji zakon, nepromenljiv i večan, je temelj i osnova svih zakona. Nepriznavanje Božjeg

zakona je nepriznavanje njegovog Zakonodavca, odbacivanje Božjeg zakona je odbacivanje Boga i Njegovog autoriteta. Kršenje Božjeg zakona donosi nenadoknadive posledice. Kako se uopšte može govoriti o moralu, a da se istovremeno Božji zakon ne poštuje. Na Božjem sudu Božji zakon biće merilo po kome će se suditi. Šta bi bilo na ovom svetu kada ne bi postojao Božji zakon. Šta bi bilo čak i u svemiru bez Božjeg zakona. Isto kao što su prirodni zakoni važni i potrebni, tako je i **BOŽJI MORALNI ZAKON** nužan i potreban.

Božji zakon se sastoji od deset tačaka, deset principa. Evo formulacije tih svetih načela:

Deset božjih zapovesti

1. *Ja sam Gospod Bog tvoj; nemoj imati drugih bogova osim mene.*
2. *Ne pravi sebi idola niti kakva lika; nemoj im se klanjati niti im služiti.*
3. *Ne uzimaj uzalud imena Gospoda Boga svojega.*
4. *Sećaj se dana od odmora da ga svetkuješ; šest dana radi, i svršuj sve poslove svoje, a sedmi je dan odmor Gospodu Bogu tvojemu.*
5. *Poštuj oca svojega i mater svoju, da ti dobro bude i da dugo požiiviš na zemlji.*
6. *Ne ubij.*
7. *Ne čini preljube.*
8. *Ne kradi.*
9. *Ne svedoči lažno na bližnjega svojega.*
10. *Ne poželi ništa što je tuđe.*

Preuzeto iz kalendara Srpske pravoslavne crkve; celokupan tekst nalazi se u Svetom pismu u (2. Mojsijevoj 20,1-17).

Ovaj Zakon postoji više hiljada godina kao temelj svih zakona i niko i ne pamišlja da bi ga trebalo izmeniti, jer mu se

ništa ne može dodati i ništa oduzeti. Njegov *AUTOR* je Bog. Nijedan zakon na ovome svetu nije nastao sam po sebi, već svaki zakon ima svog zakonodavca.

Ovaj Zakon s pravom nosi ime »Božji moralni zakon«, zato što su njegovi principi najviši i upravo držanjem tih principa ostvaruje se najplemenitiji moral. Svima onima koji poput Ivana Karamazova negiraju Boga kao darodavca Moralnog zakona, sledi Aljošin odgovor: »Ako Boga nema, da li je sve dozvoljeno?«

Velika je prednost imati ogledalo pred sobom. Žene to najbolje znaju i najviše cene. Kako bi današnji život na ovom svetu mogao da izgleda bez ogledala? Odgovor bi bio vrlo zanimljiv! Međutim, naša ogledala pokazuju samo našu spoljašnjost, našu fizičku stranu, dok »Moralni zakon« pokazuje našu unutrašnju sliku, naše unutrašnje stanje. Međutim ima osoba koje izbegavaju da stanu pred ogledalo.

Sećam se doživljaja kada sam u jednoj klinici trabalo da pronađem mesto za neko ogledalo, da ga postavim na pravo mesto. Šetajući tako sa ogledalom, stao sam ispred jedne starije i omogućio joj da se ogleda. Tada sam doživeo veliku neprijatnost, pa sam se setio kako mi je moja prabaka pričala da ne želi da se ogleda kao što je to nekada činila, u vreme kada je bila mlada i kada je uživala u tome. Tada je veliki deo vremena provodila pred ogledalom. Ali sadašnji izgled njenog lica toliko je rastužuje da je dovodi do neutešnog plakanja. Tako, ako smo na primer prljavi negde na licu, ogledalo nam pomaže da to primetimo i otklonimo.

II

Sokrat i njegov učenik Platon, učili su, da se najveća ljudska vrednost i mudrost ogledaju u čovekovom poznavanju samoga sebe i pravog smisla reči – čovek. Tako je nastala i mudra

grčka izreka »Gnoti seauton« (Poznaj samog sebe), koja je možda važila i kao pravilo koje je bilo postavljeno u hramu pitijskog Apolona. Ako čovek u ovoj mudroj izreci ne vidi i ne nalazi drugu korist, dovoljno je da poznaje makar ovu: »Iz neznanja se može izaći jedino samoupoznavanjem.« (Platon, O jeziku, 7. str)

I Niče je to razumeo na sledeći način: »Čovek poznaje svet onoliko koliko sebe poznaje.« (Knjiga o filozofu, 34. str) Ako su motivi gledanja u ogledalo ovi o kojima govorimo, ta akcija je korisna za nas same, jer tako neprestano gledajući, menjamo se, preobražavamo i otklanjamo nečistotu sa sebe. Apostol Pavle upravo govori o tome, a isto tako i apostol Jakov:

»...Sami sebe ispitujte jeste li u veri, sami sebe okušajte. Ili ne poznajete da je Isus Hristos u vama, osim ako u čemu niste prekorni.«

*(prevod Dobra vest, dr Lujo Bakotić:
2. Korinćanima 13,5)*

»Jer ko je slušalac reči a ne i delatelj, on je kao čovek koji gleda lice svoje telesno u ogledalu, i pošto se ogledao otide i odmah zaboravi kakav beše.«

(Jakov 1,23.24)

»Mi pak svi, koji otkrivena lica kao u nekom ogledalu gledamo slavu Gospodnju, preobražavamo se u tom istom liku iz slave u slavu, kao od Duha Gospodnjega.«

(2. Korinćanima 3,18)

Drugi suprotan i negativan motiv stajanja pred ogledalom je, da gledajući u ogledalo ne vidimo sebe, već vidimo neku drugu osobu. Tako na primer, vidimo suseda, prijatelja, poslovnog partnera, kolegu, pa možda i ukućane. Zavisno od toga šta gledamo, kako se oblačimo, šta jedemo, šta čitamo, šta pijemo, sa kim se družimo itd, mi se u to preobražavamo, tj. to postajemo.

O ulozi faktora sredine, postoji dosta primera i dovoljno je rečeno, možda je psiholog Votson i preterao kada je rekao, da garantuje, da kada bi mu se dozvolilo da kontroliše i upravlja bilo kojim normalnim detetom, da bi od njega mogao da napravi specijalistu bilo koje vrste: lekara, pravnika, umetnika ili prosjaka i lopova. I ako ovo uvek ne važi, ali nažalost često tako bude.

Blez Paskal tvrdi da bismo, ako svake noći isto sanjamo time bili podjednako obuzeti, kao što smo obuzeti stvarima koje svakodnevno gledamo: Ako bi neki zanatlija bio siguran da svake noći, tokom svih dvanaest sati, sanja da je kralj, verujem da bi bio isto toliko srećan, poput nekog kralja, koji bi svake noći, tokom celih dvanaest sati, sanjao da je zanatlija.

U toku svog dugogodišnjeg traganja za istinom naišao sam na različita razmišljanja o moralu, kao i na različite definicije od strane nekih filozofa koje želim da spomenem. To su: buržoaski moral, tehnokratski moral, malograđanski moral i socijalistički samoupravni moral. Neću se zadržavati na njihovom predstavljanju i objašnjavanju, jer smatram da su svima dobro poznati, samo bih želeo da sve ove oblike morala nazovem jednim imenom »ljudski moral«. Pošto je naš cilj težnja onom uzvišenijem, naša pažnja i naše težnje zato posvećujemo tom moralu koji nam je poznat kao »Božanski moral«. To je cilj kome bi svako trebalo da teži. Kako bi ovaj svet izgledao kada bi svi ljudi poštovali i držali se Božanskog morala?

Dubok utisak, na mene ostavio je opis Sokratove smrti i njegovo držanje pred sudom kao primer sezanja za tim uzvišenim moralom: »Sokrate, sada doduše nećemo poverovati Anitu, ali samo pod uslovom, razume se, da se više ne baviš tim ispitivanjem i da se maneš ljubavi prema mudrosti; a ako te uhvatimo još jedared u takvom poslu, izgubićeš glavu sigurno.«

Onda Sokrat (po Platonu) kaže svojim tužiocima: »Kad biste me, dakle, ... pod tim uslovima oslobodili optužbe, ja bih vam odgovorio: ja vas, građani atinski, pozdravljam i veoma cenim, ali ću se više pokoravati Bogu negoli vama, i dokle god bude daha u meni i dokle budem snage imao, neću prestati da se bavim ispitivanjem istine, i da vas savetujem i poučavam kad se sa nekim od vas već budem sastao, govoreći po svom običaju:

’Čestiti moj čoveče, Atinjanin si, građanin najveće i po mudrosti i snazi najuglednije države, a nije te stid što se staraš za blago kako ćeš ga što više nagomilati, i za slavu, i za čast, a za pamet i za istinu, i za dušu, da bude što bolja, za to se ne staraš i nimalo ne haješ?’ To je kraj čoveka koji je pobedio, jer mu je pogled bio uperen u večno.« (*Vindelband, O Sokratovoj smrti*).

Koliko postoji primera hrabrih, čestitih i moralnih ljudi koji su takođe vredni pominjanja. Setimo se trojice mladića u Navuhodonosorovoj užarenoj peći, proroka Danila u jami lavovskoj, svetih apostola Petra i Pavla u tamnici, hiljade hrišćana u rimskim arenama, kao i mnogih drugih svetlih ličnosti. Neko je rekao da čovek nema drugog smisla i zadatka nego da bude čovek. One koji vole istinu ljudi će mrzeti jer »ljudi koji mrze istinu, mrze, takođe, i one, koji imaju smelosti da je izgovore«. (*F. Fenelon*)

Da li postoje razlozi zbog kojih bi čovek živeo ili bi trebalo moralno da živi? Neki smatraju da su to strah od smrti ili Božja nagrada. Međutim, moralno živeti zbog straha od odmazde ili zbog nagrade koja čeka poštovaoca moralnih principa nije pravi božanski moral, koji se očekuje od čoveka. Dobra majka svoju dužnost prema svome čedu ne čini ni iz kakvih drugih pobuda i razloga, osim *iz ljubavi* koja je pokretač i uzrok svih moralnih obaveza, istinski moralnog ponašanja. Takav moral

Bog priznaje i takvu poslušnost Bog očekuje, iz ljubavi i dobre volje, a ne iz straha. Ali odakle snaga za to? Arhimedova poluga traži jak oslonac. Poštovani čitaoci, ljubav je dovoljan oslonac, jer je »ljubav jača i od smrti« kaže jedna pesma, a u to su se do danas milioni uverili.

Za moralno oblikovanje jedne ličnosti, potrebna je emotivna snaga i čvrsta volja. Isto tako potrebno je očistiti unutrašnji teren i osloboditi mesto dobrim navikama i vrlinama kao što su: trpljenje, poniznost, krotost, dobrota, ljubav, kao i sve one vrline koje uzdižu i oplemenjuju jedan karakter. Takođe je veoma važna i vrlina koju poznajemo kao osećanje dužnosti. Reč je o nenametljivoj, neprislinoj dužnosti, za koju mislim da je toliko velika i potrebna svakom čoveku zato što ga ona čini mnogo srećnijim, a u isto vreme i sve osobe, koje žive ili se druže sa takvom osobom, postaju srećnije.

ISTINA I NEPRAVDA

»Nepravdu mrze i oni koji je čine.«
(Publilius Surus)

Možda bismo u filozofskom stavu koji smo već pomenuli, gnostičko-dualističkom, mogli da nađemo razlog ili opravdanje za postojanje i opstanak nepravde. To znači, da ako postoji pravda, treba da postoji i njoj suprotno, dakle, nepravda. Tako, u skladu sa ovim učenjem, logično je i to, da nepravda postoji. Iz takvih pobuda i ubeđenja verovatno mi je jedan prijatelj rekao da on ne bi verovao ni u istinu, ni u pravdu pa ni u Boga, ali pošto vidi i oseća nepravdu, laž i zle sile, zaključuje da postoji ono suprotno, dakle i Bog. Tako, ako ovaj filozofski pravac ima bilo kakav pozitivan stav, onda neka njihove pristalice makar i na taj način dođu do saznanja istine.

Čitajući mnoge knjige, zapise, priče, bajke, istoriju..., saznao sam kako su izvršene velike promene u svetu pa i u prirodi: mnoge su se prilike i pojmovi promenili, neki su nestali, izbledeli, oveštali. Veliki ljudi, silne vojskovođe i velika carstva zauvek nestali, zub vremena u ljudskim odnosima i iskustvu nije lako zaustaviti. Međutim, taj neumitan neprijatelj svemu što postoji na svetu nije mogao da izmeni ili makar prevede u zaborav pojam *NEPRAVDE*.

Šta je nepravda? Kada je stražar udario Isusa, Isus ga je upitao: »Ako zlo rekoh, dokaži da je zlo; ako li dobro, zašto me biješ?« (*Jovan 17,23*)

U životu na ovome svetu skoro je nemoguće da iko izbegne nepravdu i njene posledice. Možda i oni koji su navikli da drugima čine nepravdu nisu uspeli da je u svom ličnom životu izbegnu. Već pomenuto učenje, koje neki nazivaju »parovi suprotnosti« koje ističe da sve postojeće ima svoje dvojstvo, dva potpuno suprotna stanja, principa, mišljenja..., smatra takvu pojavu kao stvarnost sa kojom se mora računati pa i pomiriti, dakle u životu će uvek delovati: pravda i nepravda, dobro i zlo, istina i neistina, videlo i tama, život i smrt, Bog i sotona...

Ovo učenje, međutim, nije u mogućnosti da objasni razlog takvoga stanja pa ni njegov ishod. Koja će strana preživeti, da savlada drugu, jer oni koji čine nepravdu, kao da smatraju da će nepravda zauvek vladati pa se oni u skladu sa ovakvim stavom i ponašaju. Oni koji tako misle i rade biće prevareni. Nepravdi otkucavaju poslednji sati. Nepravda će nestati za večna vremena. Pomenuta ili slična dualistika razmišljanja ili stavovi, takođe će nestati. To će biti veliki dan sreće i radosti. Ko se takvom danu ne bi radovao? Nepravda, neistina i svako zlo, biće bačene u sumporno i ognjeno jezero. To znači da nikada više, ni od koga u životu neće poteći nepravda, zlo, prevara, laž, krađa, bol ni smrt.

Mladi ljudi ne bave se ovim pitanjima, a surovi »jahač« koji se zove vreme, lomi njihovu energiju, inteligenciju, znanje Hristos im je sa svojom pravdom, mirom i blagoslovom vrlo blizu i zato ih poziva da se opredele za Večnu Istinu i Pravdu, da se opredele za Život.

Isus Hristos je pobedio smrt i grob, zato će smrt morati da vrati svoj plen. Da ponovimo pitanje koje je postavio apostol Pavle: »Gdje ti je, smrti žalac? Gdje ti je pakle (grobe) pobjeda?« (1. Korinćanima 15,55) Pravda konačno pobeđuje. Pravedni Sudija pravedno će rešiti sve slučajeve. Zato ostaje jedna istina da nema drugoga imena pod ovim nebom kojim se ljudi mogu spasiti osim Imena Gospoda Isusa Hrista. Zato krenimo putem na koji nas poziva uzor molitva Oče naš:

»Oče naš koji si na nebesima, da se sveti ime tvoje; Da dođe carstvo tvoje; da bude volja tvoja i na zemlji kao na nebu; Hljev naš potrebni daj nam danas; I oprosti nam dugove naše kao i mi što opraštamo dužnicima svojijem; I ne navedi nas u napast; no izbavi nas oda zla. Jer je tvoje carstvo, i sila, i slava vavijek. Amin.« (*Matej 6, 9-13*)

Nebesa kazuju slavu Božju, i djela ruku
 Njegovijeh glasi svod nebeski.
 Dan danu dokazuje, i noć noći javlja.
 Nema jezika, niti ima govora, gdje se ne bi
 čuo glas njihov. Po svoj zemlji ide kazivanje
 njihovo i riječi njihove na kraj vasiljene.
 Suncu je postavio stan na njima;
 I ono izlazi kao ženik iz ložnice svoje,
 kao junak veselo teče putem.
 Izlazak mu je nakraj neba, i hod mu do kraja
 njegova; i niko nije sakriven od toplote
 njegove. Zakon je Gospodnji savršen, krijepi
 dušu; svjedočanstvo je Gospodnje vjerno,
 daje mudrost nevještome.
 Naredbe su Gospodnje pravedne, vesele srce.
 Zapovjest je Gospodnja svijetla,
 prosvjetljuje oči. Strah je Gospodnji čist,
 ostaje dovijeka. Sudovi su njegovi istiniti,
 pravedni svikoliki.
 Bolji su od zlata i dragog kamenja,
 slađi od meda koji teče iz sata.
 I slugu tvojega oni su prosvjetlili;
 Ko ih drži ima veliku platu.
 Ko će znati sve svoje pogriješke?
 Očisti me i od tajnih.
 I od voljnijeh sačuvaj slugu svojega,
 da ne obladaju mnome. Tada ću biti savršen i
 čist od velikoga prijestupa.
 Da su ti reči usta mojih ugodne,
 i pomisao srca mojega pred tobom,
 Gospode, krjeposti moja i izbavitelju moj!«
 (Psalam 19)

ISTINA – META KRITIČARA

*»Najgorča istina bolja je
od najslađe zablude.«
(Bjelinski)*

Već je rečeno da postoje istine koje se mogu razumeti i koje su dostupne čoveku, a isto tako i one istine koje se ne mogu razumeti i koje su čoveku nedostupne. Među nedostupne istine ubrajaju se i one koje prihvatamo logikom i zdravim razumom ili verom, iako ih trenutno ne možemo razumeti. Pošto je ljudski faktor u jednom kontinuiranom usponu na svim područjima, očekuje se da će progresom saznanja čovek jednom biti u stanju da razume i te, njemu danas nedostupne istine ili da će im se približiti.

Postoje i iluzorne istine kojima se privremeno zadovoljavamo. Mi imamo potrebu za pravom istinom i zbog toga se ovim istinama služimo samo privremeno, samo kao zamenom, a ne da bismo sebe ili druge obmanjivali.

U daljem toku izlaganja pomenućemo neke biblijske istine koje danas vrlo dobro razumemo, a koje su možda donedavno, takođe, bile sakrivene, nedostupne. Isto tako biće reči i o onim istinama koje su još uvek sakrivene, koje danas samo verom možemo prihvatiti. Veliki broj biblijskih istina bio je meta kritičara koji su ih bespoštedno napadali sa željom da ih obore. Pošlo im je za rukom da ih samo kritikuju i napadaju, ali ne i da ih obore. Neke od kritika bile su vrlo jake pa je trebalo mnogo vremena da bi se pokazalo šta je u stvari istina, tako zaključujemo da je vreme jedan od pomagača i prijatelja istine. Među kritičarima bilo je ljudi različitih opredeljenja, naučni-

ka, filozofa, nažalost, i teologa. Međutim, bilo je i onih, takođe vrlo obrazovanih naučnika, filozofa i teologa, koji su bili spremni da za istinu, kada je to bilo potrebno, daju i svoj život.

Kada je poznati doktor teologije Martin Luter bio pozvan pred državni sabor da odgovara za svoj otpad od Rima, neustrašivo je, polazeći na taj put, rekao: »Kad bi duž celog puta od Vormsa do Vitemberga palili vatru, čiji bi plameni jezici dopirali do neba, ja bih ipak išao tim putem u ime Gospoda. Izaći ću pred njih, ući ću u čeljust te nemani, slomiću joj zube i propovedaću Gospoda Isusa Hrista.« Rekao je i ovo: »Kada bi u Vormsu bilo toliko đavola koliko ima crepova na krovovima, ipak bih ušao u grad.«

Ovakvih primera ima na hiljade. Mnogo je ljudi i žena koji su iznad svega cenili i voleli istinu i pravdu, i želeli da se istina visoko uzdigne i otkrije ljudima. Nema na ovome svetu ničega vrednijeg od istine i pravde, nema ničega pravednijeg od istine i pravde, i nema ničega s čim bi se istina i pravda mogle uporediti ili zameniti. Nema ničega lepšeg na ovome svetu, nego biti na strani istine i pravde. Blago onome ko je na njihovoj strani!

Kada bismo postavili pitanje: Koja je od biblijskih istina najveća? Verujem da bismo dobili veliki broj odgovora. Svako da bi bilo dosta sličnih odgovora. Pa da nabrojimo nekoliko biblijskih istina:

- istina o stvaranju sveta, vidljivog i nevidljivog;
- o pojavi greha u kosmosu;
- o prvim stanovnicima naše planete;
- o pojavi greha na našoj planeti;
- o posledicama greha i neposlušnosti;
- o mogućnosti za izbegavanje smrti;
- milost i oproštenje kroz žrtvu;
- Isus Hristos, je ta Žrtva;

- plan spasenja saopšten praroditeljima ljudskog roda;
- biblijska hronologija događaja;
- prvi, drugi, treći i četvrti milenijum
- (do prvog dolaska Isusa Hrista na našu Zemlju);
- Stari i Novi zavet;
- proročanstva i proroci;
- proročanstava koja su se ispunila;
- proročanstva koja se ispunjavaju u naše vreme;
- proročanstva koja treba da se ispune u vezi sa Hristovim drugim dolaskom;
- Apokalipsa – kraj sveta;
- budućnost – večnost;

To su pojedine biblijske istine iz Starog i Novog zaveta. To su neke od najpoznatijih i najvažnijih istina Svetog pisma, tj. Božjeg pisma, koje je upućeno na adresu svakog stanovnika planete Zemlje.

ISTINA I RELIGIJA

*»Zlo je što ljudi ne poznaju Boga,
ali još je gore što ljudi priznaju
bogom ono što nije bog.«*
(Laktancije)

I

Ljudska istina je moćna i jaka isto toliko koliko je jak i čovek, ali spajanjem ljudske sa Božjom istinom, istina dobija veću moć. To spajanje zove se religija. Religija nije filozofija, nije ni zanimanje ni neka profesija, nije ni dogma ili nešto slično, ona je čista i prava veza sa Istinom, odnosno sa Bogom. Ljudska istina je, u stvari, ljudska filozofija, koja po Marksu »pravi religiju« da bi »kritičari imali posla«.

Prava religija treba da se zajedno sa istinom visoko uzdigne da bi se mogla videti jasna razlika koja postoji između prave i pogrešne religije, između istine i neistine. Apostol Pavle upozorava na opasnost od pogrešne religije kao ljudske filozofije i ljudske nauke (Kološanima poslanica 2,8), koja može da bude vrlo štetna. Prava i istinska religija, kao i prava filozofija čoveku može pomoći da se približi Bogu i da Ga bolje upozna. Pravom filozofijom više puta poslužio se i sam apostol Pavle: pred Fistom i Agripom, pred atinskim filozofima itd.

U isto vreme, apostol Pavle nije propustio nijednu priliku, a da ne svedoči ljudima o Bogu kao Tvorcu svega vidljivog i nevidljivog, o Hristu raspetom i o Hristu vaskrsлом. Neke filozofe zadivljuje njegovo dijalektičko izlaganje, koje se razlikuje od načina izlaganja kojim su se služili filozofi svih vremena, jer nas ni u jednom trenutku ne ostavlja u nedoumici ili nedorečenosti. Na kraju, On nas upućuje na zaključak da postoji jedna celina, jedan Bitak koji ispunjava ceo svemir.

Apostol Pavle bio je odličan poznavalac grčke filozofije, a bilo je vrhunsko, a znanje akademsko, pojmovima se služio kao pravi diplomata. Bog nije slučajno izabrao njega da bude »izabrani sud« koji će Mu služiti, što je marljivo i činio do kraja svoga života. Filozofija i teologija, treba da budu u službi otkrivanja istine, u službi otkrivanja Boga.

U filozofiji i teologiji postoje, takođe, stavovi da se sve može dokazati. Takav stav zastupali su Njutn, Dekart, Lajbnic, Melanhton, Lutard, Prokopovič, Kudrjavčev i drugi.

Da ne bi došlo do neke zabune, potrebno je naglasiti to da su ti dokazi dobri i plemeniti, ali da čoveku, smrtniku, ipak nije moguće da shvati Boga, već može samo da Ga prihvati. Kao što je i Avgustin rekao, ako se Bog shvati, onda više nije Bog i više nije tajna, više nije Apsolutan.

Veliki je broj filozofa i naučnika koji su radili na proširivanju znanja o Bogu i istini. Ankete iz prošlog i pretprošlog veka pokazuju da je procenat neverujućih ili ateista bio oko 4-5%. Danas je mnogo lakše i mnogo manje opasno identifikovati se kao vernik i pobornik istine, nego što je to bilo u prošlim vremenima. Put prema istini prati vera i ona je potrebna ne samo u teologiji, nego i u nauci. Vera je osnovna kategorija saznanja. Njoj nisu potrebni dokazi, jer bi u tom slučaju prestala da bude ono što jeste. Ona se zasniva na razumu, a cilj joj je da čoveka poveže sa Bogom. Ta povezanost dvaju bića zove se religija.

O odnosu istine prema religiji može se reći da istina trpi samo pravu religiju. Pravoj religiji istina je temelj i predmet proučavanja. Da nije istine ne bi bilo ni prave religije. Padom čoveka u greh prekinuta je *religija* sa Bogom. To znači veza sa Bogom, jer religija znači povezanost dve osobe, odnosno Boga i čoveka. Kada je Bog prekinutu vezu ponovo uspostavio, time je uspostavio i religiju. Nažalost, postoji i pogrešna religija koja napada pravu s namerom da je potisne, jer zlu nije potreban razlog da napada dobro.

Za mnoge ljude religija je utočište, fizičko i duhovno, za neke lepo druženje, a za neke čak i veliko zadovoljstvo i radost povezanosti i druženja sa Bogom kao veliki lični doživljaj.

Poznati etnolog i misionar David Livingston je pisao: »Ma koliko da je nizak stepen njihove kulture, nema potrebe uveravati ih u postojanje Boga i budućeg života. Te dve istine poznate su celoj Africi.« (Upoznajmo religiju, str. 99) O tome su takođe pisali i Plutarh, Ciceron i Seneka:

»Čovek može naći naselja bez zaštitnih zidova, bez pismenosti, bez vladara, bez dvoraca, bez blaga i novca, bez pozorišta i škola, ali jedan grad bez svetilišta i bez božanstva nije još niko video i neće ga niko ni videti!« (Plutarh)

»Nema naroda koji bi bio tako surov i divalj, da nema vere u Boga, mada mu suštinu i ne poznaje.« I još: »Iz čitave množine raznolikih stvorova nema nijednog osim čoveka koji bi imao kakav pojam o Bogu; i obratno, među ljudima nema nijednoga naroda koji bi bio tako divalj da ne bi bio svestan da mora postojati božanstvo, ako i ne zna upravo kako.« (Ciceron)

»Svim ljudima je urođena misao o bogovima, i nema nigde plemena koje je tako daleko od zakona i morala, a da ipak ne poštuje neke bogove.« (Seneka)

Kao što vidimo, postoji veliki broj ljudi koji misle da je religija svuda prisutna i da je svest o Bogu ugrađena u dubinu ljudske duše. To je čovekova neodoljiva težnja da upozna i dodiruje Onoga koga smatra svojim Ocem i Stvoriteljem, kao što je i Avgustin jednom rekao: »I nemirno je srce naše, dok se u Tebi ne smiri, Gospode.«

Leeuw u knjizi »Fenomenologija religije« kaže: »Ne postoje narodi bez religije. Na početku istorije ne postoji oblik ateizma; religija postoji uvek i svuda. Ateizam je individualan fenomen koji se manifestuje kao 'religija bežanja od Boga.'« (str. 100 Upoznajmo religiju)

Religija je psihološki i istorijski fenomen, ali isto tako ona je i Božje otkrivanje čoveku. Naravno, oduvek je bilo učenih ljudi i filozofa koji su se neprijateljski izjašnjavali o religiji. Postoji mnogo razloga za takav stav prema religiji; ovde bih pomenio samo tri:

II

Prvi razlog je koristoljublje i kao dobar primer imamo Judu, Hristovog izdajnika. Ovaj razlog imali su mnogi koji su pisali ne onako kao što su mislili, već da bi ugodili caru, cezaru, papi i drugima koji su imali vlast i od kojih su očekivali neku

korist. Isto tako bilo je i slučajeva kada su bili sputani strahom od pretnje smrću.

Drugi razlog je spoljašnje poznavanje religije. To znači da su neki svoja mišljenja i stav stvorili na osnovu nedovoljnog poznavanja suštinske prirode prave religije. Mnogi koji su bili gnevni na Crkvu zbog njenog ponašanja u ranijim vekovima i otpada od prave religije, iskaljujući svoj bes prema njoj, naneli su zlo i pravoj religiji, rušeći ljude koji imaju poverenje u Crkvu i smatraju je Božjom institucijom na Zemlji.

Dobar primer je Marksova izjava: »Religija je opijum naroda.« Pošto je Marks slučajno ili namerno izostavio pridev *prava ili pogrešna religija*, svako slobodno manipuliše ovom njegovom izjavom. Ne bih rekao da je Marks izrekao ove reči pod prisilom ili iz neke koristi, ali da je posvetio dovoljno vremena da upozna pravu religiju koliko je vremena posvetio filozofiji i čitavoj svojoj ideologiji, on bi zaista bio precizniji u nekim svojim izjavama.

Verujem da je Marks mislio, kada je to rekao, na religiju koja pravi razlike među ljudima, koja odvaja ljude raso, nacionalno, ideološki ili po nekoj drugoj osnovi, koja oduzima čoveku slobodu i slobodnu volju, religija koja ne voli sve ljude, ili ljude koji ne misle isto, koja umesto ljubavi seje mržnju. Takva religija je štetna, nepoželjna i takva je religija »opijum naroda«. Ponavljam, ne verujem da je Marks mislio i to rekao o pravoj religiji koju smo pomenuli.

Neki ljudi idu dalje u manipulisanju Marksovim rečima, pa kažu da je i opijum često vrlo koristan, naročito, dok se čoveku vrši neka hirurška intervencija, opijum ga smiruje da ne oseti nikakve bolove. Ni takvo tumačenje njegovih reči nije ispravno, jer prava religija i istina nisu opijum, pa to ne mogu ni biti.

Religija ima uzvišeniju ulogu, ona nas vraća Bogu i Istini i ponovo nas vezuje za Onoga koji je pobedio smrt i koji je IZVOR života. To može biti samo prava religija. Religija zaista čoveka može »opijati« ljubavlju, razumnim odlukama i raspoznavanjem istine od mraka, može ga »opijati« verom u progres, u visoke moralne principe i ideale. Tamo gde se upražnjava prava religija, ljudi su psihički i fizički zdraviji i srećniji.

Prava religija donosi čoveku radost i blagostanje. Zamislite kako bi bilo kada bi u jednoj zemlji bio ispoštovan samo jedan od njenih principa, npr. da se ne krade. Koliko bi to značilo za jednu državu i koliki bi to napredak bio. Ako ljudi prisvajaju tuđe, ko je kriv: religija ili čovek? Vidimo da prava religija ne može biti štetna!

Treći razlog dotiče se same srži religije i obuhvata: prihvatanje, predanje sa verom (poverenje), oslobađanje od materijalističkih predstava i shvatanja, poštovanje njenih moralnih normi i principa koje su obuhvaćene kodeksom od »Deset Božjih zapovesti«, sažetim u dvema Isusovim zapovestima:

»Ljubi Gospoda Boga svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svom misli svojom. Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe.

(Matej 22,37.39)

Može li se ovome nešto dodati ili oduzeti? I ovo je ISTINA. Ako religiju želimo da sagledamo na osnovu etimologije same te reči, ona bi označavala neku vezu i povezanost sa nečim ili nekim. Ta povezanost izgleda sasvim prosta, ali ona, ipak, nije tako jednostavna. To znači nešto vezati, a ako se odveže ponovo vezati. Jedan primer: Žena koja je bila vezana za svoga muža (udata) da bi se ponovo vezala (udala) za drugog čoveka, mora najpre da raskine vezu sa prvim mužem da bi uspostavila vezu sa drugim. Da li se vezala za pravu oso-

bu, prvi ili drugi put, je pitanje koje sada ne postavljamo, ali kad je reč o duhovnoj vezi, odnosno »religiji«, prava Osoba je, naravno, Bog. Kada se vežemo za Boga, mi smo se vezali za »Izvor života, ljubavi, svetlosti, za Tvorca svega vidljivog i nevidljivog, za svog nebeskog Oca.

Zato je potreban raskid (razvod) sa zavišću, sa mržnjom, sa rđavim navikama i porocima, raskid sa zlom, raskid sa so-tonom. To nije samo teško već i nemoguće da ostvarimo sami, ali ipak postoji jedan način da to lakše postignemo. Taj način otkriven je u savetu apostola Pavla koji kaže:

»Sve mogu u Isusu Hristu koji mi moć daje.«

(Filibljanima 4,13)

Naša povezanost sa Bogom mora biti istinska i dobra, obostrana i stalna. Čak i verovanje u Boga ne mora da bude prava religija. Biblijski stav svedoči nam o tome u Jakovljevoj poslanici:

»Ti vjeruješ da je jedan Bog; dobro činiš; i đavoli vjeruju, i drhću.«

(Jakovljeva posl. 2. 19.)

Dakle, nije dovoljno verovati, nego i poštovati i držati sve što Bog kaže. Sve ono što nije u skladu sa Božjom voljom i moralnim principima kida vezu sa Bogom, odnosno sa pravom religijom. Svaka drugačija religija od prave Božje, je pogrešna religija, pa makar verovala u Božje postojanje. Veza sa Bogom, takođe, mora da bude lična, ne institucionalna, ne porodična, ne društvena ni državna, samo lična. Ne može jedan otac da uspostavi vezu sa Bogom umesto svojih sinova ili kćeri, pa da deca uživaju zahvaljujući očevim zaslugama. On može samo za sebe lično da se pobrine, a i deca isto tako, kada se radi o vezi (religiji) sa Bogom. To nije mogao ni Noje, ni Danilo, ni Jov, pa ni bilo koji sveti otac. Jedini način je da svako za sebe lično uspostavi tu vezu.

Da li nekome smeta moja ili tvoja veza sa Bogom? Ugrožava li nekoga moja ili tvoja veza sa Bogom? Odgovor je kategoričan: *NE!* Ali nažalost, postoji neko kome ta veza smeta. To je naš zajednički neprijatelj i neprijatelj Božji. To je sotona i to je njegova pogrešna religija. Naša slobodna volja pomaže nam da izaberemo religiju koju želimo, onu koja donosi život ili onu koja donosi smrt.

III

Da, religija je za čoveka i ona mu je potrebna. Životinje nemaju religiju, one je ne razumeju i nemaju potrebe za njom. Dati isti sud o pravoj kao i o pogrešnoj religiji je vrlo opasno. To je isto tako kao kada u isti sud stavite dve hemijski suprotne materije koje mogu da izazovu požar, eksploziju, pa čak i katastrofu. Staviti dobro i zlo u istu posudu je opasno, nepodnošljivo, neprihvatljivo. Potreban je trud za činjenje zla, a koliko je tek truda potrebno za činjenje dobra?

Pravu religiju kruniše zlatno pravilo koje glasi:

»Sve dakle što hoćete da čine vama ljudi, činite i vi njima: jer je to zakon i proroci.«

(Matej 7,12)

Da li je Marks, kada je rekao »religija je opijum naroda«, mislio na pravu ili na pogrešnu religiju?

Verujem, na osnovu svega što je Marks napisao, da smisao ove, a i mnogih drugih njegovih izjava, nije onaj koji mnogi tumači žele da im pripisu. On je protiv one religije koja sputava i ograničava čovekovu moć rasuđivanja, koja mu ne dozvoljava da istražuje istinu, koja ga unazađuje, izoluje, koja ga ne prosvetljuje. Prava religija nikada nije bila i neće biti na štetu čoveku.

U vreme kada se uglavnom samo rđavo govorilo o religiji, postojala su mesta u kojima su ljudi, zahvaljujući religijskoj prosvetčenosti, bili najbolji domaćini, zanatlije, stručnja-

ci. Zemljoradnici su čitali vrlo tečno, držali govore, svirali i pevali po notama, onda kada njihovi vršnjaci nisu ni čuli za note. Organizovali su razna putovanja: turistička, planinarska, izviđačka. Pobratimili su se ne samo sa selima, nego i sa gradovima u kojima su predstavljali svoj kraj.

Nauka sa svim svojim društvenim i prirodnim granama nudi se religiji. Religija to umnogome i koristi: pismenost, tehnologiju i drugo. Istovremeno, religija nudi Hristovu jednakost i ljubav, poštenje i pravdu; nudi veru u Hristova obećanja o spasenju od bola i suza, spasenju od smrti. Da li to pravoj nauci smeta? Sigurno da ne. Dakle, vrlo je lepo kada neko kaže da ima istinu, ali je mnogo lepše kada to i dokaže. Kada svi ljudi budu imali istinu, i kada je budu zavoleli, zavladaće blagostanje.

Veza sa Bogom, religija, treba da bude ispred svih interesa, jer nju može održati samo prava i istinska ljubav. Kada su tri mlada čoveka bila na ispitu: da ostanu u vezi sa Bogom ili da budu bačeni u vatru, oni su se izjasnili i izabrali smrt umesto rastanka sa svojim Bogom. A onda ni Bog nije dozvolio da stradaju, izbavio ih je od smrti. Oni su ovako iskazali svoju veru:

»Evo, Bog naš, kojemu mi služimo, može nas izbaviti iz peći ognjene, užarene; i izbaviće nas iz tvojih ruku, care. A i da ne bi, znaj, care, da bogovima tvojim nećemo služiti niti ćemo se pokloniti zlatnom liku koji si postavio.«

(*Danilo 3,17.18*)

Evo, to je primer prave veze sa Bogom. To je prava religija. To je istinita religija i to je *Istina*. Religija ne može sebe da proglasi pravom zato što ima neke moralne normative i elemente prave religije i zato što je predmet njenog verovanja vrhunsko poštovanje određenih moralnih principa ili, kako

smo napomenuli, ako samo veruje u Boga. Apostol Jakov jasno i nedvosmisleno kaže:

»Jer koji sav zakon održi, a sagreši u jednome, kriv je za sve.«

(Jakov 2,10)

U životu nekih indijanskih plemena pojedine moralne vrline su na vrlo visokom nivou i zakon nije potreban zato što ljudi iz straha od prirodnih sila poštuju te moralne principe. Slični primeri postoje i kod nas, npr. da se u nekim danimama ne sme raditi iz straha od odmazde, npr. na dan Svetog Ilije, Ognjene Marije itd. Da li ono što činimo treba da činimo iz straha i da li takvu religiju Bog prihvata? Bog želi službu iz ljubavi, a ne iz straha.

Što se tiče mišljenja pojedinih filozofa da je religija nastala u primitivnom dobu i da će ona polako nestati, smatram da su takva mišljenja neodrživa. To bi značilo da su u jednom istorijskom periodu ljudi odlučili da obrazuju sveštenike i teologe, koji su imali zadatak da izmisle religiju, da varaju i iskorišćavaju narod. Međutim, to je nelogično. Mnogo je logičnije pretpostaviti da su prvo postojali vernici kojima su bili potrebni sveštenici radi obavljanja obreda i rituala, pa makar i radi iskorišćavanja njih kao vernika. Neprijatelj prave religije izmislio je na stotine lažnih religija da bi zamenio ili izjednačio lažne religije sa pravom. Kritičari nisu u pravu kada ne odvajaju lažnu religiju od prave, već ih stavljaju »u isti koš«. To je velika nepravda, zlo i greh. Do današnjeg dana nisam našao, niti makar čuo, da postoji neka razumna kritika prave religije, nego svaka kritika razmatra verovanje lažnih religija, da bi se na kraju dao sveopšti zaključak o religiji i onom što ona uči.

Religija povezuje ljude sa Bogom. Oni koji se dvoume da li da religiju prihvate ili ne prihvate, neka se pitaju: šta je bolje, vezati se za život ili vezati se za smrt? Ako ne voli, biće nesre-

ćan, ako voli postaje rob! Rob istini i rob Bogu. Prava religija ima samo jedan određen cilj da čoveka ponovo veže za Boga, da ponovo spoji pokidanu vezu. Ona je potreba a ne luksuz, ona je Istina i ona je život. Nije izmišljotina da bi se pomoću nje držali u pokornosti i iskorišćavali drugi ljudi. Prava religija nikoga ne iskorišćava, ona je korisna, jer vodi poznanju Istine i Boga, a kao korist donosi spasenje i večni život (*Wangen, 19.3.1996*).

ISTINA I SLOBODA

*«Sloboda je dobro koje nam omogućava
da uživamo u drugim dobrima.»*
(Monteskije)

»Ako razborito delamo, bićemo slobodni; ako dopustimo da nama vladaju slabosti i strasti, postaćemo robovi.« (Lajbnic)

U Enciklopediji (I-III, Beograd 1978), objašnjenje ili tumačenje slobode, najpre je određeno dvema odredbama: negativnom i pozitivnom. Negativna ne priznaje nikakvo prisiljavanje bilo ono fizičko, moralno, političko, a moglo bi se dodati i versko. U pozitivnoj odredbi ostaje mogućnost ili pravo svakom pojedincu ili grupi da se opredeli i izabere način i pravac svoga ponašanja, delovanja i kretanja, pravo da prosuđuje i odlučuje, da može da bira ono što mu je najprihvatljivije. U skladu sa ovim možemo spomenuti i pojam apsolutne slobode, koja ima vrlo lepu definiciju, ali mislim, neostvarljivu i nedostižnu. Ona glasi: »...sloboda je nezavisnost od bilo kakvog poretka prirodnih ili natprirodnih uzroka (podrazumeva se da jedino čovek može biti slobodan i to jedino kao umno biće, otuda Spinozina i stoička definicija: sloboda je

umno postupanje, sloboda je saznata nužnost, nezavisnost od afekata i strasti).

Sa biblijske tačke gledišta, pre čovekovog pada u greh, ova definicija mogla bi da ima svoju održivost, jer je i Božja namera bila da Njegova stvorena bića uživaju u potpunoj slobodi, potpunom pravu, da upravljaju i vladaju Zemljom i budu gospodari svega stvorenog. Greh je tu slobodu uskratio čoveku ali će mu je vratiti Onaj koji je pobedio greh. Ako smo pažljivo pročitali biblijski izveštaj, »I zaprijeti Gospod Bog čovjeku govoreći: jedi slobodno sa svakoga drveta u vrtu; ali s drveta od znanja dobra i zla; s njega ne jedi, jer u koji dan okusiš s njega, umrićeš.« (1. Mojsijeva 2, 16. 17.) Zapazili smo, da pored velike slobode, koju je Bog dao čoveku, stoji i jedno upozorenje, naizgled u obliku zapovednog načina, koje čovekovom poslušnošću prema Bogu uslovljava slobodu. To znači da i tada sloboda nije bila apsolutna. Apsolutnu slobodu moguće je ostvariti jedino u neraskidivoj vezi sa Apsolutnim Bićem. Čovek nije apsolutno biće i zato ovaj pridev zavisi od Apsoluta.

U ogledu, »Istina i slobodna volja«, spomenut je stav Žan Pol Sartra, koji ističe da se sloboda i slobodna volja gube prilikom našeg izbora, tj. neizbora. To znači: Bog je pred nas postavio život i smrt, ako nećemo da izaberemo život, to je naše pravo, ali, i ako smrt nismo izabrali, smrt i bez izbora dolazi. Zato je bolje da izaberemo život i život imamo. Završni deo objašnjenja pojma slobode glasi:

»Definisana pravno, sloboda je pravo da se čini sve ono što nije zabranjeno zakonom.« (Enciklopedija 241. str. III tom, Prosveta Beograd 1978). Američki predsednik Linkoln, rekao je da: »Svet nikada nije imao dobro definisanu reč *sloboda*«. Nije mi poznato mišljenje kasnijih američkih predsednika, šta su mislili i šta su kazali o slobodi. Možda su umetnici

koji su podigli veliku statuu, koju su nazvali »*Kip slobode*«, stekli neko svoje uverenje ili možda bojazan, da će jednoga dana i pojam i izraz sloboda, biti izbrisani iz svih svetskih rečnika i enciklopedija, zato su poželeti da ostane spomenik kao sećanje na reč, *sloboda*. Onima koji možda nisu pročitali definiciju reči *sloboda*, ovi redovi ironično će zvučati i zato je bolje i treba da ovo ostane samo ironija da se kopija »Kipa slobode«, počne dizati širom sveta. S druge pak strane, neki ljudi smatraju da je sloboda relativan pojam, koji se svojim ostvarenjem, može osetiti i doživeti bez obzira na svoju umanjenost i nepotpunost. Za onoga koji je slobodu izgubio, ona je veliki gubitak i taj će je najviše ceniti.

Ono što je vrlo važno i što posebno treba naglasiti u ovom razmišljanju o slobodi, jeste osećanje slobode, jer samo osećanje znači više i od same slobode. Kako se postiže i otkuda dolazi to osećanje, ko ga daje..? To na prvi pogled izgleda kao duboko skrivena tajna, što ona u stvari i jeste, jer je ona umeće, ona je umetnost, ona je mudrost, a mudrost kao reka koja potiče iz velikog i nepresušnog izvora. Taj izvor je samo Bog, i zato mudri čovek o tome piše sledeće: »Jer čovjeku koji mu je po volji daje mudrost i razum i radost...« Čoveku koji nije po volji Božjoj, čitamo dalje u istom tekstu, »a griješniku daje muku...« Muka ne poznaje slobodu, muka je robovanje grehu i grešnim navikama. Voziti bicikl je jednostavno i lako, slično mnogim drugim radnjama. Sloboda se isto treba naučiti, upoznati, pa onda doživeti.

Pre više godina, na jednom skupu, govorilo se, i raspravljalo o slobodi. Svako je imao priliku da nešto kaže što mu je bilo na srcu a najviše oni koji su kao izbeglice došli iz, tada ratom, zahvaćene Jugoslavije. Zapamtio sam dobro vrlo sažetu izjavu jedne mlade žene, koja je istakla da je ona srećna kada slobodu ima pa makar je u potpunosti i ne razumela. Ova žena dobro je znala teorijski značaj slobode, jer je do po-

četka rata i raspada Jugoslavije radila kao profesor sociologije. Pošto i sloboda zavisi od istine, i zato što je i slobodi potrebna istina, iz tog razloga je povezujemo sa istinom. Više istine, više će biti i slobode. Sloboda i istina imaju nešto zajedničko, bez obzira što među njima ima i različitosti. To je savim uobičajena pojava, jer živimo u takvom svetu u svetu različitosti. Jednu različitost smo već pomenuli, a to je nemogućnost slobode da ikada postane apsolutna, osim u jednom jedinom slučaju koji možemo samo zamisliti, ali ne i razumeti. Ovde se ne radi o nekoj nedorečenosti ili suprotnosti, nego o našem neshvatanju apsolutnosti slobode i davanju određene definicije. Ako već i postoji takva definicija, koju smo na samom početku citirali, ona jeste apsolutna, ali samo onako kako to možemo da shvatimo, samo u skladu sa našom ljudskom mogućnošću i moći neapsolutnog shvatanja apsolutnoga.

Primedbe nekih teologa, da će u budućem, novom svetu i sloboda postati apsolutna, ne treba se protiviti, jer tamo ovaj problem neće ni biti postavljen. Kad nam je sloboda potpuno dovoljna, isto je kao da je i apsolutna. Ovo nika-ko ne umanjuje svrsishodnost slobode, njen opstanak, njeno postojanje, njenu prisutnost i njenu istinitost. Sloboda nije čovekovo vlasništvo, čovek je u vlasti slobode, a sloboda je u suštini istine i deo je istine. Istina je zaštitnik slobode, istina opstaje u slobodi, istina se jasnije vidi i prepoznaje u slobodi, bolje saznaje i doživljava u slobodi, i zato ih ne treba razdvajati. Istina pomaže da se sloboda razvija i napreduje. Tek kada istina obuče svoje ruho, svoju apsolutnost, tada, ali samo u tom slučaju, dakle u Apsolutu, sloboda postaje apsolutna.

Pojam slobode se može posmatrati, sagledavati ili doživljavati iz dva aspekta: fizičkog i moralno-duhovnog. Čovek može da živi u fizičkoj slobodi, a da ne bude duhovno slobodan. Između ostalog, Tolstoj je u vezi s ovim razmišljanjem,

između ostalog, rekao sledeće: »Čovek živi duhom a ne telom. Ako to shvati, onda ga možeš u lance okovati i u tamnicu baciti, on će uvek ostati slobodan.« Na sličan način ovu misao Toro iznosi ovako: »Niko ne može zatvoriti čovekovu dušu i u tamnici ona ostaje slobodna.« (Oba citata se nalaze u poglavlju o slobodi, Puljo Jasmina, »Biseri mudrosti«, Beograd 1984.)

Tako se može zaključiti da moralno-duhovno slobodan čovek može da bude slobodan u zatvoru, u zarobljeništvu, i kao rob i kao sluga i kao slobodnjak. Osećanje slobode donosi i to čini i zato nije samo nešto apstraktno, već doživljena stvarnost. Ako ste popili čašu vrlo hladne vode, posle hladne i mla ku vodu ćete osetiti i doživeti čak kao vruću. Kada ste dobili i najmanju slobodu, ona će vas obradovati i usrećiti. Sloboda koja nastaje u trenutku kada se čovek rasteretio od nekih svojih briga i poroka doprinosi njegovoj trajnoj radosti. Zašto je za mnoge ljude sloboda samo lep san, pojam nadanja, iluzija, nedostižnost...? Pomenućemo jednu priču: Neko je, primetivši roba kako slatko spava, iz saučešća prema njemu, zamolio prisutne da budu tihi i pažljivi da ga ne probude, jer baš u tom trenutku možda sanja o slobodi. Međutim drugi je rekao da je bolje da ga probude i da mu o slobodi pričaju. Iz ovoga možemo zaključiti da čoveka najpre treba upoznati sa slobodom, njenim značenjem a nakon toga i u praksi pokazati. Ako se o slobodi samo priča, ni od toga neće biti mnogo koristi. Mnogi ljudi nisu ni čuli o slobodi koju nudi Isus Hristos a kada za nju čuju treba, ako to žele, da je i prihvate.

U današnje vreme o slobodi se sve više govori, neposredno ili na poseban način, i ističu grupe reči kao npr. nedostatak demokratije, ili poštovanje i nepoštovanje ljudskih prava. Zbog toga su *velike sile*, uvek spremne, da odmah pomognu i izađu u susret onima koji su ugroženi. Nekada i ne čekaju

da ih neko pozove, jer znaju šta je njihova dužnost i obaveza. Sloboda je najveći neprijatelj ljudima koji po svaku cenu žele da ostanu u vlasti i koji znaju da o slobodi pričaju pre nego što osvoje vlast, ali često se pričom sve završava. Oni bi verovatno po svome tumačili sledeće Dučićeve reči o slobodi: »Sloboda, to je ludilo; i samo ludaci su slobodni, ...ludilo je jedino bezgranično i slobodno od svih ledenih zakona svesti i saznanja.« Dučić želi da pokaže da je apsolutna sloboda nemoguća za normalnog čoveka, jer ga vezuju zakoni i zabrane, dodao bih, i okovi poroka i greha, dakle sve što nerazuman ne priznaje i ne poštuje pa je zato slobodan. Naše se mišljenje i stav vraća na prethodni kolosek, pa kada je reč o pomenutoj, fizičkoj slobodi, ona upravo zavisi od ljudi koji su na vlasti jer, oni slobodu donose, oni je mere, oni je kontrolišu, oni je postavljaju, proklamuju, redukuju, oduzimaju, zloupotrebljavaju...Stiče se uverenje da je danas sve manje slobode, jer je guše nove zabrane koje je ograničavaju i sužavaju. Govori se da živimo u slobodi, a zabrana sve više. Bog je dao čoveku potpunu slobodu, a zabranu samo jednu kojom je za izvesno vreme hteo da proveri čovekovu vernost i poslušnost. Međutim čoveku je i ta jedna bila suvišna i zato ju je pogazio. Čim je čovek pogazio onu zabranu, odvojio se od Boga i odmah neopozivo izgubio slobodu. Prekršaj, koji se u biblijskom rečniku naziva greh, kao posledicu doveo je i sve ostalo. Bog kaže čoveku da izabere život, čovek bira smrt. Bog poziva čoveka da ostavi robovanje raznim porocima i grehu da bi mu dao potpunu slobodu, čovek ne čuje i ne prihvata. Čovek se ponaša kao da je vezan za neki stub, Bog ga odvezuje, ali ga ne prisiljava da ostavi taj stub. Ako se čovek mnogo zadržava u blizini tog stuba, njegov neprijatelj, đavo, je blizu i opet će ga vezati. Sveti apostol Pavle, vernicima iz Galata, savetuje sledeće: »Stojte, dakle, u slobodi kojom nas Hristos oslobodi, i

ne dajte se opet u jaram ropstva uhvatiti.« Ako nam se ovaj savet dopada, zašto ga ne bismo prihvatili? Sloboda je divna.

Kako objasniti ovaj pojam ljudima koji nikada nisu čuli reč sloboda? Kako bismo ljudima iz »Platonove pećine« mogli da objasnimo sve ovo, jer danas, nažalost mnogi ljudi još uvek žive u pomenutoj pećini. Tamo im nije lepo, jer lepše i bolje ne poznaju, i ne žele da izađu. Kako im objasniti i kako im pomoći? To je dobar primer i dobar dokaz, koliko je neprijatelj ljudskih duša zamračio čovekov um i uspeo da ih ubedi da je tamo u pećini, u mraku, bolje nego na videlu, na svetlosti. Tako će sloboda za njih ostati samo nekakav san. Martin Hajdeger, nemački filozof (egzistencijalista), u svojim predavanjima tumači Platonove misli i pomaže nam da shvatimo mnoge još nerazjašnjive Platonove stavove koji se mogu izvesti iz onoga što je zapisano a još uvek neprotumačeno. U mnogima se krije dvosmislenost, ali to ne umanjuje njihovu značajnost. U »Platonovom nauku o istini«, uspešno se objašnjava pojam istine, njena suština kao i drugi aspekti. Između ostalog, posebnu pažnju privlači alegorijska priča o pećini i ona jeste povod i motiv za razmišljanje i tumačenje istine. U priči se nazire velika mudrost, naizgled jednostavna, ali to je veliki i dubok izvor za razmišljanje i umovanje. Pošto se tamo pominje i sloboda, jer kao što je već rečeno i ona je deo istine, evo ukratko te priče. Priča se razvija u dijalogu u kome učestvuju Sokrat (Platonov učitelj) i Glaukon.

II

Jedna grupa ljudi od ranog detinjstva boravi u nekoj pećini, okovani oko bedara i vratova, bez mogućnosti da se kreću ili okreću glavu. U takvim okolnostima mogu da gledaju samo napred. Dnevnu svetlost skoro da nemaju, jer je pećinski ulaz udaljen od njihovog boravišta. Oni, ipak, dobijaju neku svetlost od vatre koja danonoćno gori nedaleko iza njihovih leđa.

U priči postoji mnogo detalja na koje se ne bismo u ovom razmišljanju osvrnuli, ali ukratko još da pomenemo i to, da je iza njihovih leđa put koji vodi prema ulazu u pećinu i da tim putem neprestano idu i vraćaju se neki ljudi koji raznose razne stvari i orudja, čak i neke kipove ljudi. Ljudi koji su okovani, mogu da čuju tihi razgovor onih koji iza njihovih leđa prolaze i mogu da gledaju ispred sebe, ali ono što vide su samo siluete i senke za koje oni misle da su stvarnost.

Ova alegorija ima višestruko značenje i tumačenje. Glavni cilj sastoji se u objašnjenju da su siluete i senke samo slika za *ideje*, a glavna ideja jeste Sunce. Pećinska vatra je slika Sunca, svod pećine predstavlja nebeski svod, pećina je njihova kuća, a ono što gledaju za njih je stvarnost. Priča dozvoljava i pretpostavku: zatvorenici se najpre delimično a kasnije i potpuno oslobađaju okova i mogu da ustanu, da se kreću i izvedu još samo njima potrebne radnje. Za sve to treba im privikavanje, treba da nauče neke stvari jer nemaju nikakvo iskustvo, osećaju neke bolove u mišićima i vratovima i to privikavanje za njih bila bi neka vrsta obrazovanja i sticanje iskustva. Jednog od njih neko je uspeo da izvede iz pećine. Njega je tada trebalo ubediti da je to što sada gleda stvarnost. Svetlost dana bi za njegove oči bio veliki problem, jer bi dugo osećao bol. Malo bi se privikao na uslove i na život gore, ali, možda, setivši se svojih drugova, pozeleo je da im opiše život gore u boljem i lepšem svetu. Kada bi se vratio dole opet bi imao problema sa očima dok bi se privikavao. Onda bi drugovima pričao ono što je video i doživeo. Drugovi će zaključiti da je poludeo i postali su spremni da ga čak i ubiju. Sledeće zanimljivo značenje za ovo naše razmišljanje jesu faze kroz koje ovi ljudi prolaze da bi došli do stvarnog, do stvarnosti, odnosno do istine. U »alegoriji o pećini«, možemo zapaziti četiri stupnja kroz koje treba da prođu ovi zatvorenici: u pr-

vom stupnju ljudi su u okovima i bez mogućnosti da ustanu, da okreću glavu, da se kreću itd., u drugom stupnju spadaju okovi, ljudi imaju veću slobodu, ali i dalje su u pećini. U trećem stupnju ljudi su slobodni i nalaze se izvan pećine. Četvrti stupanj donosi im potpunu slobodu tako da mogu birati, da ostanu tu ili da se ponovo vrate u pećinu. Ponovo se pojavljuje pretpostavka: neki će ostati napolju, a neki će se ponovo vratiti u pećinu. Ovo je samo mrvica onoga što ova alegorija hoće i može da nam pruži. Priča je vrlo poučna i korisna. Da bi se do istine došlo, potrebno je najpre osloboditi se okova greha, potrebna je sloboda, zatim privikavanje, što znači obrazovanje, nadgradnja i dalje napredovanje u saznanju. Nema slobode bez istine, ali nema ni istine bez slobode. Jedini izvor istine i slobode, jeste Apsolutna Istina.

Kada ribolovci pođu u ribolov, u sastavu njihove opreme nalazi se neki sud, (plastična kofa), ili nešto slično, u koji stavljaju ulovljenu ribu. Postoji deo ribolovačke opreme koji se zove čuvarka, a napravljena je od žičane mreže. Ulovljena riba stavlja se u čuvarku, spušta u vodu da se riba što duže održi u životu. Riba jeste u istoj vodi iz koje je izvučena, ali ona više nema slobodu, njena sloboda je veoma sužena i zato se dešava da neka riba tamo i uginе. Ne znam koliko dugo bi i ostale ribe mogle tamo da opstanu, kada bi se duže vreme tamo držale. I đavo ima slične *čuvarkе* i ubeđuje ljude da im on ne oduzima slobodu. Moj sused imao je pticu koju je držao u kavezu. Brinuo je o njoj, davao hranu, isto tako i vodu. Jednoga dana odlučio je da pticu pusti i svi smo radoznalo želeli da vidimo kako će se ptica ponašati kada se nađe na slobodi. Sused je otvorio vratanca na kavezu, ptica je to primetila, polako izašla i odletela do obližnjeg drveta. Neko vreme je pažljivo posmatrala a potom je počela da peva, pevala je kao nikada do tada, jer je slavila svoju slobodu, verovatno je i ona

tako mala i ograničena zapazila da je na slobodi. Pošto nam je poklonila svoju pesmu u znak zahvalnosti, nakon nekoliko trenutaka, vinula se u visinu i odletela.

Čuo sam da pojedine ptice kada se puste na slobodu više ne znaju da se snađu u prirodi, neke stradaju, a neke se ponovo vraćaju u kavez. Tako se, nažalost, često dešava i razumnim ljudima, nekima treba privikavanje na slobodu, a neki se vraćaju u »kavez«.

U prethodnim redovima pomenuli smo *zabrane*; zabranjeno je ovo, zabranjeno je ono ili u malo drugačijem obliku; nije dozvoljeno ovo, nije dozvoljeno ono; ipak svaka zabrana odnosi po neki deo slobode. Posle ovoga pojavljuje se nešto što vraća nadu u lepše: nije više zabranjeno, ili, ako izvadite potrebnu dozvolu prestaje prethodna zabrana. Dozvolu daje onaj koji je uveo zabranu ili onaj koji je jači od tog prethodnog koji je zabranu postavio. Obično se dozvola plaća, znači sloboda se kupuje. Međutim, Hristova sloboda, koju nudi ljudima, nije na prodaju. »Da pristupimo dakle slobodno k prijestolu blagodat, da primimo milost i nađemo blagodat za vrijeme kad nam zatreba pomoć.« (Jevrejima 4, 16)

Čovek je pogazio slobodu koju mu je Bog na samom početku dao, i danas isto postupa prema svakoj slobodi koju dobija i koju ima. Svaka zloupotreba slobode donosi strašne posledice. Zloupotreba može da bude pričinjena od strane onih koji je daju, o tome je već bilo reči, ali isto od strane ljudi koji bi trebalo da je poštuju i u njoj uživaju. Zloupotreba može doneti anarhiju ili oduzimanje slobode. Isto tako zloupotrebom može da se sruši duhovni standard moralnosti i religioznosti. Ovo ću potvrditi jednim primerom. Prisustvovao sam jednom međunarodnom skupu na kome su bili i predstavnici država iz ondašnjeg istočnog bloka, što je bila retkost za to vreme, ali kako se led polako topio (povećavala verska sloboda

da), takvi skupovi bili su češći i sve više predstavnika pratilo je njihov rad. Naročito se sećam dvojice predstavnika koji su govorili i slavili slobodu koja je najzad stigla i u njihove zemlje. Verujem da su im izveštaji bili istiniti i da su oni bili presrećni, srca su im igrala od sreće i radosti dok su izveštavali.

Za vreme pauze imao sam priliku da upoznam te ljude, da sa njima porazgovaram i da im postavim neka pitanja. Oni su vrlo rado odgovarali i zadovoljavali moju znatiželju, a to su činili i za vreme iznošenja svojih izveštaja. Jedno od mojih pitanja, koje nisam hteo u javnosti da postavim, odnosilo se upravo na pitanje doprinosa slobodi, šta se promenilo i šta su dobili posle dolaska slobode. Rekli su da sada, po dolasku slobode, imaju pravo na štampu i uopšte prisustvo na medijima im je dozvoljeno. Njihovi vernici i sveštenici pušteni su na slobodu iz zatvora ili iz mesta u koja su bili internirani. Spomenuli su mnoge druge vidove slobode koje su mogli da dobiju i uživaju sva prava potvrđena u svetu. Dobro, rekao sam, to je za svaku pohvalu i zaista vrlo lepo, pa sam postavio još jedno kratko i sažeto pitanje: Kada je moralno-duhovni standard bio veći, onda kada je sloboda bila ograničena i mala ili danas kada je sloboda veća i potpunija? Odgovorili su sasvim iskreno i sa tužnim tonom: »Nažalost tada«. Tada je bilo manje kriminala, manje nepravde, manje razvoda brakova, više tolerancije i razumevanja među ljudima, spremnost i na uzajamno pomaganje, bilo je više ljubaznosti i mnogo toga drugog.

Postavlja se sada pitanje: treba li ljudima oduzeti ili smanjiti

slobodu i tako očuvati moral i duhovno-religiozni standard? To je pitanje koje mnogi ljudi danas često postavljaju: Zašto je Bog prilikom stvaranja dao čoveku tako veliku slobodu? Sa manjom ili ograničenom slobodom, kažu oni, čovek nikada ne bi pogrešio. Isti ljudi pitaju, kada Bog nešto daje: zašto daje?

Kada nešto ne daje zašto ne daje? Istina je da čovek ima pravo da pita, kao i deca svoje roditelje, međutim mnogo puta deca ne mogu razumeti zašto im se nekada nešto daje, a nekada osporava. Dobro je da kada god postavljamo ovakva ili slična pitanja najpre razmislimo, pa mnoga pitanja nećemo više nikada postavljati. Kao da važi neko nepisano pravilo: Što je više slobode, manje je duhovnosti i morala, ili: Što je fizički standard veći, moralno-duhovni je manji, pa opet obratno. Ali, Bog je dao slobodu čoveku, sloboda pripada čoveku i zato čovek neka sa njom postupa kako želi. Imati slobodu, znači imati i obavezu. Mi ne znamo zašto Bog od nas nekada nešto zahteva po svaku cenu.

Međutim, primer proroka Jone jasno pokazuje da život jednog čoveka ili mnogo ljudi često zavisi od našeg uključenja u Božji plan spasavanja ljudi. Iako je ono ličilo na neki imperativ i oduzimanje slobode proroku Joni, ishod događaja pokazuje kolika je vrednost postignuta Joninim učinkom. Bog je poslao proroka Jonu da opomene i pozove na pokajanje stanovnike velikog grada koji se zvao Ninevija, u kome su greh i pokvarenost dostigli vrhunac. Bog je obavezao Jonu i dao mu dosta vremena, da ovaj nalog blagovremeno izvrši do isteka određenog vremena, a vremena nije bilo mnogo. Jona nije hteo da prihvati taj zadatak, i zbog neposlušnosti doživljava posledice: biva bačen u more, a po zapovesti Božjoj progutala ga je velika riba. Zavapio je Bogu u molitvi, Bog je učinio čudo, riba ga je izbljuvala na obalu a kada se osvestio Bog mu je po drugi put poslao nalog. Ovoga puta nije odbio, otišao je u Nineviju i za jedan dan završio posao koji je trebalo da uradi za tri dana. Velikom gradu dani i sati su bili odbrojani, ostalo mu je samo četrdeset dana do potpunog uništenja. Jona je sada vrlo jasno i ozbiljno preneo Božju opomenu, stanovnici su opomenu čuli, prihvatili je, pokajali su se i Bog im je oprostio. Iako se Jona spremao da sa jedne visoravni posmatra uništenje Ninevije,

ono se nije dogodilo, a preko uvenule tikve dobio je od Boga još jednu pouku. Mi imamo i slobodu i vreme, ako to budemo mudro iskoristili, biće za naše dobro. Poštujmo slobodu koju imamo, ma koliko nam izgledala mala. Poštujmo je iako je velika. Velika je istina i mudrost u rečima svetog apostola Pavla: »Sve mi je slobodno, ali nije sve na korist; sve mi je slobodno, ali sve ne ide na dobro.« (1. Korinćanima 10, 23.)

Ako imamo istinu, imaćemo i slobodu. Bolje je biti čak i rob, ali u srcu kralj, negoli kralj, ali u srcu rob. Hedonistička filozofija poziva na uživanje kao sreću dok Antisten poziva građane Atine: »Vratite čoveku njegovu slobodu da živi po zakonima prirode, jer je to jedina sreća. Stavite poštenje iznad svega; prezrite uživanja...« Ima mnogo dobrih stavova u Antistenovim govorima, ali dve veoma važne tačke umanjile su sve što je bilo pozitivno. Omalovažavao je i negirao porodicu koja je oduvek bila stub društva pa i svega što održava i štiti od propasti, a zatim njegova bedna obuća, bedna odeća i neurednost odudarale su od onoga što je govorio. Slobodan čovek, ako je stvarno duhovno slobodan, treba to da pokaže ne samo vrlinama, već i spoljnjim pristojnim izgledom.

KRITIKE I ODGOVORI

»Istina ima samo jedan odgovor, a laž sedam.«
(Afrička poslovice)

Zašto su pojedine istine napadane na određeni način? Jedan od kritičara biblijskih istina bio je i Baruh Spinoza, koji je zbog grubog napada na neke od pomenutih istina, kao i nipoštašavanja spisa Staroga zaveta, bio isključen iz sinagoge, uz strašne anateme koje su 1656. godine izrečene i pročitane kao prokletstvo. O tome u knjizi »Filozofija i hrišćanstvo« čitamo

sledeći navod: »Prema odluci anđela i sudu svetaca, mi izgonimo, guramo od sebe i kunemo i proklinjemo Baruha Spinozu. Neka je proklet i danju i noću. Neka je proklet kad leže i neka je proklet kad ustaje. Neka je proklet kad izlazi i neka je proklet kad se vraća. Neka mu Gospod ne oprostí. Neka Bog svoj gnev i osvetu spusti na toga čoveka i neka baci na njega sva prokletstva zapisana u knjizi zakona...« (strana 49)

Ne ulazeći u to da li su kritike opravdane ili ne, Sinedrion jevrejske crkve je takve ljude ne samo isključivao, nego je i njihova imena brisao iz svih knjiga, dnevnika, pa čak i rodoslova (oni su bili mrtvi za sve i zauvek). Strašno je bilo naći se na udaru i suprotstavljati se toj moćnoj duhovnoj instituciji.

Što se kritike tiče, one su u stvari najčešće reakcija i bunt ljudi protiv ponašanja Crkve i njenog vođstva, koje je u ime istine i pravde činilo nasilje i zloupotrebljavalo istinu i pravdu. Crkva kao duhovna institucija i čuvar istine duboko je pala i činila bezakonje koje je zabeleženo i u istoriji. Međutim, to nije opravdanje za izvesne kritičare koji su iz bilo kakvih razloga napadali i kritikovali ne samo biblijske istine, nego i samoga Boga.

Spinoza u svojoj kritici Starog zaveta navodi gramatičke i jezičke greške tekstova za koje smatra da ih ne bi trebalo biti, ako su božanskog porekla; treba da su bez nedostataka, savršene, zaboravljajući da su poruke bile istinite i savršene, ali da su oni koji su ih dobijali i pisali bili »obični ljudi«. Zašto »obični ljudi«? Zato što je među autorima, tj. pošto je Autor sam Bog, možda je pravilnije kazati da je među »sekretarima« ili »pisarima« bilo od najobrazovanijih pa do onih najobičnijih ljudi. Prorok Amos ovako je napisao o sebi:

»Riječi Amosa koji bijaše između pastira iz Tekuje, što vidje za Izrailja za vremena Ozije cara Judina i za vremena Jerovoama sina Joasova cara Izrailjeva, dvije

godine prije trusa. A Amos odgovori i reče Amasiji: ne bjeħ prorok ni proročki sin, nego bjeħ govedar i brah dudove. A Gospod me uze od stada i reče mi Gospod: idi, prorokuj narodu mojemu Izrailju.«

(Amos 1,1; 7,14.15)

S druge strane, Mojsije je završio najveće škole u Egiptu, zemlji piramida.

Sledeća kritika odnosi se na tekst iz Jezdrine knjige (Jezdra 2,64), u kome se zbir ne slaže. Umesto sume od 42360 dobija se 29818. I ovde ne treba tražiti druge razloge zbog kojih je veliki broj ljudi izostavljen ili izbrisan iz državnih ili crkvenih knjiga. Dovoljan je razlog koji smo već pomenuli. Sam kritičar Spinoza je odličan primer, a tek kad pomislimo koliki se otpad dogodio u prošlim vremenima! Kada bi bio načinjen neki matematički izveštaj o Spinozi pokazalo bi se da je zbir u minusu.

Neke Spinozine kritike su ne samo površne, već mogu biti i smešne. Na primer, kada neka poređenja ili metafore koje se pominju u poeziji tumači bukvalno. Tako u Psalmu 147. de-lovanje vetra je »reč Božja«, i hladnoća je takođe »reč Božja«, a u Psalmu 104,4. vetrovi su Božji anđeli, a plamen ognjeni Božje slugе. Jasno vidimo da je reč o pesničkom izražavanju. Takva je i Spinozina kritika božansko-ljudske prirode Isusa Hrista, koja će biti rasvetljena u nekom drugom osvrtu.

Kada sam razgovarao sa nekim teolozima o ovim kritikama i pitao ih zašto ne odgovaraju na njih, rekli su da ne žele da učestvuju u smešnim, nerazumnim poduhvatima ili neozbiljnim šalama. Neki su me čak savetovali da ne gubim vreme čitajući ih. Međutim, ja sam hteo najpre sam da se uverim u neozbiljnost tih kritika, s jedne strane, a s druge, video sam da postoji veoma malo ljudi koji čitaju Bibliju, a upravo takvi lako mogu pasti sapleteni prevarama.

Da li među jevanđelistima ima kontradiktornosti?

U knjizi »Filozofija i hrišćanstvo« (str. 56) kada se govori o Hristovoj smrti, stoji sledeće: »U Novom zavetu četiri pripovjedača iznose bajku o Mesiji. Holbach navodi mnoge protivurečnosti iz tog opisa. U evanđelju po Marku čitamo da je Isus umro u trećem času, tj. u devet sati ujutro, a evanđelju po Jovanu piše da je umro u šestom času, tj. u podne.«

Pa evo biblijskog izveštaja:

»A u šestome sahatu bi tama po svoj zemlji do sahata devetoga. A u devetome sahatu povika Isus iza glasa govoreći: Eloi! Eloi! Lama savahtani? Koje znači: Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio?«

(Marko 15,33.34)

Evo upoređenja sa tekstom iz Jevanđelja po Jovanu 19,14:

»A bješe petak uoči pashe oko šestoga sahata; i Pilat reče Jevrejima: evo car vaš.«

Holbah navodi dvojicu jevanđelista, a mi ćemo navesti i ostala dva, Mateja i Luku.

Dakle, svi se jevanđelisti slažu da je pomračenje trajalo od šestog do devetog sahata, ili po našem računanju, od 12. sata u podne do 15. sata (3 sata popodne). Jevrejsko, ondašnje računanje vremena je počinjalo ujutro, u vreme kada je po našem 6 sati, a kod njih jedan. U šestom sahatu Isus je stajao pred Pilatom.

Isto tako, svaki jevanđelista mogao je uzeti sebi za pravo da vreme prikaže ili po jevrejskom ili po rimskom računanju. Ako je kod nas na primer 8 sati ujutro, susedni Rumuni ili Bugari bi rekli da je kod njih 9 sati. Jevanđelisti su kao očevici događaje sami birali i iz svog ugla prikazivali. Na istoj strani (56) stoji da se u opisu posete Hristovom grobu pominje različiti broj anđela. Pa svakako da je bilo više javljanja, a isto tako ako su najpre bila tri anđela, pa kada je stigao sledeći jevanđelista, jedan od anđela, pošto je završio svoj zadatak, je nestao.

Osim toga, Holbah ne piše Hristovim već jezikom Crkve, koja se ponekad zbog tradicije odvajala od istine. Dakle, sasvim je jasno, i svako može da pročita i da se uveri, da je Hristos umro u devetom sahatu i da nema ni govora o nekoj protivurečnosti.

Razmišljanjem o ovom pitanju takođe su obmanuti i drugi kritičari, jer su nešto čuli od pojedinih teologa, a sami nisu proverili. Uzeo bih za primer Čarlsa Darvina, koji je kada je čuo da teologija kaže da nema promene vrsta, pokušao da dokaže suprotno. Čega ima, a čega nema?

Promene postoje, ali samo u okviru vrsta. Ukrštanjem kobile i magarca ili obrnuto, dobija se mula koja više ni je sposobna da produži vrstu. Danas je nauka toliko uznapredovala i već nam je poznat metod kloniranja gena. Šta će nauka u bliskoj i daljoj budućnosti još saznati i otkriti, ostaje da vidimo, a ne da tvrdimo nešto što ne znamo, pa da jednog dana ne samo bude-mo demantovani, već i smešni i pokažemo se kao nerazumni.

U knjizi »Filozofija i hrišćanstvo« takođe se odgovara na pitanje zašto je Holbah kritikovao Bibliju. Zato što je on, kao što smo rekli, religiju poznavao posredstvom teologa i Crkve, a ne lično i temeljito i u molitvi da mu Duh Božji rasvetli i razjasni nejasne stvari. On je bio ubeđen da je religija »protiv prirode, a to znači i protiv razuma«. Pol Holbah kritikuje zamisao o besmrtnosti duše: »Reći da će duša osećati, misliti, uživati, patiti posle smrti tela jeste uobražavati da časovnik, razbijen u hiljade komada, može produžiti da zvoni i da pokazuje časove.« Duša je modifikacija tela, pa je apsurdno tvrditi da se jedna modifikacija može održati pošto se telo raspalo. Holbah smatra da je vera u besmrtnost etički bezvredna, a logički protivrečna (*Sociologija religije str. 351*).

Neki filozofi smatraju da su Holbahove kritike duhovite, ali ne i duboke, kao na primer Kantove protiv dokaza o egzistenciji Boga.

Vratimo se Luteru i njegovoj propovedi u Erfurtu, u kojoj je između ostalog rekao o jednoj biblijskoj istini sledeće: »Svi filozofi, doktori, pisci, trudili su se da nauče ljude ovome, ali nisu uspeli.« Dakle, nisu uspeli čak ni najučeniji ljudi. Uspeo je samo Gospod Isus Hristos. Kad ovi, tako obrazovani i dobronamerni ljudi nisu u tome uspeli, kako će uspeti oni koji špekulišu sa istinom i koriste neistinu? Poslovice kaže: »U laži su kratke noge«. Zašto onda pojedini kritikuju? Evo još jednog citata: »Ove istine izazvaće neprijateljstvo sotone i onih koji vole priče koje je on izmislio.«

Sotona je izmislio lažne religije da bi prevario ljude. Takođe se trudio da lažnu nauku donese i u samu Hristovu crkvu. Nažalost, mnogi ljudi rade u njegovoj službi (čak i mnogi filozofi i teolozi). U istoj knjizi nalazimo i sledeće reči: »Postoje mnoge religije u svetu, rekao je Olivetan, ali je samo jedna prava. Lažna je ona religija koju su ljudi izmislili i po kojoj nas spasavaju naša sopstvena dela; a prava je ona koja je otkrivena u Bibliji koja uči da je spasenje dar Božje milosti...« (*Kosmički konflikt*, 182. str)

Zanimljivo je da kritičari ponekad potpuno promaše svoj cilj, i umesto kritike i klevete, urade upravo suprotno, kao npr. pohvale Poslanicu Jevrejima kao umetničko delo.

»Poslanica je pisana veoma biranim grčkim jezikom. Po stilu to je pravo umetničko delo«. (»Filozofija i hrišćanstvo« str. 66). Postoje takođe mnoge pohvale u vezi sa Hristovom propovedi na Gori. »Kod Luke propoved na gori (6,20-26) stilski je veoma lepo izgrađena i s retorske strane nema prigovora. Izmenjuju se strofe i antistrofe«, stoji u knjizi »Filozofija i hrišćanstvo«.

Dok Viper negira čak i postojanje apostola Pavla, veliki broj kritičara poziva se upravo na njegove tekstove. Dajući svoje kritike, oni samo potvrđuju zajednički stav da je apostol Pavle osnivač hrišćanske teologije, koja »postaje svojevrsna antropologija«.

Bruno Bauer smatra da je »otac« hrišćanstva Filon, a Seneka »stric«. Izuzetno je zanimljivo da neke kritičare čak i ne zanima ko je osnivač hrišćanstva, jer negiraju i samo postojanje Isusa Hrista, a istovremeno toliko Ga kritikuju, da bi na kraju zaključili da je On bio reformator društva i pametan čovek.

Zato je dobro rekao apostol Pavle: »A mi propovijedamo Hrista razapeta, Jevrejima dakle sablazan a Grcima bezumlje.« (1. Korinćanima 1,23)

Dakle jedan od razloga kritike kod većine kritičara je bunt protiv Crkve koja se nedolično ponašala.

Sledeća kritika odnosi se na Hristovu genealogiju, na Njegovu poreklo. Nije potrebno poznavati mnogo podataka pa da nam bude jasno da se radi o dvema lozama: Josifovoj (Isusov poočim) i Marijinoj (Isusova majka). Jedna je prihvatljiva za Jevreje, a druga nije. Jevreji su iz rodoslova uvek izbacivali Rutu (Moavku), koja nije Jevrejka, jer nisu dozvoljavali da u rodoslov uđe neko iz neznaboštva, kako su oni nazivali sve druge narode.

Evo još jednog napada na biblijsku istinu o Bogu Ocu:

»Otac je veoma okrutan.«

»Jer Bogu tako omilje svijet da je i sina svojega jedinorodnoga dao, da nijedan koji ga vjeruje ne pogine, nego da ima život vječni.«

(Jovan 3,16)

»On pristaje da se i njegov vlastiti Sin žrtvuje da bi se On zadovoljio. Nema tu ni blagosti ni milosti... Njegova ljubav prema vlastitom Sinu nije baš zavidna. Umesto sebe žrtvovao je Sina. S tuđom mukom rešava svoje želje. Ostvaruje ih žrtvovanjem drugoga.« (Filozofija i hrišćanstvo)

»U tezi da je Bog ljubav tek kada je poslao Sina, ne vidimo odakle sledi zaključak. Zašto bi to bila Božja ljubav? Žrtvuje se drugi da bi se pokazala ljubav. O ljubavi bi se moglo govoriti-

ti tek tada ako bi Bog sebe žrtvovao.« (*Filozofija i hrišćanstvo*, str. 228, 230 i 238)

Pre svega ne mogu da razumem ljude koji su se prihvatili posla da kritikuju nešto za njih nepostojeće, nešto izmišljeno, da kritikuju mit, bajku ili priču. Za njih ne postoje Bog, Bog Sin, Bog Duh Sveti, anđeli ili stanovnici drugih svetova. Takođe ne postoji zlo, pa ni sotona sa svojim podanicima. Koji je cilj tih kritičara i odakle im toliko snage i revnosti koja se graniči sa fanatizmom? Ako su već prihvatiti činjenicu i stav da sve to postoji, što pokazuje njihov ulazak u ovu polemiku, onda bi morali da se potpuno upoznaju sa svim prilikama, poštujući neke norme i principe koji još uvek u našem ljudskom društvu važe, pa kada je reč i o ljubavi.

Ljubav može biti prava, istinska, a može biti samo formalna i lažna. Ako je istinska, ljubav je i moćna. Bez obzira da li je »erato«, između dva suprotna pola, »filei« između prijatelja, roditelja i dece, ili »agape« prema Bogu, to je najveći, najjači i najčvršći lanac koji vezuje i spaja, a koji je jači i od smrti. Hiljade ljudi i žena, dali su svoje živote iz ljubavi prema nekome ili nečemu. Ljubav! Ljubav nije nešto sa čime možemo da se igramo. Samo onaj koji nije osetio moć bilo kog oblika od pomenutih ljubavi može drugačije da misli i da se ponaša. Da ponovimo tekst iz Jevanđelja po Jovanu 3,16.

»Jer Bogu tako omilje svijet da je i sina svojega jedinorodnoga dao, da nijedan koji ga vjeruje ne pogine, nego da ima život vječni.«

(*Jovan 3,16*)

»Ali Bog pokazuje svoju ljubav k nama što Hristos još kad bijasmo grješnici umrije za nas.«

(*Rimljanima 5,8*)

»Odavna mi se javljaše Gospod. Ljubim te ljubavlju vječnom, zato ti jednako činim milost.«

(*Jeremija 31,3*)

»Istinita je riječ i svakoga primanja dostojna da Hristos Isus dođe na svijet da spase grješnike, od kojih sam prvi ja.«

(1. Timotiju 1,15)

»Ovo je zapovijest moja da imate ljubav među sobom, kao što ja imadoh ljubav k vama. Od ove ljubavi niko veće nema, da ko dušu svoju položi za prijatelje svoje. Vi ste prijatelji moji ako tvorite što vam ja zapovijedam.«

(Jovan 15,12-14)

U 17. glavi Jevandjelja po Jovanu nalazi se Isusova molitva za Njegove sledbenike u kojoj moli nebeskog Oca da sačuva svoje sledbenike od zla, da ih posveti svojom rečju koja je istina, da ih ujedini u božanskoj ljubavi i da ta ljubav do kraja ostane u njima.

Može li se iko igrati ovom ljubavlju? Može li neko odbaciti ovu ljubav? Neki hrišćani nisu mogli da razumeju stav apostola Pavla koji govori o Božjoj (agape) ljubavi, o njenom uticaju i moći, kada kaže da je jača od proroštva, od znanja jezika (pa i anđeoskih) i od moći da verom premešta gore... Apostol Pavle čak postavlja pitanje:

»Ko će nas odvojiti od ljubavi Božije nevolja ili tuga! Ili gonjenje? Ili glad? Ili golotinja? ili strah? Ili mač? Kao što stoji napisano: Jer znam jamačno da ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, ni sile, ni sadašnje ni buduće, ni visina, ni dubina, niti druga kakva tvar, ne može nas razdvojiti od ljubavi Božje, koja je u Hristu Isusu Gospodu našem.«

(Rimljanima 8,35.38.39)

Novac i sila, takođe, mogu da drže ljude u nekoj zajednici. Dok je boravio u izgnanstvu na ostrvu Sveta Jelena, Napoleon je rekao da su sva carstva pre njega prošla i nisu mogla da se održe zato što su formirana i održavana posredstvom sile i

vlasti, dok će Isusovo castvo ostati večno, jer je utemeljeno na ljubavi. To znači da istinska ljubav večno traje.

Cela Biblija govori o Božjoj ljubavi. Žrtva Isusa Hrista takođe govori o ljubavi, a ne o sebičnom Bogu koji žrtvuje svog sina da bi zadovoljio svoje surove principe. Bog je u žrtvi Isusa Hrista primeo sebe na žrtvu da bi spasao čoveka. Dokaz za to je činjenica da je Isus Hristos bio u potpunosti Bog, kao što je bio i u potpunosti čovek *tj. BOGO-ČOVEK*. Kada je Hristos, u 9. glavi Jevanđelja po Mateju, oprostio grehe osobi koju je iselio, književnici su pomislili da huli na Boga, jer samo Bog ima pravo da oprašta grehe (Matej 9,2-6). Sve do kraja Hristovog života na Zemlji, Jevreji nisu mogli da prihvate činjenicu da je On Bog, već je to bio njihov argument za njegovu osudu i smrt (Marko 14,62.63; Matej 26,64).

Upravo činjenica da je Hristos kao lice Svetog Trojstva dao život na krstu pokazuje da je Bog ljubav i da se desilo nešto što je neshvatljivo za čoveka. Sam Bog se žrtvovao radi čoveka. Izraz »*SIN*« je možda upotrebljen zbog toga što čovek u svojoj ograničenosti ne bi drugačije mogao da shvati bliski odnos koji postoji u Svetom Trojstvu. Čak i taj izraz je dokaz Božje ljubavi koja se spušta do čovekovih ograničenih razumskih mogućnosti. Recimo npr. od nekih se roditelja traži, radi zaštite nacionalnih interesa, (u pitanju je otadžbina) da daju svoga sina. Smatram da ne bi trebalo osuđivati nijednog roditelja koji se sam, bez ikakvog pritiska sa strane, odluči za prvu ili drugu situaciju, tj. da da vlastitog sina za otadžbinu ili da ga ne da. Poznato je i to da su mnogi roditelji nudili sebe umesto svojih sinova i kćeri. To znači da roditelji više vole svoju decu od sebe samih. Zamislite takve roditelje u pomenutoj prilici u kojoj, da bi spasili milione života, odlučuju da daju svoje sinove. Kada je veća ljubav, kada daju sebe ili svoje najmilije? Koliko su puta roditelji stavljali svoje telo kao štit ispred svoje

dece ili ih pokrivali svojim telom štiteći ih od mraza, vatre ili hitaca. Svaki pravi i iskreni roditelj najpre će sebe žrtvovati.

Ali da ponovimo to da kada je roditelj na teškom ispitu u kome treba svoga sina da da i odluči se na to, tu je on da u pitanju delovanje uzvišene ljubavi, tj. uzvišenije nego kada bi sebe samoga dao. Da li bi nebeski Otac pokazao veću ljubav da je sebe dao, ili kada je dao svoga Sina da bi spasao ljude, koje On takođe smatra svojim sinovima i kćerima? Nebeski Otac dao je svoga Sina, ali Ga nije izgubio, nego su se Sinovljevom žrtvom spasili i spasiće se milioni. »Bogu je tako omileo svet da je svoga Sina dao da nijedan koji ga veruje ne pogine nego da ima život večni.« Postoji čak i neka ljudska logika: »Bolje je da umre jedan čovek nego hiljade.«

Bog nije postupio u skladu sa ovom ljudskom logikom, već je iz svoje velike ljubavi prema nama, prema meni i prema tebi, dao svoga Sina, dao je sve, i Žrtva je urodila plodom spašenja jedne planete.

Hoćemo li se igrati ovom velikom ljubavlju? Evo, to je nekoliko istina, koje su napadane i kritikovane od strane nekih kritičara, a koje smo pokušali da rasvetlimo i nadam se da smo u tome uspeli. Ovaj odeljak završio bih rečima poznatog učitelja i pisca iz Jasne Poljane: »Gde je ljubav, tamo je Bog.« (*Lav N. Tolstoj*)

NEKE KRITIKE BOŽJE SVEMOĆI

*»Reče bezumni u srcu
svojemu: nema Boga.«
(Psalam 53,1)*

Diskusije koje su se razvijale i čule u školama skolastičara od devetog do šesnaestog veka, pokazuju da je sloboda misli i izražavanja bila još uvek na nekom nivou, kada se uzme u obzir

da su ove škole zavisile od Crkve i crkvenog učenja. Čak su bile smatrane kao »služkinje teologije«. Između ostalih jedna od tema bila je rasprava o Božjoj svemoći. Nju su kritičari interpretirali na različite načine i u više verzija, naročito su je rado koristili ateisti iz naših dana.

Bio sam osnovac kada sam prvi put čuo za te kritike i to od svojih učitelja, kasnije nastavnika, koji su me često zvali na razgovore da bi me ubedili da Bog ne postoji. Mnoge moje odgovore davao sam usmeno, mnoge pismeno a isto tako mogao sam da i ja njima postavljam svoja pitanja.

Tako su me jednom nastavnici upitali sledeće: »Može li Bog da stvori tako veliki kamen koji ne bi mogao da podigne?« Tada sam brzo odgovorio: »Zar vi želite da se šalimo?« Oni su odgovorili: »Ne, mi se ne šalimo, ovo ozbiljno pitamo, ako znaš da odgovoriš.« Bio sam na teškom ispitu i brzim razmišljanjem pokušao da nađem nekakav odgovor.

Kod kuće sam imao mali notes koji mi je služio kao mala enciklopedija znanja, tako sam u tom trenutku razmišljao o mogućnosti odlaganja odgovora, da bih pogledao u notes i našao odgovor. U tom trenutku sinula mi je jedna misao koju sam odmah pretvorio u reči, odnosno u odgovor: »Drugovi, nastavnici, za mene je ovo vrlo značajan dan, redak doživljaj i posebno zadovoljstvo, kada iz vaših usta čujem da priznajete da Bog postoji, jer ste do juče govorili da ne postoji«. Oni su me prekinuli i rekli da je to samo pretpostavka. Onda sam rekao da bih i ja mogao da iskažem neku pretpostavku, na primer – da jedemo bostan, doneću najveću lubenicu, iako je bio februar mesec. Svi su se smejali mojoj pretpostavci.

Pošto sam se već malo opustio, setio sam se jednog događaja, koji se desio na samom početku školske godine, i to u školskom dvorištu. Predložio sam da ga opišem i oni su mi dozvolili.

Neki ljudi gasili su kreč za potrebe renoviranja školskog objekta, dok smo mi deca to posmatrali. Jedan od tih ljudi rekao je jednom drugom koji je držao neku kofu u ruci da skoči u vrelu krečanu. Ovaj je brzo reagovao i rekao sledeće reči koje nikada neću zaboraviti: »Skoči ti, ja neću, nisam nerazuman da poginem.«

Svi koji su poznavali tog čoveka znali su da je psihijatrijski bolesnik. Mene je začudio njegov odgovor da i takav čovek kao on ne želi da ide protiv sebe, da sebe upropasti ili ubije. Onda sam se obratio svojim nastavnicima i rekao: »Kada to »x« ne bi uradio, kako bi mogao jedan pametan čovek da to učini, a još ni da pomislimo da bi Bog mogao da ide protiv sebe.« Ovakvo pitanje nikada mi više nisu postavili.

Prošlo je od toga oko sedam godina pa sam se ponovo sreo sa istim pitanjem, a postavile su mi ga starešine u JNA. Pošto sam bio zreliji, iskusniji i spremniji za odgovore na takva pitanja u jednom razgovoru sa dvojicom starešina, rekao sam da su mi i pitanje i odgovor poznati, a da znam jedno drugo slično i još teže pitanje od njihovog, pa ako žele mogao bih da im ga kažem. Oni su bili radoznali pa su dozvolili da im kažem ovo drugo pitanje, naravno i odgovor, i tako sam počeo:

»Bog kao Biće, koje sve može, morao bi da sve može, da sebe uspava i da se nikada ne probudi, da umre i da nikada ne ustane... Ako to ne može, onda nije svemoćan... Da Bog učini da sve što je bilo, izbriše kao da nikada nije postojalo, da grad Rim nikada nije postojao«. Ovo su pitanja, a ja bih na njih ovako odgovorio: »Postoje radnje koje bismo mi mogli da uradimo, ali koje ne radimo iz više razloga: zato što su besmislene, suprotstavljaju se našem zdravom razumu, opasne su po naše zdravlje ili život, ili jednostavno nemamo volju ili nećemo da nešto uradimo. Verovatno da bi i Bog imao svoje razloge i da takve, za Njega besmislene šale, On ne bi mogao da prihvati.«

»Što se kritike grada Rima tiče, neki od kritičara bili bi skloni da poveruju da Bog može da uništi Rim, ali da Rim, Bog može da izbriše iz istorije, kao da ga nikada nije bilo, tvrde oni, to On ne može. Onda sam im ispričao jedan istinit događaj. Čovek po imenu, Lav Davidovič Landau, na vrhuncu slave najvećeg naučnika, doživljava i preživljava tešku saobraćajnu nesreću, ostaje u komi oko dve godine i pošto je posle toga potpuno izgubio pamćenje, morao je ponovo da uči i to iz knjiga koje je ranije lično napisao.

Bog bi mogao da izazove jednu veliku katastrofu-nesreću, kojom bi iz svačije glave nestalo sećanje na Rim ili na bilo koji događaj iz prošlosti. Isto tako Bog bi mogao da uništi sve istorije na ovom svetu, pa se pitamo: Kome bi to koristilo? Šta bi to onda značilo kritičarima. Da li bi tako nešto mogao da uradi jedan dobar otac sa svojom decom, jer oni koji Boga poštuju, smatraju Ga svojim nebeskim Ocem. Oni takve šale smatraju neumesnim a onima koji Mu ne veruju, takve šale im valjda nisu potrebne.

Niko od roditelja, od pametnih ljudi na ovome svetu, ne bi priželjkivao jedan Božji eksperiment sa ovom našom planetom, svakako i Vi, družite komandiru.« Time je naš razgovor bio završen. Takve smo razgovore još imali, a za sam kraj izgovorio sam ovih nekoliko rečenica kao zaključak o tome šta piše u biblijskim proročanstvima.

Bog će jednog dana biti prisiljen da tako nešto uradi. Kada ljudska zla i nedela budu dostigla svoju kulminaciju, a Božjem strpljenju bude došao kraj, tada će Bog uništiti zlo i greh. Sve dok postoji određeno vreme Božje milosti koje ljudi mogu iskoristiti da se vrate od greha Bogu, Bog neće dozvoliti nekakvo uništenje ove planete, iako sotona huška ljude da preurane sa pokretanjem ratova i katastrofa.

Danas kada razmišljam i kada čitam Apokalipsu (Otkri-venje svetog Jovana Bogoslova) doživljam neku tugu i žaljenje na pomisao da veliki broj ljudi danas nije upoznat sa budućim događajima i sudbinom ove planete. Na osnovu onoga što čitamo u toj knjizi, saznajemo da će ova Zemlja biti izmenjena i očišćena od zla ognjem i sumporom, tako da se greh i zlo više nikada ne mogu ponoviti.

Ostaje jedno ozbiljno pitanje: Šta će biti sa dobrim delima, da li će Bog i neka dobra dela uništiti kao i neke događaje iz istorije. Ako je neki čovek bio zao, ali je imao i neka dobra dela šta će biti sa tim dobrim delima? Na osnovu saznanja koje dobijamo iz Biblije, postoji Božji sud koji će razmotriti svačiji život i svačija dela biće preispitana na tom sudu. To će biti jedini pravi sud, jedini istiniti sud i jedini nepristrasni sud.

Nekada su ljudi sudili Bogu. Pilat je oprao svoje ruke kao znak da je pošteno obavio svoju dužnost, ali ga je savest, ipak, osudila. Svi ljudi moraće da se pokažu pred Božjim sudom. Bog će biti Sudija, kao dokazni materijal za sva ljudska dela na ovome svetu, postoje knjige, a naši sadašnji *Anđeličuvani* biće živi svedoci. Knjige koje se pominju u Bibliji su: Knjiga života, Knjiga za spomen i Knjiga smrti.

Imena ljudi čija dela odgovaraju moralnim normama i božanskim kriterijumima i principima pravde i istine, upisuju se u Knjigu života. Njihova dobra dela, isto tako ostaju upisana i u Knjizi za spomen.

Imena ljudi čija dela ne odgovaraju pomenutim načelima, upisuju se u Knjigu smrti, a njihova dobra dela ukoliko ih ima, brišu se i iz Knjige za spomen, jer nema svrhe da se u njoj čuvaju.

Tako sada zauvek prestaju da postoje sve istine: ljudske, objektivne, subjektivne, privremene, povremene, dvojake i sve druge istine, a ostaje samo Večna i Apsolutna Istina.

ISTINA I LEPOTA

*»Dobrota ženska, a ne lepota,
osvojiće srce moje.«
(Šekspir)*

Lepota predstavlja savršenstvo neke stvari, nekog prostora, nekog objekta, nekog stvorenja ili bilo čega što čovek svojim okom može da vidi, što svojim uhom može da čuje, što svojim umom može sebi da dočara ili uopšte svojim čulima da doživi, a svojim razumom da se divi. Lepota je Stvoriteljevo delo i sve što je Bog zamislio i stvorio nosi pečat savršenstva i mudrosti. Kao što je dah života Božji dar Njegovim stvorenjima isto tako je i lepota. Ali i lepota je uslovljena i zavisna od izvora života i izvora lepote. Sve dok je stvoreno biće u zajednici sa Bogom, ono je savršeno i lepo. Odvajanje i udaljšavanje od Boga donosi strašne posledice koje danas opterećuju i guraju čovečanstvo u propast.

Odvajanje od Boga je u stvari otpad od Boga, neslaganje sa principima koje je Bog postavio, a njihov prestup rađa greh koji je proizvod sebičnih želja posle čega se brzo množe i ostale zle naravi. Ponos je negativna vrlina, ako uopšte smemo da upotrebimo ovaj pridev, jer je ponos pokvario Luciferov razum, njegovu mudrost, njegovu lepotu. U jednom momentu shvatio je da je lep. To se događa svakoj osobi koja počinje da se bavi isključivo sobom. Slično se desilo Adamu posle odvajanja od Boga. Primetio je da je nag. Kada je čovek izgubio Božju slavu, izgubio je sve, zbog svog otpada od Boga. Vladika Nikolaj Velimirović opominjao je svoje savremenike, a to važi i za naše vreme, ukazujući na uzrok zbog koga ljudi gube prvobitnu lepotu, rajsku lepotu, lepotu kojom je Bog darivao naše praroditelje, pa evo njegovih reči:

»Znaš li, dete moje, zašto ljudi postaše ružni i izgubiše lepotu svojih predaka?

Zato što odbaciše lik Božji, što iznutra iz duše delja lepotu lika, i navukoše obrazinu zemlje.«

Ako lepota počinje da služi samoj sebi, a ne da ukrašava vrt raznolikog lepog cveća, vrt različitih ptica, životinja, leptira, drveća i svega lepog u svojoj svrsihodnosti, onda ta lepota gubi svoju vrednost. Lepota koja opstaje, koja zadržava svoju vrednost i koja je prioriternija od svake druge je unutrašnja lepota. Ta lepota može nas spasiti i svi oni koji su naglašavali misao da će *lepota spasiti svet*, verovatno su mislili na ovu lepotu. Samo *dobrota ženska a ne lepota*, mogla je da osvoji Šekspirovo srce a verujem i svačije.

Dobrota se manifestuje, pokazuje u nežnosti, velikodušnosti i plemenitosti ponizne, ali dostojanstvene duše. Davidova želja i molitva je bila da ga *Božja dobrota i milost prate do kraja života*. Dobrota ima veliku moć. Unutrašnja lepota obuhvata mnogo vrlina koje ukrašavaju naš karakter, između ostalih, pomenio bih neke: poniznost, hrabrost, skromnost, požrtvovanost, darežljivost, nesebičnost, hrabrost, pobožnost, ljubaznost, uzdržavanje, uljudnost, iskrenost, uzdižu i šire našu unutrašnjost, duhovnu lepotu. Ako čovek raspolaže ovom lepotom, ona spoljna joj neće naškoditi, neće takvu osobu iskvariti, biće lepa i draga svima. Pošto je spoljašnja lepota u savezu sa telesnom i grešnom prirodom, nju uvek treba pažljivo čuvati. Mnogi primeri pokazuju kako su se dobri prijatelji razišli zbog neke lepe žene. Čak se zbog lepe Helene vodio desetogodišnji trojanski rat. Narcisa je lepota pokvarila i uništila, i može svakoga da pokvari ako je ne kontroliše razum.

Mnoge su osobe zbog svoje lepote dobile bolje zvanje, bolje radno mesto, rešile životne probleme i stigle čak do najviših položaja. Jestira je postala carica na haldejskom dvoru,

preko nje je, Božjom milošću, spasena cela jevrejska nacija. Lepota je dobar dar, a njena zloupotreba kvari njenu vrednost. Pre pada u greh naša Zemlja i sve što je bilo na njoj bilo je savršeno lepo. Greh je zadao lepoti teške udarce, ali nastavlja da je i dalje kvari.

U Bibliji se često ističe lepota, naglašava njena uloga, njena vrednost, njeno mesto i njena objektivnost. Avram je govorio svojoj ženi, Sari, da je lepa i čak ju je savetovao šta da kaže i kako da se ponaša, u vreme kada su bili u Misiru a kasnije i u Geraru. Zbog Sarine lepote umalo nije izgubio glavu i zbog toga je često strahovao. Isti slučaj ponavlja se i u životu njegovog sina Isaka zbog Reveke, koja je takođe bila lepa. U Bibliji postoje i opisi lepih muškaraca iako i danas osobina lepote pripada ženskom rodu. O Saulu Biblija ovako govori: »Ne bješe ljepšega od njega«, Legendaran u hrabrosti i snazi, ali slab u unutrašnjoj lepoti. David, »bijaše smeđ, lijepih očiju i lijepa stasa...i hrabar je junak i ubojnik, i pametan je i lijep je, i Gospod je s njim«. Obe spomenute lepote imale su svaka odvojeno svoj duhovni značaj.

Sledeći biblijski primer pripada ženi po imenu Avigeja, koja je bila *razumna i lijepa*, isto tako Vitsaveja, Solomunova majka, *vrlo lijepa na oči*. Srećemo još jedan primer lepog muškarca. To je bio Avesalom, jedan od Davidovih sinova, koji je dobio i lepu kćer po imenu Tamara. Tako ćemo prelistavajući biblijski dnevnik lepote stići do jednog predstavljanja, i proglašavanja lepote koje je trajalo sedam dana. Tu svečanost priredio je asirski car, Asvir, za svoju ženu, caricu Astinu. Pošto se priredba nije završila po volji carevoj, izabrana je još lepša i po volji carevoj, devojka, jevrejske nacionalnosti po imenu Jestira. Ona je došla na taj položaj po Božjem providenju da bi spasila svoju naciju.

Lepota u Solomunovoj »Pjesmi nad Pjesmama«, dobija svoj uzvišeni izraz i formu koji prevazilaze sve, da bi na kraju doneo pesimističan zaključak, da je sve na ovome svetu veliko ništa i »taština nad taštinama«. U skladu sa takvim pristupom Solomun zaključuje: »Ljupkost je prijevarna i ljepota tašta; žena koja se boji Gospoda, ona zaslužuje pohvalu«.

Evo saveta za one koji još nisu u bračnoj vezi:

»Žena lijepa a bez razuma zlatna je brnjica u gubici svinji«. Poslednji savet iz Biblije koji sam za ovu priliku izabrao glasi: »Vaša ljepota da ne bude spolja u pletenju kose, i u udaranju zlata, i oblačenju haljina; nego u tajnome čovjeku srca, u jednakosti krotkoga i tihoga duha, što je pred Bogom mnogocjeno«. Ovi saveti donose puninu i sreću u ovozemaljski život. Ako nemamo spoljašnju lepotu ili smo je izgubili, trudimo se za onu drugu, duhovnu, unutrašnju, da je steknemo, jer ćemo pomoću nje steći ovu spoljašnju koja će u novom životu postati odlika svakog čoveka.

ISTINA I LJUBAV

*»...Zašto ljubav, mada slepa luta,
u naša srca uvek nađe puta ?«
(Šekspir)*

Smatra se da je o ljubavi napisano najviše dela na ovome svetu. Sve stare svetske mitologije obilato ističu da je ljubav bila inspiracija za iskazivanje drugih vrlina i stvaralaštva. Ljubav je bila predmet razmišljanja filozofa, inspiracija velikih pesnika poput Šekspira, Milтона, Solomuna i čuvene pesme »večne ljubavi« i mnogih drugih. Nedavno sam čuo jednostavno pitanje, koje je zahtevalo težak odgovor. Pitanje je glasilo: Šta je ljubav? Odgovora je bilo puno, i svako je na svoj način mogao

da odgovori na to pitanje, bilo na osnovu onoga što je pročitao, od mudrijih i starijih čuo ili lično doživeo.

Za antički svet ljubav je bila božanskog porekla, a tome bih još dodao da je ljubav biljka nebeskog porekla koja je presađena na Zemlju. Isto tako, antički svet smatrao je ljubav i kao dužnost. I u tome bih se složio, jer je Isus Hristos u svojim dvema zapovestima o ljubavi naglasio da je ljubav i dužnost, i pravilo, i načelo Zakona. »Ljubi«, liči nam na imperativ, pa neka liči i neka to i bude, jer ljubiti je nešto najuzvišenije i zato je i ovaj princip kao takav najprihvatljiviji. Onima koji takav način ne odgovara neka iskoriste svoju slobodnu volju i to učine na svoj način. Mnogi su rekli a to je potvrdio i Dučić da je ljubav slepa i *da je ljubav herojstvo jer traži žrtve*. Šta život u stvari ima osim mladosti i ljubavi.

»Jedan veliki čovek je rekao da se na sve bregove penjao, ali da je breg ljubavi najviši.« (Blago cara Radovana 87 str.)

Ljubav povezuje ljude i od njih stvara prijatelje, pravi prijatelji su spremni da ginu jedan za drugoga. Takvih primera ima puno kao npr. u našoj narodnoj poeziji dva pobratima Miloša Obilića koji su pošli zajedno sa Milošem u sigurnu smrt. Dirljiv je primer Džona Majnara, čoveka koji se nalazio na kormilu parobroda, koji je plovio između Detroita i Bufala. Na brodu je buknuo požar koji se nije mogao lokalizovati, a jedini izlaz bio je da se što pre domognu obližnje obale. Bilo je manje od jedne milje do obale, a taj put mogao bi se prevaliti za tri četvrt sata. Putnici su dobili instrukcije kako da se ponašaju i šta da rade. Svi su se povukli na prednju stranu broda, a kapetan je kroz svoju cev komunicirao sa krmanošem dajući mu potrebna obaveštenja važna za upravljanje. Kada je kapetan poslednji put zvao Majnara rekavši da izdrži samo još pet minuta, čuo je vrlo slab glas: »Ako mi Bog pomogne.« Spasila su se svi putnici i sva posada broda, samo ne Džon Majnar. Na

obalu je pao mrtav a zahvalni putnici podigli su mu spomenik na kome su zatražili da se ispišu sledeće reči: »Krmanošu, Džonu Majnaru, blagodarni putnici lađe *LASTE*, zato, što je umro za nas«. (Priče iz života str. 108)

Velika je lista žena, koje su pokretane ljubavlju ili saosećanjem ostvarile velike poduhvate. Takve se žene s pravom nazivaju junakinjama: Gertrurda Fondervart, Katarina Douglas, Šarlot Tremujev, Ledi Franklin, Sara Martinova, Lavalet (Grotijusova žena), žene iz grada Vajnsberga, Milunka Savić... U grčkoj mitologiji nalazimo više, ako ne uvek istinite primere, ali poučne, kao npr. Priča o kralju Admetu, kome je »sudbina« odredila da umre u ranoj mladosti. Sudbina se poigrala poručivši mladom kralju da ako nađe zamenu može da izbegne smrt. Mladi kralj obratio se svojoj majci, koja to nije prihvatila. Ni otac mu se nije našao u toj nevolji. Ipak javila se njegova žena po imenu Elektra, koja je pristala da bude njegova zamena. Priča je duža i postoje dve verzije: po jednoj je žena stvarno postala zamena a po drugoj, »sudbina« se smilovala i oprostila im živote, pa su tako u ljubavi nastavili da žive do duboke starosti.

Prava je retkost čuti sledeći istiniti biblijski primer o odnosu između snahe i svekrve, u kome je ljubav došla do punog izraza. Reč je o Ruti Moavki, koja posle muževljeve smrti nije htela da ostavi i napusti svoju svekrvu, već je odlučila da sa njom podeli i dobro, ako ga bude, pa i zlo. Na kraju je izjavila da će je samo smrt rastaviti od njene svekrve, Nojemine. Njena ljubav prema Nojemini je nagrađena njeno ime nalazi se u genealogiji Isusa Hrista.

Nije lako dati život da biste nekoga spasili. Može li se zamisliti, da bi neko mogao dati svoj život za svoje neprijatelje. To u ljudskom iskustvu izgleda nemoguće. Međutim, Isus Hristos još kada je čovečanstvo bilo Njegov neprijatelj, dao je

svoj život da ga spase i spasao ga je. Ljubav je pokretač svih dobrih, iskrenih i plemenitih delatnosti, pokretač naše volje, ona nije iluzija, ljubav je stvarnost. Ljubav je ovaploćena ideja. Isus nam je otkrio ljubav, pokazao, objasnio, rasvetlio, približio i podelio kao uzvišenu i plemenitu vrlinu, kojom svako stvorenje može da učini velike poduhvate, kad doživi njenu moć, toplinu i blagodeti. Ljubav nema razloga, jer je ona sebi razlog. Iako žudi i teži da dobije, ona zauzvrat mnogostruko više vraća. Ljubav koja nije spremna da daje, u stvari nije ljubav, to je sebična ljubav i zato Ciceron naglašava da samo prava ljubav može da bude izvor prijateljstva a nikako korist ili strah. Mnogi ljudi kažu: »Mi ljubimo Boga«, a Isus im odgovara svojim poznatim zapovestima: »Ljubi bližnjega svojega ...«, time se dokazuje i ljubav prema Bogu.

Mnogi bračni parovi u želji da pokažu svoju iskrenu i čvrstu ljubav, nose prstenje. Neki prstenovi imaju tzv. čvor istinske ljubavi i to je zaštita ljubavi. To je spoljašnji znak, koji bi korisnije delovao kada bi se nalazio negde unutra, možda u srcu, jer onaj spoljašnji je najčešće čista formalnost. Mnogi zaljubljeni parovi svoju ljubav slikovito prikazuju crtajući srce probodeno Kupidonovom strelom. Ta slika predstavlja iskrenu i iznenađujuću ljubav, ljubav istovremeno i bolnu. Iako se većina slaže sa time da je ljubav slepa, Afroditi, koja predstavlja lepotu i ljubav, nisu zavezali oči kao što su učinili Justiciji, koja je odgovorna da deli pravdu.

Najbolju definiciju ljubavi nalazimo u Bibliji i najlepša himna ljubavi takođe se nalazi u Bibliji: »Ako jezike čovečije i anđelske govorim a ljubavi nemam, onda sam kao zvonu koje zvoni, ili praporac koji zveči. I ako imam proroštvo i znam sve tajne i sva znanja, i ako imam svu vjeru da i gore premještam, a ljubavi nemam, ništa sam. I ako razdam sve imanje svoje, i ako predam tijelo svoje da se sažee, a ljubavi nemam, ništa

mi ne pomaže. Ljubav dugo trpi, milokrvna je; ljubav ne zavidi; ljubav se ne veliča, ne nadima se, ne čini što ne valja, ne traži svoje, ne srdi se, ne misli o zlu, ne raduje se nepravdi, a raduje se istini, sve snosi, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi. Ljubav nikad ne prestaje, a proroštvo ako će i prestati, jezici ako će umuknuti, razuma ako će nestati«. Zbog ove ljubavi milioni su ginuli po arenama, na lomačama i raznim gubilištima. Isus Hristos je zbog ove ljubavi došao na našu planetu da svoj život položi za otkup čitavog čovečanstva. Tako je velika borba između dobra i zla završena. »Od najmanjeg atoma do najvećeg sveta, sve stvari, i živa i neživa priroda, u svojoj nepomućenoj lepoti i savršenoj radosti govore da je Bog ljubav.« (Velika borba str. 548. ćiril.)

ISTINA I RADOST

*»Treba da budemo radosni.
Ako radosti nestane, ispitajmo
u čemu smo pogrešili.«
(Tolstoj)*

Razloga za radost među ljudima je bilo, danas, ima ga i biće koliko god bude ljudi koji imaju makar neki razlog ili potrebu za radost. Radost prelazi u veselje i sveukupno čini zadovoljstvo koje je pravi melem za dušu i telo. Na tablici duhovnih rodova, radost je na drugom mestu, odmah iza ljubavi. Zbog preterane i nekontrolisane radosti, desilo se da su mnogi ljudi naprasno umrli. U daljem razmišljanju o ovom predmetu uočićemo da postoje dva glavna oblika radosti i dva izvora iz kojih protiče i dolazi radost. Prvi izvor radosti, koji je mnogo veći od drugog, daje veliku radost ali od koje se nikada ne umire. To je već pomenuti izvor, dakle radost koja je jedan

od rodova Duha Svetoga. O toj radosti car David ovako peva u svojim psalmima: »A meni si dao u srce radost veću nego što je oni imaju, kad im rodi pšenica i vino. Ja mirno liježim i spavam; jer ti, Gospode, sam daješ mi te sam bez straha« (4,7-8). Ako čovek odnekuda dobije poveću svotu novca, najpre se raduje, a potom strahuje da mu lopovi ne dođu i ne samo da mu novac oduzmu, već i da ga ubiju.

Diagora je ime jednog oca, koji je imao dva sina koji su učestvovali na olimpijskim igrama. U momentu kada su oba sina pobedila na igrama, masa ljudi ponela je Diagoru na rukama, pronela ga i prošetala sa uzvicima pobede u njegovu čast i čast njegovih sinova. Gledajući ga tako punog sreće i radosti, govorili su mu da bi sada mogao čak i da umre, jer je sve postigao, neće možda poželeti da i bog postane. Šta je Diagora u tom momentu još pozeleo ne znamo, možda bi nam to mogli da kažu svi roditelji sveta čija su deca postigla neke svetske podvige. Međutim, u tom slavlrenom trenutku velike radosti, Diagora je, da zapamtimo, od radosti umro.

Takvih primera ima mnogo a da bi ovo naše razmišljanje o radosti bilo i ostalo upečatljivije, navešću još sličnih primera. Papa Leon X, pao je mrtav od sreće, pošto su njegovi simpatizeri zauzeli Milano, njemu protivnički grad. Jedna rimska majka, od radosti što joj se sin, iz bitke na Kani vratio zdrav, umrla je od radosti. Već smo pomenuli vrstu radosti koja je lek za dušu i telo. Evo jedne radosne vesti, (na grčkom jeziku »evangelion«), koju je objavio nebeski vesnik, anđeo Gavriilo, vitlejemskim pastirima: »... javljam vam veliku radost koja će biti svemu narodu. Jer vam se danas, rodi spas, koji je Hristos Gospod, u gradu Davidovu. I eto vam znaka: naći ćete dijete gdje leži u jaslama. I ujedanput nastade s anđelom mnoštvo vojnika nebeskijeh, koji hvaljahu Boga govoreći: Slava na visini Bogu, i na zemlji mir, među ljudima dobra volja.«

Poznati novinar i humorista, Mark Tven, rekao je: »Radost će imati punu vrednost ako je podeliš sa nekim.« Upravo su i pastiri to uradili. Pošli su u grad, najpre su pronašli štalicu, poklonili su se novorođenčetu pa onda su veliku radost podelili sa ostalima. »Najveća radost i zadovoljstvo života jeste osećanje da si ljudima potreban i drag« (Gorki). Ovo je isto razlog da čovek bude i postane radostan. Ovde bismo sada mogli nešto i dodati. Koliko će čovek biti radosniji kada stekne osećanje i uverenje da je Bogu mio i drag i da je Bogu potreban? U to ne treba sumnjati, jer sam Bog kaže da ko tiče u vas, tiče u zenicu oka Njegovog. Neko je dobro primetio da je radost za čoveka isto što i Sunce za Zemlju. To je lepo izrazio i Šopenhauer: »Kad god se pojavi veselje i radost, moramo im otvoriti vrata i prozore, jer oni nikada ne dolaze u neprikladno vreme.« Na 361. stranici u Talmudu stoji da postoje tri stvari koje donose veselje čoveku, a to su; »lep stan, lepa žena i lepe stvari.« Jednom prilikom, za vreme velikog slavlja, car Asvir pozvao je svoju suprugu, caricu Astinu, koja je bila veoma lepa, da dođe pred cara da bi je predstavio dvoranima. Carici se to nije svidelo, nije se pojavila, car se naljutio i zbog toga je otpustio (Knjiga o Jestiri). Evo šta znači pokvariti nekome radost i zadovoljstvo u jednom trenutku, možda se car posle toga pokajao, ali po zakonima Midijske i Persije, koji su bili vrlo strogi, odluka nije mogla biti promenjena. Posle ovih reči dobar savet nalazimo u jednoj mudroj izreci, za koju kažu da je zapisana na vratima Neba: »Zlo neka stigne svakoga ko radosti života prezire« (Hafiz). Izgleda da su ove mudre reči bile prava kletva za caricu Astinu. Ne znamo zbog čega je odbila da se predstavi i pokaže svoju lepotu da li je to učinila iz skromnosti ili iz oholosti, ostaje tajna.

Kako bi život izgledao bez radosti, dobro je da o tome češće razmišljamo ali, iako se mnogo govori o radosti, čini se

da i nema dovoljno radosti među ljudima, i da bi za radost trebalo potražiti više prostora. Kada preko računara pretražimo u Bibliji reč radost, videćemo da se spominje preko dve stotine puta. To pokazuje njenu važnost i njenu vrednost pa i korisnost. Suprotno radosti i veselju su tuga i žalost, pa zar nije bolje radovati se nego li tužiti. Međutim i tu se pojavljuje ono neizbežno »ali«. Gete je imao dobro zdravlje, imao je čast i slavu, imao je bogatstvo, jednom rečju, imao je sve, da bi na kraju priznao i izjavio da je u celom svom životu imao samo pet nedelja »prave radosti«. Isto tako priča se da je čuveni kalif Abdurahman po vremenu svoje srećne vladavine od pedeset godina, u svom dnevniku izračunao da je samo četrnaest dana bio potpuno »blažen i veseo«. Ovo je zaista poražavajući zaključak, pomalo i neverovatan! Da li je to zaista baš tako u životu za koji vrlo dobro znamo da je surov i težak. Zbog toga se neko bavio ozbiljnije ovim pitanjem i na kraju se uverio u istinitost ovakvih izjava. Evo kako je to sam izveo. Počeo je svakoga dana da vodi dnevnik pa se vrlo brzo sreo sa činjenicama i zaključio sledeće: Kada je imao dovoljno novaca, zdravlje mu nije išlo najbolje, kada je imao oboje, supruga je bila lošeg zdravlja, zatim roditelji, rodbina, prijatelji...itd. Tako se uverio da je malo radosti u životu i da kada radost i veselje zakucaju, brzo i ih treba primiti. Muž se žalio svojoj ženi da mu večera nikako ne prija, a žena je upravo tih dana izvezla nešto lepo za svoju kuhinju pa je čekala trenutak da uz muževljevu pomoć to zakači na kuhinjskom zidu. Sada se setila i rekla mužu da spremi nekoliko ekserčića i čekić i da za momenat odloži večeru. Muž je to prihvatio i spremno je sačekao da vidi kakav je to plakat koji njegova žena želi da zakači. Zakucao ga je brzo i onda oduševljeno pročitao izvezene reči sa platna: »Radovaćeš se večeri ako si prethodno dobro iskoristio dan« (Tomas à Kempis). Možda bi bilo dobro da se

i na zidovima naših kuhinja ili soba nalaze ovakve ili slične reči. U svojoj pokajničkoj molitvi car David moli Boga da mu povрати radost i veselje, jer bi to bio lek njegovim bolesnim i potrvenim kostima. Samo čekanje za mnoge ljude je dosadno, a mudri car Solomun kaže da čekanje pravednijeh donosi radost i da činjenje onoga što je pravo, pravedniku donosi radost. Evo jedne velike suprotnosti: »A gle, radost i veselje, ubijaju goveda, kolju ovce, jedu meso i piju vino govoreći: jedimo i pijmo, jer ćemo sutra umrijeti.« Da li se razlikuje i po čemu se razlikuje ova vrsta radosti i veselja od prethodnih? Da, razlikuje se u mnogo čemu. Postoji jedan tekst u Novom zavetu koji daje kratak i sažet odgovor: »Ako dakle jedete, ako li pijete, ako li drugo što činite, sve na slavu Božiju činite« (1. Korinćanima 10, 31). Posle one ranije vrste radosti koja nije bila na slavu Božju, zapazimo šta dolazi kao posledica toga: »Tužnjava će biti po ulicama radi vina, proći će svako veselje, otići će radost zemaljska«. (Isaija 24, 11)

Koga ćemo kriviti za ovo stanje? Naći ćemo krivca, jer to nismo mi. Evo jednog lepog Božjeg obećanja: »I koje iskupi Gospod, vratiće se i doćiće u Sion pjevajući, i vječna će radost biti nad glavom njihovom, dobiće radost i veselje, a žalost i uzdisanje bježaće.« (Isaija 35, 10)

Svaka prinova u porodici donosi novu radost. Kolika je radost u porodici u kojoj je dugo očekivana prinova? Na kraju stiže dugoočekivana radost, dolazi beba na svet. Tako je čekala jedna porodica, Zaharija i Jelisaveta. Bog je uslišio njihovu molitvu, dobili su sina i nadenuli mu ime Jovan, kasnije »Krstitelj«. On je krstio našega Gospoda Isusa Hrista. Jedna je žena imala deset dinara. Jedan je izgubila.

Zato je bila nesrećna. Tražila je ceo dan i nije mogla da ga nađe, pretražila i pomela celu kuću, pao je i prvi mrak, zapaljenom svećom nastavila je da traži. Njena upornost se

isplatila, našla je izgubljeni dinar, imala je razloga da se raduje, pozvala je čak i svoje drugarice da im opiše koliko se trudila, dok nije pronašla svoj dinar. Ovu priču ispričao je Isus. Tom prilikom ispričao je Isus još jednu sličnu priču. Pastir je izgubio svoju ovcu, uporno je tražio i pronašao je.

Naša planeta je izgubljena, ali to neće dati mira Isusu, dok je ne vrati u društvo ostalih bezgrešnih svetova. Najveći deo posla je završen, planeta je otkupljena i uskoro će biti ponovo u prvobitnom stanju, bezgrešnom i besmrtnom stanju, jer je Isusova smrt to sve omogućila. U tom trenutku začuo se poklič radosti i veselja na Nebu zbog pobede nad sotonom i nad smrću. Te pobeđničke reči nalazimo u Otkrivenju 12, 12. i one glase: »Zato veselite se nebesa i vi koji živite na njima. Teško vama koji živite na zemlji i moru, jer đavo siđe k vama, i vrlo se rasrdio, znajući da vremena vrlo malo ima.« Naše razmišljanje o ovom predmetu privodi se kraju i zato pokušajmo da povežemo radost sa istinom, jer se istina kao zlatna nit provlači kroz celokupno gradivo. Radost može da opstane samo sa istinom. Bez istine nema ni radosti, i ako je ima, kratkog je veka. Istinska radost je prava radost i zato postoji puno saveta kako se u raznim prilikama ponašamo i postignemo trajnu radost. Tako u Poslanici Rimljanima, svetoga apostola Pavla 12, 15. stoji: »Radujte se s radosnima, i plaćite s plačnima«. Veliki indijski pisac, Rabindranat Tagore, ovako promišlja o filozofiji radosti.

»Zaspao sam i sanjao: život je radost. Probudio sam se i video: život je rad Radio sam i shvatio: rad je radost.«

ISTINA I NADA

*»Sve nade i sva nadanja ljudska na ovome svetu,
ne moraju i ne mogu biti ostvarene,
ali 'BLAŽENA NADA' sigurno može.«*
(autor)

I

O nadi i nadanju postoji mnogo mudrih i lepih izreka, međutim o nadi ima takođe mudrih ali i ružnih izreka. Čovek ima pravo i slobodu da bira: da se nada ili da se ne nada. U trećem delu knjige »Izreke o istini«, između ostalih, naći ćemo mudre izreke, koje su poznate ličnosti izgovorile o nadi, od kojih možemo nešto više da saznamo i naučimo. Neko je rekao da i oni koji ništa nemaju, imaju nadu a nada je »sirotinjski hleb«.

Jedna japanska poslovice ili mudra izreka, koja potiče iz nehrišćanskog naroda, uči da ako čovek izgubi svoje bogatstvo nije ništa izgubio. Ako čovek izgubi svoje zdravlje, nešto je izgubio, ali ako izgubi nadu, sve je izgubio.

Postavlja se pitanje: na koju vrstu nade su mislili oni koji su ovu mudru izreku izgovorili? Postoji li više vrsta nade i nadanja? Iz svega onoga što su mudri ljudi rekli o nadi, zaključujemo da zaista postoje dve vrste nade, ali isto tako možemo da kažemo da postoji pozitivna strana i uloga nade i negativna strana i uloga nade. Japanska poslovice je pokazala pozitivnu stranu i ulogu nade pa evo još nekoliko sličnih primera:

»Jedino nada ne ostavlja čoveka ni na samrti.« (Cato)

»Nada je ta koja održava većinu čovečanstva.« (Sofokle)

»Onaj ko ima zdravlje, ima nadu; onaj ko ima nadu, ima sve.« (Arapska poslovice)

Evo nekoliko primera one negativne strane i uloge nade:

»Nada je dobra za doručak, ali ne i za večeru.« (Bacon)

»Nada je jedan od lekova koji ne leči, već samo produžava patnju.« (Achard)

»Ko se hrani nadanjem, umire gladan.« (Italijanska poslovice)

Ako se pitanje nade i nadanja razmatra sa biblijske tačke gledišta, biće vrlo zanimljivo, i svako može za sebe da donese jedan objektivni zaključak, a nadam se i koristan.

U prevodu Daničić-Karadžić, prevod Svetog Pisma, računat je pronašao reč »nada« tačno četrdeset puta. U Pričama Solomunovim 14, 32. stoji sledeća misao: »Za zlo svoje povrgnuće se bezbožnik, a pravednik nada se i na smrti.« U Knjizi proroka Jeremije (31, 17) narod se nadao povratku njihovih sinova i vraćanju međa. Biblijska podela oblika nade i nadanja mogla bi da bude: na nadu pobožnih ili pravednih i na nadu bezbožnih ili nepravednih.

Jedna vrlo interesantna metaforična priča pokazuje kako je majka odgajila lavića, koji je kada je stasao počeo da proždire ljude i narode, pa je zbog toga bio uhvaćen u zamku i odveden. Radnja se ponavlja i lavić, ponovo postavši lav i ponovo proždirući ljude i narode, konačno bude odveden u Vavilon. Tako je Bog, zbog neposlušnosti pripadnika svoga naroda, morao da ih kazni, tako što će postati robovi. To niko nije mogao da spreči i to se ispunilo. Javili su se čak i lažni proroci koji su tvrdili da se to nikada neće dogoditi zato su mnogi od onih koji nisu verovali Božijoj reči platili visoku cenu. Zbog toga su majčina nada i nadanje propali (Jezekilj 19. glava). Ovo je dobar primer nade i nadanja za koje slobodno možemo reći da nisu oni pravi nego pogrešni, možda da upotrebimo i oštrij izraz: to je varljiva i lažna nada. U Geteovom Faustu na 257. i 258. stranici pominju se Bojazan i Nada, prikazane kao dve žene vezane uz slona koje smatraju neprijateljicama ljudske delatnosti, zato su vezane uz slona na kome sedi boginja

pobede Viktorija da ne bi ometale vođstvo koje je povereno boginji Mudrosti, u simbolu »nežnog ženskog bića«. Bojazan teži za slobodom, a Nada iluzorno smatra da je slobodna, čini joj se da je slobodna i od tog uverenja ne odstupa, a kada bude ostvarila svoj san, tada će svoju žeđ za lepotom ugasiti i »najviše dobro« pronaći. Ideja najvišeg dobra provejava u mnogim snovima ljudske žudnje i težnje, bilo da se ono poetski prikazuje pesničkim duhom i umećem, ili filozofskim rečnikom. Ideja dobra i najvišeg dobra usađena je od Stvoritelja u ljudsku svest, ljudsku dušu i u njegovo biće. Geteova bogata mašta dala je ljudskoj baštini veliko i neprocenjivo blago. Motivaciju i inspiraciju dobijao je iz raznih svetskih mitologija, istorija, dobrog poznavanja filozofije, raznih svet-skih zapisa, jevrejske književnosti... pa i iz Biblije.

Geteov Faust se distancirao od prethodnih Fausta, prihvatio je opkladu za koju je bio siguran da je dobio, ali saradnja sa Mefistofelesom je uspostavljena i ovaj mu pomaže. Faust prihvata i koristi se belom magijom dok crnu ne prihvata, jer je potpuno đavolska. I Gete priznaje da su ovo šale kojima želi da zabavlja svoje savremenike kao i alegorije u kojima je predstavljao ono vreme.

Ponovo se vraćamo našem predmetu i to u Jevanđelju po Mateju 24, 50. gde stoji da će Gospodar (misli se na Hrista) doći onda kada se ljudi ne nadaju. To isto zabeležio je i apostol Luka (12,46) i mi to najčešće nazivamo iznenađenjem. Pošto je ovde sasvim jasno da se govori o Hristovom drugom dolasku na našu Zemlju, to znači da će on biti iznenađan, ali ne za sve ljude, već za one koji se nisu nadali. Dakle u slučaju onih koji se nadaju, njena je uloga pozitivna. Dalje čitamo u poslanicama svetoga apostola Pavla, tamo gde govori o ljubavi, da se ljubav svemu nada i da joj je nada neophodna (1.Kor. 13, 7). U poslanici Efescima 2, 12. stoji da kada su ljudi bili

bez Hrista nisu imali nadu, tako čitajući dalje, postaje nam jasnije o kojoj se nadi govori – reč je o hrišćanskoj nadi, nadi u Hrista i nadi u Njegov ponovni dolazak na Zemlju. U Poslanici Kološanima 1, 23. pomenuta je nada jevanđelja, a u 1. Solunjanima 5, 8. srećemo spasonosnu nadu, dakle, nadu koja nas upućuje spasenju. U 1. Timotiju 1, 1. saznajemo da je Gospod Isus naša nada, dok u Titu 2, 13. srećemo ono uzvišeno otkrivenje i saznanje: »Čekajući blažena nada i javljanje slave velikoga Boga i spasa našega Isusa Hrista.«

Patrijarsi i Proroci pošli su u smrt sa ovom nadom, različiti ljudi različitih zanimanja i zvanja kroz minule vekove, apostoli, prvi hrišćani po arenama, u katakombama i pod bičevima rimskih imperatora, od prvih vekova pa sve do današnjih dana, kada je vera i nada u Hrista, u Njegovo spasenje i Drugi dolazak, nažalost postala za mnoge samo priča.

Pokušaću da po sećanju ispričam povest o dečaku koji bi mogao da potkrepi ovo razmišljanje o delotvornosti i ulozi nade u čovekovom životu, o dečaku koji je imao čvrstu, nepokolebljivu veru i nadu u život. Nada koju je doživeo, donela mu je ozdravljenje. Dečak je ležao bolestan i nepokretan u jednoj dečjoj klinici. Svi su se trudili oko njega i borili za njegovo ozdravljenje, ali, izgledalo je da je sve uzalud. Svakoga dana se dešavalo isto. Jednog jutra, po ustaljenom redu, pošto je tim lekara i drugog medicinskog osoblja stigao do kreveta ovog dečaka, posle kraćeg razgovora konačno su dali svoju reč i tiho izrekli zaključak da će dečak umreti. Dečak je to čuo i u sebi doneo čvrstu odluku i nečujno rekao: »Ne, ja neću da umrem!« Dani su prolazili. Posle svake dnevne vizite bolesnicima, teži bolesnici su u kolicima izvedeni na čist vazduh. Izveden je naravno i ovaj dečak. Od dana kada je čuo da je konzilijum lekara zaključio da će umreti, on je počeo da pokreće svoje ruke, svoje noge i celo svoje telo, pokušavajući

čak i da se pridigne. Tako je činio, koliko mu je snaga dozvoljavala, više puta na dan. Tako su njegovi mišići iz dana u dan počeli da jačaju. Jednog dana pokušavajući da ustane, pao je sa kolica i malo se povredio, ali je to bio dobar znak i ohrabrenje za njega da i dalje tako nastavi. Sestrama, koje su o njemu vodile brigu, njegova aktivnost bila je pomalo neobična pa su o tome izvestile lekara. Međutim, sve to nije bilo vredno pažnje, jer su se takve pojave dešavale i kod drugih bolesnika, čak i kod onih koji su pred smrt pokazali takve znake. Dečak je i dalje uporno nastavio da trenira svoje slabe mišiće. Nakon izvesnog vremena, desilo se pravo čudo-dečak se istrkao iz svojih kolica, otpuzio prema ogradi koja je bila od pletene žice, došao do nje i polako svojim rukama podigao se uz ogradu i ispravio. Posle izvesnog vremena dečak je napustio kliniku. Njegovo se zdravlje popravilo i procvetalo. Porastao je i postao prvak u jednoj atletskoj disciplini.

II

Čvrstom i jakom voljom može se mnogo postići. To što u čoveku pokreće i motiviše njegovu volju pa kroz volju i celokupnu njegovu snagu, je nada koja obično ide u sprezi sa verom, a njih dve vezuju se za ljubav, ljubav koja je najpre izražena prema životu a kasnije prema svemu, prema bližnjima i prema Bogu. Onaj koji sebe ne voli, ne može ni druge da voli. Onaj koji sebe previše voli, potrošio je bonus za druge. Kada se vera i nada ostvare, one prestaju da postoje, stapaju se u ljubav a ljubav nastavlja da deluje i živi u večnosti, jer je večna a večno je Božansko a Božansko je Božje.

Definicija vere, koju je otkrio i postavio sveti apostol Pavle, pokazala je svoju praktičnost i svoju istinitost sa teološkog aspekta, njenog postojanja i održivosti, kao i svoju logičnost i nepromenljivost i sa filozofskog aspekta i stava kojeg se apostol Pavle držao. Pavlova definicija glasi:

»Vjera je pak tvrdo čekanje onoga čemu se nadamo, i dokazivanje onoga što ne vidimo.« (Jevrejima 11, 1) Uloga nade u Pavlovoj definiciji je ogromna i ona je glavni činilac Pavlovog razmišljanja i zaključivanja, jer nada u sprezi sa verom, dakle, zajedno ostvaruju svoj cilj, a ishod toga cilja je u stvari istina hrišćanskoga »Kredo« (Simvol vere), da će Isus Hristos ponovo doći da sudi živima i mrtvima... Nada nije slepa slučajnost, ona pred sobom, očima vere gleda u drugačiju stvarnost, u neko ostvarenje. Uspeh nade i nadanja ne zavisi od nje same, već od stvarnosti u koju ona veruje i zavisi od Gospodara koji tom stvarnošću upravlja i zapoveda. Bolestan se nada ozdravljenju a zdravlje je uslovljeno raznim činionicima i sve ukupno je podređeno ili zavisi od onoga u čijim je rukama život.

Nada, kao temelj i razlog svoje pojave, svoje ishodenosti, svog postojanja, svoje održivosti i sveukupne svrsihodnosti nalazi u istini. Istina je njen motiv i garancija održivosti i realizacije. Bez istine, oličene u Gospodu Isusu Hristosu, nada bi bila samo san. Nada je vrlina privremenog karaktera. Ona ne teži i ne želi da u svom sadašnjem obliku i formi pređe u večnost, ona će se pretvoriti u ljubav za večnost. Svaka nada koja se ne temelji na istini i istinitosti, unapred je osuđena na propast.

U prethodnim primerima o predmetu »NADA«, uočili smo pozitivnu i negativnu ulogu nade i nadanja. Isto tako uočili smo dve vrste nade i nadanja, ovde ponavljamo: nadu pobožnih ljudi i nadu bezbožnih ljudi. Biblija ih u potpunosti izdvaja. U mudrim izrekama, u koje su uneti stavovi i razmišljanja mudraca o nadi i nadanju iz različitih aspekata, nije napravljena nikakva podela, ali se ona vrlo jasno zapaža, isto tako njena uloga i uticaj na čoveka. Nada, kao neka mašina u čovekovom biću, proizvodi neku neskrivenu pozitivnu

energiju, koju čovek ne može da zadrži u sebi, koja teži da se pokaže, koja je svojim zračenjem pravi melem duši, a kada izbije na površinu to se vidi i opaža na licu takve osobe često i kao suza. Ona je moralna mašina koja održava svet u kome živimo i u kome se mičemo, ona ga pokreće i okreće. U toj sili, već smo napomenuli, sada kratko ponavljamo, mnogi ljudi išli su u tamnice i ulazili u arene pevajući, na lomačama su pevali himne i psalme, u smrt radosno polazili. Kako i na što pomenuta energija će biti potrošena, zavisi od motivacije i ciljeva koje svaka osoba ima pred sobom, možda: otadžbina, materijalna dobra, prestiž, ideologija, religija... Ne znam da li u nekom narodu nema primera o ovome o čemu se govori, ali, narodi Balkana obiluju takvim primerima u svojoj istoriji i to su pokazali kroz svoje junaštvo i čojstvo. Vojnici na svoj način, sveštenici i vernici takođe na svoj način, kada je bila u pitanju obaveza ili ljubav. Dakle, pomenutu energiju, emociju ili silu, nazivamo *radost*, a ona donosi i veliko zadovoljstvo. Radost, kao vrlina, nalazi se na drugome mestu tablice rodova Svetoga Duha, posle ljubavi. Istinsku radost je teško odglumiti, a od glume nema nikakve koristi. Zbog njene velike važnosti i uloge u čovekovom životu, kao i odnosa radosti prema istini, jer, da li bi radost uopšte postojala bez istine, ili koliko bi mogla da traje, da opstane, biće posvećen jedan ogled kao podnaslov, »Istina i radost«.

Izraz »nadanje«, računar je pronašao u Starom i Novom zavetu, ukupno trideseti dva puta a osvrnućemo se na nekoliko od njih: pravedni Jov postavlja pitanje nadanja a na to pitanje u čvrstoj veri daje jasan odgovor: »I gdje je sada nadanje moje? moje nadanje ko će vidjeti? U grob će sići, počinuće sa mnom u grobu.« A potom nastavlja: »Ali znam da je živ moj iskupitelj, i na posljedak da će stati nad prahom.« (O Jovu 19, 25) Za one koji imaju Hrista, za one koji nose Hristovo ime,

zar je teško da u ovo veruju i zar je neprilično da se u ovome nadaju? sigurno ne, potvrđeno, sigurno ne.

Psalmistino nadanje je Gospod, a to deluje pouzdanjem, čvrstim osloncem i poverenjem još od njegove rane mladosti: »Jer si ti nadanje moje, Gospod je Gospod pouzdanje moje od mladosti.«

Najmudriji čovek, Solomun, formulisao je nadu kao čekanje i rekao sledeće: »Čekanje pravednijih radost je, a nadanje bezbožnijih propada.« (Priče 10, 28)

»Kad umire bezbožnik, propada nadanje, i najjače uzdanje propada.« (Priče 11, 7). Čekanje je sinonim za nadanje, a dugo čekanje proizvodi trpljenje, a trpljenje se oslanja na nadu, a nada će biti nagrađena ljubavlju i večnošću.

Apostol Pavle svoju nadu i nadanje ovako komentariše: »I imajući nadanje na Boga da će biti vaskrsenije mrtvima, i pravjednicima i grješnicima, koje i sami ovi čekaju.« On objašnjava ishod nade i rezultat čekanja pravednih i bezbožnih, njihovu platu i njihovu nagradu kao: vaskrsenje pravednih da prime platu i nagradu (večni život) i vaskrsenje bezbožnih da prime sud i osudu (večnu smrt).

Na optuženičkoj klupi, pred carem Agripom, apostol Pavle neustrašivo izjavljuje; »I sad stojim pred sudom za nadanje obećanja koje Bog obreče očevima našijem. Kome se svih dvanaest koljena našijeh jednako dan i noć služeći nadaju da će doći. Za ovo nadanje optužen sam, care Agripa, od Jevreja« (Dela 26, 6. 7.).

Takođe, izraz »nadati«, nalazimo u računarstvu četiri puta, a »nadaju« tri puta, ovo je naglašeno zbog uloge i važnosti ove hrišćanske vrline. »Jer se nadom spasosmo. A nad koji se vidi nije nad; jer kad ko vidi što, kako će mu se nadati? Ako li se nadamo onome što ne vidimo, čekamo s trpljenjem.«

(Rimljanima 8, 24-25) Dakle, kada se nada ostvari, to više nije nada, već stvarnost, ispunjenje. Nema nade bez čekanja i nema nade bez strpljenja.

Poslednji primer u ovom odeljku nalazi se u Knjizi proroka Isaije 40, 31. »Ali koji se nadaju Gospodu, dobijaju novu snagu, podižu se na krilima kao orlovi, trče i ne sustaju, hode i ne more se.« Ovo je pravo nadahnuće, ovo je lepota kojoj će svako težiti, kojoj će se svako diviti, težiti da je upozna, da je doživi, da dobije silu i snagu, da se vine u nebeske visine šireći krila vere poput neumornog i neuhvatljivog orla, simbola mladosti i večnosti.

Onaj koji se ne nada, onaj koji nema poverenje u Božja obećanja, potpuno je razumljivo, takav nema čemu da se nada. Zbog toga je Isus često prozivao svoje savremenike, kao »Porodi aspidini«, koji su tražili dokaze, tražili znak, a Isus im to nije uskraćivao već ih uveravao da, kao što je Jona bio u utrobi ribe tri dana i tri noći, tako će i On biti u utrobi zemlje tri dana i tri noći.

Aspida je jedna vrsta egipatske otrovnice kojom je egipatska kraljica Kleopatra sebi oduzela život i od čijeg ujeda nije bilo nade za preživljavanje. Svi oni koji su u pustinji, u Mojsijevo vreme, doživeli ujed ove otrovnice, mogli su samo pogledom vere da ozdrave i izbegnu sigurnu smrt. Isus upravo to saopštava svojim savremenicima: ako žele duhovno da ostanu živi, moraju svoj pogled podići k Njemu, jer On je jedina nada čovečanstvu i jedini posrednik između ljudi i Boga.

Pozitivna uloga nade je ogromna, a kada je reč o »*BLAŽENOJ NADI*«, čvrsto verujem da će se sigurno ostvariti. Sve nade i sva ljudska nadanja, na ovome svetu, ne mogu i ne moraju biti ostvarene, ali »*BLAŽENA NADA*« sigurno može. Jovovo nadanje je sa njim sišlo u grob, ali zajedno s Jovom će i vaskrsnuti, ustati iz groba i postati stvarnost. Zavisi li od neće-

ga uloga nade u čovekovom životu? Zavisi li od nečega efekat nade u čovekovom životu? Ako uticaj nade može biti pozitivan ili negativan, od čega ili od koga sve to zavisi? Ako ne znamo odgovor na postavljena pitanja, zašto ih postavljamo, ali ako znamo njihove odgovore zašto ih ne primenjujemo? Ako smo uspeli da postavimo pravo pitanje, nismo pogrešili, ono će nas naterati na neko razmišljanje. Međutim koliko god da su naša pitanja razumna i korisna, ako nismo, kao u muzici, stavili neku pauzu, dali prostora kratkom razmišljanju, ni od pitanja neće biti mnogo koristi. Vredi li nadati se? Odgovorio bih potvrdno, da. Negde stoji zapisano da kada je Aleksandar Veliki stupio na presto, veliki deo imovine podelio svojim prijateljima. Tada ga je neko upitao koliko i šta je za sebe ostavio, Aleksandar je odgovorio da je sebi ostavio najveće blago sveta koje se zove nada.

ZAKLJUČAK

Posle celokupnog istraživanja, našeg već omiljenog predmeta, na samom kraju sledi zaključak za sve ono što je do sada rečeno. Bio je to kratak osvrt kroz istoriju filozofije i prave religije u odnosu na ovaj predmet. Verujem da će i u ovoj prilici mudra izreka »Ponavljanje je majka znanja«, naći svoj razlog i primenu u svemu ovom dovde rečenog, što donosi izvesnu korist, radost i zadovoljstvo. Istina je bila, ona jeste i ona će biti večiti predmet razmišljanja, čak i tada kada se čovek bude zadovoljio odgovorom na ovo pitanje: »Šta je istina?« Na žalost, mi živimo u vremenu kada istina malo koga interesuje jer je naše vreme, kako tačno konstatuje akademik Dragan Nedeljković, »vreme plaćenog laganja«.

Istina će tada biti voljena još više nego danas i to će biti još jedan razlog više za našu sreću, radost i sigurnost. Pošto smo pokušajem da odgovorimo na ovo pitanje, produbili i proširili svoje saznanje, vredno je da i dalje nastavimo da se bavimo ovim predmetom.

Za sam kraj ostalo je nešto što treba istaći i što u dosadašnjem izlaganju nije rečeno, a možda bi moglo da predstavlja neko iznenađenje. Kada je bilo reči o *podeli istina*, istakli smo princip neophodne podele i razlikovanja Božje Apsolutne Istine od svih ostalih istina. Smatram da je to ispravno i potrebno. Ono što sam ostavio za sam kraj je moja smelost da napravim još jednu podelu i to podelu same Apsolutne Istine i to tako što postoje: *Apsolutna Istina* i Apsolutno Apsolutna Istina. Zbog čega i iz kojih razloga je to potrebno učiniti?

Ovo će biti uvod u jedno novo razmišljanje i u novi pristup našem predmetu. Iako pojam »apsolutno« zaista znači i obuhvata skoro *sve*, ipak ima prostora, načina i mesta i za »Apsolutno Apsolutno«. Neka apsolutna Istina može biti ap-

olutna po istinitosti, ali ne i po trajanju. Kada se staro zame-
njuje novim, staro prestaje da živi, prestaje da bude, menja
oblik, naziv... (Novo Nebo, Nova Zemlja). Kao primer može-
mo uzeti istinu o smrti, odnosno postojanje i delovanje smrti.
Smrt je Apsolutna Istina po istinitosti i svojoj prisutnosti, ali
ona nije apsolutno večna. Ona će u datom trenutku prestati da
postoji i biće prepuštena zaboravu.

Apsolutno Apsolutna Istina je po svemu APSOLUTNA.
Isus je u vezi s tim rekao da će lakše nebo i Zemlja proći negoli
da se Njegova reč ne ispuni. Isus će učiniti kraj smrti. Dakle,
pojedine istine, a to znači Božije ili Isusove reči pa i pojam
»život« je Apsolutno Apsolutna Istina. Isusove reči:

»Ja sam vaskrsenje i život« predstavljaju Apsolutno Apso-
lutnu Istinu. Posle čovekovog pada u greh nastupile su neke
privremene promene u Apsolutnoj Istini, ali njena suština
ostala je nepromenjena u njenoj poruci o životu.

Tako se taj *prvobitni odnos* i slika istine vraća u prethodno
stanje. Ona se vraća svojoj kući, potpuna, neoštećena, nepo-
vređena, neuprljana, nepobeđena, čista, prava, istinita, apso-
lutna ... Njeno prebivalište je – »*svugde prisutna*«. Ona ispu-
njava ceo univerzum i Ona može ispuniti tvoje i moje srce,
tvoj i moj um, tvoju i moju večnost. Ona je u Isusu Hristu, a
Isus Hristos je ta Apsolutno Apsolutna Istina.

»Nije moguće odvojiti Istinu od *Isusa ili Isusa od Istine*.«

(Fjodor M. Dostojevski)

O knjizi su promišljali

M`GILAT MILHEMET B`NE OR BIVNE HOŠEH

Predrag Bogdanović Ci

Setio sam se prvo Horacijeve opomene i saveta iz »Veštine pevanja«, 269: »**Nocturna versate manu, versate diurna**« (»Prelistavajte noću, prelistavajte danju« kada sam se vratio zabeleškama sa vođenja promocije knjige, »Na putu istine« književnika Dragoljuba Jonaškovića. Uzeo sam potom prevod »Kumranskih rukopisa« mog dragog učitelja Eugena Verbera i video da »Rat sinova svetla protiv sinova tame« traje od Postanja do danas:

»Ali će Bog u tajnama uma svog i mudrosti Slave svoje staviti kraj postojanju poroka...

I tada će kao pobednik izaći Istina svemira...

Do tada će se sporiti duhovi istine i poroka

U srcu čovečijem

Hodiće u mudrosti i u gluposti«.

Pravilnik zajedništva, VII, 18

Knjiga Dragoljuba Jonaškovića svakako je izuzetan primer obnavljanja velike tradicije traganja za Apsolutom čiji su vrhovi Toma Akvinski, Baruh Spinoza, Emanuel Svedenborg, a u nas Sveti Nikolaj Velimirović, Justin Popović... Istaknimo da put autora ove knjige nije polemika sa autorima suprotnih stavova i opredeljenja već filigranska, skoro naučna vaga svega do tada izrečenog. Setimo se, poređenja radi, stava Sere-na Kjerkegora iz »Dnevnika i zapisa« od 3. novembra 1835.

godine. »Da li je Crkva procenila pravi momenat za pisanje Biblije? Pažnja je dugo vremena bila usmerena na veliki napredak koji je uživala zahvaljujući apostolima... posle hiljadu i osamstotina godina, hrišćanstvo (je) zasitalo čitav život, tako da je sve u hrišćanskoj crkvi esencijalno prožeto hrišćanstvom (hrišćanska filozofija, hrišćanska estetika, hrišćanska istorija) i na činjenicu da je danas možda lakše otkriti šta je to esencijalno hrišćansko. Ne mora se danas studirati pupoljak već cvet«.

Kao što vidimo Kjerkegor tvrdi, pojednostavljeno rečeno, da bi svaka generacija trebalo za sebe da piše svoju Bibliju. Da bi u zapisu od 6. oktobra 1836. Kjerkegor doveo u pitanje i postojanje apsolutnog principa izvan forme. On tvrdi: »Filozofsko saznanje je prvo kompletno (bez ostatka) u sistemu-ideji i formi da li zbog toga ne postoji apsolutni princip? Ne – on ide samo uz formu«. Neka se nihilizmu Kjerkegora suprostavi car David svojim psalmom XLII, 8 st.: »I za grehom greh se valja«, jer jedna pogreška povlači drugu, uvećava je, i vrzino kolo beznada se ubrzava i zatvara u ateistički sistem bez duše i duha.

Želim da vam obratim pažnju na pismo Emanuela Svedenborga saradniku Etingenu (1766), koji će nam pomoći u razumevanju shvatanja ove teme, u kojem tvrdi da ga je Gospod prvo uveo u prirodne nauke kako bi ga pripremio da razume prirodne istine: zakone fizike, biologije, medicine, jer u svemu je slava Božija. Njegov um tvrdi se u pismu morao je biti utemeljen naukom i učvršćen logikom da bi izdržao susrete sa anđelima Božjim.

»Vera je – piše Svedenborg u »Novom Jerusalmu« -nklonost prema istini koja nastaje odatle što se hoće istina zato što je istina, a hteti istinu zato što je istina jeste baš ono duhovno /ipsum spirituale/ kod čoveka, jer je potpuno odvojeno od onoga što mu je prirodno, a to hteti istinu ne radi istine nego radi svoje slave, dobrog glasa ili dobitka. Istina odvoje-

na od tih motiva je duhovna, jer potiče od Božanstva. Što od Božanstva potiče to je duhovno i to se preko ljubavi pripaja čoveku jer je ljubav duhovno spajanje«.

Vratimo se knjizi »Na putu istine« koja je izazovna i po pristupu tekstu i po stvarnosti, i po doživljaju i shvatanju stvarnosti. Sveti Nikolaj Velimirović u knjizi »Reči o svečoveku« kaže: »Deset hiljada borovih zima ispisano je na licu mome. Deset hiljada šeničnih ljeta gledaju kroz oči moje. Ceo put od ljudoždera do svetitelja (ljudopožderanog)! Ko bi umeo čitati, umeo bi prezirati i sažaljevati. No malo je pismenih među skribarima, dušo svečovečanska«.

Put književnika Dragoljuba Jonaškovića svakako je u milosti Svetog Duha i on je jedan od boraca sinova svetlosti za Istinom svemira. Otvorena su vrata Apokalipse, vidim polje Armagedon i četiri jahača već jezde. I ova knjiga je štit svim pravednicima.

ISTINA O SVETSKOM UMU

Predrag R. Dragić Kijuk

Baviti se pitanjima istine u sadašnjem trenutku, u vremenu potpunog moralnog posrnuća i najveće krize hrišćanske civilizacije, ima posebnu važnost. Jedna proizilazi iz vere u Svetski Um a druga iz konstatovanja okruženja u kome se nalazimo. Utoliko više začuđuje autorova hrabrost da se bavi problemom pojma istine u vremenu kada je, od 1945. do danas, samo jedna država, poput Amerike, utrošila na nuklearni arsenal pet triliona dolara s ciljem da svetu, kao jedinu, nametnu svoju istinu. Razume se, kada svetom vlada strah i malo mu je stalo do istine, pošto se nad njim natkrilila planetarna strepnja, ovakva knjiga zaslužuje analitičku pažnju. Utoliko pre, za knjigu »Na

putu istine« se može reći da to uistinu jeste knjiga pitanja. Istovremeno, i baš zato što to jeste knjiga pitanja, to je knjiga o čovekovoj strepnji, jer ona potvrđuje da naša civilizacija nije samo obezbožila Boga, već je istovremeno i onečovečila čoveka.

Ima se utisak kao da autor ispisuje neku osobenu istoriju sveta, istoriju koja služi obračunu sa istinom. U našem svetu nihilizma i sekularizma to je još uočljivije. Dakle, da ponovim još jednom, trebalo je imati hrabrosti, kako je to učinio gospodin Jonašković, za bavljenje istinom u svetu savremene naopake vrednosne lestvice. Pitanje istine veoma je neobično za naše vreme, vreme svakolikog pragmatizma te možda zato ova knjiga izaziva veliki broj nedoumica. Ali podimo nekim redom. Istina je fundamentalna ideja kojom je bila zarobljena, i još uvek jeste, pre svega filozofija. Starogrčki pojam za Apsolut usvojen je i u novovekovnoj filozofiji iako pod drugačijim imenom, jer tragajući za istinom, filozofi su u stvari otkrili Apsolut i pronašli Transcendent. Ali, da odmah kažemo: Transcendent za filozofe jeste nešto nadsuštastveno, nešto što pripada metavremenu, metaprostoru i metaistini. A Toma Akvinski vrlo jasno i tačno određuje razliku između filozofske spoznaje i čovekove vere, a to je: pojava Boga u istorijskom vremenu. Taj Bog u istorijskom vremenu potvrđuje sasvim drugačije određenje čoveka njegovo pravo na istorijski optimizam i zato, i samo zato, ideja hrišćanstva pripada teologiji istorije a ne filozofiji istorije. U tome je verovatno i razlika a ponekad i nesporazum između onih koji na filozofski, skolastički ili organicistički način pokušavaju da dođu do istine.

To što pripada metastvarnosti, to što pripada nadstvarnom, filozofi su sa manje ili više uspeha pokušavali da odgonetnu tražeći istinu, ovoga puta ne samo o čoveku, već istinu o Bogu. I zato da potpuno pojednostavimo: »Na putu istine« je knjiga o strepnji i knjiga o Apsolutu kao Svetskom Umu,

što znači knjiga o Bogu. Istoznačno, knjiga religijskog disputa »Na putu istine« jeste apologija smisla čovekovog postojanja, razume se, sa hrišćanske tačke gledišta, i ona ostaje osnovna tema ove knjige. Baš zato što se bavi filozofijom egzistencije, traženjem i nalaženjem smisla tog sićušnog bića pod kapom nebeskom, osuđenog na bolest i na smrt i na jezik biti »Na putu istine« znači biti na putu odbrane smisla života. Taj misao, komentarišući razne ideje, razne mene u brojnim vekovima civilizacije i koristeći brojna imena, velika imena, koje su mučili problemi o svojstvu čovekovog postojanja, Jonašković će tražiti i u dijalogu, sa najvećim imenima koji brane dostojanstvo misleće i hrišćanske Evrope. Uporišna tačka ove knjige jesu Kantova i Jakobijeva misao, jednog vrlo zanimljivog, u našoj sredini nepoznatog, zanemarenog teološkog mislioca upravo zbog toga što smo više od polovine veka bili uskraćeni za sve teoretičare koji su se bavili filozofijom egzistencije, pa između ostalih i Jakobija, trgovca, romanopisca, filozofa i naučnika.

Jakobi je rođen 1743, umro je 1819. godine a bio je predsednik Akademije nauka u Minhenu. Ovaj mislilac smatra da je bit svakog čoveka, da je monada svakog čoveka, njegov duh koji proizilazi od Boga. Ne znači li, onda, da to produhovljeno i da to oboženo biće, nije ni apsurdno ni tragično već *projavno biće* osuđeno da zahvaljujući jeziku tumači, sluti ili osporava Tvorca. Zahvaljujući smrti pak, u ključu hrišćanske filozofije života, biće jedino može razumeti svoju početnu beskonačnost. Kant, koji je umro 1804, i koji je kritikovao instituciju crkve, s pravom kao i Hegel, nije bio antiteista, pa njegov obračun sa institucijama treba razumeti kao kritiku zapadnog hrišćanstva. U tom smislu, institucija crkve kojom se bavi zapadnoevropska filozofija istorije Evrope nije ništa drugo nego istorija nasilja. Ali je, isto tako, Kant o Apsolutu, o tom Duhov-

nom sazvežđu i monadi koja se nikada ne može odgonetnuti do kraja života imao najsadržajnije mišljenje. I danas svi znaju da je njegova knjiga »Kritika praktičnog uma«, najbolji svedok takvoga stava. Naime, Kant je tvrdio da je Bog stvar etičkog uverenja jer besmrtnost duše i bitak Boga ne mogu biti predmet znanja, pošto se ne mogu iskustveno objasniti.

Razume se, u tom dijalogu sa misliocima Evrope, među kojima se nalaze: Spinoza, Holbah, Kant, Hegel, Huserl i drugi, ima ponekad i paušalnih ocena, na primer u dijalogu sa Hegelom ili sa jednim od slobodnih mislioca dvadesetog veka, inače rumunskog porekla, Emilom Sioranom. Autor je u želji da odbrani svoju istinu, učinio ogrešenja u odnosu na ova dva tako velika i važna personalistička korifeja iako upravo oni brane dostojanstvo Evrope i evropske misli. Štaviše, verujem da će njihova misao, uz misao pomenutih filozofa, u svakom vremenu odbraniti istinu o celishodnosti postojanja i ideji spasenja.

Baveći se bićem strepnje, autor ima potrebu da nađe smisao, harmoničnu tačku čovekove uravnoteženosti, veru kao simfonijski princip. Utoliko je ovo knjiga o traganju za Bogom, o Tvorcu kao smislu svega. Pa ipak, iako se najveći deo ove knjige bavio preispitivanjem ideje o Tvorcu, odnosno Apsolutu, moram da iznesem bar jedno kritičko određenje. Naime, tumačeći filozofska dela najvažnijih mislilaca u opštečovečanskoj istoriji kulture i ideja, autor je zapao u zabludu interpretirajući i komentarisući ova dela jer Bog filozofa nije Bog hrišćana.

Ova knjiga, međutim, ima jedan prizemniji značenjski sloj, vrlo pragmatičan i lako prihvatljiv. Kada govori kako istina može biti različita, autor uočava problematizovanje puta do istine uglavnom stoga što se ponekad ljudima čini da svako ima pravo na svoju istinu. Autor će takvo zapažanje, kao

iskustveno zapažanje, okarakterisati veoma opasnim jer ako doista svako ima svoju istinu onda nije samo problem u tome da li ćemo ikada doći do tačke istine, već je problem kako ćemo živeti sa različitim istinama. Konkretno, Srbe su drugi, i u ime svojih interesa, podelili po verskom, teritorijalnom, ideološkom i civilizacijskom ključu ubedivši svaku grupu da je u pravu i da se, beskrupulozno, mora izboriti za svoju istinu. Birani su mali ljudi sa velikim ambicijama, koji su danas to najbolje vidimo u potponosti rastočili jedinstveno nacionalno biće.

Problemi među ljudima, uz pretnju socijalnog darvinizma, upravo su nastali uspostavljanjem kvazi istina. I globalna hrišćanska zajednica, od svog postanka do danas, i u vekovima kada se izdelila, potvrđuje šta se dogodilo upravo zahvaljujući principu po kome je svako smatrao da ima svoju istinu. Međutim, ova knjiga, podeljena na kratke i sažete problemske oglede i na jedan metaforičan način, iako se bavi činjenicama, upućuje na korisnost kvaliteta operetljivog puta do istine. U stvari, ono što je presudnije krije se u svojstvu buđenja *poriva za istinom*, bez obzira da li će se istina otkriti ili ne, jer je poriv za istinom suštinski moralni stav, a taj moralni stav jeste na izvestan način i religiozni stav. U svim segmentima života, zabluda ili put do uvek nove istine plaćaju se ne samo urušavanjem interesa čovekove egzistencije već i razbijanjem zavetnog smisla naciona, koji se na taj način neprekidno poništava. Upravo na tome počivaju lažne istine na koje želim da skrenem pažnju u vremenu najezde novog svetskog poretka (kao haosa) i u završnoj fazi rasrbizacije. Na primer, koliko smo svesni da se sa srpskim jezikom dogodio jedan fenomen koji se nikada nigde u istoriji sveta nije dogodio? Reč je o pojavi zahvaljujući kojoj je jedan jezik doživeo brojna preimenovanja, pa se istina srpskog jezika troši već 150 godina tako što

je on menjao nominalno određenje: nazivan je i srpsko-hrvatski, neko vreme srpskohrvatsko-slovenački, danas već postoji tzv. bošnjački a izgleda da će uskoro biti oformljen i tzv. crnogorski jezik. Tako je srpski jezik, jedinstven u gramatičkom i sintaksičkom svojstvu, iz političkih razloga podvrgnut fragmentaciji.

Danas se jedan mali broj intelektualaca, nadasve srpskih pisaca, bori da vrati istinu o srpskom jeziku. Mnoge će verovatno, iznenaditi tvrdnja da hrvatski pisci ili hrvatski naučnici koji pišu tzv. hrvatskim jezikom pišu u stvari srpskim književnim jezikom već 150 godina. Od 1850 godine, Hrvati su, iako čakavci, normirali svoj jezik prema štokavskom srpskom književnom jeziku. Naravno, iz političkih razloga, jer je politika poslednja dva veka instrumentalizovala svaku poru društvenoga života, pa je došlo do najrazličitijeg preimenovanja srpskog jezika. Mi smo danas došli u situaciju da se branimo od posledica iako se nismo odbranili od uzroka ovakvih političkih akcija i potpunog nacionalnog posrnuća.

Kada je u pitanju istina o srpskom jeziku navodimo još dva primera. Prvu dokumentovanu istoriju o Srbima, pisao je Engel i ona je objavljena u Haleu 1801. godine. Pre njega je, doduše dosta nespretno, o Srbima na nemačkom, pisao hanoverski istoričar Ludvig Alberht Gebhard. Ono što nam je ostalo nepoznato sadržano je u činjenici da Johan Kristijan fon Engel kritikuje Zlatarića što je u predgovoru svoje knjige pesama (iz davne 1597.) dalmatinsko-ilirski (srpski) nazivao »harvackim jezikom«. Uostalom, još je nemački filolog Rudolf Rost, 1867, u časopisu »Globus« utvrdio da se od Jadrana pa do Save, Drave i Dunava, grana samo srpski jezik.

Evo još nekoliko primera nakaradne istine, koja se može nadvladati isključivo činjenicama. *Kao zarobljenici politike*, koja je postala naša sudbina, svedoci smo stvaranja jedne

nove nacije, bošnjačke nacije; postoje i teoretičari koji tvrde da su »Bošnjaci« muslimanske veroispovesti autohtona pojava na teritoriji Bosne i Hercegovine, i da su tamo svi drugi narodi, ako ih ima, dolazili posle njih. Ali, zašto ova zloćudna teorija utvrđivanja istine o bošnjačkom narodu nije održiva? Pa, upravo zbog istine. Još su bosanski ban, Matija Ninoslav, 1234, i bosanski vojvoda, Juraj Vojsalić 1434. godine, ispisujući razne povelje potvrđivali da pišu srpskim jezikom a da njihovi podanici jesu Srbi. Očito, u tom periodu, dakle pre 800 godina, na toj teritoriji nema nikakvog drugog naroda.

Negde se posledice od lažnih istina završavaju sa manjom a negde sa većom štetom. Na primer, 3 oktobra 2003, tvorac Dejtonskog sporazuma, Ričard Holbruk, boravio je u Sarajevu povodom dana oslobođenja Bosne i Hercegovine i prisustvovao proslavi narodnog praznika (?) hrvatsko-muslimanskog entiteta. Tom prilikom će ovaj američki uličar, koji je zalutao u politku, reći da je najveća greška što je tim sporazumom stvorena Republika Srpska a zašta nije bilo nikakvog pokrića. Dodao je Holbruk još nešto: da je tim Dejtonskim sporazumom utemeljen i ustav Bosne i Hercegovine, ali da taj ustav nije nikakva ludačka košulja koja se ne bi mogla promeniti. Eto za kakvu se »istinu« zalaže vašingtonski činovnik koji ne pripada familiji amoralnih političara vec imoralnih političara.

Slične zablude uočavamo i u drugim primerima. Jedin-stveni pravni monstrum, Haški tribunal, sa najvećom pažnjom insistira na »zločinu« koji su Srbi (u ratu 1991-1995) učinili u svom ataku na Dubrovnik. Sve se to nudi u političkom paketu novog svetskog hegemonu po kome je to zapravo bio obračun ksenofobično-primitivne vizantijske pravoslavne svesti protiv zapadnog, demokratskog i civilizovanog grada, kakav je Dubrovnik, a koji nema baš nikakve veze niti sa srpskom kulturom niti sa srpskom duhovnošću, niti sa srpskim narodom.

Pa kada je to tako, a istina zahteva celosne odgovore, šta znači podatak koji iznosi najpoznatiji istoričar rimokatoličke crkve Farlati. On kaže da se o Vaskrseniju, dakle o Vaskrsu 1479. u Dubrovačkoj Republici dešava velika fešta, kao i ranijih godina (a ona će se tako kako je opisana događati još četiri veka posle pomenutog datuma), kada ceo grad dočekuje neke ljude koji su čudno obučeni. Ovi crnorisci koji prolaze celim gradom idu ka kneževom dvorcu. Narod ih dočekuje sa vidnom blagonaklonošću dok će oni završiti u Malome vijeću gde će ih dočekati najvažniji među Dubrovčanima (knez sa većnicima) da bi im kao svetogorskim monasima, iz Hilandara i manastira Sv. Pavla, dodelio 500 perpera.

Jonaškovićeve knjiga postavlja veliki broj parametara: istina i moral, istina i slobodna volja, istina i filozofija, istina i politika, istina i etika, istina i smrt i niz sličnih paralela. Šta je onda istina u svetu ogreznom u hipokriziju? Šta je istina o humanizmu? Kako verovati u humanistički svet ako se njegova istina otkriva u mizofobiji? Šta je istina o antropodiceji i šta je istina o Tvorcu koga je Evropa u 18. veku osudila a u 19. veku izvršila nad njim smrtnu kaznu i prognala ga iz istorije svoje civilizacije. Danas ne postoji više hrišćanska Evropa, danas postoji razhristovljena Evropa koja živi svoj posthumanistički u posthrišćanski period. Otuda je valjda i prirodno što je na jednoj konspirativnoj konferenciji, 1998, u Berlinu (gde su bili okupljeni čelnici evropske politike) donet program o dousavršavanju Evrope u kome je iznet stav da će Evropa štiti svoj ekonomski i zajednički interes i vojnim sredstvima. Usled primedbi da takva vrsta tekstova nema u sebi ničeg od hrišćanskog pogleda na svet, sednica će biti prekinuta a onda nastavljena Kinkelevom histeričnom izjavom da Evropa nije hrišćanski klub.

I doista, Evropa nije hrišćanski klub i izuzev humanista malo je mislilaca koji su se bavili istinom u celosti i istinom kao nadnačelom ili čovekom koga bi trebalo spasiti iz talasa apsurdna i vratiti ga smislu života. Evropa je, bez sumnje, davno pristala na »aksiomatičnu« teoriju po kojoj čovek živi i postoji kao tragično, razulareno i prolazno a u mnogo čemu čak i kao besmisleno biće. Najveći broj evopskih filozofa nas je dovodio u sumnju postojanja nadistine Boga i Tvorca iako je još Toma Akvinski pokušao da filozofsku Evropu spasi duhovne dileme. On je sasvim jasno utvrdio da hrišćanska ideja o Bogu jeste *nadrazumska ideja ali nije protivrazumska*. Ni provokativni primer savremene Evrope, zahvaljujući otisku jednog grafita iz 1968, nikog nije prizivao duhovnoj sabornosti. A učesnici studentskih nemira na zidovima Sorbone su ostavili duhovit zapis: »Bog je mrtav -Niče«; »Niče je mrtav Bog«. Međutim, filozofska Evropa se razila sa stavovima Tome Akvinskog i nastavila svoj put isključivo prema *nazorima svog političkog uma* koji je u dugom periodu koristio veru kao političko sredstvo za ostvarenje političkog cilja a onda kada je potpuno ovladao društvom veru potpuno odbacio.

Zar istinu o milosnosti i ljubavi, takođe, nije premrežila poražavajuća istina o hipokriziji i mizofobiji? Kada su se Sjedinjene Američke Države odlučile da okončaju Drugi svetski rat, odlučile da upotrebe atomsku bombu (iako je Japan već bio u pregovorima sa Sovjetskim Savezom o sklapanju primirja), pravdale su to humanističkim razlozima, misleći na mnoge majke koje će izgubiti svoje sinove u ratu koji bi mogao da se produži. I bacili su atomsku bombu na Hirošimu i Nagasaki. Avion koji je nosio tu bombu, na zaprepašćenje teista i humanista nosio je ime jedne majke. Pilot koji je prevezio smrtonosni teret nazvao je avion po svojoj majci »Enola Gej«. To je ime američkog humanističkog poriva na kraju

prve polovine XX-tog veka i taj poriv traje, taj kvazihumanistički poriv, do dana današnjeg. Nema tu ni humanizma i nema tu istine, kao što je nije bilo ni u odluci da se svetost života pretvori u pepelište preko 130 000 Japanaca. Američka zabluda da su dosegli božansku moć potvrdila se jedino u ciničnoj istini da je uranijumska bomba bačena na Hirošimu (6. avgusta 1945.) nosila naziv »Mališan« a plutonijumska bomba bačena na Nagasaki (9. avgust 1945.) nosila naziv »Debeljko«.

Pitanje istine nije samo za filozofiju i teologiju najvažnije pitanje, ono bi zbog apokaliptičkog militarizma moralo biti i najvažnije pitanje politike, makar se ona nalazila na najdonjem podeoku vrednosne lestvice. Neistina nije drugačije ispisana istina, već zlo. Setimo se, u to ime, naopake 1999 godine, naopake kažem zbog toga što nije teško zamisliti kako izgleda taj broj kada okrenete tri devetke naopako (666), kada je bombardovan bez krivice srpski narod, iako će *u ime neke svoje istine* američki predsednik Klinton, poznata internacionalna porno zvezda i njegov epigon Bler, tvrditi da je to *jedini humanitarni rat u istoriji sveta*. A biće da je upravo američki pisac Norman Majler bio u pravu zaprepašćen sličnošću onoga što se događalo od 1941-1945. godine sa ovim što se dogodilo Srbima 1999. godine. Sličnost je poražavajuća i mnogo istinitija od »istine« političara koji su se odlučili da bombarduju srpski narod. One koje su nacifašisti gurali u gasne komore nisu imali mogućnosti da se brane, Srbi, te naopake 1999, takodje nisu imali mogućnosti da se brane.

Autor nas na početku svoje knjige matematičkim jezikom upozorava da fenomen istine, kojim će se on baviti, jeste fenomen koji se teško može odvojiti od fenomena pravde ili pravednosti, imajući na umu da se u Bibliji, za razliku od svih drugih termina, istina i pravda pominju 663 puta. To je i razlog što će on *ukazivati* na relativne a *isticati* apsolutne istine.

Tim pre, fenomen istine kao nadnačelo postoji kao moralni imperativ, kao kategorički imperativ, kao duhovna istina i kao žižna tačka čovekovog smisla i mogućnost da biće strepnje preraste u biće iskonske radosti. A šta to znači? Da bi biće bilo slobodno moramo se suočiti sa jednom jedinom istinom i to onom koja utvrđuje da se, posle takozvanog cikličkog poimanja sveta i posle takozvanog kosmičkog poimanja sveta, Bog javio u istorijskom vremenu pojavom Isusa Hrista. Zato Justin Popović zaključuje: za namučenog i napaćenog čoveka Bog može biti samo onaj koji je bio zatvoren u pet čula i koji je patio kao čovek. Neće biti da je Justin Popović, kao najveći dogmatičar 20. veka sveukupnog hrišćanstva a posebno pravoslavnog hrišćanstva, ovakav stav izgradio na pogrešnom razumevanju jevanđeljskih tekstova. Uzimajući u obzir ovakve i slične tvrdnje poznatog pisca Dogmatike u tri toma, čini se da je Dragoljub Jonašković propustio priliku da nam pokaže zašto su i kako posejane razlike u istoriji hrišćanstva i kako se to *biće nade preobrazilo u biće strepnje*.

Na isti način dobili bismo, zahvaljujući još jednom autoru, i odgovor na pitanje šta jeste istina a šta hristijanizovana politika. Da je pisac knjige »Na putu istine« više pažnje posvetio sv. Jovanu Damaskinu (koji je umro pre VII Vaseljenskog sabora, 787, a čije smo delo dobili i na srpskom jeziku pod naslovom »Istočnik znanja«) tačno bi uočio da je upravo on tvorac dela koje je ključ objašnjenja svih odstupanja, svih razlika i svih nerazumevanja najveće i nikada ponovljene ideje koja se brine samo za čoveka iz ljubavi prema čoveku. Jer, hrišćanstvo jeste Tvoračka ideja ljubavi, kao što ljubav jeste datost, žudnja, duhovna punoća i potpunost svakog bića koje sebe prepoznaje u filozofiji hrišćanstva. Ovoj preporodnoj misli i Martin Buber duguje svoju moralnu antropologiju sa osnovnom tezom da Ja postoji samo sa drugim.

Stravično je saznanje da je na kraju XX i na početku XXI veka upravo politika, kao sudbina ideologije socijalnog darvinizma, apsolutno poništila svaku filozofsku potrebu bavljenja egzistencijom i njenom sigurnošću, i da je potpuno uništila, nakon »ubijanja« Boga, ideju o *svetosti čovekovog života*. Mi zapravo prisustvujemo i govorimo o ovoj knjizi u trenutku kada su deo sveta i hrišćanska Evropa odlučili da žive bez hrišćanskog identiteta. Svedoci hrišćanskog sveta, koji je izgubio kompas utopljen u sopstvenoj oluji, bili su u našoj sredini baš evropski ljudi po obrazovanju a hrišćanski kritičari po ljubavi i brižnosti, Justin Popović i Nikolaj Velimirović. Zato se i može zaključiti da autor nimalo nije pogrešio nadahnjujući se njihovim bogoslovesnim tekstovima.

Pa ipak, kada je u pitanju literatura koju je autor koristio ostaje primedba da je bespotrebno forsirao pisce zapadne provenijencije. Opravdanje za ovakvo opredeljenje moguće je naći u kulturološkom trendu, ali to ne umanjuje zbiljovitost prigovora naročito s obzirom na činjenicu da su temeljne hrišćanske studije prevedene na srpski jezik. Pored duhovnih azbučnika (»Dobrotoljublje« ili »Istočni Oci« Florovskog te »Istorija vizantijske filozofije« Vasilija Tatakisa) izostalo je ozbiljnije bavljenje kulturnim delima Berđajeva, Bulgakova, Florenskog, Loskog i vladike Atanasija (Jevtića).

Najzad, postoji u knjizi »Na putu istine« i očigledna namera da se jezik filozofije teologije odnosno jezik teologije filozofije (kao i teleologije nauke) saberu u tački otkrovenja jezika. Reč je o putu pomirenja filozofskog Apsoluta i hrišćanskog Logosa.

Apsolut to jest termin za bitak, suštastvo biće duboko ukorenjen u evropsku filozofiju i različito tumačen: za Hegela će to biti Duh, za Fihtea će Apsolut biti apsolutno Ja, iako je Dragoljub Jonašković bio u pravu nastavljajući tragom Baruha

Spinoze koji je bio najbliži pragu istine o Bogu. Iako će 1656. godine biti isključen iz sinagoge, iako je na njega bačena ananema, Spinoza je najprijemčivije tragao za jezikom Svetog, za jezikom univerzalnog i apsolutnog. I zato, dobrim delom, ova knjiga ne otkriva samo paradoks u traženju **istina** u politici, u jeziku, u istoriji, u etici, u moralu i slobode volje. Ona sve to otkriva i u vizijama filozofskog jezika ali se najviše bavi onim porivom koji je imao potrebu da otkrije jezik o Hristu. Kakav je to jezik o Hristu i zašto je on tako važan i zašto bi on, kako to u zaključku ističe autor, bio *ISTINA NAD ISTINAMA*. Za filozofe među teolozima to nije sporno. Od četiri sinoptička Jevanđelja samo jedno je filozofsko. To je Jevanđelje po Jovanu koje već prvim stihom provocira skrivenu tajnu. U prvom stihu prve glave doslovno stoji da u početku beše Logos ili Svetlost, kako su neki biblijski prevodioci navodili, ili Riječ, kako je to tačno preveo Vuk Karadžić dosledno osećanju srpskog jezika. I više od toga: Vuk je prihvatio prevod naslova svetih knjiga Biblije jednak Luterovom. Naime, dok najveći broj evropskih naroda imaju Bibliju, Vuk se odlučio za prevod grčke reči sintagmom Sveto Pismo; Stari, kao i Novi Zavet čoveka sa Bogom, Pismo je svetog jezika Boga i Bogočoveka, jer svetost pisma naznačuje da se Sveto nikada ne udaljava od čoveka.

Razume se, pošto se bavimo istinom, a da ne bismo ostali u zabludi, napominjemo da je Vuk Karadžić Novi Zavet (Boga sa čovekom) *preveo* verno starom-slovenskom jeziku, kao što je shodno tom starom slovenskom jeziku *preveo* i pomenu ti filozofski stih Jevandjelja po Jovanu koji glasi: *ISKONI BE SLOVO* što je u prenosu na Vukov savremni jezik glasilo: »U početku bješe riječ...« Onda, 14-ti stih svedoči o događaju najveće tajne, kada Logos ili Riječ postanu telo (»I riječ postade tijelo i useli se u nas puno blagodat i istine...«). Nikada se veća eksplozija nije dogodila u zamislivom svetu, niti i u jed-

noj galaksiji od ove pojave, tajnovite pojave, kada Logos ili Reč ili Svetlost, postaju telo. Kada Bog ima potrebu da se *očoveči*, da bi se čovek *obožio*. Jonašković je sasvim u pravu kada pokušava da u jeziku odredi i potvrdi istinu o Isusu Hristu, istinu o Onome koji je Put, Istina i Život, kako jevanđelisti svedoče. Smatrajući taj jezik po Hristu, upravo zbog njegove eshatološke tajne, jezikom koji se prvi put objavio u istorijskom vremenu, i na istorijski način potvrđene pobede nad smrću, autor knjige »Na putu istine« sugeriše da taj jezik treba nazvati Apsolutom Apsolutne Istine. Nesumnjivo, teološki pisac Dragoljub Jonašković pokušava da u srpski jezik uvede jednu kategorijalnu vrednost za jezik o Hristu. I naravno, mislim da ne greši, još manje mislim da oni koji su utvrđeni u veri, i koji su na tom istom putu, greše kada smatraju da je put spasenja moguć razumevanjem istine jezika po Hristu, odnosno življenjem po Hristovim tablicama.

Nije teško naslutiti šta je osnovna nit ove knjige koja traga za istinom, tim pre što autor daje odredište šta je istina, citirajući jedan stih novozavetne filozofije kada Hristos kaže: Ja sam put, istina i život. Važno pitanje: šta jeste istina mučilo je još stare Grke, po kojima je istina ono što nije skriveno, u stvari adekvatno mišljenje o predmetu, ili po Hegelu »pojam koji odgovara realitetu«. Ali to nije pravo pitanje jer ako istina jeste harmonijsko trojedinstvo u onome ko jeste »put, istina i život« onda po Nikolaju Velimiroviću pravo pitanje mora da glasi: Ko jeste istina? Ova knjiga pokazuje, istovremno, da ISTINA jeste LIČNOST, da je religija jedno personalističko-subjektivno iskustvo i da ona može pripadati samo meni i nikom drugom, samo se ja mogu pitati o Bogu sam za sebe i niko drugi se ne može pitati u moje ime, kao što niko drugi ne može uzimati hranu u moje ime. Zato su ljudi od duha, i istine, revnovali ovom svojstvu nadnačela, poput Novalisa koji je poručivao da

»čovjek postoji u istini; žrtvuje li istinu žrtvuje samog sebe« ili Tolstoja koji je mudro opominjao: »Čovjek je slobodan samo onda kada služi istini«.

I konačno, koliko je tačno da je ova knjiga došla u nevreme, isto tako je tačno da ona u nevremenu postavlja važno i goruće pitanje o istini kao pravom pitanju o čoveku. Odgovor na takvo pitanje, odgovor na takvu vrstu saznanja predstavlja već put čovekov od ideje iskušenja ka porivu simfoničnog smisla života. A kakvu, onda, istinu potvrđuje otkriveno duhovno iskustvo? Ova knjiga potvrđuje da čovek nije mera svih stvari, ali ova knjiga pokazuje da ni Bog nije mera svih stvari! Ova knjiga pokazuje, i to je važeći doprinos istini o lažnoj savremenoj civilizaciji i post-humanističkom vremenu u kome se nalazimo, da je Bogočovjek mera svih stvari!

O PRAVOJ RELIGIJI, ETNIČKIM I VERSKIM MANJINAMA¹

Prof. dr Dragoljub Đorđević

Večeras mi je zadatak olakšan ne samo zbog toga što sam govornik četvrti po redu već prostom činjenicom da zborim posle mog profesora Đure Šušnjića, iza cenjene koleginice Zorice Kurburić i uvaženog gospodina Predraga Dragića Kijuka. Da li se išta suvislo može reći nakon tako učenih i inspirativnih osvrta na knjigu imenjaka – Dragoljuba (Jonaškovića). Teško, ali ću pokušati.

1 Slovo o knjizi Dragoljuba Jonaškovića Na putu istine (Preporod, Beograd 2003, str. 192), izgovoreno na promociji u Niškom kulturnom centru, 23. septembra 2004.

U toj mi nakani preostaje da pronađem zrno stimulacije u samoj knjizi. No i to nije lako. Jer, kako je ispravno primetio pisac predgovora i recenzent prof. dr Radiša Antić – moj prijatelj, inače, a ovo govorim zbog prisutnih sociologa i sociologa religije, osoba koja je briljantno doktorirala na opusu Esada Ćimića negde tamo u Americi, kao što sada predaje negde tamo na nekom univerzitetu u Velikoj Britaniji knjiga je pisana sa filozofskim i bogoslovskim ambicijama, skup je filozofskih i bogoslovskih eseja, a ja nisam ni filozof ni teolog, niti me more takve pretenzije. Znači, knjigu sam iščitavao kao sociolog religije, i odmah odlučno izjavljujem da će biti korisna svakom članu te svojevrzne bratije.

Primećujem, i zbog publike naravno, da i u nas raste broj knjiga poput Jonaškovićeve. Sve je više mudrih ljudi koji, iako, nazvao bih ih, *ne-školski* filozofi, bogoslovi, sociolozi..., tragaju za smislom sveta, društva i čoveka. I to uspešno čine, raskidajući sa tvrdim i okorelim akademizmom, jalovim i pragmatičnim scijentizmom iliti ideologizovanim i politizovanim društvenim mišljenjem. Dragoljubova rabota, opet odlučno cenim, ravnopravno staje uz bok takvih knjiga. Imam na umu i jednu konkretnu, onu Erika Hofera *Pravi vernik* – koja je takođe objavljena ovih dana u Nišu i koju sam prelistavao uporedo sa Dragoljubovom.

Za ovu priliku iz mnoštva eseja izdvajam dva. Prvi, naslovljen sa *Istina i religija*, odaje korektnog autora koji se ne libi da, gde je mesto, komunicira i sa Karlom Marksom kojeg su, uzgred kazano, naprasno svi pozaboravljali, a bez čije teorije nema ozbiljnog kritičkog promišljanja religijsko-crkvenog kompleksa. Ali, u traganju za odgovorom na ključnu upitnost napisa »Koja je prava religija?«, esej otkriva pisca i njegovu težnju da samo jednu, mi ne znamo – možda *njegovu*, religiju, veroispovest ili, što je najnepovoljnije, versku grupu proglasi za prave. I tu nastaju teškoće! Potsetio bih autora na aktuelnu debatu u svetskoj sociologiji religije o različitim konceptuali-

zacijama religije, od čega zavisi odgovor na pitanje šta je uopšte religija, pa onda i koja je prava.

Množina misli kako je sve potaman oko *religije* – svi znamo šta ona jeste, mnoštvo je neposredno živi – i zaludno traćimo dragoceno vreme iznova se čudeći pred njom. Ali, i o tome ide reč, jedno je ona u zamisli naučnika, drugo u formulaciji teologa, sasvim nešto treće u službenoj (državnoj) konceptualizaciji. I zaista, držeći na umu Petera Bejera (Beyer) izuzetno uticajnu trodelnu tipologiju konceptualizacije religije na *bogoslovsku*, *naučnu* i *oficijelnu*, lako uočavamo razlike u tretmanu religija, koje idu toliko daleko da pojedinim od njih uopšte osporavaju da su to za šta se izdaju, pravno ih sankcionišu kao nereligije i izgone sa javne scene. Službena zamisao religije, oslobođena teoloških i naučnih uvida a oslonjena na četiri društvena podsistema – sud, vladu, mas medija i obrazovanje – arbitrarno presuđuje: nekome veli »ti jesi religija, tebi to priznajemo, dajemo ti slobodu javnog delovanja i podržavamo te«; nekome kazuje »ti nisi religija, tebi to ne priznajemo, oduzimamo ti slobodu javnog delovanja i proganjamo te«. I gle čuda: jedna istovetna pojava »ovde« je religija sa svim počastima, »tamo« nije čak ni registrovana – jeste zabranjena ili se prihvata kao ikoje preduzeće ili udruženje građana. (Primer radi, u srpskim školama sedam verskih zajednica može da izvodi veronauku, ostali nikako; u kineskim školama se taoizam ubraja u religije, u tajvanskim ne; kineska i indonežanska vlada prepoznaju pet službenih religija, ali svih pet različitih; u SAD sajentologija jeste religija, u Nemačkoj nije.)

Dakako, večeras ostavljam na stranu izazovnu tvrdnju Džona. Z. Smita o naučnoj konstrukciji religije: »Religija je jedino kreacija naučnih istraživanja. Ona je stvorena u naučno-istraživačke svrhe putem komparacije i generalizacije. Religija ne postoji nezavisno od akademskog sveta.«

Ako je donekle razumljivo da iz državnog i bogoslovnog – najmanje iz naučnog – ugla neke religije mogu biti osporene i proglašene za nepostojeće, mnogo je teže shvatljiv istovetan postupak prema jednoj od veroispovesti unutar konkretne religije. U gornjoj situaciji imamo to da jedna religija odbija drugu – na primer, oficijelno definisano hrišćanstvo u Nemačkoj (protestantizam, rimokatolicizam i pravoslavlje) ne priznaje sajentologiju, nesumnjivu religijsku i kulturnu novinu. U donjoj zgodi dešava se da jedan krak neke religije samostalno ili u zajednici sa drugim odbacuje treći – primera radi, oficijelno definisano hrišćanstvo u Srbiji (pravoslavlje i rimokatolicizam) eliminiše protestantizam, izistinsku najmlađu hrišćansku konfesiju; *brat udara na brata u veri samo zato što se u nečemu razlikuje, često u sitnom detalju.*

Ko, u čije ime, gde, kada i kako može proglasiti nešto za pravu religiju? Nije li to isključivo stvar slobodne, ali izistinski slobodne, odluke svakog ljudskog stvora. I stoga autoru predlažem oprez u diskusiji ovog osetljivog problema.

Drugi esej, imenovan kao *Istina i manjine*, jeste najsociološkiji. Privukao me i zbog toga što se, ima tome decenija-dve, i sam bavim religijskim i etničkim manjinama. Ne treba čitati između redova, jer je tako očevidno, da u tekstu probija, a što ne bi i izbijao, humanistički i patriotski autorov nanos, to jest reakcija na ono tragično što se dešavalo njegovoj rodnoj zemlji a on nemoćno pratio izdaleka – podsećam da Jonašković živi u Švajcarskoj – ili na ono što se možda tek sprema Srbiji. Manjine jesu »problem« i jeste da je naša država trapava u saobraćaju sa autohtonim manjincima, ali, i tu se apsolutno slažemo s piscem, ima »manjina i manjina«. Jedne su se integrisale a nisu izgubile svekoliki integritet, i jesu rešile položaj prema međunarodnim standardima ali zahtevaju »preko hleba i pogaču«, treće otvoreno rade na rasturanju države i oružjem, dok četvrte

– zaboravljene, skrivene i potisnute – Romi i Vlasi, na primer, tek stižu osnovna prava. Dragoljub Jonašković pruža sličnu, ako ne i istovetnu, četvoročlanu sociološku shemu ponašanja manjina u državi, tj. njihovog odnosa prema zajednici, čime daje doprinos sociologiji etniciteta.

Dakako, autor ima na pameti pre svega etničke manjine, a očekivalo se, prateći duh čitave publikacije, da pokloni izuzetnu pažnju religioznim manjinama, manjinskim verama ili manjinskim verskim zajednicama. Toga nema, samo on zna zbog čega, a jeste neophodno. Jer, *u zbilji retko da je neko manjinstvo opredeljeno samo jednom karakteristikom*; najčešće je kombinacija dveju ili više, pa tako, primera radi, imamo etnicitet koji je istovremeno etnička i verska manjina ili etnička, verska i jezička manjina.

Stvar se komplikuje i zbog činjenice da u svakom društvu, pa i u društvima Balkana, pored većinske/ih, postoje i *manjinske vere*. Koje su to vere? U nedavnom određenju »*pod manjinskim verama u našem slučaju podrazumevam sve sem islamske religije i pravoslavne i rimokatoličke konfesije. Znači, u ovu kategoriju ulaze, pre svega, protestantska veroispovest i raznoliki izdanci orijentalnih religija, transformisani u zapadnim društvima*«. U drugim balkanskim državama razdeoba na većinsko/manjinsko može biti drukčija; istaknimo tako da u Rumuniji sve sem pravoslavne i rimokatoličke veroispovesti spada u manjinske vere, a u Albaniji sve osim islama i katolicizma.

U zapadnoj se, posebno američkoj, literaturi pak rabi sintagma *religiozne manjine*, i u okviru toga izdvajaju dva većinska tipa: *verujuće grupe* i *etno-religiozne grupe*. U prvi tip se ubrajaju, primera radi, Jehovini svedoci, mormoni, sajentolozi, pentekostalni hrišćani, članovi Hare Krišna i Unifikacione crkve večeasnog Muna – sve ono što se u javnoj raspravi ili sociološkim rečnikom naziva sektama i kultovima, često strogo

pejorativno. Drugi tip se račva u dva podtipa na *nastanjene rezidente* (settled residents) i *raseljene rezidente* (displaced residents). Religiozne manjine kao nastanjeni rezidenti jesu dugo utemeljene zajednice poput tibetantskih budista i ujugurskih muslimana u Kini ili grkokatolika u Poljskoj ili Ukrajini. Religiozne manjine kao raseljeni rezidenti jesu, na primer, turski muslimani u Evropi ili zajednice Jevreja, grčkih pravoslavaca i italijanskih katolika u Sjedinjenim Državama (Little, 2002).

Uz sve poštovanje Dejvida Litla, nesumnjivo vodećeg autoriteta za pitanje "manjinstva" u religijsko-crkvenoj oblasti, primećujem da se njegova tipologija ne može u potpunosti primeniti na balkanska društva. Zato jeste bilo nužno što se i Dragoljub Jonašković pozabavio verskim manjinstvom.

ISTINA DOBRE VOLJE

Miroslav Keveždi, filozof-religiolog

Pisanje knjige nije postupak kojeg se svako prihvata. Nedostatak inspiracije, znanja, sredstava, vremena, energije, potrebe, volje ili one iskonske ljudske zapitanosti pred životnom stvarnošću drži mnoge podalje od takvog poduhvata. Međutim, kada se povoljni uslovi ipak steknu – tada se autor upušta u nešto što je svojevrсно duhovno putovanje. Uobičajeno je da se utisci sa putovanja podele sa zainteresovanimima tada kad je put završen, tako da to ima formu jednog putopisa. Knjiga koju je napisao Dragoljub Jonašković nije takva knjiga. Pre bi se moglo reći da je ona razglednica sa duhovnog puta, napisana usput, dok put još uvek traje, ili kako nam naslov knjige govori – dok je autor *NA PUTU ISTINE*.

Ovaj put, shvatili smo, nije uobičajen. Ako bismo uobičajeno putovanje uporedili sa putovanjem automobilom zbog njegove prizemnosti, onda je ovaj duhovni put nalik putovanju u nebesa, avionom, onom koje se ipak relativno retko preduzima, i koje nosi svoje specifičnosti.

Kako sam autor izvrsno primećuje: »Sve češće u životu moramo osim automobila, posebno na većim razdaljinama, da koristimo avion. Ali za ulazak u avion i putovanje na visinama moramo najpre proći određene kontrole. Zar se nije dogodilo da budemo zaustavljeni na kontrolnom pregledu? Kontrolni aparati davali su signal za uzbunu zbog neke stvari koja je bila kod nas. Morali smo da se zaustavimo, praznimo džepove, da dozvolimo službenoj osobi da izvrši detaljan pregled...« (*Na putu istine*, str. 112-113.)

Uloga recenzenta, strogo uzevši, nalik je ulozi ove službene osobe, dužne da savesno i detaljno izvrši pregled. Bez pre-

tenzija da bude savetnik na duhovnom putu, ova osoba ima dužnost da legitimizuje putnika i postavi pitanje gde se putuje. Ako damo reč autoru on nam pošteno kaže: »Ovde ćemo dati prostora biblijsko-teološkom sagledavanju saznanja onih istina koje smo u prethodnim razmišljanjima pomenuli. Pošto nisam filozof niti teolog, mislim da bi i jednima i drugima bilo zanimljivo da čuju kakvu predstavu ima jedan laik o pomenutim istinama. Moglo bi se reći – iz laičkog ugla« (*Na putu istine*, str. 151.).

Autor nije filozof, ali knjiga ipak, pogotovo u prvom delu, obiluje sagledavanjem shvatanja istine kod pojedinih filozofa. Kako autor sam kaže – on je na tom području laik. Reč laik starogrčkog porekla nastala je od imenice što znači narod, puk pa otuda pridev laički označava nekog ko je narodni, svetovan, mirski, koji nije posvećen u nešto, koji je nestručan i nevest. Otuda bi možda pre umesto identifikovanja autora kao laika odgovarala reč amater, tj. »onaj koji se bavi naukom bez duha nadmoći ili takmičenja« – *amator* – onaj koji ne prestaje da voli. Čitajući knjigu, postaje nam jasno da autor ne prestaje da voli istinu – i kao temu, i kao njeno značenje. Ukoliko se vratimo antičkom, sada već skoro zaboravljenom naslovu za one koji vole istinu tj. mudrost, onda za autora možemo reći da je *filozof-amater* – onaj koji ne prestaje da voli istinu.

Najveća vrednost ove knjige je možda upravo u posmatranju filozofsko-teoloških problema iz, kako autor kaže, laičkog ugla. Najlepši primer ovoga su redovi u poglavlju *Neke kritike Božje svemoći* (*Na putu istine*, str. 139-143.). gde autora vidimo u životnim situacijama u kojima u pitanje dolazi istina. Očigledno je da se onim što se u filozofiji uobičajeno zove *common sense*, tj. zdrav razum, može doći do zaključaka koji plene svojom jednostavnošću i istovremeno dubinom. Zajed-

no sa pohvalom, ovde možemo uputiti i zamerku, jer takvih mesta moglo je biti više.

Puno prostora dato je problematici koja zahteva stručnu, zanatsku tj. profesionalnu elaboraciju filozofa. Ponekad se zbog toga stiče dojam da autor ipak pada u iskušenje da iskoči iz svoje *amatorske* pozicije, i da stupi na područje profesionalnog. Ovo zna da podseti na bavljenje naukom u duhu nadmoći ili takmičenja, a bez adekvatne pripreme takvi redovi su ipak samo simulacija profesionalne filozofije, pa otuda mogu zavesti nestručnog čitaoca. Kad bi prihvatili da je autor hteo da »operiše« na ovoj ravni imali bismo primedbu da ne postoji odgovarajuća metoda. Reč 'metoda' starogrčkog porekla u sebi sadrži pojam puta.

Put profesionalne filozofije razlikuje se od prethodno spomenutog 'avionskog' pristupa ne u svom smeru, već u tome što se dugo i marljivo, *clare et distincte*, izlažu elementi koji su nužni radi elaboracije teme. Slikovito rečeno, on je više nalik prikupljanju čvrstih i dobro otesanih kamenova koji se jedan na drugi ravno ređaju na putu prema gore. Veliku važnost ovde imaju izvori. Znamo da je misao 'čvršća' ako je preuzeta iz primarne literature. Autor neretko koristi sekundarnu. Istovremeno, kao elemente svoje misli na ovom području koristi opšte, 'mekane' izvore poput Enciklopedije, koji nisu primereni ovako zahtevnoj temi. Ako kao elemente u ovoj filozofskoj kuli uzmemo poglavlja primećujemo da se ona neretko ređaju bez posebnog redosleda. Otuda, u nedostatku odgovarajućeg pristupa, bolje je možda odvojiti istinu filozofa od istine teologa i dalje – od istine laika. Istinu nauke ili filozofije moguće je pisati malim slovom, a teološku velikim slovom tj. označavati je kao Istinu. Ovo autor i sam uočava (*Na putu istine*, str. 18.), ali dopušta i to da se čitalac zbuni usled nedosledne upotrebe malog i velikog slova (*Na putu istine*, str. 12-13.).

Činjenica je da se sa profesionalnom filozofijom ne stiže daleko. Primer za to je i više puta citirana filozofija Imanuela Kanta. Rekli bismo – građevina je čvrsta, ali majušna – Nebo ne doseže. S obzirom da čovek oseća da ga to ne zadovoljava u dovoljnoj meri, postoji i opravdanje za 'pokret vere' tj. višu istinu ili Istinu. Poglavlja posvećena Istini kao istini vernika, koja referira prema višoj stvarnosti, mnogo su doslednije i stručnije izvedena od strane autora od onih posvećenih filozofiji. Jonašković se tu direktno poziva na Sveto Pismo i referentne izvore, vidi se da je tu više 'na svom području'.

Niče je jednom prilikom rekao da teologija ubija Božansko. Mogli bi danas reći da je tako sa svakim profesionalnim pristupom koji prestaje da bude istinski poziv i zanimanje. Dokle god zanimanje postoji, i poziv se oseća, dotle živi i Božansko. U vremenu u kojem poslovi postaju dosadni, a ljudi ih obavljaju bez volje, svakako pleni kad neko nečem pristupa s ljubavlju. Jonašković na jednom mestu kaže: »Stavovi velikih mislilaca, čija sam imena pomenuo a i onih koje, zbog prostora, nisam ovde pomenuo, koji su svojim filozofskim načinom, duhom i umenjem postavili, kritikovali, uzdizali ili obarali, ostavili su na mene dubok utisak. Ipak, iznad svega ovoga stoje uzvišene reči: »Ja sam put, istina i život«. Ove reči nije mogao niko, da kaže, osim Onoga koji je to i u stvarnosti. Ako misli ovih ljudi, dragi čitaoci, budu i vas kao i mene oduševile, onda je ova knjiga postigla svoj cilj. Put označava vreme i večnost, a Istina je njihova spona, njihova osnova i njihovo sve« (*Na putu istine*, str. 150.).

Dozvoliću sebi da primetim da dubok utisak ovde nisu ostavili toliko stavovi velikih mislilaca, već ta snaga koja ih je prepoznala i iznela. Parafrazirajući Dostojevskog, nije možda toliko važno ono čime se čovek oduševljava, već koliko je sposoban da se oduševljava. Pred vama je knjiga za koju svakako možemo reći da je proizvod oduševljenja.

DVE PERSPEKTIVE SAZNANJA

Prof. dr Zorica Kuburić

Knjiga gospodina Dragoljuba Jonaškovića »Na putu istine«, ostvarenje je koje proizilazi iz opšte ljudske potrebe da se vodi dijalog s jedne strane s apstraktnim idejama i s druge strane sa njihovim ostvarenjima u svetu u kome živimo. Svaka generacija i svaki pojedinac, na sebi svojstven način, ostvaruje taj dijalog. U najvećem broju slučajeva on ostaje samo na nivou svesti kao manje više nerazrešena tajna.

Zahvaćen hrišćanskom idejom, koja poziva čoveka da *pristupi slobodno k prestolu blagodati*, i duhom protestantizma, koji to pravo daje svakom pojedincu, Dragoljub Jonašković pre svega svoju inspiraciju pronalazi u Svetom pismu po kome vrednuje istinitost ostalih istina. On ne pristaje na *nemogućnost istine*, već u Svetom pismu pronalazi odgovore na pitanja prošlosti i pitanja budućnosti, pokušavajući da izbegne zamke igre između prošlosti i budućnosti time što naglasak stavlja na SADAŠNJU ISTINU, koja šta god da znači, upućuje na bitnost »sada i ovde«.

Problemi o kojima se u knjizi razmišlja su večita pitanja na koja se vekovima odgovara. U tom procesu odgonetanja tajne svaki pojedinac pozvan je da dà svoj doprinos time, što će izgraditi lični stav i podsticati druge da isto čine. Naime, brojna pitanja koja autor knjige, Dragoljub Jonašković postavlja, pokreću čitaoca na samostalno kritičko razmišljanje i to je upravo njen najveći doprinos. Autor se u uvodnom delu pita ko sve ima pravo da čita i tumači filozofska ostvarenja, da li su ona zatvoren sistem namenjen samo filozofima ili, pak, filozofijom mogu i treba da se bave i laici, budući da je problem istine predmet same filozofije? Autor daje svoj odgovor tako

što se pita: »kako će ljudi drugih saznanjnih mogućnosti i životnih opredeljenja moći da razumeju i dožive istinu? Dakle, potrebno je da se problem postojanja i delotvornosti pojma istine spusti na nivo prosečnih umova i inteligencije, jer i u tim slojevima postoji izrazita želja za pronicanjem u suštinu vrednosti pojma *istina*. Još veći i dublji razlog nalazi se u preporuci Isusa Hrista:

»I pronaćićete istinu i istina će vas izbaviti.«

Istinom se pored filozofije koja je put traganja, bavi i religija, posebno monoteistička, koja Božanskim otkrivenjem svetu, istinu nudi iz perspektive *Apsolutne moći*. Našavši se između te dve perspektive saznanja istine, autor knjige motivisan je potrebom da se približi istini, »da je dotakne« kako sam kaže na 9. stranici, da je prihvati i doživi. Budući da sam imala priliku nekoliko puta da susretnem nakratko autora prepoznala sam tu njegovu želju da se na njegovom licu i u načinu ponašanja prepozna da je on PRONAŠAO ISTINU.

Autor naglašava da je istina pluralistička, kontekstulana i parcijalna, ali u isto vreme i da je apsolutna, apstraktna i sveobuhvatna, sastavljena od mnogo istina. Istina je i Božanska i ljudska, apsolutna i relativna, idealistička i materijalistička, neshvatljiva i shvatljiva, otkrivena i pronađena. Da bi odgovorio na pitanje šta je istina i koliko istina ima, on koristi metafore kao što su: lanac, kao celina i karike kao delovi lanca; drvo i lišće, kao istine istine; Sunce kao apsolutna Istina i Mesec kao relativna istina, koja »može do te mere da se transformiše da u jednom trenutku ona više i ne bude istina, već postaje neistina.« Tako kada govori o čovekovoj prirodi ukazuje da je ona u suštini dobra i Božanska ali se dogodila tolika transformacija prilikom pada u greh da je čovek sišao s puta istine. U procesu spasenja, Božanska ljubav premostila

je jaz između Boga i čoveka i uspostavila »Put, Istinu i Život« u Isusu Hristu.

Na kraju knjige, posle brojnih ovozemaljskih istina koje čine život smislenim i mogućim, autor zaključuje da u istoriji filozofije i pravoj religiji može da se pronađe istina ali kao večiti predmet razmišljanja, čak i tada kada se čovek bude zadovoljio odgovorom na ovo pitanje: »Šta je istina?«

»Kada je bilo reči o podeli istina, istakli smo princip nepodne podele i razlikovanja Božje Apsolutne Istine od svih ostalih Istina. Smatram da je to ispravno i potrebno. Ono što sam ostavio za sam kraj (moje lično mišljenje) je moja smelost da napravim još jednu podelu i to podelu same Apsolutne Istine i to: *Apsolutna istina* i Apsolutno Apsolutna istina.« (str.174).

Autor obrazlaže da su posle pada u greh nastale neke privremene promene u Apsolutnoj istini, ali njena suština ostala je nepromenjena u njenoj poruci o životu. Prvobitni odnos i slika istine vraća se u prvobitno stanje zahvaljujući Isusu Hristu koji je zapravo ta Apsolutno Apsolutna Istina.

JOŠ JEDAN NAŠ ČOVEK – NA PUTU ISTINE I SPOZNAJE NJENIH OSNOVNIH ZNAČENJA

akademik Adam Puslojić, književnik

(Čitajući novo, dopunjeno izdanje knjige *Na putu istine*, Dragoljuba Jonaškovića, našeg čoveka iz alpskih i evropskih predebla...)

Istinski me je obradovala činjenica da se moj znanac i zemljak Dragoljub Jonašković usudio da, posle tolikih drevnih mudraca i mislilaca, naučnika i stvaralaca, i sam stvori nešto svoje i uz to napiše knjigu *Na putu istine*.

Prvo izdanje knjige (u ediciji beogradskog »Preporoda«) pojavilo se 2003. godine i knjiga je imala svoj put i zahvalnu čitalačku pažnju ne samo u rodnom kraju našeg autora nego i u gastarbajtskim krugovima, budući da Jonašković najpre živi i radi u Francuskoj, (1969/70.) , onda se vraća u otadžbinu, pa ponovo od 1979. u Švajcarsku, gde nastavlja svoj život i rad. Između ostalog i kao novinar i pisac, a odnedavno, evo, i kao autor knjiga.

Zanimljiv je životni i stvaralački put Dragoljuba Jonaškovića. Naš čovek u svetu, najčešće piše (ako uopšte i stigne da piše) o svom tegobnom, novom životu u tuđini, daleko od rodnog kraja, rodbine i bliskih prijatelja. Piše i stihove i prozu o otuđenosti, o alijenaciji i sukobu civilizacija, naroda i jezika, kultura i vera – najčešće na uštrb naše i svoje *tradicije*, pravoslavne i opštehršćanske vere, o svojevrsnom »getou« i izolaciji, o barijerama da se pristupi evropskoj, industrijskoj postkapitalističkoj vitalnosti i civilizaciji, o globalizaciji i unifikaciji kultura i običaja.

Sa Jonaškovićem to uopšte nije bio slučaj. Naprotiv, mimo standarda i ustaljenog običaja, čak i mimo svih mogućih očekivanja on je krenuo glavnim putem, da istraži i sazna ISTINU, jednu od najviših filozofskih odrednica i spoznajnih postulata. Ono, dakle, što kod svakog mislioca ponajčešće ide na kraju, na kraju svih životnih i sazajnih puteva.

Istinom se bave i biblijski pisci, zatim i antičko-grčka filozofija, latinski mislioci, ranohršćanski autori, srednjovekovni umovi i stvaraoci, umetnici i misleći ljudi renesanse humanizma, sve do najnovijih filozofa druge polovine XX i početka XXI veka. U suštini i posle svega, svi se oni pitaju ono bitno i središnje: šta je to ISTINA? Bez obzira da li se to pitanje formuliše i usmerava iz opšte-filozofskog, teološkog ili umetničkog ugla, ostaje bit tog usmerenja, iskazanog

možda najsadržajnije u biblijskoj intonaciji Isusa Hrista, ne samo kao upustvo za svakidašnji, već i za onaj Večni i metafizički pristup ovom pitanju: »I poznaćete istinu i istina će vas izbaviti«. Istina kao izbavljenje, to nije samo puko obećanje Prvog Bogo-čoveka na zemlji, već i početak jednog novog i mogućeg *puta istine*, ka kosmičkom postulatu i putu poimanja Boga, kao središnjeg pitanja i samog čovekovog postojanja i opstanka.

I naš Dragoljub Jonašković nas upućuje, diskretno ali direktno: »Upravo je to razlog zbog koga sam se prihvatio ovog tako velikog i teškog problema, a motivisan ničim drugim do žarkom željom i ljubavlju prema znanju, prema istini i njenom svestranom životnom značenju, u želji da joj se približim... onoliko koliko je u mojoj moći, i da je, što je najvažnije od svega, *prihvatim*.«

U ovakvom jednom iskazu, poslednja reč – data kurzivom od krucijalnog je značenja i značaja. Istinu treba, razume se, ne samo saznati nego biti i spreman da se njena neprikosnovenost – prihvati razumom, intuicijom i iskustvom. Upravo ono što nam i Kant kaže: »Istina je sklad spoznaje s njenim predmetom«. U ovom slučaju, taj predmet mogao bi biti i sam čovek, kao kosmičko i spoznajno biće.

Ispitujući, dalje, pojam istine, Jonašković nas usmerava ka neizbežnim dihotomijama i dualitetima: božanska i ljudska istina, istina apsolutna i relativna...iskazujući pritom konstataciju da »Apsolutnu istinu nije moguće, niti je potrebno ograničiti, determinisati«, ali da smo često prinuđeni da »ljudsku relativnu istinu zatvaramo u prostor, merimo poznatim merama, na primer svetlosnim godinama...i dodajemo joj potrebne determinante, prividne ili stvarne«.

Ma koliko ove njegove konstatacije, skladno formulisane ili često simplifikovane, mogu zazvučati poznato i kolokvijalno,

one su vrlo bitne konstante svakog pristupačnog poimanja istine i početak onih suptilnijih i moguće modernijih tumačenja njene biti i karaktera.

Razume se, Jonašković nas upozorava da se do suštine poimanja istine, u istorijskom smislu, dolazi postupno i kroz posvemašnji vremenski sled i umstvo, kao i da postoji čitav (vidljiv i manje vidljiv) niz mislećih ljudi, kao i da se misao jednog Tome Akvinskog teško poima bez upliva i poznavanja filozofske misli Aristotela i drugih antičkih umova, od Sokrata i Platona, pa sve do višeslojnosti umstva onih koji su »stvarali Bibliju«, kao i modernu filozofsku misao, pri čemu nas put vodi do Kanta, Dekarta, Tolstoja ili Dostojevskog, kao i da je dijalektička misao Hegelova, u istoj meri, plodonosna i nezaobilazna.

Dragoljub Jonašković se ne libi da poveže jednog Svetog Augustina, kao tvorački duh religije, i naučnu misao Isaka Njutna, koji je istinu »uporedio sa ogromnim okeanom, na čijoj obali je sakupljao školjke i kamenčiće...dok se odjednom nije trgao i ugledao ogroman okean Božjeg znanja i mudrosti«. Razume se, ni Jonašković nam ne kazuje potom, šta je s tim saznanjem i sam Njutt učinio dalje, a učinio je mnogo. Ako ništa drugo, otkrio nam je istinu o slobodnom padu – a istina jeste i to, a simbol jabuke je izvadio iz večnosti biblijskog konteksta.

Svoju knjigu Jonašković je izdelio u tri celine, od kojih je onaj *prvi deo* duži i eksplicitniji, a sačinjen je od četiri odeljaka, koji – svaki za sebe – istražuje i prati pojedinačne aspekte i relacije istine i drugih elemenata: istina i savest, istina i moral, istina i slobodna volja, istina i vera, istina i sumnja...sve do onih iz sfere životne prakse, kao što su neposredno saznanje, istina i smrt, istina i politika, pa čak i – istina i manjine. To su supstitutivni elementi iz prvog odeljka, dok je treći posvećen

stavovima pojedinih filozofa, u prvom redu – Kantu. Treća i četvrta glava istražuju relaciju istine i kritike, pa i kritike »Božje svemoći«, kao i istinu i nepravdu.

Drugi deo, »O knjizi su promišljali«, sadrži kritike ili mišljenje devet autora različitih specijalnosti, a *treći deo*, ove zanimljive knjige, navodi nam brojne izreke iz mnogih životnih i filozofskih oblasti, a daje iscrpne navode i iz istraživanja naše spisateljice Jasmine Puljo, čije su knjige, poslednjih decenija, dostigle i najširu popularnost i stekle su veliki broj blagonaklonih čitalaca svih naraštaja i zanimanja.

Upravo na ilustrativnom primeru Jasmine Puljo možemo uočiti i središnje nastojanje i usmerenje Dragoljuba Jonaškovića – da ovu značajnu i osetljivu materiju o spoznaji osnovnih značenja istine izloži na zanimljiv i pristupačan način, kako bi i sam proširio krug mogućih znatiželjnika, onih koji istinu istražuju u naučne i interdisciplinarne svrhe, ali i zarad lične naobrazbe i spoznajnog zadovoljstva.

Navedimo i tu činjenicu da kad god Jonašković citira ili parafrazira nekog od glasovitih mislilaca (Platona, Hegela, Ničea, Adlera ili Kjerkegora, na primer) on vrlo smelo i izazovno iskazuje i svoje lične stavove i primisli, imajući u vidu i to da je »njegovo prisustvo« u ovoj materiji učešće jednog nedužnog i neobaveznog smrtnika koji se neće libiti da otvori i ona najteža pitanja, od Boga i istine, do Apsolutnog ili Apokalipse, od tvoračkog gesla do volterovske kritike, kao i njegove glasovite maksime: »Kad ne bi bilo Boga, trebalo bi ga izmisliti«. Time nam Jonašković indirektno sugerise i svoje pitanje: zar ima toga uopšte koji može izmisliti Onoga koji je sve izmislio? U takvim iskrenim iskazima, ovaj naš autor se neće libiti da i jednom Kantu spočitne kako je »u više slučajeva ostao nedorečen«, ali mu i to ne spori, jer je i on – poput Hegela i Ničea

– iskazao svoju slobodnu volju, upravo u skladu »da saznaju istinu«.

Taj isti alibi i princip možemo primeniti i na samoga Jonaškovića: i on je isto iskazao svoju slobodnu volju iz najplemenitijih potreba i namera da sazna sve, i samu istinu, kao jedan od najuzvišenijih postulata te iste slobodne volje čovekove u skladu sa harmonijom onog najvišeg (božanskog) načela i ustrojstva kosmosa. To jest onoga što nam besmrtni Njegoš, u posveti za svoju *Luču mikrokozmu*, prepoznaje tako sugestivno kao: »sve prelesti smrtne i besmrtne /što je skupa ovo svekoliko/ do opštega oca poezija?«.

Svojim rečima i naš Jonašković nastoji da nam iskaže isti pristup. U tim i takvim rečima prepoznaće se i mnogi od nas, u prvom redu kao čitaoci ove njegove pregledne, sadržajne i zanimljive knjige.

PUT ISTINOLJUBLJA

Vlasta Mladenović, pesnik

Pisanje o knjizi Dragoljuba Jonaškovića, »NA PUTU ISTINE«, donosi mi duševno olakšanje. Od samog početka, dakle od samog upoznavanja sa ovim divnim, iskrenim i duhovno smirenim čovekom, izazvana je u meni potreba, savesti radi, da treba nekako spisateljski da se odužim. A vreme se odužilo...

Očigledno, Jonašković je jedan od Bogotražitelja, koji traga za istinom, jer, »istina je Bog«, kako reče velika duša, Gandi, kao i mnogi drugi, dugi su spiskovi učenih i običnih ljudi, koji žude za njom. Ili kako kaže recenzent ove knjige, dr Radiša Antić, izvrсни teolog i filozof, autorova je namera da svako pronađe sebe u tome, da ga podstakne na »samostalno kritičko razmišljanje«.

To još jednom ide u prilog mojoj tvrdnji da samo mudar, darovit i human čovek nije pretenciozan, već da, kao što je i sam Gospod dao slobodu misli i volju ljudima, pruža šansu da se sam pronade u knjizi.

Autor se u ovoj knjizi uglavnom bavi religijom i filozofijom, dvema esencijalnim i suštastvenim oblastima ljudskog duha, citirajući često izreke velikih imena iz tih oblasti.

Nenametljiv, po prirodi i u svom stavu, on samo navodi pitanja i neke od mogućih odgovora.

Knjiga je jednostavno koncipirana i na vrlo razložan način i pristupačan širem krugu čitalaca, govori o istini. U svakom slučaju, ona je okrenuta Gospodu, jer On je put, istina i život.

Zanimljiv je i veoma značajan u ovoj knjizi širok dijapazon razmatranja istine, kao i imena filozofa i teologa, čijim se citatima poslužio. Mada veoma različiti po shvatanju, vremenu i prostoru u kojima su stvarali ili stvaraju, on nam je pružio čitavu lepezu lepih misli, koji je svako na svoj način pisao o istini, pokušavajući da joj se što više približi. U tom smislu, hvalim i samog izdavača, bez koga ova knjiga ne bi ugledala svetlost dana.

Nadam se da je gospodin Jonašković na dobrom putu i da će nastaviti i dalje da se bavi istinom, jer to je jedini put ka Bogu, ka blaženstvu i ljubavi.

»Gospode, Gospode naš!
Kako je veličanstveno
ime tvoje po svoj zemlji!
Podigao si slavu svoju više nebesa.
U ustima male dece i koja sisaju
činiš sebi hvalu nasuprot
neprijateljima svojim da bi učinio
da zamukne neprijatelj i nemirnik.
Kad pogledam nebesa tvoja,
dela prsta tvojih,
mesec i zvezde, koje si ti postavi;
Šta je čovek, te ga se opominješ,
ili sin čovečji, te ga polaziš?
Učinio si ga malo manjega od anđela,
slavom i čašću venčao si ga.
Postavio si ga gospodarom
nad delima ruku svojih,
sve si metnuo pod noge njegove,
ovce i volove sve, i divlje zverinje,
ptice nebeske i ribe morske,
što god ide morskim putovima
Gospode, Gospode naš!
kako je veličanstveno
ime tvoje po svoj zemlji!«
(Psalam 8.)

IZMEĐU ZAGONETKE I TAJNE

Prof. dr Đuro Šušnjić

»Moj glavni junak bila je,
jeste i biće istina«
(L. N. Tolstoj)

Dame i gospodo, nemam nameru ni da hvalim ni da kudim ovu knjigu, jer od hvale neće biti koristi a od kritike neće biti štete. Ovde je na mestu stara mudrost: i kada te hvalim i kada te korim uvek te volim! Da budem još određeniji: ja ne znam tačno sve šta je gospodin Dragoljub rekao, ali ću vam reći kako sam *ja razumeo* ono što je on rekao. Smisao nije nešto isključivo vezano za piščevu misao, nego i nešto vezano za iskustvo čitaoca. M. Prust je upozorio: »Svaki čitalac kada čita, zapravo je čitalac samog sebe«. Svako čitanje je učitavanje: pisanje je oblik razgovora sa čitaocem! Mora se voditi računa ne samo o tekstu nego i kontekstu. Ovo znam iz vlastitog čitanja: kad god sam doslovno razumeo neku misao, sebe sam zaustavio u razmišljanju! Svako delo književno, naučno, filozofsko ima dva stvaraoca: pisca i čitaoca! Drugim rečima, delo nikad nije dovršeno, čitalac ga dovršava. Čitajući ovu knjigu, ja sam pisao drugu, i evo što sam pri tome zapisao.

Ova knjiga za mene je u prvom redu zanimljiva po tome što je nije pisao ni filozof ni teolog, već jedan radoznao čovek, sa iskrenom i čistom potrebom da razume jedno od najtežih filozofskih i teoloških pitanja: šta je istina ili ko je istina! (Vidi s. 151). Prema tome, sve što je u ovoj knjizi rečeno temelji se na neposrednom razumevanju i ličnoj veri pisca. Zato je ova knjiga za mene samo *povod* da se progovori o pitanjima koja ona pokreće i da se još jednom razmisli o odgovorima koje ona nudi – nudi a ne nameće. Moram reći da je pisac spretniji

kad postavlja pitanja nego kad daje odgovore: zato je i knjiga više značajna po pitanjima nego po odgovorima! Ali pitanja su po pravilu bitnija od odgovora, a svaki odgovor, kako reče K. Jaspers, ponovo se pretvara u novo pitanje. Čim postavimo pitanje, znači da priznamo vlastito neznanje, jer da znamo, ne bismo ni pitali.

Ko ne pita, njemu se ništa ne otkriva. Gospodin Dragoljub pita, jer je uveren u jedno: samo ako postavi pravo pitanje, može se nadati ispravnom odgovoru ili odgovoru koji ga dovodi u blizinu istine. On plete raznovrsne mreže od svojih pojmova i simbola, hipoteza i teorija, sredstava i ciljeva, vrednosti i normi, i baca ih u beskrajno more neodređenosti, ne bi li u njih ulovio poneko zrnice istine i smisla. U filozofiji nema napretka što se tiče pitanja, jer su pitanja uvek ista, samo su odgovori različiti: odgovori prolaze, pitanja ostaju! Kada bi u filozofiji mogli da govorimo o napretku, onda bi se stara filozofska dela mogla odbaciti, pošto su nova savršenija. Filozofija je u tom pogledu slična umetnosti. Nikome ne pada na pamet da odbaci grčke tragičare i da smatra da su savremeni pisci tragedija bolji od njih. Đ. Leopardi je dobro primetio: »Od Homera do danas sve se usavršilo, ali nije poezija«. Filozofska i umetnička dela večno su mlada, trajno zeleno drveće spoznaje, cvetovi duha koji ne venu, i koji deluju onog trena kad im se približi radoznali um.

Već na 11. strani svoje knjige pisac ističe da ima pitanja na koja čovek može da odgovori, ali ima pitanja na koja čovek ne može da odgovori. To ne znači da ne treba pokušavati i tražiti odgovore: filozofija je pitanje, život je pokušaj! Ima, dakle, takvih pitanja na koja ljudski duh ne može dati pouzdan odgovor, *ali ne može da ih ne postavlja i da na njih ne odgovara*, bez obzira da li su ti odgovori pravi ili krivi: svi pogrešni odgovori na ova pitanja ne mogu učiniti ova pitanja pogrešnim! To su pitanja koja se usudio da postavi čovek, a prave odgovore na

njih može dati samo bog. Takvo je i pitanje šta je istina ili ko je istina. Samo bog zna punu istinu i zato on nema potrebe da govori – on čuti. Ne kaže se uzalud da je govoriti ljudski a čutati božanski.

U skladu sa ovim gospodin Dragoljub pravi podelu na *božansku* i *ljudsku* istinu. Božanske istine su apsolutne, objavljene, nepromenjive, večne, neuništive, tajnovite i predmet su vere: one postoje samo ako u njih *verujemo*! Ljudske istine su relativne, pronađene, promenjive, privremene, ograničene i predmet su *znanja*: one postoje jer smo ih upoznali putem teorijskog i/li empirijskog istraživanja! S. Frojd ističe: poslednja zabluda u nauci naziva se istinom! Ili, kako to sam pisac na s. 127. kazuje: »Postoje istine koje se mogu razumeti i koje su dostupne čoveku, a isto tako i one istine koje se ne mogu razumeti i koje su čoveku nedostupne«. Kad bi sve mogli *znati*, ne bi imali u šta *verovati*. Drugim rečima, može se govoriti o razlici između zagonetke i tajne. Zagonetka se može odgonetnuti, kao što se mogu odgonetnuti ukrštene reči ili lavirint. Ali tajna se ne može odgonetnuti, *nju svako za sebe odgoneta*, u nadi da će naći rešenje, iako konačnog rešenja nema, bar ne sa stanovišta ljudskih moći spoznaje.

Gospodin Dragoljub Jonašković ne dozvoljava da se olako odbace i poreknu božanske vrednosti na kojima se hiljadama godina gradio život. Zato on s pravom misli da je ovo naše vreme upravo vreme poricanja apsolutnih vrednosti i normi – nihilizam. Šta znači nihilizam? Na ovo pitanje tačno je odgovorio filozof volje za moć: »Kad najviše vrednosti gube vrednost«. Ideali mudraca i sveca postali su ništavni i odvratni. Mišljenje, bilo filozofsko ili teološko, jeste *kritika* života sa stanovišta vrednosti koje životu daju smisao, jer neosmišljen život nije vredno živeti: misao je zagledana u neki alternativni svet, jer je ovaj izdao čoveka! Zato R. H. Toni (*Religija i uspon kapitalizma*, Prosveta, Beograd 1979, s. 14) primećuje: »Te-

orija predstavlja kritiku života samo u onom smislu u kome dobar čovek predstavlja kritiku rđavog«.

Stari Grci, »ti filozofski učitelji Evrope«, podarili su nam osnovna pitanja koja se tiču 1) odnosa čoveka prema spoljašnjem svetu i 2) odnosa čoveka prema unutrašnjem iskustvu. Na početku se ljudski duh usmerio prema spoljašnjoj realnosti, da bi se vremenom sve više kretao prema unutrašnjoj stvarnosti. Iz ove dvostruke usmerenosti logično slede i dva smisla istine: jedno je istina kao plod saznanja spoljašnjeg sveta (gnoseološki pojam istine), a drugo je istina kao način življenja (egzistencijalni pojam istine). Jedna je stvar znati hemijski sastav vode, a druga je stvar dati žednome da se napije: prvo je korisno za mišljenje, drugo je dobro za življenje!

Da privedem kraju ovo razmišljanje nad knjigom gospodina Dragoljuba Jonaškovića *Na putu istine*. Misлити znači – biti na putu da bi se došlo u blizinu istine: suština je u traženju a ne u nalaženju istine! Istina je temeljni pojam hrišćanske vere, humanističke filozofije i kritičke nauke. U *Bibliji* se reč istina pominje 297 puta. Dragoljub ističe: »Ne biti u istini, znači biti u zabludi, bilo svesno ili nesvesno« (str. 150). Da postoji istina znamo po tome što postoje zabluda i laž. Ko laže, mora imati dobro pamćenje. Ko govori istinu, ne mora imati dobro pamćenje (vidi s. 183 i 185). Ovome S. J. Lec dodaje: »Laž se ničim ne razlikuje od istine, osim što nije istina«.

Ako nisam rekao sve što treba i kako valja, molim da oprostite meni, kao što lako opraštate sebi. Ja znam da je sve što je ovde rečeno ostalo nedorečeno i da sve što je kazano ostaje nedokazano. Nešto od ovoga može se pripisati nemoći naših reči da celovitije iskažu istinu. Kad se misli prevode u reči uvek se događa neka izdaja. Lorenc Darel (*Aleksandrijski kvartet*, Prosveta Beograd 1965, s. 693) blizu je istine kada upozorava: »Razume se, čovek mora uvek da se priseća da se sama istina uvek prepolovi kada se izgovori«.

MOĆ NADE

Miodrag Živanović, teolog

Sjaj zlata, opčinio je mnoge koji su stigli na prostore Kalifornije i primorao ih da prekopavajući zemlju i istražujući reke, pokušaju da ostvare svoje snove, i dođu do željenog bogatstva. Zlatna groznica je prošlost, a na nju nas podsećaju zapisi, filmovi pa i spomenici sa epitafima koji nas vraćaju u to doba.

Jedna druga groznica, jedno drugo traženje, iako starije, nadživelo je zlatnu groznicu. U pitanju je veća vrednost od samog blistavog zlata – traženje istine. Istina čiji sjaj ne tamni, istina koja ima vrednosti koje se ne mogu izmeriti ni novcem niti bilo čime drugim čoveku dostupnim i shvatljivim vrednostima, istina vrednija od zlata i dragog kamenja, istina koju ne nalazimo samo na prostorima Kalifornije ili Južne Afrike bila je povod za decenijsko traganje pisca dela *Na putu istine*, gospodina Dragoljuba Jonaškovića.

Kao predani tražitelji za zlatom koji su imali samo jedan cilj, tako i spomenuti autor, celog života, od rane mladosti, traga za istinom. Prolazi životnom stazom, a da možda i ne želeći zapaža životne ponude koje čine vrt u kome bi mogao da predahne od svog napornog putovanja. Istina je njegov jedini cilj, i on se poput znatiželjnog, nestašnog dečaka pentra po drveću različitih naučnih grana: teologije, metafizike, logike, biologije, fizike...

»Još je Libby, tvorac metoda c12/c14, prilikom prikazivanja svog postupka ukazao na to da se iz godine u godinu proizvede više atoma c/14 nego što se raspadne...Ako uzme-mo u obzir proizvodnu brojku, koju je našao Ruby, onda bi starost Zemlje bila oko 7000 godina.« (119. str) Kao planinar, zaljubljenik u visine, uspinje se na visoke stene filozofije, na-

prosto lebdi na ostrim stenama helenske filozofije, ali i savremenih filozofa i mislilaca, svih do kojih je mogao stići u svom neumornom traženju: Platona, Aristotela, Fojerbaha, Kanta, Lajbnica, Engelsa, Marksa, Hartmana, Dostojevskog...i mnogih drugih velikana.

U svom neumornom traženju Istine on se odvažuje da zaviri u prostore kosmosa, jer oseća da traženje na Zemlji postaje ograničeno, prostor mali da bi mogao da ostvari svoj željeni cilj: »Sada bih želeo da se upoznamo sa stanovnicima kosmosa«. (157. str)

Ni postojanje groba ga ne plaši niti ga podilazi jeza, dok se bavi u odajama mraka u koje se spušta u svom razmišljanju i traganju za ciljem od koga ni za trenutak ne odstupa.

»Za mnoge ljude smrt je kraj. Iz tog razloga istina o njoj nije im više bitna ni zanimljiva. Međutim, istina o smrti se ne završava smrću... u Otkrivenju svetog apostola Jovana, to je vrlo jasno opisano: »smrt i pakao biće bačeni u jezero koje gori ognjem i sumporom«. (str. 80) Grob je samo prolazna, usputna stanica iza koje sagledava »večni život«, siguran u svoju veru da će i sama smrt biti pobeđena, a istina je sila koja je uverava nas autor iznad groba i smrti i koja nepovratno otključava tamnicu mraka.

Autor se, na putu traganja za istinom, oslanja najčešće na stubove nade koje nalazi u Bibliji, koje on svojom verom grli u kojoj celoga života raste i u kojoj doživljava najveću sigurnost: »Vera pomaže čoveku da se vine u nebeske visine da upozna Boga, da se oslobodi sumnje i prihvati apstraktno, imanentno, transcendentalno, jer svojim razumom nije u stanju da to shvati... Čovek koji veruje zadovoljan je što je Bog u njegovom srcu i mislima. To je veliko bogatstvo« (str. 121).

Teme sa kojima se susrećemo na stranicama ove privlačne knjige, otkrivaju avanturistički duh i smelost autora, koji

se odvažio da se bavi temama kao što su: Postojanje Boga, Božja ljubav, Božja svemoć, Sveto Trojstvo, vreme i prostor, večnost i beskonačnost, besmrtnost duše, greh, Potop, drugi Hristov dolazak, Zakon, pravda i nepravda... Svakako, imamo puno razumevanja za njegovu odvažnu avanturu, jer On traži, želi da otkrije ili, još bolje rečeno, da pokaže svima šta je otkrio. On se ponosi informacijama koje je pronašao i želi da ih svesrdno podeli sa drugim. »Hteo bih da sve ono što budem iznosio bude samo informacija cenjenom čitaocu kome ostaje sloboda da odredi svoj sud. Za istraživače na tom polju neka bude izazov da nastave svoja istraživanja i traganja za istinom« (str.13).

Nenametljivost je samo jedna od odlika koja krasi delo našeg autora, jer uz slobodu koju ostavlja svojim čitaocima, on nam dozvoljava da se nađemo ne samo na prostoru mora, već nas znalački izvodi i vodi u plovidbu širokim okeanom ponuda u svom delu: »Poznati naučnik Njutn, istinu je uporedio sa ogromnim okeanom, na čijoj obali je sakupljao školjke i kamenčiće. Tako pognut, mislio je da je uspeo da pronađe mnogo, dok se odjednom nije trgao i ugledao ogromni okean Božjeg znanja i mudrosti« (str. 54).

Iako je odan svom istraživanju i putu kojim se zaputio, jer se uvek i iznova vraća pitanju šta je istina i gde je možemo naći, autor to čini koristeći mnoštvo dostupnih informacija, koje je na svom životnom putu decenijama prikupljao. On se seća mešanja testa, premeravanja zemlje, sudova za spremanje obroka, crepova kojima su pokrивane kuće. Koristeći sve dostupne informacije od školskih dana pa kroz ceo život, on, na sebi svojstven način, želi da bude shvatljiv svim generacijama kojima je široko i iskreno namenio svoje delo.

Kroz svoje delo on navodi mišljenja i stavove ne samo onih sa kojima se slaže, već o onih koji imaju suprotna mišlje-

nja pa i negativan stav sa ciljem da od te osnove povede čitaoca do pozitivnog stava. On ih zato ne samo citira već stvara i zaključke, nadahnjuje razmišljanje, oprezno sugerise ne želeći da vrši pritisak na sud svojih čitalaca.

Kada je »Gebels dokazivao da je fašistička okupacija evropskih naroda u interesu slobode tih naroda, da li je on ovo rekao u želji da odbrani istinu, ili je bio u zabludi ili s namerom da izvrši obmanu« (str. 150)? Na drugom mestu autor postavlja pitanje: »Hoćemo li se igrati ovom velikom ljubavlju? Evo, to su neke od istina koje su napadane, kritikovane od strane nekih kritičara, a koje smo pokušali da rasvetlimo i nadam se da smo u tome uspeli« (str. 139).

Iako nas kroz celu knjigu drži u društvu filozofa, mislilaca i znamenitih velikana, uvek i iznova vraća nas u društvo biblijskih pisaca, jer on daje prednost proverenom biblijskom učenju koje je nadživelo vekove. Hristos i njegovo učenje nalaze se ispred svih. Hristos Spasitelj je iznad svakog autoriteta, u Njemu je suština. Zbog toga je autor dosledan svojim stavovima koje ne krije u svojoj knjizi. »Upravo zbog toga što je Arisotel upozoravao da se u filozofiji treba držati dostojanstveno i da se sva posebna mišljenja i shvatanja moraju napustiti, dok punu vrednost treba dati samoj stvari« (str. 116).

Otuda, nije ni čudo, što se autor na svom putu uvek vraća Apsolutnoj Istini, jer sve druge, iako vredne, često su relativne i nepotpune i zato nedovoljne za jedan *ratio* kakvim raspolaže čovek trećeg milenijuma.

»Iza svih ovih istina koje smo pomenuli, stoji Apsolutna Istina, Istina o istinama i Istina nad istinama. Istina koja nam garantuje da su sve istine iz Biblije stvarne. Na čelu svega postojećeg, vidljivog i nevidljivog stoji Onaj koga i vetar i more slušaju«. On je Alfa i Omega, On je Put, Istina i Život (Jovan 14,6). Isus je ovako odgovorio na Pilatovo pitanje – Šta je isti-

na: »Ja sam za to rođen da svedočim istinu. I svaki koji je od istine sluša glas moj« (Jovan 18,37; str. 165).

Tako nedvosmisleno, pažljivo sledeći svoj stav, autor nas upućuje Istini koja je uzvišena, Apsolutna, Jedina, Večna...

»Kada je reč o »Apsolutnoj Istini, to nas upućuje na: Nepromenljivost, Beskonačnost, Nezavisnost, Neograničenost, Neuništivost, Večnost, i na sve epitete koje nosi Biće kome ona pripada. To je Bog... Ona je u Bogu i Bog je Istina«. I konačno, pisac završava svoje delo odan svom ubeđenju. Prava istina »ispunjava ceo univerzum i Ona može ispuniti tvoje i moje srce, tvoj i moj um, tvoju i moju večnost. Ona je u Isusu Hristu, a Isus Hristos je ta Apsolutno Apsolutna Istina«. (str.19 i 75) Tako ekspedicija u kojoj je pisac uspeo da zanimljivo spoji sa korisnim, (174 str.) završava svoj put, jer je samo on taj koji traži nešto što voli i u čemu ima zadovoljstvo (str.11.), ali uspeva i mnogo više. Svojim delom izvodi nas iz uobičajene svakodnevice, a naš život obogaćuje neprocenjivom vrednošću postavljajući naše noge na čvrste temelje Istine i Ljubavi »jače od neba i zemlje«.

*Kad čovek svojim razumom
rešava pitanja zašto svet postoji
i zašto čovek živi na tome svetu,
njega hvata kao neka muka, vrtoglavica.
Čovečiji um ne može da smisli odgovor
na ta pitanja. Šta to znači? To znači da
čoveku i nije dat razum
da odgovara na ta pitanja
i da već samo zadavanje takvih pitanja
znači da je razum u zabludi.
Razum rešava samo pitanje:
»Kako da čovek živi?«
A odgovor je jasan:
»Živeti treba tako da bude dobro
i meni i svim ljudima.
To je potrebno svemu što živi.
Ta mogućnost dana je svemu što živi,
dana je i meni pomoću moga razuma.«
To rešenje isključuje sva ostala pitanja:
kako i zašto?*

(Tolstoj)

TREĆI DEO

IZREKE O ISTINI

Najgorča istina bolja je od najslađe zablude.
(Bjelinski)

Istina postoji. Izmišljati se može samo laž.
(Džordž Brejk)

*Najveći prijatelj istine je Vreme.
Njen najveći neprijatelj je Predrasuda,
a njen stalni pratilac je Poniznost.*
(Čarls Kolton)

U istini je lepota, a posredstvom lepote i dobro.
(Frančesko Gveraci)

Istinoljubivost je srce moralnosti.
(Tomas H. Haksli)

Nema gore laži od istine neshvaćene od onih koji je čuju.
(Vilijam Džejms)

*Najopasnije kod poluistina je to što se gotovo uvek
veruje pogrešnoj polovini.*
(Hans Kraljšajmer)

*»Mislilo« (Grupa autora), Zbornik Bgd. 1993.
Svaki sporazum između laži i istine uvek je na štetu istine.
(Žan Batist Masijon)*

*Govoriti istinu, to može koristiti onome kome se govori, ali je
štetno za one koji je govore, jer time navlače mržnju na sebe.
(Paskal)*

*Biti pametan znači razlikovati istine koje treba reći
od onih koje treba prećutati.
(Antoan Rivarol)*

*Jedina stvar koja se može ulepšati,
a da pri tome ne strada,
to je istina.
(Žan Rostan)*

*Postoji jedno oružje koje je mnogo strašnije od klevete;
to je istina.
(Taljeran)*

*Popustljivost stiče prijatelje, a istina mržnju.
(Terencije)*

*Istina koja nije izrečena u pravo vreme gora je od laži.
(Turgenjev)*

*Ljudi koji se nikad ne varaju – mrtvi su.
(Demokrit)*

*Iskustvo je večiti učitelj života.
(Gete)*

Dakle, dragi prijatelju, ni u kom slučaju ne treba da pazimo na ono šta će kazati o nama svetina, nego šta će kazati Onaj koji razume i pravdu i nepravdu, Onaj jedan, i sama istina.
(Sokrat)

*Kako je strašno pomisliti da je istina
ono što ljudi govore o nama.*
(Lafonten)

Lažovu ne veruj čak ni onda kada daje časnu reč da laže.
(Loščenko)

Ne misli da je samo u važnim stvarima potrebno da govoriš i činiš istinu. Govoriti i činiti istinu treba uvek, čak i u sitnicama. Nije važno da li će nastati veliko ili malo zlo od tvoje neistine, nego je važno da se ti sam nikad ne ukaljaš lažju.
(Tolstoj)

Mi svi više volimo istinu od laži; ali, kad se stvar tiče našeg života, onda često pretpostavljamo laž istini, jer laž opravdava naš loš život, a istina ga optužuje.
(Tolstoj)

Ako vam ljudi govore da ne treba tražiti istinu u svačemu, jer se potpuna istina nikada ne može naći, neprijatelji su ne samo istine nego i vaši. Oni to govore samo stoga što sami ne žive po istini i što su toga svesni, pa bi hteli da i drugi ljudi žive tako.
(Tolstoj)

Čovek oseća radost kad uhvati druge ljude u laži i otkrije ih; a koliko je veća radost kad uhvati samoga sebe u laži i optuži sebe! Staraj se da što češće prirediš sebi to zadovoljstvo.
(Tolstoj)

*Laž sakriva od nas Boga i u nama samima i u ljudima,
i stoga nema ništa dragocenije od istine koja nas vraća
ljubavi prema Bogu i bližnjima.*

(Tolstoj)

*Nema veće nesreće nego kad se čovek boji da mu istina
ne pokaže kako je nevaljao.*

(Paskal)

*Bog nam je dao Duh svoj, razum da služimo Njemu:
a mi taj Duh upotrebljavamo da služimo sebi.*

(Tolstoj)

*Onaj koji zna istinu rodiće se ponovo. Bolje je pseto u dvorištu
nego mrtvi idol u kući, i bolji je veliki Bog sveta nego svi
polubogovi. Ona svetlost koja kao jutarnja zvezda živi
u srcu svakog čoveka – ta svetlost je naše utočište.*

(Vemaha)

*Jedna od glavnih čovekovih dužnosti je
da razgori svojom snagom u sebi ono blistavo načelo
razuma koje dobijamo od Boga.*

(Kineska mudrost)

Reka istine teče kanalima zablude.

(Tagore)

*Razum nam je dan od Boga, da služimo Bogu. I stoga treba da
ga čuvamo u punoj čistoti, da bi mogao da razlikuje istinu od
laži. Čovek je slobodan samo onda kada služi istini.*

A istina se saznaje razumom.

(Tolstoj)

ISTINA I LAŽ¹

*Penjući se na planinu istine, nikad se ne penjete uzalud:
ako danas niste dostigli višu tačku, vi ste trenirali svoju snagu,
tako da ćete sutra moći da se popnete više.*

(Niče)

*Do najdubljih i najčistijih istina pre se dolazi osećanjem
nego razmišljanjem.*

(France)

Nije dovoljno samo razumeti istinu u nju se mora i verovati.

(Blake)

*Istinu o sebi češće čujemo od svojih neprijatelja,
nego od svojih rođaka i prijatelja.*

(Jasmina Puljo)

Svetlost baca senku, a istina otkriva tajnu.

(Latinska poslovice)*

Ljutit ili pijan čovek i dete, govore istinu.

(Ciceron)

*Svako mišljenje je uslovljeno istinom kao svojim uzrokom
i razlogom i to kao stalnim ciljem pred kojim se čovek uvek
nalazi. Istina je odnos u kome se čovek određuje
na najadekvatniji način.*

(Marks)

1 Izbor iz knjige: Jasmina Puljo: »Biseri mudrosti« Bgd. 1984.

*Ne služi se lažima, jer je to nepošteno.
Ne kazuj svaku istinu, jer je to nepotrebno.
Sve u svoje vreme i na svom mestu.*
(Ascham)

*Počnite da govorite ljudima istinu u oči
i saznacete mnogo šta o sebi.*
(Literaturnaja gazeta)

*Niko ne poseduje monopol nad istinom
i niko nema povlastica da greši.*
(Graf)

*Istina omogućava, a laž onemogućava komunikaciju među
ljudima. Kao što svetlost otkriva sebe samu i pomrčinu,
tako je i istina norma sebe same i lažnoga.*
(Spinoza)

Sve istine koje se prećute, postaju otrovne.
(Niče)

Da bi istinu govorio, moraš vladati lukom i strelom.
(Niče)

Od proricanja se može živeti, ali ne od istine.
(Lichtenberg)
Ko uvek govori istinu ne mora imati dobro pamćenje.
(Heuss)

Nema gore laži od istine koja je pogrešno shvaćena.
(W. James)

*Istine koje najmanje želimo da čujemo jesu baš one
koje bi nam najviše koristile da ih znamo.*
(La Bryere)

Bolje je voleti istinu nego je znati.
(Konfučije)

*Ostajemo zapanjeni kako je mala korist
od istine na ovom svetu.*
(Graf)

Čak i štetna istina više vredi od korisne laži.
(Man)

*Čovek koji bi svaku stvar nazvao pravim imenom,
jedva da bi mogao da prođe ulicama a,
da ne bude obeležen kao javni neprijatelj.*
(Halifaks)

Moj glavni svedok da govorim istinu, jeste moje siromaštvo.
(Sokrat)

Najvrednije istine nosimo u sebi i tamo ih treba otkriti.
(Nada Marinković)

Istina koju treba dokazati, samo je pola istine.
(Gibran)

*Samo istina vodi do uspeha, nikako neistina. Istinoljublje
otkriva stazu sreće, stazom kojom hode mudri oslobođeni od
žudnji, koja ih vodi do večnog obitavališta istine.*
(Upanishad)

*Laž koja je samo laž, može se odmah pobiti,
ali je nije lako pobijati ako u sebi sadrži i istine.*
(Tenison)

Laž može doneti bol sto puta veći nego koplje.
(Afrička poslovice)

*Ne počinjite da lažete, jer možete zauvek
izgubiti osećanje istine.*
(Devondel)

*Nije zanimljivo ono što vam žena kaže,
zanimljivo je ono što prećuti.*
(Dumas)

U neiskrenim odnosima teško je izreći istinu.
(Bjornson)

Lažljivac treba da ima dobro pamćenje.
(Quintilianus)

Laž je tako plodna, da se iz jedne mogu izleći hiljade.
(Goldoni)

Laž se ničim ne razlikuje od istine, osim što nije istina.
(Lec)

Laž je i samom lažljivcu katkad, odvratna.
(Arapska poslovice)

*Laž je kao gruda snega: što se duže kotrlja sve je veća,
ali kad stane, ona se istopi.*
(Luter)

*Najveća kazna za lažljivca je da mu se ne veruje
ni kad govori istinu.*
(Talmud)

Lagati možeš i tada kad ne kažeš ništa.
(Portugalska izreka)

Samo žene i lekari znaju koliko je laž potrebna ljudima.
(France)

Pokažite mi lažljivca i ja ću vam pokazati lopova.
(Herbert)

*Kad bismo znali strahotu laži,
prognali bismo je ognjem
pre nego druge zločine.*
(Balzak)

Ko laže za tebe, lagaće i protiv tebe.
(Srpska narodna poslovice)

Laž i fraza su bliznakinje.
(Turgenjev)

Lažov se bori protiv istine istinski.
(Srećko Lazari)

»Hvalite Gospoda na nebesima,
hvalite ga na visini.
Hvalite ga, svi anđeli njegovi,
hvalite ga, sve vojske njegove!
Hvalite ga, sunce i mjeseci,
hvalite ga sve zvijezde sjajne!
Hvalite ga, nebesa nad nebesima
i vodo nad nebesima!
Neka hvale ime Gospodnje,
jer on zapovjedi i stvoriše se.
Postavi ih zasvagda i zavavijek,
dade naredbu, koja neće proći.
Hvalite Gospoda na zemlji,
velike ribe i sve bezdane;
Oganj i grad, snijeg i magla,
vjetar silni, koji izvršuje riječ njegovu,
Gore i svi humovi, rodna drveta i svi kedri,
Zvijeri i sva stoka, bubine i ptice krilate,
Carevi zemaljski i svi narodi,
knezovi i sve sudije zemaljske,
Momci i djevojke, starci i djeca,
Neka hvale ime Gospodnje;
jer je samo njegovo ime uzvšeno,
slava njegova na zemlji i na nebu.
On je uzvisio rog naroda svojega,
slavu svih svetaca svojih, sinova Izrailjevih,
naroda, koji je blizu njega.«

(Psalam 148)

LITERATURA

- Biblija (Stari i Novi zavet, različitih prevoda)

1. Ajnštajn, Boris Grigorijević Kuznjecov, (u tri toma)
2. Ajnštajn Albert, »Moja slika svijeta«, Sarajevo 1955.
3. Antić Radiša, "Mir naš", Preporod, 2013.
4. Antić Radiša, »Put Istina i Život«, Beograd 1998.
5. Ariel Rot, "Postanje", Beograd, 2006.
6. Aristotel o nebu, Beograd 1990.
7. Augustin Aurelije, »Ispovijesti«, Zagreb 1973.
8. Barjaktarević Štefica, »Religijsko pripadanje«, Zagreb 1975.
9. B.G. Kuznjecov, »A.Ajnštajn«, Minerva, Subotica - Beograd 1975.
10. Borović Pavle, »Zaštićeni u vreme Armagedona«, Beograd 2004.
11. Bošnjak Branko, »Filozofija i kršćanstvo«, Zagreb 1966.
12. Bošnjak Branko, »Filozofija«, Rijeka 1977.
13. Bošnjak Branko, »Grčka filozofija«, Zagreb 1978.
14. Cassirer Ernst, »Ogled o čovjeku«, Zagreb 1978.
15. Ćimić Esad, »Drama ateizacije«, Sarajevo 1974.
16. Diamond John, »Der korper Luegt Nicht«, 1982/83.
17. Dostojevski Mihailovič Fjodor, »Braća Karamazovi«;
»Mladić«, Beograd 1981.
18. Dragić Kijuk Predrag, »Bestiarium humanum«, Beograd 2002.
19. Dragić Kijuk Predrag, »Europe versus Europe«, Beograd 2006.
20. Dučić Jovan, »Blago cara Radovana«, Zemun 2003.
21. Džomić V. Velibor, »Sekte, satanizam i lažni proroci«, Kraljevo 1994.
(drugo izdanje)

22. Džomić V. Velibor, »Stradanje srbske crkve od komunista«, Cetinje 1997.
23. Đorđević Dragoljub, »Beg od crkve«, Knjaževac 1984.
24. Đorđević Dragoljub, »Povratak svetog«, Niš 1994.
25. Đorđević Dragoljub, »O religiji i ateizmu«, Niš 1990.
26. Emanuel Swedenborg, "Nebo i Pakao", "Prava religija", itd.
27. Enciklopedija, I-III, Beograd 1978.
28. Flavije Josif, »Judejski Rat«, Beograd 1967.
29. Flori Jean, »Evoluzionista o Cristiano«, Firenze, 1978.
30. Filip Frank »Ajnštajn«
31. Gavrilović Žarko, »Bog, vasiona i čovek«, Beograd 1989.
32. Gavrilović Žarko, »Gospod Isus Hristos istorijska Ličnost«, Beograd 1997.
33. Gavrilović Žarko, »Mogućnost sveznanja i budućnost vere«, Beograd 1982.
34. Gogolj Vasiljevič Nikolaj, »Mrtve Duše«,
35. Golubić Mirko, »Istorija crkve«, Beograd 1973.
36. Grčka Mitologija, TOUBI'S.
37. Grigorijevič Kuznjecov Boris, »Ajnštajn«, I-III, Subotica- Beograd 1975.
38. Hajdeger Martin, »Platonov nauk o Istini« Eidos 1995.
39. Hegel Georg Vilhelm Fridrih, »Dijalektika«, Beograd, 1991.
40. Hegel Georg Vilhelm Fridrih, »Fenomenologija Duha«, Beograd 1979.
41. Heidegger Martin, »Platons lehre von der Wahrheit«, Bern 1975.
42. Hribar Tine, »Istina o Istini«, Sarajevo 1982.
43. Ilijev Jovan, »Ateizam ili Hrišćanstvo«, Beograd 2000.
44. Jaspers Karl, »Sokrat-Buda-Konfučije Isus«, Beograd 1980.
45. Jaspers Karl, »Von der Wahrheit«, München 1947.
46. Jerotić Vladeta, »Duhovni razgovori«, Beograd 2000.
47. Jerotić Vladeta, »Karl Gustav Jung-Lavirint u čoveku«, Beograd, 1995.
48. Jevtić Atanasije, »Hristos alfa i omega«, Vrnjačka Banja 2000.
49. Jevtić Atanasije, »Živo predanje u Crkvi«, Vrnjačka Banja 1998.
50. Johan Wolfgang Gete, »Faust«, Sremski Karlovci- Novi Sad 1999.
51. Kalezić Dimitrije, »Upoznajmo Religiju«, Beograd 1982.

52. Kant Imanuel, »Kritika čistoga uma«, Zagreb, 1956; Beograd 1959.
53. Kant Imanuel, »Kritika praktičnog uma«, Beograd 1959.
54. Kant Imanuel, »Zasnivanje metafizike morala«, Beograd 1981.
55. Keler Verner, »Biblija je u pravu«, Kragujevac 1987.
56. Kjerkegor Seren, »Knjiga o Adleru«, Beograd 1982.
57. Kjerkegor Seren, »Šelingova pozna filozofija«, Beograd 1984.
58. Kolakovski Lešek, »Religija«, Beograd 1987.
59. Kornvel Džon, »Hitlerov papa«, Beograd 2000.
60. Kostić – Palanski Zvonimir, »Mrtvo drvo života«, Niš 1985.
61. »Krlleža o religiji«, Sarajevo 1982.
62. Kuburić Zorica i saradnici, »Dijalog i dogma«, Novi Sad 2002.
63. Kuburić Zorica, »Religija i tolerancija«, Novi Sad 2004.
64. Lav Šestov
65. Lorenc Borislav, »Psihologija i filozofija religije«, Beograd 1940.
66. Lorens Skovel Šin
67. Majendorf Jovan, »Hristos u istočno-hrišćanskoj misli«, Hilandar 1994.
68. Maksvel Marvin, »Apokalipsa«, Beograd 1996.
69. Mereškovski S. Dimitrije, »Antihrist«, Beograd.
70. »Mislilo« Knjiga misli 1000 mudraca (3. izd.) Beograd 1993.
71. Nedeljković Dragoljub Dragan, »Naučite pjesan«;
»Sizifov trud«, Ruma 2003.
72. Nedeljković Dragoljub Dragan, »Vrletna staza Preobraženja«, Ruma 2004.
73. Nikolaj Berđajev
74. Niče Fridrih, »Tako je govorio Zaratustra«, Beograd 2005.
75. Niče Fridrih, »Knjiga o filozofu«, Beograd 1994.
76. Nikolajević B Svetomir, »Istraživanje pradoživljaja«, Beograd 1985.
77. »Osnovi evolucije«, Beograd.
78. Paulini P. P. »Čovjek i Njegov Tvorac«, Zagreb
79. Pavićević Vuko, »Sicilogija religije«, Beograd 1988.
80. Pavićević Vuko, »Uvod u etiku«, Beograd 1962.
81. Peck. M. Scott, »Put kojim se ređe ide«, Beograd 1995.
82. Pejović Danilo, »Suvremena filozofija zapada«, Zagreb 1979
83. Petrović Rastislav, »Zavera Protiv Srba«, Beograd 1990.
84. Platon, »O jeziku i saznanju«, Beograd 1999.

85. Popović D. Vladan, »Hristos-centar istorije prema Hegelovoj filozofiji«, Beograd 1964.
86. Popović Justin, »Dogmatika I-III«, Beograd 1978-1980.
87. Puljo Jasmina, »Biseri mudrosti«, Beograd 1984.
88. Radonjić Slavoljub, »Uvod u psihologiju«, Beograd IV izd. 1978.
89. Rice Richard, »Uvod u kršćansku teologiju«, Zagreb 1987.
90. Roidis D. Emanuel, »Papisa Ivana«, Zagreb 1964.
91. Russell R. Standish & Colin D. Standish, "Veliki prasak je eksplodirao"
92. Saramandić S. Zoran, »Dve hiljade godina hrišćanstva«, Podgorica-Beograd 2000.
93. »Uvod u teologiju«, I-II, Zagreb 1973.
94. Scheler Max, »Položaj čovjeka u kozmosu«, Sarajevo 1987.
95. Schelling F.W.J. »O suštini ljudske slobode«, Beograd 1985.
96. Shateau Rene, »Problèmes biologiques-Problèmes religieux«, Paris 1958.
97. Selesković T. Momčilo, »Osnovi jedne filozofije«, Zagreb 1982.
98. Sergej Bulgakov
99. Sioran M. Emil, »Zli demijurg«, Novi Sad 1991.
100. Sioran M. Emil, »Kratak pregled raspadanja«, Novi Sad 1979.
101. Slankamenac Lazar, »Credo-Vjerovanje ranog kršćanstva«, Zagreb 1974.
102. Smajls Samuel, »Karakter«, Beograd 1930.
103. Sorski Nil, »Kazivanja jednog Bogotražitelja«, Krnjevo 1987.
104. Sorski Nil, »Predanje o duhovnom životu«, Beograd 1999.
105. Spinoza Baruh, »Rasprava o Bogu, čoveku i njegovoj sreći«, Beograd 1987.
106. Stojković Andrija i Petrović Bratislav, »Osnovi marksističke filozofije«, Beograd, 1974,1977, 1982,1985.
107. Sv. Simeon Novi Bogoslov, »Himne božanstvene ljubavi«, Podgorica 1994.
108. Svedenborg, "Božanska ljubav i Mudrost", Delfi
109. Svedenborg, "Božanska promisao", „Novi Jerusalim“, itd.
110. Svedenborg, "Nebeske tajne", (u tri toma) ,Delfi
111. Svedenborg, "Poslednji sud", Delfi
112. Šejfer Frenk, »Plesati sam«, Trebinje-Vrnjci 2004.
113. Šešić Bogdan, »Logika II«,Beograd 1959.

114. Šešić Bogdan, »Opšta metodologija«, Beograd 1988.
115. Šredinger Ervin, »Šta je život?«, Beograd 1980
116. Šušnjić Đuro, »Ribari ljudskih duša«, Bgd. 2004. (7. izd.)
117. Šutaković Božidar, »Istina o životu iskristalisana kroz vekove«
Beograd 1979.
118. Talmud, Beograd 1990.
119. Tertulijan S. F. Kvint, »Spis o krstu«, Zagreb 1981.
120. Tolstoj Lav Nikolajevič, »Ana Karenjina«, Cetinje 1960;
»Rat i mir«, Beograd 1961.
121. Tomanić Milorad, »Srpska crkva u ratu i ratovi u njoj«, Beograd
2001.
122. Vajt J, »Velika borba«, Beograd 1962.
123. Velimirović Vladika Nikolaj, »Azbuka spasenja«, Beograd 1973.
124. Velimirović Vladika Nikolaj, »Sabrana dela«, Diseldorf 1977.
125. Vladeta Jerotić, "Bolest i stvaranje", Ars Libri 2012.
126. Vladeta Jerotić, "Individuacija i (ili) oboženje", Ars Libri 2012.
127. Vladeta Jerotić, "Izazovi i odgovori", Ars Libri 2015.
128. Vladeta Jerotić, "Milan Rakić i religija", Ars Libri 2007.
129. Vladeta Jerotić, "Sa Bogom, mimo Boga, oko Boga", Ars Libri 2014.
130. Vladeta Jerotić, ostala dela
131. White G. Ellen, »Kosmički konflikt«, Ontario.
132. Zaječaranović Gligorije, »Savremena filozofija«, Beograd 1992.
133. Živojinović Dragoljub & Lučić Dejan, »Varvarstvo u ime Hristovo«,
Beograd 1988

SADRŽAJ

Predgovor Prvom izdanju	7
Predgovor Drugom izdanju	9
Predgovor Trećem izdanju	11
Predgovor Četvrtom izdanju	13
Nadahnuto delo Dragoljuba Jonaškovića	15
Reč na početku	21

PRVI DEO

Glava 1

Šta je istina?	25
Podela istina	33
Majka istina	34
Dvojake istine	37
Istina i savest	39
Istina i slobodna volja	44
Istina i vera	49
Istina i sumnja	53
Postojbina ljudskog roda	56
Tri načina traženja istine	58
Susret sa Bogom	60
Istina i obrazovanje	65
Prisvajanje istine	69
Istina nema zamenu	71

Istina, more znanja	72
Istina se ne može zatvoriti	73
Materijalizovanje istine	73
Promena pojedinih istina	78
Istina i paradigme	80
Istina i praksa	83
Neposredno saznanje	85
Istina i smrt	86
Glava 2	
Istina i politika	91
Istina i ratovi	95
Istina i manjine	102
Istina i Apokalipsa	111
Glava 3	
Stavovi nekih filozofa	117
Kantovo razmišljanje	122
Volterovi stavovi	126
Svedenborg – tražitelj istine	129
O mišljenju i njegovoj istinitosti	147
Čovekove misli i njihova uloga	150
Način zaključivanja	153
Razumsko dokazivanje Boga(metafizika)	155
Osvrt na istoriju filozofije o istini	165
Panorama biblijskih istina	173
Neobičan susret Sretenje Gospodnje	189
Istina o čoveku	196
borba, igra i trka	201

Istina i moral	208
Istina i nepravda	215
Glava 4	
Istina – meta kritičara	219
Istina i religija	221
Istina i sloboda	231
Kritike i odgovori	243
Neke kritike Božje svemoći	253
Istina i lepota	258
Istina i ljubav	261
Istina i radost	265
Istina i nada	271
Zaključak	281

DRUGI DEO

O knjizi su promišljali	283
M`gilat milhemet b`ne or bivne hošeh	283
Istina o svetskom umu	285
O pravoj religiji, etničkim i verskim manjinama ..	299
Istina dobre volje	305
Dve perspektive saznanja	309
Još jedan naš čovek – na putu istine i spoznaje njenih osnovnih značenja	311
Put istinoljublja	316
Između zagonetke i tajne	319
Moć nade	323

TREĆI DEO

Izreke o istini	329
Istina i laž	333
Literatura	339
Sponzori četvrtog izdanja (2020)	348
Sponzori trećeg izdanja (2008)	348
Sponzori drugog izdanja (2006)	349
Sponzori prvog izdanja (2003)	349

SPONZORI ČETVRTOG IZDANJA (2020)

1. Barać Dragoslav, »Color foto«
2. Novaković Ivan, Aleksandra i Hana
3. Olga Stojković Petrović
4. Porodica Martić
5. Martić Ljubiša i Nađa
6. Porodica Njegušić
7. Mr Nenad Sokić, dipl. ing.
8. »Novi stil«, Ljubiša Đorđević
9. »Alumineks«, Vojislav Đekić
10. »Instalacija Mokranjac«, Stojanov Rodoljub -Roki

SPONZORI TREĆEG IZDANJA (2008)

1. G S »FALKO«, mr Nenad Sokić, dipl. ing.
2. »COLOR FOTO«, Dragoslav Barać
3. Atelje »FIRUL«, Dragoljub Firulović
4. Dr prim. spec. Snežana Grozdanović
5. »Instalacija Mokranje«, Petrović Miodrag
6. »ALUMINEKS«, Vojislav Đekić
7. »NOVI STIL«, Ljubiša Đorđević
8. Milosav i Slavka Bogomirović, USA
9. Olga Stojković Petrović
10. Ljubiša i Nađa Martić, Nemačka
11. Dragoljub i Milka Bunojić Šumski
12. Slobodan Grozdanović, advokat
13. Mile i Ljubinka Florić, Francuska
14. Dule i Mira Njegušić, CH

SPONZORI DRUGOG IZDANJA (2006)

1. Bogomirović Milosav i Slavka, Cleveland
2. Bogomirović Milovan, U.S.A.
3. Bunojić-Šumski Dragoljub i Milka, Bukovče
4. Petrović-Stojković Olga, Bukovče
5. Jonašković Dragiša, Anđela i Nada, Švajcarska
6. Martić Dragoljub i Dragica, Švajcarska
7. Martić Dimitrije i Vera, Bukovče
8. Mihajlović P. P. – Limprodukt, Bukovče
9. M. M. Francuska
10. P. D. Švajcarska
11. Florić Voja i Draga, Bukovče

SPONZORI PRVOG IZDANJA (2003)

1. Tović Dragan i Lejla, Švajcarska
2. Marković Milivoje i Vera, Kobišnica
3. »Instalacija Mokranje«, ing. tehn. Miodrag Petrović, Negotin
4. Đekić Stanoje Dule, Kobišnica - Negotin
5. Bunojić – Šumski Dragoljub i Milka, Bukovče
6. Martić Dimitrije i Vera, Bukovče
7. »Mihajlović P. P. i Limprodukt«, Bukovče
8. Florić Mile i Ljubinka, Francuska
9. Martić Dragoljub i Dragica, Švajcarska
10. Njegušić Radoslav Dule i Mira, Švajcarska
11. Foto - Studio »Boban«, Negotin

Dragoljub Jonašković

NA PUTU ISTINE

Izdavači:

Preporod Beograd

Narodna biblioteka Negotin

Timočka podružnica

Udruženja književnika Srbije

Udruženje srpskih pisaca CH, Zürich

Za izdavača:

Saša Todoran

Recenzent:

Predrag Bogdanović Ci

Lektura teksta:

Tomislav Stefanović

Korektura teksta:

Ivan Novaković

Kompjuterski prelom:

Gordana Ardeljan

Dizajn korice:

Dragoljub Martić

Štampa:

EURO DREAM

Tiraž: 300

ISBN 978-86-423-0590-5

Beograd-Zürich 2020.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

111.83:2

2-144

ЈОНАШКОВИЋ, Драгољуб, 1944-

Na putu istine / Dragoljub Jonašković. - 4. dopunjeno izd.
- Beograd : Preporod ; Negotin : Narodna biblioteka ; Zürich
: Udruženje književnika Srbije, Timočka podružnica, 2020
(Nova Pazova : Euro Dream). - 351 str. ; 21 cm. - (Biblioteka
Gnosis)

Tiraž 300. - Str. 9-14: Predgovor / Radiša Antić. - Str. 17-22:
Nadahnuto delo Dragoljuba Jonaškovića / Dragoljub Dragan
Nedeljković. - Str. 247-289: O knjizi su promišljali / Predrag
Bogdanović Ci ... [i dr.]. - Bibliografija: str. 341-345.

ISBN 978-86-423-0590-5 (Preporod)

а) Јонашковић, Драгољуб (1944-) -- “На путу истине”

б) Истина в) Бог

COBISS.SR-ID 22051593

